

JOH. LUD. R. RUNEBERG

BLANDADE DIKTER

AF

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

EJ INTAGNA I FÖRF. SAMLADE SKRIFTER.

STOCKHOLM,
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

BLANDADE DIKTER

JOHAN LUDVIG RUNEBERG

STOCKHOLM, A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Stockholm,

tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1878.

Titelbladet tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1892.

De, hvilka i lifstiden stodo Johan Ludvig Runeberg närmast, hafva ansett sig böra utgifva en samling af hans efterlemnade skrifter. I denna samling ingå dels hittills otryckta arbeten, dels sådana, som förut blifvit tryckta på spridda ställen, hufvudsakligen i Helsingfors Morgonblad för åren 1832—37, men icke intagits i de under författarens lifstid utgifna upplagorna af hans samlade arbeten. Att författaren sjelf icke ogillade utgifvandet af ett urval af hans efterlemnade verk anser man sig säker om med anledning af flere yttranden af honom. Detta gäller äfven särskildt »Sveaborg» och recensionen öfver »Sveriges anor». Några stycken, hvilka utan författarens tillstånd blifvit införda i den i Helsingfors 1871 tryckta upplagan af sjette häftet af Runebergs samlade arbeten, har man ansett nödigt att, då de saknas i öfriga upplagor, gifva ett rum i detta häfte.

Ännu finnes ett antal stycken, dem man icke ansett sig böra intaga i denna samling, en del emedan de föreligga i en allt för fragmentarisk form, andra derför att man ansett dem vara hufvudsakligen af endast historiskt intresse. Så åtskilliga tillfällighetsdikter, tvenne längre episka dikter, hvaraf den ena ofullbordad, äfvensom åtskilliga andra stycken, de flesta från författarens skol- och tidigare universitets-tid, m. fl.

Vid de stycken, som förut varit tryckta, har angifvits, hvar de funnits införda. Ty värr har detta blifvit uteglömdt vid följande:

Sid. 26. Gåta,	förut tryckt i H. M., 1834.
» 27. Höstsång,	» » » Tidningar från Hel- singfors, 1830.
» 44. Jord och himmel,	» » » H. M., 1832.
» 47. En stund bland grifterna,	» » » H. M., 1833.
» 66. Till d:r J. Borgström,	» » » H. M., 1836.
» 68. Till O. M. Stålhammar,	» » » Borgå tidning, 1840.
» 101. Charader,	» » » H. M., 1832—37.

Utom detta band utkommer inom kort ett annat, innehållande dramatiska dikter och bref, samt ett tredje, innehållande skrifter på latinska språket.

Innehåll.

(En asterisk utmärker förut tryckta stycken.)

Blandade dikter.

	Sid.
Den finske sångarn	1.
Sveaborg	2.
Fragment af en större dikt	6.
Fragment af en romans	10.
Den jag söker, o, hvar är han?	14.
Skalden och skönheten	17.
Moderns ord	18.
Borta och hemma	19.
Lönnrot i lifsfara	20.
Sångens gåfva	21.
Blommans öde	22.
På ett barns graf	23.
* Svanesång	24.
Minnet	25.
* Gåta	26.
* Höstsång	27.
Till henne	29.
* Den frågande	31.
Korparna	33.
* Vår kärlek	34.
* Ingen räddning (öfversättning).	36.
Le ej, om jag rodnar!	37.
Den farligaste fällan	38.
Eko-leken	39.
Simmaren	40.
Eros sorg	41.
Den nekande	42.
Den ena kyssen	43.
Svar till F. P.	43.

	Sid.
Diktens årstider	44.
* Vinälskaren och Zeus (öfversättning)	44.
* Jord och himmel	44.
Till den sörjande	45.
* En stund bland grifterna	47.
Den bästa glädjen	49.
Försynen	50.
Qvinnans skapelse	53.
Minnen	55.

Tillfällighetsdikter och skämt.

* Vid bergsrådinnan E. Julins graf	59.
Vid Vilhelmina Ahlstedts graf	61.
* Till fruntimren vid medicine doktors-promotionen 1832	62.
Till fruntimren vid medicine doktors-promotionen 1847	64.
* Till teol. lektorn, d:r J. Borgström vid hans jubelfest	66.
* Till Otto Mauritz Stålhammar	68.
Till * * *	69.
* Om en spik	70.
* Filologi	73.
* Den siste kandidanden	74.
Vid ryktet om magister C. Backmans död	78.
Doktor D. Lindhs resa till Helsingfors	80.
Till doktor D. Lindh på Danielsdagen	84.
Till doktor Georg Wallgren	86.
Till C. L. Kellerman med förf:s porträtt	89.
Till Geschworner F. Tengström med en bordduk	90.
Till konrektor M. Hornborg med ett par rakknifvar	93.
Till professorskan C. Tengström med en »guldpenna med demantspets»	95.
Till förf:s hustru med ett skärpspänne	96.
Till den samma med ett klädningstyg	96.
Till den samma med en fingerborg	97.
På en kam	97.
På ett par örhängen till Hanna P.	98.
På ett armband	98.
På ett tapisserimönster	99.

	Sid.
På en fingerborg	99.
På en kikare	100.
* Charader	101.

Skildringar i obunden form.

* Fragment ur en roman från 1808 års krig	109.
I. <i>Kandidaten Lager kannstöper i akademiska affärer och vredgas öfver en gammalgymnasiekamrats öde vid studentexamen</i>	109.
II. <i>Herr Romans färd till major A-sköld</i>	135.
III. <i>Bref från afskedade majoren, possessionaten A-sköld till hans son under 1808 års krig</i>	159.
IV. <i>Duellen</i>	165.
* Tillrättavisning och grundlig vederläggning af Helsingfors Morgonblads ofog mot framl. öfverstelöjtnanten B-sköld, jämte bref till redaktören, som skall lära honom mores, äfvensom jus fasque, af goD ärRlig Soldat	188.
En ung frus svar på magisterns prisämne: »vilkoren för ett lyckligt äktenskap»	196.
* Från universitetslivet. <i>Examensfunderingar</i>	213.
* Underdånigste Rapport till Hans Maj:t Cupido den Ende, alla hjertans Konung och Sjelfherskare, min Allernådigste Herre	217.
Kajorna	222.
* Blind-Måns. Anekdot	229.
* Den sanna olyckan	233.
Liljekonvaljen	234.
* Parabler	235.
<i>Liljan och Myran</i>	235.
<i>Anden</i>	236.

Reflexioner.

Strödda tankar	241.
Med anledning af framställda frågor i ett religiöst ämne	265.
Om mytens natur. Dialog	268.
Om organism. Dialog	276.
Att reflektera	281.

**Estetiska afhandlingar, recensioner och uttalanden
i hvarjehanda ämnen.**

	Sid.
* Sveriges anor. Skaldeestycke af Bernh. von Beskow	287.
* Flickorna i Askersund. Berättelse af G. H. M[ellin]	306.
* Öjungfrun. Berättelse af G. H. M[ellin]	310.
* Lucrezia Borgia. Dram af Victor Hugo	313.
Utdrag ur ett bref från Sverige med ett fragment af Mel- lins novell Paavo Nissinen	332.
* Något om konstdomare	335.
* Elfte runon i Kalevala	342.
Om grekernas plastiska konst. Föredrag	344.
Utlåtande angående Nordlunds koralbok	363.
Afskedsord till lärjungarne vid afträädandet af rektoratet	366.

BLANDADE DIKTER.

Den finske sångarn.

Det sägs om Wäinämöinen, sångens gud,
att, när han satt på klippan i sin skrud,
sju grofva mantlar bildade hans dräkt;
med honom är den finske sångarn släkt.

Om någon främling, ljusa länders son,
den mulne skådat endast långt ifrån,
en häll han tyckt sig se, en klippa blott,
som stel i bergets famn sin daning fått.

O, närmre dock vid stengestaltens barm
han funnit hällen vek och klippan varm,
sett ögon tårade, som hans ibland,
och harpans skatt i en förbrödrad hand.

Sveaborg.

Vi sutto efter slutad dag
vid aftonbrasans sken,
den gamle fänrik Stål och jag,
det var vår vana re'n.
Vår dag flöt bort vid glam och skämt;
då råkte Sveaborg bli nämndt.

Jag nämnde flyktigt blott dess namn,
men det blef allvar då:

»Har du sett ön i hafvets famn
med Ehrnsvärds fästen på,
Gibraltars like i vår nord?» —
Så tog den gamle mörk till ord.

»Den blickar öfver haf och fjärd
med ögon i granit,
den lyfter högt sitt Gustafssvärd
och menar stolt: kom hit!
Det svärdet sänks ej för att slå,
det blixtrar blott och krossar så.

Låt bli att trotsigt nalkas ön,
då kriget gör sin rund;

stör icke drottningen af sjön
i hennes vredes stund:
hon slungar mot dig dödens bud
i tusende kanoners ljud.

Tillbakaträngd var Finlands tropp,
vid polens gräns den stod;
dock flammade ännu vårt hopp,
dock glödde än vårt mod.
Att bota allt ej troddes svårt,
så länge Sveaborg var vårt.

Klar blef i hast hvar mulen blick,
när detta namn blott ljöd,
allt knot var slut, all sorg förgick,
det fans ej köld, ej nöd.
Ny fart den finska björnen tog
och skakade sin ram och slog.

På drifvans bädd, hur mången natt
jag hörde detta ord
af gråa kämpen, der han satt
långt skild från hemmets jord;
det var hans eld, när det var kallt,
i fjärran bygd hans hem, hans allt.

Då flög en hviskning oss förbi,
ett rykte söderfrån,
det talte om förräderi,
om våra vapens hån;
från man till man, från trakt till trakt,
det möttes blott af stolt förakt.

Ej glöms i tiders tid den dag,
då denna sägn blef sann,
då, likt ett dystert tordönsslag,
det säkra bud oss hann,
att landets sista hopp gått ner,
att Sveaborg var svenskt ej mer.

Har hafvets bottenlösa svall
det i sin afgrund sänkt,
har himlens blix, har åskans knall
dess fasta murar sprängt;
fans ingen man på vallen kvar?
Det frågtes blott, det gafs ej svar.

Men djupt ur mången slutna barm
en pressad suck sig bröt,
och mången blick, på tårar arm,
i strida floder flöt;
det hade dött, ens fosterland,
man stod och gret vid grafvens rand.

O lif! Den man, hvars skuld det var,
att denna tårflod rann,
en gång den skönsta lager skar,
som någon hjelte vann:
den svenska flottans största glans,
dess seger vid Svensksund, var hans.

Dock, om sitt ljus, sin glans en verld
utaf hans klinga fått,
om solar bleknat för hans svärd,
skall han föraktas blott.

Det blir hans lön för hans bedrift
på klippan der med Ehrnsvärds grift.

Du älskar, yngling, ton och sång,
vår forntid älskar du,
kan hända sjunger du en gång,
hvad jag förtäljer nu;
då gif hans svarta bragd sin dag,
men hölj i natt hans namn, som jag.

Förtig hans ätt, nämn ej hans stam,
hvälf ej på den hans brott;
må ingen rodna för hans skam,
den drabbe honom blott.
Den, som förrådt sitt land, han har
ej ätt, ej stam, ej son, ej far.

Nämn honom blott den falska arm,
man stält till Finlands stöd,
nämn honom blygd och hån och harm
och skuld och straff och död.
Det är blott så, han kallas bör,
det är att skona den, som hör.

Tag allt, hvad mörker fins i graf,
och allt, hvad qual i lif,
och bilda dig ett namn deraf
och det åt honom gif;
det skall dock väcka mindre sorg
än det, han bar på Sveaborg. »

Fragment af en större dikt.*

1.

Jag såg en man,
ej född som menniskor med små begär
och ännu mindre krafter. Nej, en makt
låg i hans barm att se och fordra allt.
Och brann hans vilja, fann hans ande viggas
att storma himlen, genombryta jorden
och kräfva mättnad ut och vinna den.
Besvurna stodo vattnets, eldens, skyns
och grusets andar i hans sold. Hans blick
flög genom häfderna, hans aning såg
ofödda sekler födda och försvunna
med bragder, domning, njutningar och plågor.
Hvad menskligheten känner af passioner,
han känt och djupare än menskligheten
trängt ned i djurisk lystnad, namnlös yra
och skådat allt och pröfvat, genomgått
och njutit allt. Och se, nu bar han, sjelf
ett stoft, sitt eget lifs omätlighet
så lugn, som fjället bär en sommarsky.

* Detta, antagligen ett lägre andeväsens framställning och ett högres-svar, är det enda, som blifvit utfördt af denna dikt.

Jag såg hans öga, ej en skymt af oro
 förspordes der; hans panna lyftes djerf,
 och fåfängt öfver den med stormar gått
 passioner, forskningar och år och strider.
 Kring honom stod en verld, af häpnad stum;
 allt, hvad den egt af kärlek, dyrkan, hyllning,
 han tagit ut och sväljt, som oceanen
 sitt offer sväljer, djup, omättlig, kall;
 och efter kärleken dess raseri,
 dess hat han tvungit fram och stått emot,
 ej kämpande med ansträngd makt som den,
 hvars väl på stridens lätta hvälfning hvilar,
 men jämkande, med öfvermäktig lek,
 sitt motståndskraft mot kraften af hvart anfall.
 Så har han kufvat allt och eger allt,
 sjelf nog för sig, i sig och genom sig;
 försmående, som en af oss, hvar hjälp,
 som ropas an och skänkes utifrån;
 föraktande, som vi, en skapelse,
 hvars vilkor äro lidande och brist,
 och trampande på stoftet af en verld,
 som, maktlös sjelf, sitt bästa har af nåd,
 sin kärlek lånad och sin vishet tiggd.
 Säg, är han mogen, eller fins ett band,
 som binder honom vid naturen än
 och kufvar honom med en ordnings lagar?

2.

Hvad eger han? Makt, storhet, högt förstånd,
 en verld för sina fötter och förakt
 för hvad den gett och ger och gifva kan

och hvad han eger sjelf och sjelf kan taga.
Jag honom sett, det var en sommarqväll:
han gick allena, som han går allena
i djupa, tysta, egna tankar sänkt.
Han kom till stranden af en bäck, der nyss
ett barn bland blommorna på brädden somnat.
Osynlig följde jag hans lugna steg,
såg honom stanna och på barnet se.
Det var en bild för målarns pensel färdig:
den ena hälften af den ljusa pannan
var skynd af armen, sorglöst sänkt deröfver,
den andra lyste fram vid fläktens lek
emellan gyllne molnen af dess lockar.
Det somnat nyss, och kinden brann ej än
så varm, att ej hvart andedrag dess färg
med några strålar rosenskimmer ökte.
Den stolte mannen såg på barnet ned,
jag skärpte ögat och på honom såg.
Hans anlete var stunt, hans blick sig lik,
orörlig, utan glädje, utan sorg.
Emellertid en flock af drömmar börjat
kring barnets hufvud sina yra lekar.
Med lätta steg bland rosorna på kinden
ett löje sprang och följdes af ett annat,
tills slutligt öfver purpurmunnan alla
församlades och dröjde qvar. En skymt,
en rörelse, ett dunkelt norrsken lik
uppå den kulna vinterhimmeln, syntes
omkring betraktarns kalla anlet fladdra.
Den flög, den syntes och den syntes ej,
och oviss stod jag, som om intet syntes.
Då bjöd jag aftonvindens fläktar stanna,

lät fogeln somna från sin sång i lunden
och förde örat till betraktarns barm
att genomlyssna djupet af hans hjerta.
Och då, när i en ocean af frid
hans minsta pulsslag som en åska hördes,
då hörde jag en röst emellan slagen,
späd som en halfqväfd suck, men tydlig dock
i klara ord: »Du öfvermäktige,
som sofver så, tag allt, och gif mig blott
en droppe dagg af denna oskulds sömn!»

Fragment af en romans.

Bland furor född vid kulna sjöars rand,
ett vinterns barn, med drifvan mer förtrogen
än med en blomsterskatt från solens land,
hon sjöng, min sångmö, saknaden och skogen,
den korta glädjen af en nytänd vår
och minnets sorgsna tröst, då den förgår.
Hon sjöng en höst, som endast stormar andas,
om svanens flygt, då våra sjöar bandas,
om troheten, som för sitt hemland dör,
om kärleken, som ingen frost förstör.

En gång hon höjde vingen, styrde färden
till söderns land, till den besjungna verlden,
der nordens isköld blott en saga är
och sjelfva vintern vårens rosor bär.
Ej fångslad dock af njutningen och stunden
hon drömde känslan bort i cederlunden,
hon glömde hjertats för orangens gull
och kärleken för myrtendalens skull.
Hon lärde tidigt ytans glans försaka,
och blomsterskördar bar hon ej tillbaka;
men tänkte hon på södern se'n nå'n gång,
då sjöng hon, glad af minnet, denna sång.

I nejden af den dæld, der Addas våg
emellan snöbetäckta alper rullar,
en tornprydd borg från forna tider låg.
En park för jagt, en krans af drufvokullar,
en rösegård, som eden frisk och ljuf,
var egarns rikdom, ej hans glädje nu.
Ur slottets salar glädjen flytt för yran,
ej tändes der af skönheten och lyran
ett manligt hjertas ädla låga mer,
och, store fäder, ingen mindes er.

Pokalen gaf blott rus och tärnan ånger,
från fala läppar ljödo köpta sånger,
och gäldad blef med guld och samvetsfrid
hvar glömd sekund af en förhatad tid.
Så, lik en vådeld redan halft förbrunnen,
men mera glödgad blott, ju längre hunnen,
förtärde sig, osläcklig i begär,
Antonio, borgens stolte herre, der.
Hans blick var dyster och hans panna mulen,
hans kinders blod, af nöjets kyssar stulen,
blott lemnat mörker och förvissning qvar —
och mörkare ännu hans hjerta var.

En gång till Comos sjö af jagten dragen,
han sett en flicka. — Tusen gånger slagen
af tvenne sköna ögons makt förut,
han trälät lugn, tills han befalt till slut.
Nu dröjde segern, bojan blott han kände:
hans trånad tärde, och hans stolthet brände,
och sjelfva hoppet, fångens sista tröst,
låg som en fruktad huggorm i hans bröst.

Sin adel trogen och sin känslas lagar,
hon sålde ej för slottets gyllne dagar
sin åt en älskad yngling sparda hand.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Om i hans själ du bott minuter blott
och derifrån i hennes flytta fått,
en verld af mörker, strid och fasa,
en natt, der stjernor slockna, stormar rasa
och ljus blott fins i vreda blixstars hot,
du tyckt dig byta mot en morgon, mot
det ljus, den tysta frid, naturen eger,
då dimman skingras, solen från sitt läger
i purpur stiger öfver kullens topp
och stoftet väcks med värmda pulsar opp.

Dock, hvad är färgen af den tända dagen,
af sjö och lund de milda anletsdragen,
och hvad är jordens skönsta morgon väl
mot morgonen uti en ängels själ!

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Emellertid med mörker i sin blick
och med baretten djupt uppå sin panna
sågs på den trånga stig, ur dalen gick,
en vandrare i qvällens skugga stanna.
Hans dräkt var nattens, hotande och rik,
hans mantel, stormens sky i mörker lik,

af fläkten öppnad och af fläkten sluten,
låg utan omsorg kring hans skuldror gjuten,
och under den, med stjernans lätta spel,
än lyste, än försvann en klar juvel.

Han tycktes lyssna. — Var det andedragen
af qvällens vind, var det af turtorns sång
en ton, med sorgens milda välde slagen,
som grep hans själ och fängslade hans gång?
Nej, den, som tjusas af naturen än,
är skön som den, är ljus och glad som den,
hans öga far ej skygt kring föremålen,
och hjertat gör hans lugn, ej terzerolen.

I vindens fläkt, i blommans doft, i ljuset,
som bleknadt flödar än från aftonskyn,
fins ingen ande lockad ned till gruset,
och qvällens, skönhetens och fridens syn?
Göms ingen himmelsk väktare i dalen,
beredd att stänga från dess gränser qvalen;
fins ej ett öga sänkt på jorden ner
för kärleken, som blott på himlen ser?
O, re'n syns mördarn tyst sin stund förbida,
och ingen ängel vid de sällas sida
vill med sin stämman varnande och ljuf
blott hviska: kärleken skall vaka nu.
Det går en skugga öfver land och vatten,
men stum, som dagen vikit, kommer natten,
blott tjusning eger allt, ej ljud, ej röst.

Den jag söker, o, hvar är han?

Om jag hade, om jag hade
makt att flyga,
hade lärkans lätta vingar,
svalans segel,
svanens hvita fjäderdukar, —
uppåt, uppåt,
bort från jordens skumma dalar,
från dess höjder
skulle glada färden styras
dit, der skyar
dagens guld och purpur frakta,
silfverflottor
klyfva nattens oceaner.

Om jag hunne molnens rymder,
o, min ande,
skulle då din längtan stillas?
Om min vinge
glänste närmast morgonrodnan
eller skymdes
bortom aftonhimlens skyar, —
uppåt, uppåt
ville jag dock flygten höja

dit, der dagen
flödar ur sin varma källa,
stjernevakter
slunga spjut af eld mot natten.

Om jag hunne solens höjder
till det rike,
som den stora ljus-nationen,
stjernefolket,
i odödlig glans besitter, —
uppåt, uppåt
skulle dock min längtan skåda
mot de rymder,
dit från solens öga ingen
stråle hinner,
dit, der stjernan, om hon kunde
så sig höja,
skulle blicka ned och svindla.

O, hvart syftar då min längtan,
hvar är målet?
Den jag söker, o, hvar är han?
Hvilka vingar
nå hans tron, af intet buren
ofvan verlden.
Sjelfva rymden kan ej stiga,
sjelfva höjden
kan ej höjas, tills den skulle
honom hinna,
och min ande, smidd vid jorden,
glömmmer bojan,
ser mot honom upp och brinner.

Dock, o klagan, tystna, tystna!
Öfver svalget,
som mig skiljer från hans skådning,
sjelf han stiger,
lemnar tronen ofvan höjden,
kommer, nalkas,
sänker sig till stjerneringen,
solens vägar,
följer strålarna till molnen,
beledsagar
svanens hvita fjäderdukar,
lärkans segel,
tills han hamnat i min närhet.

Evigt när och evigt fjärran
vill han vara.
Inga höjder kunna storma
upp till honom,
inga djup en afgrund sänka
undan honom;
och det vingpar, jag behöfver,
ger hans kärlek.
Tålamod är ena vingen,
tro den andra;
båda ville jag blott sluta
tätt kring hjertat,
att det värma, lugna, skydda.

Skalden och skönheten.

Skalden hade ej se'n flere dagar
skådat skönheten, och full af saknad
gick han ut en gång att söka henne.
Fåfångt spanande kring blomsterängar,
skogar, sjöar, dalar, fält och lundar,
föll han slutligt, trött af färdens möda,
vid en källas rand i stilla slummer.
Se, då sjunker rosenvingad neder
från det blåa hvalfvet den, han sökte,
och förtroligt öfver skalden lutad
trycker hon en kyss uppå hans panna.
Men i glad förvåning säger skalden:
»Skönheten vill komma sjelf, ej sökas».

Moderns ord.

Modern vaggade sin spåde son,
och af moderskärlek sjöng hon då:
»Son, väx upp som furan på vår mo
och blif mäktig, som vår klippa är;
blif ett fäste för ditt fosterland,
och för tryckta bröder blif en sköld!»
Så hon sjöng, och sonen växte upp,
växte hög som furan på vår mo
och blef mäktig, som vår klippa är;
och han glömde ej sin moders ord. — —
Nu bland kyrkogårdens kala kors
finner du i enkel fägring hans,
och en björk, som grönskar på hans graf,
sjunger ofta, rörd af vindens fläkt:
»Han var mäktig, som vår klippa är,
var ett fäste för sitt fosterland,
och för tryckta bröder var han sköld».
Men sin hjessa blottar vandrarn då,
när han närmar sig den ädles graf,
och i tankfull vördnad står han der,
och förädlad går han derifrån.

Borta och hemma.

Bittert bröd af bark jag äter,
dricker dunkel dryck ur träsket.
Lätt jag funne bättre föda,
kunde klara källor hitta.
Dock, om bättre vore borta,
allt jag egde annorstädes,
ville jag ej fjärran fara,
lemna dessa låga länder.
Satt jag än på luftens loka,
högst på höga himlabågen,
hade honungsdagg att äta,
gyllne skur att törsten släcka,
fick till mantel morgonrodnan,
stjernors silfver se'n till bälte,
hit jag skulle längta åter,
se med sorgfull blick tillbaka
hit på dessa öde dalar,
hit på denna skymda stuga.

Lönnrot i lifsfara.

Nu må Finlands harpor röras,
sjungas skall i fosterlandet,
hur ur djupa böljors våda
runosångens konung räddats.
Vilda sjöar vid Kajana,
var åt er den dyre gifven,
att med hjerta, hopp och sånger
evigt i er natt begrafvas?
Eller ville vågen vänligt
i sin famn den ädle sluta,
att en gång i jullens ställe
få till stranden honom föra?

Sångens gåfva.

Aldrig kan jag nog beprisa,
aldrig tacka den tillräckligt,
som mig sångens gåfva gifvit,
skänkt mig sköna strängaspelet.
När jag sätter mig att sjunga,
vaknar våren i mitt väsen,
intet mörker märkes mera,
ingen köld der längre dröjer.
Tanken tar, som lunden, skrudar,
hjertat blidas opp och blommar,
och, när strängen toner sänder,
rösten re'n i sång sig rörer,
lyssna andra gladt till ljuden,
säga sakta i sitt sinne:
Hvadan flyga dessa fläktar,
dessa milda morgonvindar?
Hvilken skog har denna ånga,
hvilka ängar dessa dofter,
hvilken sjö ger denna svalka,
som så snart all smärta stillar
och än mera glad gör glädjen?

Blommans öde.

Barn af våren,
rof för höstens vind,
blomma, säg, hvi dröjer tåren
på din späda kind?

»Solen dalar,
stormens röst jag hör»,
så den späda blomman talar,
träffas, bräcks och dör.

På ett barns graf.

Späda himlagäst, för dig ej grydde
nordens vinterdar;
o, hur snart din dröm om jorden flydde,
o, hur ljuf den var!

Innan qvalet hann din hydda skaka,
innan stormen hven,
var din vinge höjd och du tillbaka
i din himmel re'n.

Svanesång.

Saliga timma,
härold af nattens frid,
sorgernas dimma
skingrar du, ljus och blid.
Sluta du vill min strid,
saliga timma!

Ila då, ila,
suck, till din tysta vän,
hvila, blott hvila,
är hvad du söker än;
ljuf skall han bädda den,
ila då, ila!

Väl är att hinna
hamn efter stormig färd,
väl är att finna
aningens himlaverld;
öde, din sista gärd
väl är att hinna.

(H. M. B. 1832, n:r 69.)

Minnet.

Till sorg blef minnet gifvet;
begär du frid, så glöm!
Hvad mins du dock af lifvet? —
En suck, en tår, en dröm!

Gåta.

När solen släcks och natten tvingar
de stormar, dagen födt, till fred,
då sjunker jag på sömnens vingar
till jordens tysta dalar ned

och lyfter slöjan opp, som skymmer
en framtids obekanta dar,
och föder glädje, der bekymmer,
och ljus, der endast mörker var.

För kärleken jag blomsterhöljer
dess bana genom lifvets vår
och skrämmer hatets hopp och följer
med hämndens gissel brottets spår.

Jag löser bojans tyngd af slafven,
ger saknaden sin skatt igen
och för i vännens famn, ur grafven,
en återväckt begråten vän.

En flyktig skuggbild snart jag blifver,
men jag är sann den stund, jag är;
förgänglig är den fröjd, jag gifver,
men hvad är oförgängligt här?

Höstsång.

Nättren bli kalla,
dagarna mista sitt sken;
gulnade falla
löfven af björkarna re'n;
skummiga hölja
krossade isar vår sjö,
bölja på bölja
skyndar mot grunden att dö.

Drifvan på stranden
växer, af skyarna närd;
knipan och anden
reda sin vinge till färd;
klagande ropar
tranan från molnen ibland;
vingade hopar
fly till ett blidare land.

Har du ej vinge,
tanke, som foglarna der?
Följa du finge
tåget, och dröjer dock här.
Lyssna till rösten,

talad af vågor och trån,
jagar ej hösten,
kallar ej våren dig hän?

Gerna, ack, gerna,
blir du, som sparfven, dock qvar,
plockar en kärna,
öfrig från sommarens dar,
älskar de nakna
lundarna, domnande än,
salig att vakna
trogen med våren igen.

Till henne.

Det var en gäst på sorgens ö, som vände
sin hela hog till några plantors vård,
och all den sällhet, som hans hjerta kände,
den dog och lefde med hans blomstergård.

Med trogna händer vattnade han kransen
och stödde hvarje blad, som lutat ner,
och milda solar underhjelpte ansen,
och fostrarns ömhet löntes mer och mer.

Hvar bleknad blomma, som den gode skötte,
slog åter ut föryngrade behag,
och nya purpurrika knoppar mötte
hans glädjedruckna öga dag från dag.

Men glömsk af ödets storm och glömsk af tiden,
fann vårdaren sin himmel bland de små;
var dagen qvar ännu, var den förliden,
hos sina blommor satt han säll ändå.

En morgon gick han åter ur sin hydda
till sina oskuldsfulla nöjens hem; — — —

hans plantors blomningsstunder voro flydda,
och köldens hvita svepduk höljde dem.

Nu är hans tröst blott att ur tårar blicka
på någon enslig stängel, skonad än. —
Din kärlek var hans blomstergård, o flicka,
och du den frostnatt, som förödde den.

(1828.)

Den frågande.

»**D**u har en skatt uti ditt bröst,
som alla öfverväger.

Väl, dotter, om till ålderns höst
du den förvarad eger.»

Och flickan hör derpå.

Hvad skatt det vara må,
förstår hon ej, och efter sed
hon ber sin syster ge besked.

»Det är din oskuld; endast den
allt annat öfverväger.

Väl dig, om i din afton än
du den förvarad eger.»

Och flickan hör derpå.

Hvad skatt den vara må,
förstår hon ej, och efter sed
hon ber sin broder ge besked.

»Det är ditt hjerta, detta blott
allt annat öfverväger.

Väl den, som hjertat fritt och godt
i alla tider eger.»

Och flickan hör derpå.
Hvad skatt det vara må,
förstår hon ej, och efter sed
hon ber sin fästman ge besked.

»Det är din fästman, han, blott han
allt annat öfverväger.
Väl dig, se'n annat allt försvann,
om honom qvar du eger.»
Och flickan hör derpå.
Hvad skatt han vara må,
förstår hon väl, och efter sed
hon ber se'n ingen ge besked.

(H. M. B. 1832, n:r 58.)

Korparna.

Korp i hunger ropat har,
af en annan fordrat svar:
»Hvar fins rof i vida verlden,
säg, hvart bör man styra färden?»

Och den andre svarar så:
»Lätt ett byte kan man nå;
der i skogen, gömd för dagen,
ligger riddarn blek och slagen.

Hur han föll, för hvem, hvarför,
gör hans falk dig redo för,
kan hans fåle dig förklara,
kan hans sköna maka svara.

Falken flög att söka rof,
på hans häst sprang upp en bof,
och hans maka väntar trogen —
den till häst, ej den i skogen».

Vår kärlek.

Du stolta, strålande flicka,
säg, mins du den tid nå'n gång,
då vi möttes i lugna dalar
bland blommor och fogelsång?

Du nämnde dig min slafvinna,
jag kallade mig din slaf.
Det var din femtonde kärlek,
som då åt mig du gaf.

Du egde nötta löjen
från dess äldre bröders tid,
du hade färdiga suckar,
en trång, en annan vid.

Du klädde i dem din kärlek,
den syntes mig täck ändå:
»Hon är så oerfaren,
och därför klär hon den så».

Jag sökte uti mitt hjerta,
jag sökte nätter och dar;
i ett hörn af den ena kammarn,
der fann jag en kärlek qvar.

Det var min sextonde kärlek,
den sof så djupt och tungt;
jag ruskade väldigt om den,
då steg den opp helt lugnt.

Jag egde slitna fraser
från dess äldre bröders tid,
jag hade färdiga eder,
en trång, en annan vid.

Jag klädde i dem min kärlek,
du fann behag i dess dräkt;
»Den går i sin morgonklädnad,
den är så nyligen väckt».

Så var det i solskenstiden,
se'n kom en mulnare dag;
du försmådde min sextonde kärlek,
din femtonde kärlek jag.

En tanke står mig åter,
den tänker jag ofta nu:
Ack, ack, hur lycklig jag varit,
och hur hjertans lycklig du!

(Ur kalendern *Fjäriln.*)

Ingen räddning.

(Öfversättning.)

Tvenne qval har jag att lida,
som mig bägge lika plåga.
Dig att skåda, är det ena,
och det andra, dig att undfly.

Ser jag dig, jag dör af kärlek,
återstår mig ingen räddning; — —
ser jag ej dig, jag förtviflar,
tills jag åter dig får skåda.

Vid det ena väcks blott kärlek,
och blott längtan vid det andra.
Och jag dör, om jag dig skådar,
och förgås, om jag dig undflyr.

(H. M. B. 1833, nr 58.)

· Le ej, om jag rodnar!

Allt åt dig jag offrat,
lycka, frid och hjerta;
knapt en blick, o yngling,
gaf du mig tillbaka!
Nu en bön allenast,
nu en enda önskan:
le ej, om jag rodnar,
när nå'n gång vi träffas;
le ej åt den arma,
om hon skils och tåras.

Den farligaste fällan.

Gosse, du som hela dagen
går på fogelfångst i skogen,
säg, hvad giller är det bästa?
»Donan är för trasten ypperst,
mässingssnaran bäst för haren,
men för orren åter fällan. —
Än ett sätt att fånga vet jag:
ordet kärlek, att försåtligt
gillra upp två röda läppar,
se'n till bete litet löje;
flicka, akta dina kyssar,
om jag brukar detta giller».

Eko-leken.

Trenne glada qvällar lekte jag i sköna flickors sällskap; ena qvällen yr och ledig, andra qvällen glad och fången, tredje qvällen tyst och lemnad. Ej dock tyst för hela qvällen, ej för hela qvällen lemnad; ty den yra Fanny gömt sig skälmskt i närmsta rum allenast. Men vi lekte eko-leken: ensam, med förbundna ögon, stod jag i den muntra ringen. Än den ena, än den andra träffade den räckta käppen, än den ena, än den andra svarte åter, då jag frågte. Kucku frågtes, kucku svartes, kucku, kucku! aldrig, aldrig nämnde jag vid namn den rätta. Ständigt gäckades min gissning, ständigt blef min axel klappad. Ändtligt mottogs käppen åter: kucku frågtes, kucku svartes, kucku? kucku — det är Fanny! Bindeln löstes, Fanny var det. Rodnande stod hon framför mig, och den skälmska skaran smålog.

Simmaren.

Dålig sjöman blir jag kallad,
redlös plöjare af vågen,
efter ingen båt jag eger,
lånar heller ej af andra.
Är jag dock en dålig sjöman,
då till båt mig sjelf jag eger,
har till åror dessa armar,
har till sjö det breda sundet
och till hamn min flickas hjerta?

Eros sorg.

Æros satt på Cypern vid en klippa,
stum och sorgsen, pannan stödd mot handen;
men vid sidan låg hans båge nedspänd.

Afrodite kom och såg och talte:

»Eros, söta gosse, hvarför sörja?

Har en gud, säg, eller en gudinna
gäckat dina pilar och din båge?»

Eros svarte: »Moder, ser du klippan?

Fyra pilar har mot den jag skjutit,
men de återstudsat alla fåfängt».

Den nekande.

Hvad din läpp var skön,
hvad din mun var ljuf,
när du svarte nej,
detta sorgsna nej.
O, du teg vid allt
hvad jag frågte om;
fick ej kärlek ge,
lofte kärlek ej.

»Gif af nåd ett svar,
blott det minsta ord;
skall jag komma än,
vill du se mig mer?»
Hvad din läpp var skön,
hvad din mun var ljuf,
när du svarte nej,
detta sorgsna nej.

Derför bjöd du mig
icke komma mer,
att jag kommer blott
för att fly igen.
Derför ville du
icke se mig mer,
att du ser mig blott
för att sakna se'n.

Den ena kyssen.

Gossen till flickan så:
»Goda, en kyss nu blott,
hvarför mig neka den?»
Flickan till svar igen:
»Gerna jag gåfve den,
ack, men om en du fått,
grymme, så tar du två».

Svar till F. P.

Ja, de falla våra rosor, ja, de gulna våra trän,
Våra korta vårars fågring föds blott för att vissna
hän.
Fins på jorden någon blomning, som ej vinterns fläkt
förstör?
Jo, men sök den inom hjertat, sök ej, broder, utanför.

Diktens årstider.

Länge, så hviskar mig världen, du blommat, o
yngling, och länge
skole vi vänta ännu, innan du skänker oss frukt.
Bröder! i diktningens verld har året ej växlande tider,
blomman ej dör för sin frukt, frukterna blomma i den.

Vinälskaren och Zeus.

(Öfversättning.)

Att på rankan grymt du sänder
haglets skur, förvånar mig;
smakar då ur Hebes händer,
Zeus, din nektar icke dig?

(H. M. B. 1835, n:r 9.)

Jord och himmel.

Jorden ett straffrum är, dit knotande änglar för-
visas;
himmelen öppnas dem strax, sedan de gråtit till slut.

Till den sörjande.

Sörj icke du, som stannade ensam kvar
med saknadens och minnets tår
på grafven, der ett älskadt stoft
vissnande sänktes i jordens sköte.

Du öfvergafs ej, fast af din bön ej mer
den slumrande kan väckas opp;
du öfvergafs ej, fast din famn
sträcks mot hans kyliga bädd förgäfves.

Lif är de godas död, och de flykta ej
för evigt från en älskad jord.
De glömma ej i fridens höjd
hjertan, som lida i sorgens dalar.

Ty deras lif är kärlek, som skaparens,
och deras rike vidt som hans,
och deras salighet att der
bringa åt smäktande bröst förfriskning.

Ack, ofta för en tynande blomma blott
försaka de sin himmels fröjd
och skynda i en droppe dagg
stilla hugsvalande ned till henne.

I strålarna, som mogna hvar skön idé,
som sprida glädjen i vår barm,
i lugnet, skuggande vår hydda,
lefva förtrogna, begråtna vänner.

De följa våra steg, de bevaka dem,
hvar ädel känsla amma de,
och hvad vi tänka stort och skönt
bragte de himmelska oss från höjden.

I sorgens stund hvem talar så stilla då
om Gud, om lugn, om tröst till dig?
Hvem värnar dig i stridens stund?
Älskade väsen, som segrat redan.

När enkan sorgsen står vid sin makes bår
och hopplös mot sin framtid ser,
har han förklarad skingrat re'n
molnen, som hotande höljde banan.

Och när med modersbäfvän hon lyfter upp
sitt barn och för dess framtid ber,
hvem vet, om ej en ängel då
leende bor i den spädas sköte.

O, därför gråt ej! — icke förglömdes du,
ej fjättrar döden kärleken;
och der han ömmast älskad är,
har han sin sällaste himmel äfven.

En stund bland grifterna.

Helga skymning kring de tysta tjällen,
torn, som, skugglikt höjdt mot stjernepellen,
ljuder än af midnatts-timmans slag,
död, som mildt de söfda barn här smeker,
måne, som med multna benen leker,
kyrkogård, du moderliga sköte,
eder helsar jag!

Allt nu hvilar — blott till mig har ingen,
ingen sömn med frid på vallmovingen
hunnit, o, en fåfängt saknad vän!
Ensam här bland tigande jag klagar,
och bland släkten från förgångna dagar
ville jag till lifvets gåta leta
gömda nyckeln än.

O, hvem ger mig svar? hvart flydde anden,
ether-gnistan, när de lösta banden
med sitt ursprung sig förenade?
Flög han till ett fosterland tillbaka,
skall han evigt fängelset försaka
och det hjerta, der hans låga glödde,
mer ej återse?

Döden tiger — fåfängt tanken brinner;
ack, dess stråle slocknar, förr'n den hinner
vansklighetens gömma lysa opp.

Så den strimma, nattens fackla sänder,
sjunker molnfördunklad ned och länder
till graflocket, dallrar blott och brytes
i sitt halfva lopp. — —

Dig dock tröst, du tärda lån af jorden,
svaga hydda! snart en fläkt från nordens
sänder dig förgrusad till din mor;
ljuf blir hvilan då i hulda armar,
känslan, domnad, mer ej sig förbarmar,
mer ej lider, mer ej minnes qvalet,
som der uppe bor.

O, hur mången kärlek har ej brunnit,
o, hur mången tår har icke runnit
ock på denna korsbehöljda bädd;
men förflög ej sorgens suck i vinden,
blef ej tåren, som föll het från kinden,
stel, igenom stoftet, till den kalla,
tysta slumrarn ledd?

Frid då med dig, fridens sälla boning!
Var välsignad! saktmod och försoning
dricker hjertat ur ditt lethe-haf.
Lugn jag nalkas menskovimlet åter,
ack! om allt på jorden mig förlåter,
blir dock du den vän, som aldrig sviker,
svala, ljufva graf!

Den bästa glädjen.

Det är slut. Mitt bekymmer förbyttes i fröjd,
den är ljuf, om ock hastigt förgången.

O, jag känner väl glädjen, den blir ej fördröjd:
den blir qvar en minut på sin höjd.

Ja, man sjunger och slutar knapt sången,
förr än sorgerna börja och tvången,
och man vandrar med moln på sin panna på nytt
och betraktar, hur allt sig förbytt.

En himmelsk lott

likväl man fått,

om man eger den konst att bereda en ann'
all den glädje, som sjelf man ej vann.

Försynen.*

Hvem är du, store drott, som, af oss kallad Gud,
skapt verldar tusentals med kraften af ditt bud?
Du i det lilla kräk, hvars lif med dagen ändas,
och i det stolta bloss, af hvilket dagar tändas,
har lemnat lika spår utaf din varelse.
Du fins — är du min vän? är du min plågare?
Mitt hjerta, skapt af stoft att klappa några stunder,
ser med förvåning, Gud, din makt och dina under;
förlåt, men frågar ock sin skapare, sin far,
om äfven lika rätt han till dess kärlek har...

Ack, är du den tyrann, som med ett tigerhjerta
drack sina söners blod, fann fröjd i deras smärta,
som gaf dem denna lag till tyngd på deras stig:
»Rif hjertat ur din bror, om han ej känner mig»;
så krossa detta bröst, ty det förbannar dig,
och harmas i den stund, då dina åskor knalla
och tusen viggas ned emot mitt hjerta falla,
att det en känsla har, som trotsa kan dem alla,
en känsla, mäktige, den du ej krossa kan,
den, som dig plåga såg och afskyvärd dig fann...

* Af en mängd stycken, hvilka finnas qvar sedan författarens tidigare ungdom, har man ansett sig böra här intaga några, hvilka följa under de närmaste tre titlarna.

Hvad, sådan verldars Gud? ack, hvilken usel lära!
Ja, ondskan diktat den, att mörkrets villor nära;
hvad, sådan då den far, mitt hjertas dyrkan vann,
har han blott plågans kalk förunnat menniskan?
O, nej! min hulde Gud, du mindre vällust njuter
af dina solars prakt, af glansen i din höjd,
än af en glädjetår hos tacksamheten röjd,
än af det sommarregn, på odlarns teg du gjuter.
Ja visst! jag medger det, du nå'n gång straffa plär,
jag funnit ganska väl, att du ej jämt förlåter,
men lik en rättvis far, som agar och som gråter,
du alltid är så nöjd, se'n straffet slutadt är,
att kasta riset bort och kyssa barnet åter.
Jag nekar heller ej, att någon gång jag sett
en skörd af stormens ras, af haglets skurar härjas,
en skörd, som vattnad var af åkermannens svett
och som, man tycker så, bort af hans armar bergas.
Men — känner den sig säll, som idel sällhet ser?
Och — männe ej ett fält fördubblad tjusning ger,
då efter vinterns snö af vårens prakt det färgas?..

Så är du, store Gud! beständigt god och vis,
den stund du smeker oss, den stund du ger oss ris.
Bedragne dödlige, du af en lära skryter,
som denne hulde far till en tyrann förbyter,
och säger med förakt åt hedningen, din bror:
»Du evigt osäll blir, ty du som jag ej tror».
Håll! mins du Titi själ och Deciernas styrka,
hos dem du dygder såg, dem skaparn måste dyrka.
De kände honom ej, de hoppades ej lön,
hur var hans dygd ej ren, ej deras handling skön!
Ack! skulle icke de, om de, till plågor dömde,

än ständigt skulle bli bland svafvellågor gömde,
i smärtans evighet sitt hjerta ha till tröst
och ned i afgrunden en himmel i sitt bröst?
Dock, Gud . . . hvad, plåga dem! han, alla dygders källa,
ursprunget till allt godt, hvad kan han hellre se
än dygdens dyrkare oändeligen sälla
och alla sina barn, om möjligt, lycklige?
Ja, bröder, lyden då förnuftets röst och kännen
den faderlige Gud, som uti himlens hamn
skall sträcka lika huld sin alltid öppna famn
emot den hedniske som kristne dygdevännen!

(1822.)

Qvinnans skapelse.

Re'n var tidens sjette dag förfluten:
skaparn, tronande i evig glans,
såg med blicken öfver rymden gjuten
tusen verldar ljunga kring i dans;
såg, hur sprittande af fröjd hvar ängel
i hans öppna armar ilade,
såg, hur gladt hvar blomma från sin stängel
honom helsade.

Som en himlabrud stod ljumma jorden,
kransad skönt af aftonrodnans brand;
ifrån södern ända upp till nordn
frid och oskuld lekte hand i hand;
och i paradiset parker röjde
menniskan sitt milda majestät,
kreaturens här af dyrkan böjde
knä i kungens fjät.

Endast han, en främling ibland tingen,
drack ej glädjen, som i alltet brann;
make log mot make, ack! men ingen,
ingen like än hans öga fann,

ingen varelse, som ifrån gruset
liksom han sitt hufvud höjde opp
och mot himmelen, mot Gud och ljuset,
blickade sitt hopp.

Då en suck det klämda bröstet sände
i en barnslig bön till skaparen,
ömt han tog den upp i famn och tände
lifvets gnista, signande, i den;
gaf den värmen, hvaraf nyss den lågat,
gaf den mensko-bildning, mensko-lott;
skapte *qvinnan* — såg sitt verk och såg att
allt var ganska godt.

(Troligen 1823.)

Minnen.

Jag mins ett bo, en liten bädd,
på glada drömmar rik,
en hjertats slummer, ljuft beredd
af änglars söfmusik. — —
O, kunde jag en gång ändå
min vagga återfå!

Jag mins ett tjäll — ack, underbar
naturen lyste der;
dess lilla rund min himmel var,
som blomman fjärlns är; — —
jag än naturens rikdom ser,
men ej från hyddan mer.

Jag mins en vän — ack, till dess bröst
jag knöts med vårens krans;
som dufvan känner dufvans röst,
så kände vi hvaranns; — —
den lilla får ju bli hos sin,
hvi slets jag bort från min?

Jag mins en lund — der mången dag
i vårens milda smek

vi sutto troget, du och jag,
och sågo fjärlns lek; — —
ack, *hvarje* lund ger fjärln vän;
min ger blott *en* igen!

Jag hör en röst, ehvar jag går,
djupt under mullens rand;
den ljuder: vagga, vän och vår
och hem och fosterland;
den höres än vid kullen der.
Ack, snart jag färdig är!

TILFÄLLIGHETSDIKTER OCH SKÄMT.

Vid bergsrådinnan E. Julins graf.

Pulsen stannat, lifvet slocknadt är,
anden blickat upp och lyftat vingen,
och ett bröst, som kämpat, hvilar här
ljuft, som hade striden varit ingen.

För det hemland, som hon bytte bort,
när åt främlingen hon räckte handen,
för en barndoms lycka, ljuf och kort,
o, hvad bjöd den obekanta stranden?

Var den skatt, hon fann här, blott en graf,
endast dödens värn mot lifvets skiften,
blott en tår, som flyktigt torkas af,
innan den, som gråtit, lemnar griften?

Fråga den, som står förkrossad kvar;
har hans sorg ej ord att sig förklara,
o, så mins blott, hvad den goda var,
och ditt eget hjerta skall dig svara:

»Kärleken är ej vid gränser fäst,
och den ädles hem är vidt som jorden;
der i dag han kommer som en gäst,
är i morgon han en broder vorden.

Och hans känsla som ett samljud är,
och hans glädje och hans sorg är allas,
och han älskas, då han dröjer der,
och förgäts ej, då han dädan kallas».

Du, hvars varma hjerta nu är kallt,
säg, om äfven här ej ödet unnat
åt din längtan kärlek, vänner, allt,
hvad ditt hemland bäst dig bjuda kunnat?

Unnat dig en bygd att hvila i,
der hvar fröjd ett drag af dig förrådde,
der hvar skörd, som vaknar ny, skall bli
blott ett minne af de korn, du sådde.

(H. M. B. 1835.)

Vid Vilhelmina Ahlstedts graf.

Det ädla trifs ej länge här,
det skymtar och försvinner;
en vilsnad ängel likt det är,
den himlen genast finner.
Knapt får det väcka opp
en tår af fröjd och hopp,
knapt jorden se dess skönhet än,
förr än det kallas hem igen.

Till fruntimren vid medicine doktors-
promotionen 1832.

Om i en krets, der nöjets guddom ler
och lifvets fröjder aldrig skymda röjas,
hvert hjerta ger sin hyllning främst åt er
och alla röster er till ära höjas,
hvad offer eger den nog stort att ge,
som er i nödens tjäll, vid qvalets bädd fått se.

Ej är det glädjens yppigt tända bloss,
som lyser upp vår stig, som är vår fana;
blott lidandet, blott smärtan kallar oss,
och mellan död och plågor går vår bana.
Och därför är för oss så dyr, så kär,
hvar skynt af tröst och hopp, som vill oss möta der.

Se, när den bleka ängeln re'n tycks stå
vid dvalans läger, hotande och dyster,
hur ljuft, hur tröstande är det ej då
att se en mor, en maka eller syster
försaka dagens ro och nattens blund
blott för att ömma få och älska än en stund.

Och därför talar ej vårt bröst till er
om kindens glans, om skönheten och våren;
vi tacke er för mer, för mycket mer,
för ömheten, uppoffringarna, tåren
och dessa blickar af odödligt hopp,
vi sett vid grafven fly till högre verldar opp.

(H. M. B. 1832, n:r 47.)

Till fruntimren vid medicine doktors-
promotionen 1847.

Deltagarinnor i vår fest, för eder
sitt offer lägger tacksamheten ner;
vår väg är sparsamt rosenströdd, den leder
till dödens bleka liljor snart från er;
för ögonblick allenast blef oss gifvet
att andas fritt i tjusningen och lifvet,
i vårens, helsans, nöjets sköna rund.
Vårt kall det är att kämpa och försaka,
vår enda fröjd blir snart att se tillbaka
och se bland minnen äfven denna stund.

Dock nej, en högre glädje står oss åter,
den blir en skänk af eder, den också,
den bor, der smärtan bor, der ögat gråter,
en glädje blek, men tjusande ändå.
Vi skola finna den vid plågans läger,
då lif och räddning på den vård blott väger,
som outtömligt rik er ömhet ger;
vi skola se er då och lätt förglömma
den glans, som nu omkring er krets ses strömma,
för den, er kärlek då förlänar er.

O, låt oss möta härjarns makt tillika,
med tanken vi, och I med kärleken!

Vår konst är menskokonst, och den kan svika,
en bön af er är starkare än den.

Hvad gälla väl de medel, dem vi bruke,
emot en blick af er, som för den sjuke
gör lifvet gladt ännu och stunden skön.

I lyften tyst mot höjden edra händer,
vi se det ej, men helsan återvänder;
vi segra, vi, men segern ger er bön.

Till

teol. lektorn vid Borgå gymnasium

d:r Johan Borgström,

vid hans jubelfest d. 29 mars 1836.

Långt från flärden,
utan prål och glans,
sitter lärarn, gömd för verlden,
vid sin blomgårds ans,

saknar, glömmar
lätt en jordisk lön,
och i menskohjertan gömmer
sina ädla frön,

ser dem näras,
ser dem växa opp,
ser dem ut i verlden bäras,
 mogna för dess hopp.

År försvinna;
när han grånar då,
budskap till den gamle hinna,
och det talas så:

»Stammar skjuta
fjärran från din bygd;
hyddor, länder njuta
deras frukt och skygd.

nejder

Glädjen, friden
har kring dem sin stig. —
Blef ej deras frö i tiden
en gång sådt af dig?»

Så man säger, —
det är lärarns lön;
men en lön ej jorden eger
mera stor och skön.

Ädle gamle!
Aftontimman slår,
himlens bästa frid sig samle
kring ditt silfverhår.

Räkna slagen,
qvällen blir en gång
lika ljuf och lätt, som dagen
varit tung och lång.

Till

Otto Mauritz Stålhammar

på 50:de årsdagen af slaget vid Björkö, d. 3 juni 1840.

Morgonen randas,
majvindar andas,
fjärden sig krusar i vattrade drag;
öfver dess vatten
simmar fregatten
stolt mot en ovän. Det stundar till slag.
Mins du bataljen,
glödande svalgen,
ynglingens fröjd vid kanonernas larm?
Ädle, att svara
höjer du bara,
sjutioårig, din stympade arm.

Stolt kom granaten: —
blodig af daten,
flög den sin bana; den flyger ej se'n.
Skål för dess minne!
— våren är inne —
femtio vårar den hvilat sig re'n.
Hafvet har fått'en,
djupt i dess botten
göms den förrostade segraren nu.
Segern var ringa:
än för att klinga
har du en hand, du besegrade, du!

Till * * *

Hvad knöt oss vid hvarandra, dig och mig?
Var det ett syskonlif i samma hydda,
en lång, gemensam färd i strid, i krig
på barnets, ynglingens, på mannens stig,
i tiden nu, i dar se'n länge flydda?

Mitt öga såg dig aldrig, denna hand
af din, o broder, aldrig, aldrig trycktes;
mitt öde bundit mig vid hemmets strand,
och du från vänner, hem och fosterland
till andra stränder af ditt öde rycktes.

Ett haf har svallat mellan oss, och än
dess rymd oss skiljer, en långt från den andra;
hvad är, som närmat oss i trots af den,
slår tusen bryggor mellan vän och vän
och för oss, fast osynligt, till hvarandra?

Den makt, som gör det, säg, hvems är han väl?
Jo, samma känsla, tänd i oss att brinna
för sanning, ära, tro och menskoväl,
den är vårt blodsband, den för själ till själ,
fast verldshaf mellan oss vi skulle finna.

Om en spik.*

»Vi vilja sätta ihop en sång;
den kan bli kort, och den kan bli lång.»

Otryckt visa.

Ett ringa ämne! ringa? Hvad är ringa,
och hvad är stort? För stoftets ögon blott
det fins ett stort och litet, högt och lågt. —
Det ges en natt, som stjernlös gömmer sig
i hvar atom utaf det grus, vi trampa;
det ges en natt, som majestätlig hvälfs,
med verldar i sitt sköte, öfver jorden.
Och flöge du, af ljusets längtan tård,
till gränsen af den stora nattens rike,
ett sandkorns rymd af en oändlig rymd
du knapt tillryggalagt, till målet hunnen.
Se, fjärln sväfvar glad en sommardag
i solens ljus bland blomstren. Innan qvällen
med kyla kommit, är han borta re'n.
Hans honingstörst är släckt, hans vingars guld
i gruset söladt; nöjets riddarskrud
bär blommans hjelte evigt icke mera.

* Föranledt af yttrandet i recensionen af »Sveriges Anor»,
att hvarje versmakare skall kunna sjunga om en spik i evärdliga
tider etc.

Men solen sjelf, hvars icke täljda lån
hans efemeriskt korta lefnad var,
hvad är väl solen för ett högre öga?
En fjäril blott, som har sin morgonstund,
att fröjda sig i ljusets haf och glimma.
Men spiken, spiken kommer aldrig fram!

Fram! fram! se nyckeln der till världens gåta,
ja, fram går allt, och intet går tillbaka.
I striden tänd emellan tvenne verldar,
en verld, som syns, en verld, som icke syns,
bär grandet sina vapen som planeten;
af stridens myriader sviker ingen,
allt hör den stora kampens lösen: fram!
och evigheten är den borg, som stormas.
O, innan på dess tinnar hvarje tropp
satt segerns fanor opp emellan fridens,
hur mången kämpe skall den ej begråta
som fallen, som förlorad, fast han ej
ur striden gått, men närmre blott till segern,
till stridens första från dess sista leder,
ifrån ett lägre till ett högre lif.
Men spiken, spiken kommer aldrig — —
aldrig!

Se, dagen slocknat. I en gulnad lund
mot urnan böjd, som hennes älskling gömmer,
i tårar, drömmande, en flicka står.
Sin matta stråle nattens fackla sänder
emellan löfven ned, en sorgens vän,
det bleka hoppet lik, som ler ur moln,
när lifvets ljus, dess glädje, har försvunnit.

Hvad hviskar tärnan? Lyssna! Aldrig, aldrig!
Och *aldrig!* svarar nattens fläkt, som flyr
med slappad vinge öfver sarkofagen. —

Men Guden bor dock evigt ung ännu
på gruset af hans helgedom, som fallit,
och stoftets död är icke andens död,
och andens kärlek känner ej ett aldrig. —

Var tröstadt, hjerta! Allt ett möte har,
oändligt är det lilla som det stora,
hvert ögonblick är fullt af evighet,
och hvert dess foster är odödligt buret.

Men spiken, spiken kommer — —

kommer! kommer!

Ja, blickom mot ett kommande! Hvad är
den tid, som flytt för oss, mot den, som kommer?
Den rikaste af jordens alla makter
dess framtid är, ett haf, hvars andra strand
än ingen dödlig bakom molnen röjde,
en grufva, icke öppnad än, en brunn,
hvars botten hvilar i en ändlös himmel. — —

Men spiken, spiken? — —

(H. M. B. 1833, nr 28.)

Filologi.

Hvar fins en hylla, hvar ett skåp, ett skrin,
som icke hyst en lunta med latin?
Latin, latin, förskräckeliga namn,
du rycker barnet ur sin moders famn,
drar upp till hjessan forskarns ögonbryn
och sköflar alla björkar under skyn.
Men hvadan stammar, grymme buse, du?
Det vill jag söka att förklara nu.
Det var en rektor, som med trug och bråk
i piltar pluggade besagde språk.
I skolan satt han utan ro och mat
och ropte idkeligen: *lat! lat! lat!*
och *in* skall lexan, *in, in, in* ändå,
och som han sagt det, följde klobban på.
När nu vid smällarna, som dagligt bröd,
blott *lat, lat, lat* och *in, in, in* der ljud,
begynte pojkarna på spe och grin
omsider kalla romerskan *latin*.

(H. M. B. 1832, n:r 2.)

Den siste kandidanden.

 Ar det en graf jag ser, är det en hydda,
 dit lugnet flyktat undan jordens strid;
 der dar, som gry, och dar, som äro grydda,
 tillhopa smultit i en enda tid;
 der livvets sorger skådas blott som flydda
 och livvets hopp och fröjder blott som frid?
 Gå tyst! åt tysta gudar tjället viges;
 här stormar ej, här talas ej — — här tiges.

Hvad ser jag? slocknar livvet, lefver döden
 i form, i bild, för min förskräckta syn?
 Gestalt, fantom! har lyckan eller nöden
 fördunklat så din blick och härjat hyn?
 Ett spår af tidens hand, ett rof för öden,
 säg, stammar du från jorden eller skyn?
 Han svarar ej, men vinkar blott med handen.
 Hvem bor här? Ha! *Den siste kandidanden.*

För solen blind och döf för vårens sånger,
 han sitter dyster der vid bok och mugg,
 och brunnens nektar ökar blott hans ånger,
 och boken hvässer blott hans hjertas hugg.
 Och sorgen mulnar i hans polissonger,
 och oron tittar ur hans svarta lugg;
 ett spöke lik, han bor der, skygg för dagen,
 och blickar mörker öfver anletsdragen.

Men nu han rister på sin stela massa
och stiger upp från foliant och stop;
och ögonbrynen, ruggiga och hvassa,
tillhopa dragas öfver ögats grop.
Sin torra strupe tycks han börja krassa,
sin mun han öppnar till förtviflans rop.
Dock nej, en ed blott sprang ifrån hans tunga:
nu ser han mensklig ut — — han börjar sjunga:

Hell er, I alle
höglärde herrar,
som sluppit redan
slagdänge-slägten
och bortbytt boken
mot bättre bragd.
Tungt är tentera
till trögväxt ära,
när hugen hårdnat
och hjernan vimlar
och hjertat häfs. —
Långlifvadt leker
ej ljufva löjet
med mal och mödor
vid muggens must,
ur brunnen borgad. —
Min smak är slut,
min syn den svider,
min lukt har lyktat
för länge sedan.
Med möda hör jag
min klagan mera,
jag känner knappast

mitt hjertas klappning.
Ur vakor väcks jag
till värre vakor,
i sorger störs jag
af större sorger. —
Hell er, I alle
höglärde herrar,
som segersällt
ej burit bäfvan
för barska blickar
i bister borg;
men mätit modet
med mörka männer
och före mig
einheriar ären
i ärans sal,
som dricken drycker,
ur drufvan dragne,
och folianten
förbytt mot flickans
förtrogna famn.
Ej lyster mig
att längre lefva,
allena lemnad
och lagerlös.
Mig gånga lyster
till gamla vänner,
som gått förut. —
Af forna fränder
förstås jag föga,
studenta-slägten
mig skyr och skådar

med skygghet an. —
Hvi dväljs jag här,
då dagen lidit?
Hvi går jag ej,
dit *ganska värdig*
jag kunde gå? —
Hell er, I alle
höglärde herrar,
hugfulle hjelten
snart månde hinna
till er, till er!

Så sjöng den gamle kämpen, kring hans panna
en skymt af hoppets ljus förklaradt lopp.
Med glädjens mod, att ödet öfvermanna,
han slog sitt sorgematta öga opp.
Till fönstret steg han. »Hej, isvostschik, stanna!»
Med dessa ord i ett bevingadt hopp
satt han på droskan, for till sin tentamen
och fick en dag derefter re'n examen.

Men än, när dagens stjerna är försvunnen
och natten tändt sin matta facklas brand,
i samma rum, vid samma mödor funnen,
hans dystra vålnad syns med bok i hand
och svettas, grubblar, tvinar, öppnar munnen
och sjunger ärans strid på lifvets strand
och lugnas se'n och klagar icke mera
och far sist med isvostschik att tentera.

Vid ryktet om magister C. Backmans död.*

Jag satt allena, ingen oro drömde
mitt lätta hjerta om;
då kom ett bud, som mina sorger gömde:
ditt dödsbud kom.

Från dina planer, från din verkstad viken
i början af din dag,
du bröt vårt hopp, du gaf åt mekaniken
ett dunderslag.

Ack, bygdt af dig skall ej ett nautiskt under
förkunna mer ditt lof,
din slup med bom fick stapel blott och grunder,
men icke skrof.

Försvunnen är med dig i mörka jorden
din jättesåg också,
med stål till egg, med fjällarna i norden
att bita på.

* Att ryktet saknade all grund var känt af Runeberg, som då skref ofvanstående verser och lät trycka dem i det exemplar af Helsingfors Morgonblad, hvilket i vanlig ordning afgick till Backman såsom varande dagens oförändrade nummer. Att Backman brukade sysselsätta sig med hvad Runeberg kallade kammar-mekanik och de skämtsamma förslag, Backman sjelf i den vägen brukade framkasta, hade ofta varit föremål för Runebergs skämt.

Hur ofta hörde jag dig ej förtälja,
hur du till sågad sten
förvandla skulle våra berg och sälja
palatser se'n

och skeppa ut kring jordens alla kanter
ditt timmer af granit
och hemta laddningar af diamanter
tillbaka hit.

Din flöjt har tystnat och din pensel hvilar,
och stum din kammar är;
ack, ingen hamrar mer och ingen filar
och slipar der.

Blott någon gång, när dystra stjernor blänka
på rutan af ditt rum,
syns kammarmekaniken der som enka,
bestört och stum.

Hon spritter upp vid hvarje fläkt, som röres,
vid hvarje stormens il
och lyss, om ej ett ljud från himlen höres —
utaf din fil.

Doktor D. Lindhs resa till Helsingfors.

Hit, härut, go' vänner, hela raden!
Här sker underverk, församlens hit!
Doktor Lindh far af till hufvudstaden
för att bocka för domprosterit.

Sådan resa vill dock något säga
för en man, som älskar ro och frid,
att uti en skramlig kärra väga
mellan jord och himmel vintertid.

Hopp, hurra ändå! Nu börjas färden:
gubben kör re'n fram om Sitkoffs hörn.
Att han far, vet hela vida världen,
och det gapas som på guvernörn.

Alla Borgå stads originaler
äro ute för att se uppå.
Gamle Mosse blött i fröjd sin daler
och stenlägggar Munter likaså.

Runeberg går ^{ju}tyst och ser på gruppen,
Knutson drar mustaschen halft på grin,
Hornborg tittar leende ur schuppen,
och i himlen myser Riddelin.

Asplund vinkar vänligt i sitt fenster,
när man färdas öfver stadens torg,
och bror Holst, på trappan der till venster,
biter i en buss i hjäl sin sorg.

Gamle Möllersvärd, hvad han må mena,
men han kikar der så hjertans nöjd.
Plats för Karl Näslindh, han tar till bena
och far af som ilen i sin fröjd.

Allt är likt sig, glädjen, trefna'n, friden,
samma stad och samma menskoätt.
Endast Luthberg har gått bort ur tiden,
med sin stjärna och sin klarinett.

Gubben Daniel ser blott glada blickar,
glömmer allt det bråk, han far emot,
ser sig kring än hit än dit och nickar,
låter Bergström köra fot för fot.

»Kanske får man ge en snärt åt märren?»
frågar skämtsamt denne då och då.

»Sakta, gubbe», svarar gamle herren,
»vill du börja pösa re'n, hå, hå!»

Men det lider, tiden manar, dagen
är så kort, det måste skyndas nu.
Bron passeras klockan tio slagen,
Weckoski och Sibbo tolf och tu.

Ingen rast och ro på hela vägen,
knapt på Henriksdal en smula mat;

gubben sjelf vill vara kry och trägen,
för att hästen skall få vara lat.

Hejsan, ändtligt dock man hunnit målet,
Helsingfors står fram i all sin ståt.
Hvem, som vill, må tycka om det prålet,
Daniel Lindh han murrar blott deråt.

Gamla kärran skramlar utåt gatan,
gubben brådskar ej, han färdas trygg,
aktar ej ett »har ni sett på satan»,
som han stundom hör bakom sin rygg.

»Låt oss skynda», hörs nu Bergström hviska,
»det är oss, de mena med sitt rop».
»Pass, min gubbe, lägg du bort din piska;
bara slynglar ä' de allihop.»

Fram mot torget bär det sakteliga,
universitetet fars förbi;
stopp dock, på dess trappa står en liga,
full af fanstyg och filosofi.

Gubben sjelf blir häpen, när han märker
alla dessa lejonskäggs i grin,
ser blott styft längs gatan fram och stärker
sitt kurage med ett tyst: »åh, svin!»

Men, hvad syn! Se, löjet har försvunnit
från de ungas anlet nu i hast,
redan en och två och flera hunnit
ta' den kända, kära gubben fast.

»Doktor Lindh, ja, doktor Lindh, kamrater»,
så det ljuder nu från man till man,
»gubben Daniel, alla slarfvars pater,
kom och låt oss helsa, det är han».

Slut är gycklet, slut är öfverdådet,
tacksamt glada hjertan jubla blott:
»Tack för pengarna, för brefvet, rådet,
fader, tack för tusenfaldigt godt!»

Sådan hyllning dock en smula väger,
sjelfva Lindh kan den ej helt försmå,
och han ger sitt hjerta luft och säger:
»Gubbar, gubbar, så, håhå, nånå».

Nu till Strandbergs bär det af med gamman,
aftonvard och bädd fås snart i lag;
och af qväll och morgon blir tillsamman
gubben Daniels första resedag.

Till doktor D. Lindh på Danielsdagen.

Hurra! Här skall gå lustigt till.
Upp, bröder, nu det gäller!
Vi akta ej, hvad värden vill,
knapt hvad värdinnan heller.
Från denna dag till nästa dag
skall hurra! hurra! bli vår lag.
Här prutas icke smulan,
ty nu är Daniel i lejonkulan.

Nu vill man se, hvad Kroksnäs *) bär,
hvad Lappträsk **) af sig kastar,
ty lektorslön en klunk blott är
för slika troll och gastar.
Hvad pastorsbol, hvad lektorsstol,
hvad rusthåll gett i år, i fjol
skall stryka allt i stopen,
ty nu är Daniel i lejongropen.

Han plär väl mena: »drick med mått!
Blott dårskap föds i kanna».
Välan! så må han ge oss skott,
att vi hans sats må sanna.

*) Lindhs landtgoods. **) Lindhs annex.

I annat fall den ramla skall
med bord och bänk och stol och pall;
här ärnar man ej skona,
ty nu är Daniel i lejonklona.

Och »spar, min gubbe», säger han,
»ej sparadt gods betungar».
Han sparar sjelf allt, hvad han kan,
i alla slarfvars pungar.
Men om han har en smula qvar
i kistor, lådor och förvar,
nog skall man få upp locken,
ty nu är Daniel i lejonskocken.

I dag man inga ordspråk tror,
med dem ej nu han tubbe.
Här hjälper ej: »pös lagom, bror»,
och ej »håhå, min gubbe».
»Håhå, håhå!» »Nånå, nånå!»
dem aktar ingen nu uppå,
det fordras andra vapen,
ty nu är Daniel i lejongapen.

Ja, ja, min gubbe, det går hårdt,
stor sak, prästa te virum;
Drick med, det blir dig mindre svårt
bland lejonen som pirum.
Med minen ljus, ett litet rus,
du ser blott vänner i ditt hus,
till lek förbyts bataljen,
och Daniel, Daniel! hurra lejonsvalgen.

Till doktor Georg Wallgren.

(På Georgsdagen d. 23 april 1853.)

Mel.: »När skämtet tar ordet».

En doktor på jorden är menska också,
förtjent af all ära och skattning;
vi yrke det högt, men bekänne ändå,
att hin må ta an hans befattning.
Vi andra, vi lefva i glädje och stoj,
vi klinga och sjunga och skämta,
men doktorn han hör blott aj, aj och voj, voj
och glas ej, men klockor, som klämta.

Ja, aj är hans morgon och aj är hans qväll,
och aj är hans dag allt igenom,
han hör det i slott och han hör det i tjäll,
han hör det af hvarjom och enom.
Och hinner mot natten han ändtligt sin koj
och hoppas att hvila få smaka,
så hör han med ens det fördömda voj, voj
och måste på benen tillbaka.

En doktor skall blanda rhabarber i vin,
så plär han traktera personer;
vi brygga också, men en ljuf medicin

af socker och rack och citroner.
Vi sitta i jubel vid vår aganipp
bland vänner, som tömma stakaner, —
men doktorn måst gå till herr Feber, herr Gripp,
hans gamla och torra kumpaner.

För oss vill en flicka blott röja behag
och dölja med omsorg det fula,
men doktorn, hans lott är att skåda hvar dag
mamseller båd' blåa och gula.
Oss räcker den sköna till kyssar ibland
en mun, der blott purpur man märker;
mot doktorn hon gapar och visar en tand
och skriker: Aj, aj, hvad den värker!

Salongen är upplyst, det klingar musik,
och ungdomen börjar baletten,
och doktorn han kommer; församlingen lik,
han väpnar sin blick med lorgnetten;
men bäst mot de sköna berusad han ler
och tror sig försatt i det höga,
så nalkas en käring: »Ack, doktor, jag ber,
kom se på mitt rinnande öga».

Ja, ja, det är möda en doktor att bli,
och mera ännu att det vara.
Vill han bli förskonad som andra och fri,
så bör han till himmelen fara.
Här måste han tråka hvar enda minut,
i himlen han slikt ej behöfver;
dock — Gud vet, hvad ro han der finner till slut
för dem, som han hulpit ditöfver.

Och efter, o broder, så ovisst det är,
hvad kommande dagar oss bringa,
så lemnom herr Feber och Gripp och de der,
de stunder oss unnas att klinga.
Vi känna ju glädjen! En ängel så yr,
han kommer och far med minuten;
hvem ville ej knipa en kyss, förr'n han flyr,
af skälmen med drufvor i truten.

Till C. L. Kellerman med förf:s porträtt.

Frågar man, om bilden likhet har,
säg då, broder: ful och gammal var
äfven skalden, annars träffad föga;
lugn och kall ser denna bild mig an,
han var mycket annorlunda han:
kom jag, glänste strax af fröjd hans öga.

Till Geschwornen F. Tengström med
en bordduk.*

Det fins ett bord i nordens land,
ett bord förutan like.
Det hyser mer inom sin rand
än månet fursterike.
Se här dess bild i några drag,
fast teckningen är matt och svag!
Men vidare i texten!

Der finnes först i hopar, märk,
hvad snillen producerat:
ett väldigt filosofiskt verk
på Kajsa Varg placeradt,
och en poet, med ton af gull,
på »Konsten till att färga ull».
Men vidare i texten!

* Dåvarande geschwornen, sedermera bergmästaren, F. Tengström var Runebergs svåger och stod till honom i särdeles vänskapligt förhållande. Att skämta med »bergmästarn» hörde till saken. Han var road af allahanda små mekaniska arbeten, och med hans »kammarmekanik» gycklade Runeberg ofta. Hans senare utmärkt eleganta och ordnade skrifbord bar i hans ungdom ofta nog spår af dessa arbeten och gaf dermed anledning till ofvanstående skämtverser.

Der stå på hvar sin lilla fläck,
i skilda sällskapskretsar,
ett dussin bläckhorn utan bläck
och pennor utan spetsar.
Och slumpen midt på bordet fört
ett alnslångt skriftyg, dit de hört,
men der de aldrig hamna.

Napoleon helt makligt der
vid tobakspipan hvilar,
lord Byrons bild i klämma är
emellan liktorsniflar;
och fröken Schoultz har der sig fått
ett publikum af spånor blott.
Men vidare i texten!

En verkstad finnes der att se
för den, som sömmar kläder,
en ditto för skomakare,
med syl och pryl och läder,
en ditto för en väldig smed,
med hamrar, jern och tång och städ.
Men vidare i texten!

Dit skatta djuren skinn och ben,
och marken korn och gröda;
dit samlas tionde af sten,
som Finlands grufvor föda,
och jordens skogar bit för bit
och stund för stund förskaffas dit,
men komma aldrig dädan.

O, himmelshöga pyramid
af idel villervalla,
när slår din stund, när blir din tid
att ändtligt nederfalla?
Och när blir denna bördduvs lott
att bredas ut, der du har stått?
Gunås, det sker väl aldrig!

Till konrektor M. Hornborg med
ett par rakknifvar.

Här ger jag dig en låda
med tvenne knifvar i;
att bruka dem är våda,
pass opp, låt annars bli!
Främst gif re'n akt på sättet,
hur du dem öppnar nu,
vänd blicken ej mot bettet,
det skär den rakt i tu.

Det skägg, du bär på hakan,
är mera grant än tätt,
det får du bort med bakan,
lägg icke egg på det!
Så har ock kinden nere
blott glesa strån sig fått,
de stryka, fan regere,
för knifvens skugga blott.

Du talat många gånger
i goda vänners lag
om dina polissonger
och deras små behag.
Välan, vill du dem spara,
låt bladet krypa hem,

och bruka skaftet bara
en tum re'n nära dem.

Dock, skulle så det hända,
vid någon stor förtret,
att du vill göra ända
på denna härlighet,
så veckla väl handduken
omkring ditt hufvud då,
ty annars far peruken
med samma fart också.

Sist blir den frågan, broder,
att ur historiens famn
för dina två klenoder
få riktigt sturska namn.
Cæsarar, kungar, kaner,
välj ut bland denna skock
de värsta tamerlaner,
de bli för slöa dock.

Nej, kaner i all ära,
som menskor heta de;
du har två män dig nära
långt skarpare än de.
Med knifvarna förena
de namn, man ger åt hin,
näm'n B g den ena,
den andra R n. *)

B. och R. voro lärare i samma skola som Hornborg.

Till professorskan C. Tengström med en
"guldpenna med demantspets".

 Guldpenna med demantspets,
aldrig mera vackert namn getts;
blif då värdig den ära,
lilla penna, att det bära.

Var snäll med din demantspets
att oss budskap ge från din krets;
vill man inga dig förära,
skall du picka och begära.

Guldpenna med demantspets,
skrif att aldrig sorger mer getts
bland de dyra och kära,
dem du nu får vara nära.

Till förf:s hustru med ett skärpspänne.

Det kunde väl passa för mången snärta
att hänga uppå sitt mässingshjerta
en nobel och prålände mässingsskylt,
i synnerhet om man den litet förgylt.
Men för den, som har guld i sitt hjerta bara,
skall skylten åtminstone silfver vara,
och att den ej denna gång blifvit af guld,
dertill är min magrade plånbok skuld.

Till den samma med ett klädningstyg.

Ditt hushåll flink och snäll
ifrån morgon intill qväll,
med en hvardagsskrud uppå,
allra sötast är du så.

Till den samma med en fingerborg.

Sy och alltid sy!
Sent må dagen gry,
då bekymret ej blir det samma,
då ej gossarne behöfva mamma.

På en kam.

Två bekymmer ingen flicka från sitt hufvud skilja
kan:
ett bekymmer utgör locken, andra hennes fästeman;
locken är en yster sälle, älskaren en flyktig gast,
båda fordra goda bojor för att kunna hållas fast.
Här dig sändes nu en boja, hvarmed locken kan bli
fäst;
hur en fästeman skall hållas, vet du sjelf kanhända
bäst.

På ett par örhängen till Hanna P.

Att älskarens böner och smicker ej lätt
må vilse irra, men hitta rätt,
fäst klockor i örat, förgyllda och granna,
och skrif deröfver: här rings till Hanna!

På ett armband.

Jag nog den saken har betänkt ibland,
om ej i högsta måtto grymt det är
att lägga uppå flickans armar band,
då hennes hjerta ständigt bojor bär.

På ett tapisserimönster.*

Så brukar det hända i sorgens dal,
då flickan är döf för älskarens qval
och föraktar hans kärleks orimliga strider;
då går han och hänger sig opp omsider.
Här har du en taffla, der sådant kan ses;
bind vackert den in i ditt hjertas kat'kes.

På en fingerborg.

Mot hvart styng och mot hvar plåga,
som en synål kunde gifva,
skyddar dig en fingerborg.
Mot en pil från Amors båga,
arma flicka, hvad kan blifva
dig en säker hjerteborg?

* Gosse i en gunga, efter författarens påstående i en galge.

På en kikare.

När vår och glädje kring dig le
och allt är skönt och ljuft att se,
vänd till det ena glaset då,
och allting skall dig närmre stå.
Men ser du det, som motsatt är,
blir våren höstlik, glädjen tvär,
så vänd det andra glaset till
och se den fly, så långt du vill.
Hvar ädel själ ett fjärrglas har,
som skjuter bort och till sig drar.

Charader.

1.

Se'n våra fäder med beväpnad arm
mitt *första* tagit in, och stridens larm
och farans stunder, kampens mödor flytt,
de ur mitt *andra* drucko kraft på nytt.
Mitt *hela* ljuder skönt ännu ibland
i aftonlugnet från en löfprydd strand,
der leende i muntra hjordars spår
den unge herden med sin flicka går.

2.

Mitt *första* är det första
i gossens första lexa.
Som ängel eller hexa,
mitt *andra* är det första
för ynglingen, som knoppas.
Mitt *hela* är den första,
som talat ut mitt första
och fått mitt andra hoppas.

3.

Mitt *första* som en orm så hal
 sig slingrar fram i böljans sal.
 Mitt *andra* är på frågan: hvar?
 det vigaste och bästa svar.
 Mitt *tredje* för ett skuldfritt bröst
 har endast glädje, frid och tröst,
 men oro, straff och sorger blott
 för den, som tynges ned af brott
 När, yngling, du mitt *hela* ser,
 böj gladt din egen vilja ner
 och vörda det och akta på,
 det blir en gång din lott också.

4.

Mitt *första* är en bokstaf blott,
 dock kan derpå man bygga slott;
 dock bor derpå en kung ibland
 med hof och stad och folk och land.
 Mitt *andra* är, som hvar man ser,
 också en bokstaf blott, ej mer;
 dock fins i himmel och på jord,
 i öster, vester, söder, nord,
 ej kropp, ej själ, ej ting, ej man,
 som icke den beteckna kan.
 Men bäfva för mitt *helas* makt,
 som verlden med dess solars prakt,
 så länge någon dag än gryr,
 ej kufvad och ej blidkadt, styr.

5.

När skogen breder mitt *första* ut
en tallös samling af hvassa spjut,
må ingen dit som mitt *andra* gå,
om såradt hull han ej önskar få.
Mitt *hela* borde man kalla den,
som, vild som skogen och värre än,
en hvar, som närmar sig skyddlös, slår
och ger förtroendet endast sår.

6.

Dagens drott har gått till hvila re'n,
ljuft mitt *första* sig kring nejden sprider,
och för stjernans blick och månens sken
döljer älskarn mer ej sina strider.

Glad han söker älskarinnans tjäll
med sin serenad och med sin luta,
nalkas, som mitt *andra* tyst, dess cell
och med fingret rör dess slutna ruta.

Saligt börjas med mitt *tredje*. Ömt
rodnar, bakom glaset röjd, den sköna,
och en sällhet, som blott änglar drömt,
hastar re'n att älskarns tro belöna.

Se, då går ett annat fönster opp,
och en gast tycks der mitt *hela* skaka;

och med gäckad fröjd och brutet hopp
fasar kärleken och flyr tillbaka.

O, mitt hela, vakta, som du bör,
hjessans silfver på familjens fader;
men blif vackert borta, der du hör,
att hans dotter lyss på serenader.

7.

At allt, hvad skönt och heligt är,
mitt *första* man till helsning bär.
Mitt *andra* är ett bristens ord,
den armes lösen på vår jord.
Mitt *tredje* går för nödens hopp,
för flitens bön med solen opp,
och mörkret för dess åsyn flyr.
Men när mitt glada *hela* gryr,
går fliten lugn, går nöden rik,
den store nu den ringe lik,
till samme faders öppna hus
att söka samma frid och ljus.

8.

Att lita på en vind är godt,
som blåser friskt mitt *första* blott;
också mitt *andra* värde har
för den, hvars blick är ren och klar.
Men vind och väder vexla snart,

och ögat mulnar, som var klart.
Det bästa blir, det kan ej fela,
af allt att lita på mitt *hela*.

9.

När kämpen förr med mod sin död till mötes gick,
till segerlön och boning han mitt *första* fick.
Men hjelteanden, öfver griftens mörker höjd,
snart företog mitt *andra* upp till Valhalls fröjd.
Från tidehvarf nu re'n till sena tidehvarf
de ädles minne gått till ättlingar i arf;
o, att af allt det stora, som det innebar,
så mången ättling hållit blott mitt *hela* qvar!

10.

Sjelf liksom mitt *första* fjär,
eller yr liksom mitt *andra*,
sällan fången, öm och kär,
läsarinna, kan du klandra,
att så mången yngling här
flyktig, som mitt *hela*, är?

11.

Ett ryktbart namn mitt *första* är,
bland europeiska fördt med rätta,
fast äran af att bära detta

visst ej med afund skådas lär;
ty äran blir mitt *andra*, när
den vill med hvarje kost sig mätta,
och dunst blott, som mitt *hela*, är
hvar fröjd, hvar lycka, man begär
på andra vägar än den rätta.

1. *Vallhorn.* 2. *Adam.* 3. *Ålderdom.* 4. *Öde.*
5. *Barbar.* 6. *Nattmössa.* 7. *Helgedag.* 8. *Försyn.*
9. *Högfärd.* 10. *Fjäril.* 11. *Fantom.*
-

SKILDRINGAR I OBUNDEN FORM.

Fragment ur en roman från 1808 års krig.*

I.

*Kandidaten Lager kannstöper i akademiska affärer och
vredgas öfver en gammal gymnasiikamrats
öde vid studentexamen.*

Öss möta ofta under vår lefnad menniskor, som, i följd af någon ensidig riktning i deras anlag, småningom lossat sig ifrån all förbindelse med en stor mängd förhållanden i lifvet och deremot med öfverdrifven hän- gifvenhet slutit sig till några få, dem deras naturliga böjelse äfvensom vanan lärt dem att omfatta och sen- tera. De höra, sådana menniskor, alldeles icke till de vänligaste företeelser, jorden har att erbjuda oss. För- stenade för de flesta intryck, som göra andras njutning, lycka, glädje, förstå de sällan deras lif och betrakta deras sträfvanden ofta med köld, än oftare med ett bittert och högdraget förakt. Glädjen tystnar, då de nalkas, såsom sångfogeln för hösten, ty deras blick är en höstblick, följd af snö och förvissning; sorgen sjelf har i deras granskap för kallt att kunna sörja. Det

* Till större delen tryckta i Helsingfors Morgonblad, 1836 och 1837.

mesta af verlden synes för dem, såsom en sal full af dansande för dem som icke höra musiken, såsom en bana för dårar. Och i sjelfva verket, de se människornas fröjd och ifver, deras steg och turer, men äro döfva för deras lidelser, deras kärlek, med ett ord för alla de melodier inom deras bröst, som ge lif, takt och förklaring åt de yttre rörelserna; kan man väl undra öfver, att de undra, att de skratta, att de smäda?

Dessa reflexioner äro blott ett svagt och sockradt extrakt af den heta och bittra inledning, hvarmed den lärde kandidaten Lager förberedde en tillärnad skildring af människor, helt olika de redan nämnda. Såsom en hvar kan höra, satt han allvarsamt fördjupad i antropologiska spekulationer, och denna riktning hade hans tanke fått till följd af en biljett, den han nyss förut inhändigat, genomläst med en min emellan förvåning och löje och omsider instuckit i sin ficka. De några yngre vänner, som utgjorde hans sällskap och åhörare i den trånga studentkammaren och som för tobaksröken voro lika svårupptäckta som stjernor en dimmig höstnatt, suto stillatigande, medan kandidaten utvecklade sina åsikter. De hade också icke velat besvära honom med en fråga om biljettens innehåll. Men herr Lager fortfor att tala i ordalag, dem utrymmet redan tillåter oss att närmare anföra:

»Det är sådana, som vi se gå omkring på gator och torg, mina bröder, utbudande gratis sina galläppelmener. I deras granskap krymper ens hjerta ihop som en torkad nötkärna, och, som jag sagt, man har lust hvarken att gråta eller skratta. Det är sådana ärkefilistrar, som snegla på en fattig, öfvermodig students sneda mössa och tro, att akademien är lika nära att

falla som den. Hvem är det, som möter oss med: »nej, nej, och omöjligt», då vi komma med goda och möjliga reverser? Hvilka äro de, som fabricera våra ljusformer och icke tåla annan upplysning än de dankar, de sjelfve stöpa. Hvem kallar en vetenskap galen, emedan en annan är obestridligt klok och viktig, hvem jämrar sig öfver, att vi skrifva verser, då han läser grammatikan, att vi röka, då han snusar, att vi hafva aptit, då han är mätt och sofver på maten? Hvem är det, som gråter sina krokodiltårar öfver tidens förderf och påstår, att det uppväxande släktet är på väg till helvetet, emedan det åker med hyrkuskar? Jo, alla dessa söta foglar äro filistrar, mina bröder, ärkefilistrar, för hvilkas räkning vår herre borde öka sin barmhertighets årsbehof; ty de äro invalider till känslan och behöfde på extra stat en omgång träsinnen, i likhet med träben, för att helst halta sig fram till mensklighetens mål: känna och veta.»

Man finner i dessa herr Lagers yttranden en grad af bitterhet och passion, som eljest bör och plägar vara borta från de lugne lärdes ointresserade betraktelser, och man kan lätt döma, så väl af denna hans allmänna häftighet, som af särskilda uttryck i synnerhet, att han vid sina utfall hade speciela händelser för ögonen. Men vi låta kandidaten träta och storma, helst dylika stormar vanligast stanna inom fyra väggar och på sin höjd störa ett eller annat damkorn i dess långa hvila på golf, bord eller hylla.

»Det vore ingen nöd, mina bröder», fortfor han, »om dessa herrar ville visa ens ett gran af fördragssamhet och ödmjukhet; men nej! stolta äro de, stormodiga, sneda lodjor på verldshafvet, som fordra, att

en hvar skall styra så, som deras spröte visar, och som bruka sina hesa nickor hvar gång de se en seglare, som ej vill hissa deras flagg och följa i deras kölvatten.

»Helt annat är förhållandet med dessa arma dårar, som seglat ut med friska sinnen och öppen själ, men i lifvets stormar gjort skeppsbrott eller kastats redlösa i hamn. Desse blifva spaka i sin besynnerlighet, mina bröder, de sitta som vingskjutna måsar på sin klippa och titta ut i en farlig verld. Deras rop till sina kamrater är icke: »det bär till afgrunden» och: »följen mig», utan: »lyckliga I, för hvilka rymden är öppen och vingen hel». Deras afskildhet från andra är icke en följd af vrånghet och ensidighet, utan af deras brutna förtroende till sig sjelfva och sin lycka. — Stoppen i, mina bröder, hjertat stiger mig i halsen, då jag tänker på dem. — De veta, att verlden är rik, de höra andra skrika i alla vikar omkring dem: tag i, tag i! Sjelfva våga de icke, kunna de icke ge sig ut att dela bytet. Men visst är, att kommer en fisk nära, så nappa de den och äta den med ben och allt, om de vore hvassa som synålar; jag menar, ingen njutning försmå de, om den en gång helsar på deras näbb. De äro lika Robinson, åt hvilken allt dugde, som fans på hans ö. Däraktiga äro de i alla fall, men de äro ödmjuka i sin dårskap, och detta, mina bröder, är deras kloka sida. Lifvet har visat dem sin natt, och de hafva sett, att flere solar än en finnas i verlden. Bevare Gud, att jag skulle sätta dem opp till mönster i allmänhet. Jorden är en stridsplats, och en kämpe, som slåss, är bättre än tio som ligga slagna, — jag säger, mina bröder, att skulle min fördömda pojke icke söla åter som vanligt, kunde vi få oss någonting i munnen — men mönster

kunde de väl vara för dessa skator på våra flaggstänger, som göra sig höga och tro sig visa vinden rasande rätt, då de svänga förnämt med sina långa stjertar.»

Vid dessa ord tystnade herr Lager för en stund och gick med häftiga steg några gånger fram och åter i kammaren, inledd å nyo af sin tankegång bland dessa hans köttsliga och naturliga fiender, dem vi i början af hans demonstration hört kallas filistrar, i slutet skator, och dem han aldrig kunde råka ut för, utan att komma i ett slags otämdt patos.

Läsaren må därför göra herr Lager den rättvisan att tro, det hans ton i synnerhet i början af föredraget icke var hans vanligaste. Den stod blott i omedelbart förhållande till ämnet och felade aldrig att infinna sig hos honom, så snart fråga blef om några hinder för hvad han kallade fri utveckling. Till dessa hinder räknade han, utom de foglar, han redan i det föregående med stor hetta plockade, äfven deras »äkta ungar eller rötägg, de fördömda examina». Han hade sjelf visst icke tvekat att aflägga sina akademiska lärdomsprof; han hade tvärt om aflagt dem med utmärkelse. Likaså afrådde han ingen från en examen, fast mer uppmuntrade han hvem, han öfverkom, att taga dylika i både tid och otid; men allt detta gjorde han icke af respekt för dylika pröfningars vigt, utan mera af en motsatt känsla. Det var hans innersta nöje att öfvervara en examen och, som han sade, porträttera dårskapen, genom det att han lurade, anmärkte och omsider med bitande löje nagelfor frågor, svar och utslag. Det var naturligt, att dessa hans egenheter skulle ådraga honom mångas afvoghet, och han ansågs äfven som ett slags akademisk kannstöpare. Egentligen var dock herr Lager

vid den åldern, då man är mest ömtålig för tvång och former och, man kan säga, mest missförstår deras betydelse. Läger man härtill, att hvarje lifligare sinne i ungdomen älskar att föreställa sig någonting missfosterlikt, som borde bekämpas och utrotas ur världen, så skall man finna herr Lagers kannstöperi hvarken vådligt eller lågt och alldeles icke undra, att han i sin ungdoms yra fann det ej mindre kärt än viktigt att med andans hela studentikosa kraft storma ut emot de fördomar, den ensidighet, det skråväsende, som han tyckte sig se, åtminstone ville uppsöka inom vetenskapernas och deras idkares område. För frågor af annan art hade han ett godt förstånd och en, för de flesta, tigande mun; det var blott då, när han slog ned på en examen, en ultra-grammatikus eller något dylikt ting, han kom i extas, såsom orren är spak, ända till dess han flugit ned på sitt egentliga spelfält.

Herr Lager saktade gången och tog opp ur sin ficka den redan förut omnämnda biljetten. »Jag ärnade icke», sade han, »ge er förtroende af detta dokument, men då det gifvit mig närmaste anledning att hålla den predikan, jag nyss slutat, och dertill kommer från en kund, som mer än någon annan egnar sig att visa frukten af våra förbannade — — nej! mina bröder, kommer jag in på detta kapitel, så vet jag, att slutet är fjärran. Jag svär en dyr ed, att jag skall berätta min väns missöden, fastän de äro idel foster af det ursinniga och öfvermåttliga examensväsendet, så lugnt som om jag läste dem ur en bok; jag orkar icke, man kan ej begära det, ständigt fäkta och strida; dessutom finnas andra lika pligtiga som jag att tala förnuft och förkättra skråväsendet — men hvar var det jag slöt?»

Herr Lager hade, såsom läsaren hör, redan flugit opp i träd och ville icke spela; att han dock med största ansträngning i verlden icke kunde afhålla sig från ett slags afbrutet toppkuttrande, skall i det följande spörjas. Men han satte sig ned, tog med synbart allvar sin tunga under upptuktelse och begynte:

»Den, som skrifver detta, var för sex år sedan min kamrat i gymnasium. Han tycktes hafva varit ärnad till den gladaste människa i verlden och hade bort få dansa på rosor sin lefnad igenom. Han var frisk, storväxt och vacker, vackrare än någon af oss andra. Det fans ingen, hvars tycke han icke vann. De unga damerna i synnerhet täflade vid våra lekar och danser om hans uppmärksamhet och sjöngo till och med i en satirisk visa öfver gymnasisterna en utmärkt uppmaning till den »sköne Roman», som han allmänt kallades, att lemna grubblet, passande för de andra, men ej för honom:

Jaga lexans moln från pannan,
läsa kan så mången annan.
Stjernan är ju skapt att le,
solen blott att glädje ge.

»Jag mins ännu den ena versen, hvars uppmaning han bort följa. Det var på bragdens och krigarens bana, hans ande kunnat få sin fria utveckling. Men, mina vänner, den ädle spårhunden skall lemna villebrådets stigar och jagtens fröjd och hos krumpna amatörer af konstmästerier lära sig gå på bakbenen och ge fot. Ve öfver detta våld på naturen; håren — — jag hoppas edra pipor röka ännu, mina bröder; men hvar var det jag slöt?»

»Vare då hur som helst; vår vän satt och svettades i gymnasium. Jag har hört eller sett någonstädes anmärkas, att en hjelte på slagfältet kan vara en poltron i rådkammaren, och tvärt om, och jag tror, att modet icke är annat än behaget af att vara på sin plats. Visst är, att vår vän, som i dansen icke tog ett steg, som ej beundrades, och på gatan icke gaf ett slag, som ej afgjorde segern, satt på sin bänk inför katedern feg och darrande och upptog hvarje fråga med en ängslan och spänning, som om det gäلت hans lif. Han var en ädel natur, jag påstår att han var full af medfödd horror för det examenssystem, hvars — — låt vara välgörande verkningar vi sett och se. Men denna horror förstod han aldrig att värdera och uttyda. Han hade lärt sig känna tygeln förr än friheten och gick, som en ung ridhäst för ett formanslass, skälvande och öfveransträngande sina nobla krafter, utan att det någonsin föll honom in att genom ett språng kasta den arme formannen från sig och trafva ut i verlden för att finna sin riddare.

»Men hemma hade han icke bättre. Hans gamle fader, frid med hans aska, plägade möta honom, hvar gång han kom hem till ferierna, med den mystiska frågan: »har du din plats i behåll?» Först sedan han gifvit ett tillfredsställande svar härpå, togs han i famn och fick heta välkommen. Det inplantades sålunda öfverallt hos den arma fålen respekt för det usla ok, han släpade, och man lyckades äfven att nästan qväfva hans medfödda företräden, utan att kunna ge honom ens några konstlade i stället. Han var och förblef derfor alltid en klen gymnasist. Hufvud brast honom ingalunda; men han hittade det aldrig, då han behöfde det

i gymnasium. Medvetandet häraf, äfvensom fruktan för hans fars väntade sporre, gjorde honom trög och modlös; och glädjen, som under de senare åren nästan aldrig besökte honom under läsetiderna, började äfven deremellan svika honom mer och mer. Deremot ökades hans skygghet dag från dag, i samma förhållande utan tvifvel, som hans hederskänsla mognade och hans tilltagande ålder gjorde honom ömtåligare för lärares och kamraters löje. Det behöfdes slutligen icke mer än att öfverraska honom med en fråga för att bringa honom helt och hållet ur fattning. När han då, oakadt sin förvirring, hade för vana att i ögonblicket ge svar, kan man lätt föreställa sig, hvart det skulle bära. Mitt hjerta svider, då jag erinrar mig, huru ofta jag i min fåkunnighet skrattat åt min arme väns misstag. Icke därför, att jag kunnat återhålla mitt löje eller att jag bort skona honom; nej, därför blott, att jag gjorde det så utan all aning om, att felet var andras och icke hans. Jag vet, att ni förstå min mening; talen växer på berg och ej i gyttja, och himmelen förlåte den trädgårdsmästare, som vill drifva opp en melon på kål-landet, jag säger ej mer. —

»I vårt hvardagslag gick det dock någorlunda an. Vål gaf han ofta genom alldeles obegripliga och oförklarliga svar anledning till ljudande skratt, men var man menskelig nog att ge honom betänketid och låta honom sansa sig, kunde han icke sällan till allas nöje redogöra för en sak, som nyss förut syntts vara honom alldeles obekant. Värre var det vid de stora paraderna före sommarferierna, då vi hade att göra våra konstmästerier inför en hel skara högvisa åskådare och i synnerhet inspektorns stora mage skulle aktas både för

skratt och galla. Der hade sjelfva examinatorerna sin pina. Skulle jag då varit vid mina nuvarande år, hade det gjort mig salig att se deras oro och den varsamhet, hvarmed de stälde sina frågor, för att ge honom tid till besinning. Det var, som om man hade hört våra gamla officerare, då de kommenderade under generalens ögon och ej sällan, innan de ropade höger om, voro nog försigtiga att i förtroende hviska åt sin pluton: »gifven nu akt, gossar, här lär komma att bli vändning af». För Roman bar det dock ty värr, allt detta oaktadt, ofta af till venster, då han bort svänga till höger.

»Men det värsta af allt tillstundade. Det led till den tid, då vi skulle valedicera, och i samma mon studentexamen kom oss närmare, såg man vår kamrats oro tilltaga. Hans glada lynne hade redan länge varit maskstunget; snart bar det äfven i de sällskap, han förr lifvade och sökte, en sjuklig färg. Han började draga sig undan, slöt sig tillsamman som ett såradt löf och ville ej låta någon läsa i sitt inre. Vid denna tid dog hans far. Jag plägar icke gerna afråda någon från en examen, ty man behöfver argument och kan icke samla nog många drag för att få dårskapen fullständigt porträtterad; men nu flög det som en klar stråle genom mitt hufvud, att min väns anlag blifvit på ett förfärligt sätt missbrukade och att han nu kunde vara i tillfälle att ändra bana, om han ville. Jag gick till honom och föreslog honom att lemna studentexamen med alla åtföljande bekymmer och söka lycka på en väg, för hvilken han vore mera skapad. En hög rodnad flög öfver hans kinder, och hans blick lyste ett ögonblick af en inre eld. Det var, såsom om en tung

börda fallit från hans hjerta; men blott för en kort minut. Bokstafvens demon fick åter makt med honom, grammatikan segrade, lågan vek från hans öga, och han sade med nedstämd, men fast röst: »det var min fars vilja, att jag skulle bli student». Blif det då, tänkte jag, och akta, att ej den gamle mannen väckes opp från de döda af harm, om han märker att en son vill trampa andra stigar än dem, på hvilka fadern med helsa slitit sina skor.

»Jag lemnade honom, och från denna stund lär väl ingen tanke på ändring af sträfvanden fallit honom in. Arme dåre! Vi infunno oss ändtligen vid dörren af lärdomens tempel, ödmjukast anhållande om inträde i helgedomen. Vår vän hade kunskaper; jag vågar säga, att han i sjelfva verket förtjent samma framgång som åtminstone de medelmåttiga af hans kamrater. Men allt detta hjälpte honom icke. Vid examen återkommo hans paroxysmer oftare än någonsin förut, och följden blef, att vi andra gingo med pomp igenom, men han ensam fick hänvisning till ny examen.

»Då utslaget afkunnades och han hörde sig utslutas, bleknade han som en död och fattade min hand för att stödja sig. Jag ledde honom på detta sätt så förstulet jag kunde, då vi tågade ut, emedan han syntes mig oförmögen att sköta sig sjelf. Då vi kommo på gatan, sansade han sig, drog med häftighet sin hand ur min och skilde sig från oss, utan att säga ett ord. Vi ville icke heller såra hans ömtålighet med vår närvaro och lemnade honom frihet att i ensamheten söka tröstegrunder för sig sjelf.

»Följande morgon gick jag att besöka honom. Han hade sent om aftonen förut kommit hem, betalt det lilla,

han var skyldig sitt värdfolk, och rest bort, ingen kunde säga hvart. Hans föräldrar voro döda båda; att han icke egde släktingar, visste jag med säkerhet; men att han varit färdig att resa till världens ända för att gömma sin lidna skymf, kunde jag sluta till af hans lynne.»

Herr Lager fortfor: »Sålunda blef min olycklige väns vistelseort mig obekant, till dess jag för två år tillbaka, och således öfver fyra år efter hans akademiska fall, tyckte mig se hans vålnad vika in till samma koja, hvar-est han äfven vid sin förra vistelse i vår stad bodde. Med möda kunde jag af gårdens egarinna få utredt, att det verkligen var han, att han regelbundet hvarje termin varit närvarande och att han tillbragte sin tid med oupphörligt studerande, utan att någonsin röras utom porten. Ingen bekant hade helsat på honom, och den enda människa, han såg hos sig, var en gammal döfstum qvinna, som skötte hans uppässning. Jag försökte att slippa in till honom, klappade på hans dörr och nämnde mitt namn; men intet svar följde. Jag förnyade mina besök flere gånger, allt lika förgäfves, tills jag omsider tröttnade och lät honom sitta der i sin enslighet. Och nu, mina vänner, får jag äntligen från honom detta bref:

Höglärde herr kandidat, min högtärade broder!

Huru litet vet man, hvad qvällen för med sig! Jag må i sanning bruka dessa den store talarens ord nu, då jag finner mig med pennan i handen, färdig att för andra gången *caput ruinæ subdere*, jag menar, sticka mitt ringa hufvud under akademiens dörr. Att jag från min låga kammare åter skulle ärna mig ut på ett vredgadt haf, var mig lika så oväntadt, som det icke

sker *animi caussa vel spei*, ej heller af ledsnad vid min inskränkta verld, som Gudi lof varit lugnare än den vida. Lyckan har jag länge sedan tagit afsked af, men mitt lif är icke så dystert och ensligt, som det synes. Jag har omkring mig här mina penater, mitt ljuftva sällskap, forntidens ädle och vise, jag ser äfven här solens ljus, fastän reflexum från min grannes vägg, *ea servitus est domicilii mei*, mitt bruk i nödfall af de store hängångnes språk torde förlåtas. Nej, *jactamur fatis* — jag menar: vi må teckna och ropa, den döfstumma städar dock som hon vill. Tvungen af ödet, lemnar jag mitt lugn, och då nödvändigheten, som kufvar allt, *necessitas ultimum ac maximum telum*, som Livius säger — ordspråket har *ingens telum*, — nödvändigheten, säger jag, bjudit, har jag fattat mod och beslutit bedja min broder om ett samtal.

Tungt ligger på mitt hjerta nu medvetandet af att hafva slutit min dörr till för min broders deltagande, då min broder ofta tillförene och senast i går för ett år tillbaka hade den godheten att besöka mig. Jag må icke omnämna de tillfällen, såsom *den 21:sta maj* året förut och tre veckor derefter *i juni*, då ett bud ifrån min högtärade broder anhöll att få slippa in i angelägna ärenden. Jag tyckte mig då — det må vara min ursäkt — hafva aflagt mitt lefnadsprof, *fato defunctum*, och ville icke, att någon skulle öppna min graf för att, skakad och störd, betrakta min vissnande lemning.

Mätte därför min högtärade broder icke mer i sitt sinne bära den förtrytelse, som min broder vid sitt sista besök rättvist, ehuru med förkrossande ord, gaf till känna: »Sitt då der i ditt grubbel, jag skall icke störa harmen!» O Gud, skulle då mitt sex-åriga besinnande varit blott ett grubbel, min djupa sorg blott harm!

Kom med förgäten vrede att råda och hugna en gammal vän, som nu är i behof af råd och tröst. Min högtärade broder har äfven förut, då jag varit ensam lemnad i min olycka, sökt opp mitt tjäll med ringa hopp att bli emottagen och vågat nalkas den af viggens slagne:

*Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus,
Et deploratæ limen adire domus.*

(Ljufve Ovidius, huru målar du mitt öde!) — gör det nu på mina trägna böner och med visshet att vara efterlängtd. Vål finner jag det opassande deri, att jag i min ringhet och så långt efter min broder i kunskaper och utmärkelse — min är ty värr stor nog *in malam partem*, — att jag ber min broder besöka mig, i stället för att sjelf göra min uppvaktning. Det sker bedröfligtvis af anledning, att jag, innan jag tar det stora och afgörande steget att åter visa mig i en vådlig verld, ville höra ett uppriktigt råd, huruvida mitt ändamål, som är att bli student, med någon rimlighet kan vinnas, och vidare därför, att jag icke velat med brutet anseende och krossadt hjerta stiga fram i mängden af klienter, vänner och disciplar, som jag förmodar att hvarje tid på dagen trängas i min högtärade broders krets.

Jag har i dag af tiggargossen Gabriel (Pater ignotus) emottagit den sorgliga underrättelse, som bestämt mig att skrifva detta bref. Ännu kan jag därför icke vara nog samlad för att i afton med lugn tåla det skakande i vårt möte, då, vid minnet af forna dagar, bittra och glada, *vulnera quæ consenuere recrudescent*, rugan åter skall ryckas af min lidna förödmjukelse — väl att min arme fader ej då mer lefde. I morgon, hvilken tid som helst på dagen, torde jag dock hafva hunnit sansa mig nog för att, som sig egnar, emottaga min bro-

der och draga nytta af hans råd. I hopp att min ödmjuka anhållan ej skall afslås, framlefvor jag, min högtärade herr broders fordom olyckliga kamrat, nu bönfallande klient, alltid tillgifnaste tjenare

Johan Roman.

P. S. Genom våldsamt hand och oförstånd har tyvärr det exemplar af Sorani Fabri Thesaurus, som jag till min icke ringa fägnad förskaffat mig, blifvit på tvenne ställen ömkeligen vanstält. Först har man på titelbladet skurit ut bokstäfver — den förderfliga oseden i gymnasium minnes och ångrar jag nu —, uttagit bokstäfver, så att det nu är mig omöjligt att utgrunda, *ceteris restitutis*, om tryckningsorten är *Lippia* med dubbelt *p* eller *Lipsia* med *ps*; secundo har man (*in indiculo historico chronologico*) *inter scriptores seculi VI* presatt blommor, så att ibland andra grofva fläckar en i synnerhet hindrar mig att urskilja, om *Corippi poetæ clarissimi* förnamn är *Cresconius* eller *Creseonius*. Som jag önskat och beslutit att genom öfvertextning restituera sanna bokstafven och icke vill gå *ex conjectura* till verket, icke heller vet, huruvida ett så godt tillfälle som detta mer i verlden kan erbjudas mig, är min begäran, att min högtärade herr broder ville ur sitt eget minne eller ur något integert exemplar ge mig i morgon upplysning om verkliga förhållandet. Semper idem

Johan Roman.

De kommentarier, herr kandidaten, efter uppläsandet här af, åter började och med benäget biträde af sina kamrater fortsatte långt in på qvällen, buro smak af förutfattade öfvertygelser och utredde icke klarare den

besynnerliga gymnasistens karakter, än de många olika teckningar öfver den samma, han före läsningen utkastade. Menniskosjålen är en vågskål, som måste stå i ett opassioneradt lugn, om den skall kunna rätt angifva de förefallande sakernas vigt. Herr kandidaten försökte väl att väga opartiskt sin väns lynne, förtjenster och brister, men i harm öfver en inkastad svaghet skakade han skålarna, så att inga förtjenster höllos qvar i dem. Helt annat var förhållandet, då herr Lager följande dag begaf sig ut för att besöka sin vän. Hans sinne var nu klart, mornadt, man kunde säga jämnt. Ty om än naturens blida behag och marsmorgonens rena luft gånghans inre en liten lutning till mildhet, var den dock uthållande och åstadkom ingen dallring. Herr Lager gick och hvisslade tyst för sig sjelf, det var som om hans fötter icke haft sin behöriga tyngd. Gatan lifvades af glada, skyndande menniskor, sparfvar och bofinkar frukosterade mellan dem på den knapt upptinade marken, taken hade börjat droppa nyss, och solen log bortom aflägsna dimmor.

»Ha», tänkte herr kandidaten för sig sjelf, i det han hastade framåt, »att i sex års tid se våren komma och våren fara, och se detta blott från sitt kammarfönster! Har då nu det reflexa skenet från din grannes vägg kufvat isen kring din barm och lockat dig ut? Eller ville du sitta qvar ännu, om ej den der Pater ignotus kallat dig? Milde Gud, hvilket väder! Är det snön, som doftar, är det luften, skyn, solen? Här finnas ty värr blott snöblommor på gatan, och dock är det, som om en fin ånga vore spridd öfver allt, angenämare än sjelfva sommarens och förnimbar för alla sinnen. Arme Roman, hur ser det nu ut hos dig? Mörkt, ödsligt, graf-

likt naturligtvis. Sjelf sitter du väl nu och lutar din vissnande lemning öfver Soranus eller någon annan pedant, oh! och till och med sparfvorna flyga fria omkring i vårluften eller trippa framför ens fötter och vilja ej lemna solskenet, om man ock skulle trampa på dem. Förunderligt skall det bli att titta omkring sig i ditt kummel, du länge skendöde broder. Mörkt var det och ödligt, då jag sist såg det, fullt af stök, kappsäckar, pelsar och dam; huru skall det nu se ut, då en sex-årig förvissning kommit till råga på detta. Och att se dit in från en dager sådan som denna! Mätte du blott icke vara helt förstörd sjelf; allt annat kan hjälpas. Klockan slår åtta, och folk strömmar redan ut som myror ur sina stackar. På alla dessa ansigten ser man färg och liflighet, säkert har ingen slitit hälften så mycket ondt som du, och din yinst är troligtvis en bleknad kind och en saftlös kropp, färdig att, till råga på allt, för andra gången sticka sitt ringa hufvud under akademiens dörr.»

Med ett halft leende öfver den sista vändningen i sin tankegång stack herr Lager just nu sjelf sitt hufvud under sin väns låga dörr och trädde in i förstun. Den ovanligt långa och smala gången, som, redan lutande af ålderdom, ledde ned till herr Romans kammardörr, låg för kandidatens af solen bländade ögon så mörk, att dess djup syntes, likt en aflägsen framtid, kunna hysa hvilka okända föremål som helst, och i sanning hade han haft svårt att ana till det första, som mötte honom. Han hade sin tanke fäst på det nära förestående mötet och gick med raska steg ned mot fonden, då han nära den samma hastigt skyggade tillbaka för den dunkla anblicken af en spöklik skepnad, som stod

beredd att förbjuda honom alla vidare steg framåt. Herr Lager stirrade på gestalten och tyckte sig se en trollpacka, färdig att öfver hans hufvud flyga ut till Blåkulla, ehuru hon icke red på qvast ännu, utan fast mer höll en sådan utsträckt emot herr kandidatens lärda bröst. Snart fann han dock, att han hade framför sig ingen annan än sin väns gamla döfstumma uppasserska, och sköt med tämlig förtrytelse qvasten åt sidan, i det han sökte göra sig rum. Men här mötte honom den gamlas venstra armbåge i en så resolverad försvarsställning, att kandidaten måste hejda sig och kapitulera.

»Hvad är på färde, hexa», brummade han till en början, »hvarför står ni i vägen och hindrar folk att komma in?» »In», svarade motståndarinnan med ett teckenspråk, som här ges i fri öfversättning, »märk först, hvad spår herrn lemnat på mitt rena förstugolf! Är der icke granris för trappan och matta vid dörren, der herrn kunnat torka fötterna? Låt bli att skjuta undan min arm, eller tar jag till qvasten.»

»Stick icke ögonen ur mig, gamla grammatika», ropade herr Lager och drog sig ett steg tillbaka; ty utom det att han hyste ett djupt förakt för »könet i pergamentsband», såsom han sjelf behagade uttrycka sig, hade han en naturlig rädsla för deras granskap och kunde icke gerna förmås att vidröra eller låta vidröra sig af dem. Men denna reträtt uttydde den gamla såsom medgörlighet och blidkades så ögonskenligt, att hon med ett nästan skalkaktigt leende sänkte sin yfviga qvast för kandidatens fötter och antydde, att hon kunde vara belåten, allenast han vackert torkade af sig på den.

Herr Lager uppfylde detta vilkor, som han i den mörka vidunderliga förstun aldrig kunde hålla för an-

nat än ett påhitt af vidskepelse och signeri, och hans nyfikenhet ökades i samma mon, som hans fantasi fördubblade de besynnerligheter och under, han väntade att snart få skåda. Så snart därför gången lemnades honom öppen af den gamla vakterskan, skyndade han, full af otålighet, att öppna dörren till herr Romans kammare.

Dagern i det trånga och låga rum, i hvilket herr Lager inträdde, var visserligen icke i sig sjelf mycket starkare än månljuset en klar natt, emedan det solljus, som inträngde, var blott ett återsken från ett midt emot det lilla fönstret uppfördt, hvitmenadt hus; men den förstärktes dock märkbart af omständigheter, som strax och på det högsta öfverraskade kandidaten. Inga kappsäckar, intet stök; allt var ordnad, hvitt, rent. Golfvet, ehuru fullt af sprickor och qvisthål, var dock med oändlig sorgfällighet skuradt och vårdadt, väggar och tak hade bibehållit sin hvitmening ofläckad, och på en samling böcker, uppstald på en enkel hylla med den ängsligaste ordning, syntes hvarje band omklädt med skyddspermar af blott obetydligt gulnadt papper. Lika så omsorgsfullt bevarade voro de få möbler, kammaren inrymde, en soffa, ett bord, en kista och två, tre stolar, alla af ljus färg. Det hela var egnadt att höja den sparsamma dagern och innebar tillika någonting hejdande, lugnande, som till och med gjorde, att herr Lager saktare tillslöt dörren efter sig, än han läste opp den.

Tvenne varelser voro här hemmastadda. Den ena var en hämpling, borttryckt från skogens grönska och den glada rymden, för att här vara tröst och sällskap åt ett lynne, lika blekt som det ljus, i hvilket han lefde. Den nätta fogeln tycktes finna sig i sin fångenskap och sjöng, då herr Lager inträdde, med en ifver, att han

satt helt ruggig på sin pinne. Strax tystnade han dock, närmade sig med sänkta fjädrar ståltrådsgallret och såg förundrad på den ovanliga gästen, vändande sitt lilla hufvud och tittande än med ena ögat, än med det andra.

Den andra varelsen var en man, klädd i en urblekt morgonrock af bomull. För pannan bar han en grön skärm, som, då han lutade sig ned, skymde ansigtet helt och hållet. Han satt, då herr Lager kom in, på soffan framför sitt bord och syntes helt och hållet fördjupad i ett uppslaget folioband, på hvars högra sida hans hand hvilade i en ställning, som om den just varit färdig att vända bladet, men hejdats i anledning af någon viktig, i samma ögonblick upptäckt punkt, som fånglat den läsandes uppmärksamhet ännu en stund vid samma ställe. Han tycktes icke uppmärksamma eller störas af den inkommande. Först då, när fogeln tvärtystnade i sin sång, såg han upp liksom vaknande, lyfte, så snart han blef varse sitt främmande, skärmen från pannan och uppsteg stilla från sin plats.

Den nyss nedböjda, obetydliga figuren hade nu ett helt annat uttryck. Hans växt var hög och rak, och hans anlete, som var färglöst ända till genomskinlighet, visade vid sin yttre förvissning blott så mycket tydligare ovanskligheten af sjelfva de ädla, manliga drag, hvaraf det utmärktes. Ovanligt rika, svarta lockar hängde ned öfver hans panna och skymde den fläckvis, hans näsa var böjd och stolt, hans mun, nästan för mycket vek och fattig, bar ett melankoliskt uttryck, som icke var obehagligt och harmonierade med den förbrunna lågan i hans öga. Man kunde säga, att en skugga hvilade öfver hela anletet, mild och sorglig liksom den, en

gles sky sprider öfver ett landskap, som solen snart skall lemna. Det var herr Roman.

Kandidaten Lager, som väntat att under skärmen få se någonting icke särdeles bättre än ett skelett, och som ända till detta ögonblick känt en viss myndig öfverlägsenhet öfver sin olycklige kamrat, blef, då han såg dennes ädla, värdiga hållning och ännu oförstörda drag, på en gång öfverraskad och rörd. Han genomflögs af en mystisk vördnad och kände tillika två störttårar rulla ned på kinderna. Sådant hade icke hänt kandidaten, sedan han fick handplagg i skolan, och han plägade påstå, att han icke tålte tårar, emedan de voro blott ovärdiga betyg öfver känslor; därför blef han öfvermåttan förlägen nu, då han märkte dem vara framkrupna, ryckte upp näsduken och hostade bort gråten så, att hämplingen i buren flaxade af förskräckelse. Herr Roman stod honom dock redan för nära för att kunna missledas, och sannolikt märkte denne sin väns rörelse, ty ett skimmer af ögonblicklig erkänsla ökte den milda vänligheten i hans anlete, då han räckte herr Lager handen och utan vidare omgångar förde honom till en plats på soffan.

Herr Lager hade svårt att finna sig sjelf. Väl tyckte han sig vara sin vän vuxen, åtminstone böra vara det; men likväl utöfvade denne nu ett slags öfverlägsenhet, som icke kunde misskännas. Det låg i herr Romans väsende en hållning, som var oförklarlig och i synnerhet måste öfverraska den, som sett hans förra osäkerhet. Det vissa var, att herr kandidaten, som icke hade brist på ord, då hans mun en gång kom i rörelse, satte sig stillatigande ned och liksom väntade, att hans vän skulle börja tala, hvilket denne också

gjorde, ehuru i ett ämne, som tycktes främmande för tillfället.

»Det är oändligen ljuft», sade han och for der-vid helt lätt med fingret öfver den rad i boken, som syntes hafva fånglat hans uppmärksamhet, »att se in i de gamles verld. De hafva varit min tröst mer än den verld, med hvilken jag lefver, och då jag sluter mig till dem, glömmer jag lätt det närvarande. Jag vill ej be om ursäkt för min ouppmärksamhet vid min brors ankomst — kanske satt jag länge nog utan att varsna min broder —; jag vill i stället bjuda en liten honingsdoft, som jag just höll på att samla här *per florea rura*». »Se», tillade han med en blid belåtenhet och flyttade den oformliga boken närmare kandidatens plats, »detta *obire diem*, hvad tar min bror för en mening derur?»

»*Obire diem* betyder ju helt enkelt dö», svarade herr Lager kort och undrande.

»*Obire diem* — ja — betyder dö», upprepade herr Roman, i början anfäktad af sin forna svårighet att samla sig, sedan man gjort någon choc på hans tankegång. »Men», fortfor han snart, »har min bror aldrig sett någon ljusare strimma i detta af språkbruket stadgade uttryck?»

Herr Lager teg och väntade att få höra utgången.

»Kan väl», fortfor herr Roman, och hans anlete fick litet färg, »kan väl mensklighet tänkas utan odödlighet, eller, närmare saken, kan väl ett menskligt väsende känna, tänka, lida, utan att tillika se och högt uttala sin visshet om själens eviga lif? Man har» — här log han mildt och öfverseende — »ment, att de gamle icke visste af ett lif efter detta, att en Plato, en Cicero och tusende andra stora andar tänkte blott för denna

jord och icke visste, att den makt, som danat människoslägtet, födt det för ljuset och fullkomligheten. Är det möjligt, att icke sorger funnos då, som måste komma ögat att höja sig till lugnare rymder; hade man icke vedermödor, för hvilka man icke kunde tro sig ensamt skapad, och — att icke gå längre — finnas icke Ciceros ord, som uppenbart säger i *Tusculanarum Disputationum Lib. 1, Cap. 49*, sidan 65, fyra rader nerifrån: det fans en makt, som afsåg människoslägtets väl och danade och underhöll det, icke — märkom väl detta — *quod cum exantlavisset omnes labores, tum incidere in mortis malum sempiternum*. Nej, man kände själens odödlighet, och det är ljuft att se denna tro tindra fram i vändningar af sjelfva språket, der den för det ouppmärksamma ögat icke tycks finnas. Och nu ser min bror lätt betydelsen af detta: *obire diem*. Det vill säga, som ordalydelsen är, *gå dagen till mötes*».

»Ja väl, den sista dagen», invände herr Lager nästan ouppmärksamt, »det vill säga dödsdagen».

»*Supremum diem*, menar min broder», återtog herr Roman med oförändrad mildhet, »det är det vanliga tillägget. Nej, här menas ljuset, den verkliga dagen efter jordlifvets natt, här menas odödligheten, och tanken blir således: gå in i ett bättre lif, i det sanna lifvet, hoc est ett bevis till, äfven i ett obemärkt talesätt, att de gamle trodde på själens odödlighet».

Här såg herr Roman upp och väntade att få höra ett bifall af herr kandidatens mun; men då denna förblef sluten, fortfor han vidare, liksom misstrodde han ännu fullständigheten af sina hittills förda bevis:

»Ända från den första af de ioniska filosoferna, från Thales, att icke nämna skaldernas sånger långt

före hans tid, har man uttalade aningar om själens natur, så framt man icke vill tvifla på, att t. ex. Thales yrkat den bekanta satsen, att själen är en natur, som ständigt röres eller rör sig sjelf, ett tvifvel, hvartill min bror möjligtvis känner några skäl, som för mig äro obekanta. Mina författare äro Diogenes Laertius 1: 24, *notissimus ille scriptor de placitis philosophorum*, hvars ord äro dessa: Thales var den förste, som yrkade att själen är något, som röres ständigt och sjelf rör sig; vidare bestyrker detta en Nemesius i sin bok om meniskonaturen Cap. II. — — —»

Här förgick herr Lagers tålmod. Den känsla af respekt och nästan undergifvenhet, som herr Romans värdiga, lugna väsende och hans af ett djupt lidande uppammade inre resignation och hållning ingaf herr kandidaten vid hans första inträde, domnade mer och mer för dessa latinska och filosofiska opii-satser, och då han nu slutligen började frukta, att hans vän, för att bestyrka sitt uppenbart paradoxa svärmeri, skulle löpa genom hela grekiska och romerska litteraturen i en fart, samt kände lukten af rent pedanteri, kom han igen till sig sjelf, återfick sin förra känsla af öfverlägsenhet, sprang muntert upp, svängde sig ett hvarf på klacken och ropade:

»Jaga lexans moln från pannan,

läsa kan så mången annan!

Bort med ditt pedanteri; du är skapad för någonting bättre än det, min vän». Och härvid strök han ett äkta gymnasistiskt pojkestreck med flata handen öfver herr Romans panna, liksom för att sjelf drifva de latinska dimmorna bort derifrån.

Men kandidaten ångrade dock i samma ögonblick sitt lättsinniga utfall, ty herr Romans ansigte röjde

dervid icke det minsta gymnasistiska spår af häftighet eller förtrytelse, utan blott ett fint lidande, ett obehag, ej olikt det, som ögat röjer, då det öfverraskas af en för stark dager, eller en nyss tillfrisknad vid den första svalare fläkt, han inandas.

»Förlåt mig, min gode broder», började nu kandidaten, skyndande att godtgöra sitt fel, »jag glömde alldeles bort, att du icke mer kan vara van vid våra förra seder. Likväl mins du af gammalt, huru litet mitt lynne är böjdt för grubbel och huru snar jag är att svänga om från allt hvad boklärdom och möglade citationer heter; och jag måste tillstå, att en kall svett steg mig i pannan, då jag nyss hörde, hvart det ärnade bära af för dig. Om du kan, så skilj dig för en stund från Cicero och Nemesius, och kom in i vår nyare verld, som i alla fall, och med all respekt för din öfvertygelse, är tusen gånger visare än den gamla, åtminstone erbjuder oss lif och lust och rörelse, så mycket våra krafter tåla. Tag nu därför ditt förnuft till fånga och säg hvad du beslutit företaga dig för din framtid, eller först låt mig höra, hvad du förehaft under de sex år, jag icke sett dig.»

Herr Romans anlete, som troget som en spegel, ehuru i matta uttryck, återgaf hvarje mer eller mindre tillfredsställande vändning i herr Lagers tal, jämnade sig, så snart denne slutat, och blef åter lugnt, såsom om intet förefallit. Han steg upp, framtog en butelj, sorgfälligt förvarad i lådan af hans kista, och öppnade dörren för att kalla in den gamla uppasserskan. Trogen och oskiljaktig från sin post, hade hon nu, då vårvarmen någorlunda medgaf det, etablerat sig i den trånga förstun och satt på trappan i solskenet, så väl för att vara till hands som kanhända för att med ögat

njuta i fullare mått, då naturen i så många andra afseenden gjort henne död för sin skönhet och sina fröjder. Hon tycktes förstå sin herres vinkar och kom, efter en handvändning, med tvenne glas på en bricka. Herr Roman fylde sin väns glas till randen; för sig sjelf islog han blott vatten, som han blandade med några droppar vin. Sedan han anmanat kandidaten att dricka ut, begynte han den enkla teckningen af sina öden under de sistförflutna åren, med lifigaste deltagande åhörd af herr Lager, som icke uraktlät att ur hvarje mening hemta en dyrbar ammunition för de bataljer, han förutsåg att han åter snart skulle komma att leverera mot allt hvad ensidigt och förvänt fans till i verlden.

II.

Herr Romans färd till major A—sköld.

1.

Huru som herr Roman träffar sin goda kund, tiggargossen Gabriel (Pater ignotus).

— — Sålunda nalkades herr Roman, välbehållen fast långsamt, den sista stationen af vägen. Emedan han nu hade gripit sig an och beslutit att resa direkte in till den förnämsta och, som han därför tyckte, pålitligaste man på orten, en gammal major af förra seklet, i afsigt att af honom skaffa sig de upplysningar rörande —a, dem han hade af nöden, ärnade han här söka sig en skjutsbonde, som icke blott skulle hitta vägen till major A—skölds afsides belägna boställe, utan äfven kunna till efterrättelse lemna några notiser om hans lynne och lefnadsordning i allmänhet. Herr Roman var under sina sexåriga ensliga funderingar blefven för mycket metodisk för att våga gå lös på hufvudtexten så utan alla kritiska apparater och förberedande studier, och om den gamle majoren kände han icke det ringaste utom namnet. Han beklagade nu i sitt sinne, att han släppt bort tiggargossen Gabriel, då denne på sin färd till staden besökte honom, utan att af honom

göra sig närmare underrättad om förhållandet, och han höll just på att eftersinna, huru han skulle ställa till för att finna en annan dylik kund, då hans skjutsbonde snärtade till sin häst med piskan och den lata, svettiga kampen spände an sina senor och drog släden upp för backen, som glittrade i aprilsolen och nästan snölös stupade ned från gästgifvaregårdens trappa.

Herr Roman var aldrig af det folk, som ropa och skria, då de komma in på en hållgård, liksom ville de vikariera för kurirklockan, den stund hon tiger. Nu gick han i synnerhet med långsamhet och saktmod till väga, då han hade den viktiga uppgiften att utleta åt sig den möjligast bäste vägvisare, som på hållet kunde öfverkommas, och han såg därför, så snart hästen stannat, åt alla sidor omkring sig och tog konjunkturerne i betraktande.

På ena sidan af gården, icke långt från stallet och just vid randen af en ofantlig mullhög, som utan en enda snöfläck rykte i solbaddet, sutto åtta eller tio pojkar, alla under ynglingåldern och en del helt späda ännu. Blott en hade en kälke att sitta på, de öfriga alla sutto på träbitar, stenar och dylikt, allt efter hvad hvar och en haft till hands. Till sällskap hade de vidare ett par långbenta grisar med spetsiga öron, en seralj höns och några sparfvar, som qvittrade ofvanom dem på stallstaket och gerna flugit ned, om de vågat komma pojkarne så nära. Allt bestyrkte, att den plats, sällskapet valt, var den varmaste och hvilsammaste, man kunde finna på gården, och det tycktes som bäst hålla på att göra sin måltid.

Så snart herr Roman blef varse denna plantskola, rann det honom genast i hogen, att en af telningarna

kunde lämpa sig till hans ändamål; han steg därför upp ur släden och gick mot stället. Han hade dock icke kommit närmare, än att han väl kunde urskilja hvars och ens af sällskapet anletsdrag, då en af pojkarne, efter en den allra kortaste ordvexling, sprang upp och gjorde ett utfall på en påse, som innehafvaren af kälken hade vid sin sida. I ögonblicket var denne uppe från sin plats och de båda vederparterna i full strid.

Herr Roman brydde sig icke om att störa de båda kämparne, utan stannade helt likgiltigt och beslöt att afbida envigets slut, då han i den ena af parterna såg och igenkände sin lille Pater ignotus. Ja, han blef nästan rädd på dennes vägnar, då han nu betraktade närmare de båda stridande. Motståndaren var en fet, storväxt palt, med hängande kinder och armar som takstockar; Gabriel åter var jämförelsevis klen byggd och liten. Dock hade herr Roman tydligen märkt, att det var han, som satt på kälken och äfven gaf det första hugget, hvarförutan han nu vid manövrerna tycktes röja en vighet, som i någon mon jämnade hans ställning till den andre.

Det första fäktandet gick med hugg och slag. Snart lär dock Pater ignotus funnit sin motparts närvar för tunga, ty han ändrade stridssätt och fattade med båda händerna tag i hans långa, ljusgula lugg. Den andre drefs af instinkten att bruka samma angrepp och utsträckte sina båda feta tassar emot Gabriels hufvud; men här røjde sig en alldeles olika strid.

Vederparten var, att döma af hans kläder och hull, utan tvifvel af förmögna föräldrar skickad i hållet, och då han hade ett bestämdt hem, der förmodligen

en sorgfällig mor alltid varit i tillfälle att ansa honom, hade hans hår blifvit skonadt och växte, såsom sagdt är, långt och ljusgult. På Gabriel åter, som utan mor och far strök landet omkring, hade en vårdande hand, för att göra en tätare skötsel umbärlig, nyligen afstubbat den hvita luggen ända till roten. Väl uppsköt nu på hans hufvud en jämn brodd af hår, men så kort, att ingen af detta klots ursprungliga invånare kunnat i den få nog fäste för att uthärda ens den lättaste fläkt; så mycket mindre var det möjligt för en utlänning att der kunna finna någon hållpunkt. Fördelen var därför en god stund afgjort på den lille Gabriels sida. Också tycktes han begagna den med förtjusning och ansträngde sina yttersta krafter för att bibehålla sin motståndares hufvud i den bedröfliga, uppskotade ställning, i hvilken han försatt det. Emellertid är krigslyckan en ostadig gudinna, och Gabriel fick äfven pröfva sin del af hennes obeständighet. Ty under det han, ensidigt förfäktande sin fördel öfver fiendens hufvudposition, trängde honom allt närmare in på lifvet, fick denne tillfälle att slå sina väldiga armar omkring honom och kasta honom till marken.

Ett högt skratt och starka bifallsyttringar från den nyfikna skaran af åskådare belönade denna lyckliga manöver, och den lille Gabriels stjärna tycktes vara sjunken för att aldrig mer uppgå. Dock märkte man snart, att både hopp och mod ännu funnos kvar i honom sjelf, och han grinade blott litet bittrare än förut, då han skyndade att använda sitt sista generaltag, som också blef afgörande.

Midt öfver fiendens mun, på ömse sidor i hans feta kinder, högg han fast sin ena hand, hvars klor,

lika litet skämda af sax eller knif som någon örnunges i skogen, med lätthet tryckte sig in i det mjuka hullet. Den arme motståndaren uthärdade icke smärtan häraf. Med ett nödrop, hvars mesta ljud blef kvar i Gabriels hand, lemnade han både seger och strid och bemödade sig blott om att genom en hastig reträtt rädda sig ur sin förtviflade ställning. Ändtligen lyckades det honom att slippa upp. Men djupa märken efter hvarje finger på Gabriels hand, fyra gemena på den ena kinden och ett korporalsmärke efter tummen på den andra, en högst bedröflig och anklagande min samt tårade ögon bevittnade fullständigheten af det nederlag, han lidit, och lemnade honom icke ens den ringaste möjlighet att, oaktadt hans tillfälliga öfvervigt nyss förut, tillskrifva sig segern.

Pater ignotus sprang upp som en il och såg sig omkring, likasom hade ej allt varit slutadt ännu. Då han blef varse en herre så nära i granskapet, syntes han liksom hejda sig och vilja draga sig tillbaka in i skaran af de öfriga; men snart igenkände han till sin utomordentliga glädje herr Roman, och hans mod växte i och med det samma tiofaldigt.

»Se så», sade han, »försök nu att röra mig, den som vågar! Der står en herre, som är god bekant till mig och som nog vet, på hvems sida han skall hålla. Vill ni, så skall jag be honom ta en stor piska ur släden och ge er öfver ryggen med den alle samman». Med dessa stormodiga ord vände han ryggen åt pojkarne och gick till herr Roman.

»Tål det icke, höglärde herre», sade han med ifver, »att man plundrar resandes lass här, såsom denne satan nu stulit ur min påse en half pränika och

ätit opp den, innan jag hann få den af honom tillbaka».

»Hvilket lass är det du menar?» sade herr Roman, »och hvarför håller du ej fred med dina kamrater här?»

»Mitt lass, hvems annars», svarade Gabriel, »den der släden, som står der med två säckar på».

Herr Roman, så allvarsam han var, kunde icke afhålla sig från att le, då han hörde dessa den lilla tiggargossens förstorande benämningar på sina små effekter. »Om du hade begrepp om sådana ting, min käre Gabriel», sade han, »så ville jag säga dig, att det ges vissa glas, genom hvilka man ser allt mycket större, än det i verkligheten är. Ett sådant förstoringsglas är nu din inbillning eller din sjelfbelåtenhet, då du kan kalla en liten kälke släde, och två små trasiga påsar säckar».

»Det känner ändå efter karlens krafter», sade Gabriel, »det vet jag bäst sjelf, som släpat det hit ända från staden i detta menföre. Det fins tre par stöflar i den ena påsen, en del med stora jernskollor under, utom strumpor och andra kläder och en stor kapprock, som jag skall låta ändra, emedan jag sjelf är liten till växten och fick den af den längsta student, som fans i staden. I den andra säcken är min vägkost, bröd och ost och nästan ett helt lårstycke kött, som jag fick, då jag redogjorde för prosten, hvarför Gud icke skapade världen på en dag, som var därför att han skulle få den bra. — Men tillåt icke nu, ädle herre, att man kommer på mig alle samman, utan hjälp mig, att jag får mitt lass undan ur deras händer».

»Har du då gjort dem illa, Gabriel?» sade herr Roman allvarsamt, »det är icke rätt af dig, som lever

af andra människors godhet, att fara oförliktigt fram och slåss på gästgifvaregårdarna med barnen, då du kanske samma dag viker in på vägen till deras föräldrar och tigger åt dig mat och dryck.»

»Hvad illa har jag gjort dem, höglärde herre?» sade Gabriel litet stött; »fast jag icke förstår latin, vet jag dock ganska väl, att man ej gör någon illa, då man består honom kalas, såsom jag har bestått. Men om herrn vill höra allt, så törs jag berätta, att då jag nyss kom hit och gick in i hållstugan, var der ett öfvermåttan stort drickande och glädjen stod opp i taket. Då jag frågade, hvad det var, så var det gårdsvärdens namnsdag, som heter Gabriel likasom jag, och han bestod åt grannarna öl och bränvin. Men efter jag hade god lycka i staden, så att mat fans i säcken nog, så tog jag hållpojkarne med mig, så många de voro, och höll för dem frukost. Och jag gaf dem allahanda god mat och till slut en half pränika på man. Säg nu sjelf, ädle herre, om sådant var illa gjordt! Men då alla hade fått, blef en missnöjd med sin halfva, därför att en syrsa var ingräddad under den. Jag bad honom med nageln taga ut biten, der hon satt fast; men han ville ha en annan del, efter andra fått sådana, som icke hade syrsor på sig. Då jag icke ville ge, sprang han till och stal min egen halfva, som låg i påsen, och åt opp den, innan jag hann få den af honom. Men fick han sött in i munnen, så gaf jag honom surt utanpå. Nu är jag icke mer säker på detta ställe och tänker vandra mina färde, om allenast herrn vill hjälpa mig och se efter, att man låter mig taga min släde med mig.» —

Herr Roman var nöjd med förslaget, och inom en stund var öfverenskommelse träffad, att den lilla tigg-

gossen skulle följa med såsom vägvisare. Hans båda påsar kastades i släden, kälken bands i släptåg efter den, och färden till den gamle majoren begynte.

2.

Huru som Gabriel Pater ignotus besvarar herr Romans frågor.

Herr Roman hade, då den lilla tiggargossen var i staden, icke hunnit göra honom en enda fråga angående hans enskilda små angelägenheter, ehuru mycket han intresserade sig för honom, såsom den enda människa, med hvilken han på många år haft något umgänge. Han vände sig därför nu, så snart de kommit ett stycke fram på vägen, med dessa ord till sin följeslagare:

»Säg mig, Gabriel, hvad jag icke hunnit fråga dig förut, hvarför var det egentligen du kom till staden, och hvad har du gjort der hela denna tid?»

»Hvad jag gjort der, är svårt att säga», svarade denne, »om jag icke säger hvad sant är, att jag tiggat och sofvit; men huru jag kom att färdas hit, det skall ni få höra. Då jag i vintras gick här och svälte, träffade jag en dag just på denna gästgifvaregård en pojke, som hade varit på förtjenst nedåt landet och tiggat i

staden ända sedan julen. Denne var nu fet och lyste i ansigtet och hade haft goda dagar, så att han icke kommit från staden för annat, än för det att han stulit. Men då jag talte med honom om allahanda, fick jag höra, att ingen kunde lida nöd på den orten, om han förstod att tigga. Strax tänkte jag på att vandra dit, och jag bad honom undervisa mig, huru man borde bära sig åt der. Men han sade, att det icke kunde läras på mindre än två veckor, om man ville veta allt, och lofte att taga mig med sig och lära mig hvad han visste, om jag ville passa opp honom hela tiden och ge honom det bästa af hvad vi fingo och sedan låta honom slå mig vid örat ett slag hvar morgon och afton. Som han var mycket kunnig och kände allt, gick jag in i en sådan öfverenskommelse och följde honom i två veckors tid och lärde mig tigga. Men då jag till slut blef fullärd, lemnade jag honom och gick till staden.»

»Och för att lära dig en sådan konst», anmärkte herr Roman leende, »lät du narra dig att slita så mycket ondt!»

»Aldrig har jag ångrat», sade Gabriel, »hvad jag betalt ut för denna lärdom.»

»Men jag menar, att du af dig sjelf kunnat lära dig den konsten att begära en bit bröd, då du är hungrig.»

»Herre Gud», sade Gabriel, »hur herrn talar! Ingen konst är det att begära, men att begära så, att man får någonting, dertill fordras mera. Om jag ville tala om endast en sak: försök ni att komma in till en mager herre, som ser gul och mörk ut i ansigtet, och tigga gnällande, så får ni se, att han vrider munnen på sned af vrede och ger er snart en knäpp med käppen i stället för en brödbit. Men se, annat är det åter,

om ni kommer till en fet herre, som är rödbrusig och glad. Står ni då som en mållös stock vid dörren, så bryr han sig ej om att se på er ens eller visar er i köket för att få en kant möjligt bröd. Nej, när man är hos en sådan, så skall man draga hufvudet ned mellan axlarna och taga fart och se'n gnälla till, så att det skraller i väggarna. Då stoppar han fingren i öronen och börjar skratta, så att magen hoppar, och han tycker om en och säger så: »du är en sate att ha ljud, du; af dig kan det bli en klockare ännu i verlden». Men när han sagt detta, drar man hufvudet ned ännu djupare och ställer sig till att tigga igen; då får han brådtom efter en slant och ropar: »tig bara, tig bara; nog är det nog!» och så kommer han och ger en sextyfvver och öppnar dörren sjelf för en och höres skratta ännu, då man är långt ut på gården. Så är det att kunna tigga, herre; men jag ser, att ni skulle komma med tunn påse från staden.»

Herr Roman fann sig oändligen road af dessa den lilla tiggabytingens antropologiska utkast och uppsköt gerna för en stund sina tillärnade frågor angående majoren, för att i stället få höra mera i det ämne, som var å bane. »Du nämnde ingenting om», sade han därför, »huru man bör bära sig åt hos den magra herrn för att få något af honom också.»

»Menar herrn, det är så lätt», svarade Gabriel; »man kan vara nöjd, om man slipper oknuffad undan, då man råkar ut för en sådan. Annars har jag alltid brukat fråga mig före af andra, innan jag gått in på ett obekant ställe, så att jag vetat, hurudant folket varit. Men ibland har man gått i fällan också. Om man då varit olärd och dum, såsom mången är, som går i

lappad tröja och har mössa på hufvudet, så hade man kanske blifvit klämd; men jag brukte aldrig tigga då, utan jag bjöd mig ut i tjenst. »Vill inte herrn ha någon som löper på ärenden och blankar stöflar?» sade jag och såg orädd ut. Den ena kunde då ropa: »Nej! packa dig ut»; men den andra, allt som det ville väl till, blef mildare och svor: »Så, så, för fan, ser man då en gång en af er, odjur, som vill företaga sig något?» Och då han sagt detta, kunde han väl kasta en slant eller par mot dörren och ropa: »Der! gå dina färde nu!» Jag har också fått en hel tjugufyraskilling hos en, som var en hög herre och argare än alla andra människor; men det gick med konst.»

»Nå, huru gick det?» frågade herr Roman småleende.

»Jo», sade Gabriel med icke ringa allvar, »tre gånger var jag vid porten och vände om; men den fjerde vexlade jag mig en tolfskilling för slantar och gick in. Men jag passade på, att det var morgon, så att han icke kunde hafva hunnit få någon förargelse ännu. Först blef jag kall om hufvudet, då jag kom in i den granna salen. Men den store herrn satt i kammaren innanföre vid ett bord, som var fullt med papper, och han vände ryggen åt mig och hörde ingenting. Då tordes jag icke dröja, utan jag tog godt mod och gick fram ända till honom och lade sedeln på bordet midt för hans näsa. Strax sköt han stolen tillbaka och ropte: »hvad är det, hvad vill du här?» och han såg, vet ni, helt häpen ut. Men jag bugade mig ända ned till golfvvet och sade: »Nådige herre, jag har hittat en sedel i förstun och törs ej behålla den.» Då jag sagt detta, såg han på mig en lång stund med förundran, och jag märkte, att

hans ansigte blef helt vänligt. »Har du hittat den i förstun?» sade han slutligen, »du är ärligare än mången med guld på rocken, min gosse, var sådan så länge du lefver!» Och strax tog han en tjugufyraskilling ur en sedelpacka och lade den på tolfskillingen och sköt dem till mig och bad mig gå. Men efter han var en så godsinnad herre, fast vi icke voro alls bekanta, gjorde det mig ondt i sinnet att bedraga honom, och jag kom i hog gamla Elsas ord, hvad hon sade, när hon klippte mitt hår, då jag skulle gå till staden. Derför lät jag den stora sedeln ligga och tog min tolfskilling allenast, och höll fötterna färdiga att springa, och bekände, att jag ljugit. Då trodde jag visst, att brandstaken skulle slippa ur vrån; men den höge herrn rörde sig icke från sin stol, utan såg mig blott mycket vänligare an och frågte mig allahanda. Och då vi talat en stund tillsamman, gaf han mig sedeln å nyo och rörde vid ett snöre, och strax klang det i förstun, och en annan herre kom in och stälde sig vid dörren. Men den höge herrn vinkade åt honom och bad honom föra mig i köket och låta ge mig mat och sade, att jag hvar middag skulle få komma tillbaka och äta med tjenstefolket, hur mycket jag ville. Och jag åt der om middagarna, så länge jag var i staden, och fick varma rätter till öfverflöd, så att jag icke aktade mat, utan endast penningar, hela tiden. Och jag slöt upp att gå till fruar och pigor och hänga i kök, der man mäter ut en brödbit åt tiggaren, liksom om man mätte en pannkaka, och der man kan få en smäll med trasan, om man råkar komma in med smutsiga fötter, och jag gick i stället till studenter och unga herrar, som hafva penningar nog och icke låta slanten ligga i fickan, tills

den nöter sig ut. Och på detta sätt hade jag goda dagar och lefde så, som jag väl aldrig kommer att lefva mer.» Härvid drog han en lätt suck och tystnade.

»Men då du hade en sådan lycka», invände herr Roman, »hvarför blef du ej qvar i staden? Gjorde du kanhända också ett skälmstycke, så att du nödgades rymma undan; ty jag ser, att du är en stor skalk.»

»Nej», sade Gabriel Pater ignotus, »jag kunde lätt hålla mig och behöfde inga göra; men när det blef vår och solen började lysa varmare och snön smalt, fick jag ledsamt att vandra mellan väggarna i staden och längtade till bekanta trakter tillbaka.»

»Och nu har du väl», anmärkte herr Roman deltagande, »varit så klok och sparat åt dig något att lefva af här på landet, efter du tiggde med så stor framgång i staden, eller huru?» — Gabriel log litet och svarade: »Hvad jag har, har jag i varor i mina säckar, dit jag brukade kasta in bröd och annat skräp, som jag ej brydde mig om den tiden, jag lefde bland herrar. Men eljest har jag ständigt tyckt om hästar och åkt gerna, då jag fått, så att jag icke har några penningar i behåll mer, emedan jag kastade ut hvad jag fick åt folk, som lät en åka för betalning.» Med dessa ord tog han herr Romans stora läderpiska, som ordentlig och gagnlös låg bredvid egaren i släden, reste sig upp mot kusksätet, lutade sig öfver den drömmande skjutskarlen och gaf hästen, som i ordets egentliga mening gick i sömnen, en snärt mot sidan med det eftertryck, att så väl han som kusken sprutto upp af förskräckelse och började tänka på sin tjänst. Gabriel åter satte sig ned igen, såsom om intet förefallit, och

mumlade blott sakta mellan tänderna: »Man kommer ju icke ur en fläck!» Herr Roman, som i anledning af sin lilla följeslagares orimliga misshushållning haft en hop faderliga förmaningar i beredskap att gifva honom, rycktes af den ökade farten från sina funderingar åt detta håll och påmintes om det egentliga ändamålet med gossens medtagande. Han åtnöjde sig därför med en kort klagan och öfvergick genast till frågor om den gamle majoren. »Hvad skall det blifva af dig med tiden, arma barn», sade han, »så öfvermodig, lättsinnig och oförståndig som du är! Håll dig nu stilla och lät piskan ligga, och säg mig, om du känner major A—sköld och kan beskrifva för mig, hurudan han är?»

»Om jag känner honom?» sade Gabriel. »Han har alltid hyllat mig, nästan som om jag varit en af hans bästa hästar.»

»Ett eget sätt att hylla!» mente herr Roman, »men säg mig, hvad plägar han mest göra om dagarna?»

»Blåsa af välmåga, höglärde herre, och svära med tjenstefolket.»

»Har du någon gång sett honom sysselsätta sig med läsning i bok?»

»Många gånger har han oppe almanackan och funderar i den.»

»Men säg mig, hur tar han mot främmande, då någon helsar på honom eller eljest kommer som resande?»

»Det beror allt på den, som kommer till honom. Med några hinner han, med andra hinner han icke. Men vill ni, höglärde herre, så skall jag undervisa er, hur ni skall ställa till för att få honom till att fira er, som om ni vore den högste herre i hela landet eller

den gamle generalen sjelf, som var här i vintras i två dagar och som han firade så, att han svor åt hushållerskan, om han ens såg betjenterna och kusken vara så nyktra, att de kunde stå på fötterna.»

»Låt höra, huru skall jag då bära mig åt?»

»Ingalunda se lärd och latinsk ut och tala orimliga ord, som också klyftiga hufvuden icke förstå, än mindre sådana, som haft bättre saker att tänka på. När ni kommer på gården, så håll er först till hästarne, som ständigt pläga löpa ute och äro tama som hundar. Om den gamle herrn sjelf kommer ut på trappan, er till mötes, så låtsas ej märka honom ens, och bry er ej om att helsa, utan gå strax emot den närmaste hästen, och locka honom till er, och klappa honom på halsen och stig ett steg tillbaka och gapa på honom som med förundran. Strax skall ni få se, att den gamle herrn kommer ned till er och ber er vara välkommen och skiner i ansigtet, som om ni gifvit honom hästarne till skänks. Se'n behöfver ni icke annat än höra på hvad han talar, ty för honom räcka orden till, såsom han sett mycket i verlden och varit med öfverallt. Om ni gör på detta sätt, så skall ni vara så välkommen, att ni skall bli nödgad att dricka till sent på natten och ännu andra morgonen få börja på nytt, redan innan ni hunnit opp ur sängen. Men ett skall ni akta er för, att ni icke slår till hästarne, om de vilja hoppa opp emot er och smekas, utan väjer blott sakta undan, ty de äro icke vana vid slag, och den gamle herrn tar hellre sjelf mot ett hugg, än han tål att man slår dem. Gör ni blott så, som jag säger, ty på detta sätt har jag sjelf fått mig mången kaka bröd af den gamle herrn, fast jag icke är annat än en

fattig pojke, som en hvar kan skuffa och kasta, som han vill. Sjelf tänker jag dock icke krusa denna gång, så länge jag har något qvar i mina påsar, emedan jag varit ond på majoren ända se'n i vintras, då jag gick till staden.» Det hördes på den lilla tiggargossens ton, då han sade detta, att han gerna ville komma fram äfven med orsaken till sin vrede och att han blott afbidade en fråga för att göra sig så mycket mera vigtig. Herr Roman märkte detta och gjorde honom det nöjet att be honom förklara anledningen till sin förtrytelse.

»Ja», sade Gabriel, »då jag sista vinter kom hit en gång, fick jag hänga i stugan från morgonen till middagen, utan att finna ens som hönorna ett korn att äta. Så satt jag och hungrade och såg drängar och pigor äta och glädjas, och ingen gaf akt på mig, och sjelf var jag den tiden försagdare än jag nu är, så att jag höll ut och sade intet. Ändtligen, då folket ätit middag, räckte en piga åt mig en half kaka hårdt bröd, som blifvit öfrig. Men då jag började äta af den och bet häftigt till, såsom jag var hungrig, skrattade de andra i stugan och liknade mig vid en vargunge, som sväljer otuggade bitar. Derfor gick jag ut på gården att äta i fred. Men då jag kom ut, sprang den vilda fålen Svalan, som aldrig födes med annat än hafre och skiner på långt håll af fetma, emot mig och ryckte brödbiten med våld ur händerna på mig. Jag var då mycket mindre, än jag nu är, och hade litet sett i verlden, så att jag blef sorgsen och ref mig i hufvudet och gret. Men då kom den gamle herrn ut på trappan i fullt skratt, så att hans feta mage hoppade af glädje, och han ropade mellan skratten: »aha! Gabriel, blixtra

mindre med brödbiten nästa gång! Märk opp, min gosse, der råkte du en som kan kupa transporterne», och dylikt, som skar mig i sinnet. Så fick jag gå hungrig från gården och gick af förargelse icke mera dit tillbaka, och skulle ej heller fara dit nu, om jag ej behöfde komma och visa er till rätta, höglärde herre.»

3.

Major A-sköld och hvad med honom sig tilldrager.

Under sådana samtal mellan herr Roman och hans språksamma följeslagare tillryggalades småningom vägen. Den stora, ödsliga, enformiga tallmon, öfver hvilken man hittills farit, upphörde nu, och vidsträcktare utsigter öppnade sig för ögat. Snart började man öfver-skåda sträckor af odlade fält, der den ljusgröna vår-brodden leende uppsköt på fläckar mellan de sjunkna drifvorna. Långt bort skimrade det ännu snöhöljda träsket i brytning mot svarta skogar på dess andra strand, men öfver det hela låg ett stycke af trefnad och bördighet, som lät en ana närheten af en herregård. Den lilla Gabriel gjorde sin följeslagare uppmärksam på, att man redan från höjden af nästa kulle kunde se den gamle majorens boställe.

Herr Roman föll i djupa betraktelser. Ändamålet med hans resa, farhögor för utgången af den samma och tusen andra föreställningar sväfvade för hans sinne, och under allt detta sökte han sammanbygga sig en idé om majorens person af det snäfva och stympade timmer, Gabriel under det sista samtalet släpat i hop åt honom.

Den gamle ärade majoren A—sköld — för att lemna herr Romans karaktersbyggnad i sitt värde — var en äkta finsk krigare ifrån affärerna år 88. Född till soldat af en far, i hvars lefnad krigsåret 1741 utgjort en dylik epok som krigsåren 1788 och 1789 i sonens, tidigt vand att svära i skolgriller och preceptorer, klar nog i sin naturliga blick och skonad från alla intrasslade förhållanden, var han icke mångfaldig och månglärd, men var med hela sitt väsende hvad han var. För honom var verlden icke, hvad den för så många af oss är, ett virrvarr af krafter, en oupplöst gåta af motsägelser. Den gestaltade sig för honom i former, i två stora, enkla, klara former, i den ena såsom armé, i den andra såsom boställe. Öfver dem båda erkände han en Gud, hvilken han dyrkade hvarje söndag, öfver hvardera särskildt en halfgud: äran och penningen. Äran hade armén under sig och hade föga att säga på bostället; penningen styrde bostället, men var blott ärans vederlike vid armén. Ingendera af dessa former älskade han framför den andra, och i allmänhet egde de, i hans uppfattning, en sådan likhet sins emellan, att öfvergången från den ena till den andra i många fall blef nästan omärklig. Såsom man under kriget kunnat kalla honom en husbonde för sitt kompani, så kunde man nu i freden kalla honom en

kaptén för sitt husfolk. I fält hade han haft troppar af ryssar att kämpa med; på sina åkrar och ängar hade han nu icke mindre skarpa fiender att bekriega, stenar och stubbar, hagel, frost och regnskurar. I hvardera förhållandet var också hans befäl det samma; icke öfverherrens, som kommer som en främling och blott kan ge allmänna befallningar, utan öfverherrens, som för gamla, kända, förtrogna underhafvande i striden och därför kan ge hvarje sitt ord den mest enskilda syftning. »Gå på», sådant var hans kommando i affären, »gå på, Matts Skytt, och smyg dig icke bakom tallstubbar; du kryper icke på tjädrar här, som du är van att göra i ängsbackarna der hemma. Se opp, Jöns Hane, du hvilar dig icke mot lien nu, lätting; ser du icke, att ryssen sigtar på dig? Kika icke i fänghålet, Lustig, dit ryms du ej att krypa undan! Hvar är Karl Rask, är han skjuten re'n, den arma Kalle, efter han ej syns i ledet? Se så, håll ut, alla man, så att ni orkar taga en sup till qvällen. Jämra dig icke, gamle Pistol, utan tig stilla, tills du får dö, och sörj icke för Anna och barnen, alltid skall jag få någon utväg för dem.» Så hade han kommenderat i bataljen; på ängen, på åkern var hans språk det samma: »Här ut, och hjälpen Johan att rödja upp granstubben. Skall han ständigt vara ert tryne och böka ensam? Gapa ej efter regndropparna, Daniel, här regnar inte bränvin i våra trakter, utan se efter, att du får höet in i ladan. Krafsa bättre upp kokorna, Sanna, och skrapa ej åkern så sakta, som du skrapar fästman, då du kammar honom om söndagarna! Svetten står dig i pannan, gamle Flink, hvila dig du, och låt de yngre släpa. Vår Herre hjälper väl spanmål in, dig förutan.» Så uppfattade han, genom en

omedveten naturlig ensidighet, om man så vill kalla det, hos de två skilda förhållanden i lifvet, med hvilka han fått göra bekantskap, en sådan syskonlikhet, att de aldrig kunnat hvarken splittra hans hog eller dela hans tycke. Det ena hade alltid varit nog att ersätta det andra. Aldrig hade han under kriget saknat jordbrukarens lugn, aldrig under det senare krigets förströelser och faror. Sjelfva den största olikheten, som eger rum emellan krigarens och egendomsherrens vilkor, den nämligen, att den ena hvarje ögonblick måste sätta sitt lif på spel, då deremot den andra har tillfälle att undvika till och med en knäpp af ett hagelkorn från molnen, var blefven helt och hållet obemärkt af vår hjälte, af den enkla grund, att han aldrig kommit att tänka på förlusten af lifvet såsom något viktigare än förlusten af en rågs kyl eller en hösåta, som icke hunnit inbergas i behörig tid. Han hade i detta afseende alltid liknat den gamle soldaten bland hans vapenbröder, som, då han kände kulan pipa genom sin hatt, aftog den samma, betraktade hålet och sade med harm: »Se den förbannade hunden, som förderfvade mitt nya kiver», utan att med en enda tanke besinna, att det dock var en lycka, att icke besagde hund förderfvade hans gamla panna, som han den gången var hardt nära att göra.

Nu, då den gamle majoren vid sin annalkande ålderdom såg kriget med sina bilder och minnen träda allt längre och längre bort i fjärran, begynte man kunna märka hos honom en grad af förkärlek för sitt dagliga umgänge, sin husgud, penningen. Dock bibehöll han alltid en känsla af subordination för den militäriska äran och gjorde ännu åtminstone en honnör för den samma, hvarje gång den visade sig för hans tanke, om

han än, såsom afskedad, icke mera ansåg sig förbunden att af den emottaga direkta befallningar. Kommo därför någon gång i hans föreställning de båda notabiliteternas ordres i bestämd stridighet mot hvarandra, rättade han sig alltid för äran och frågte penningen, huruvida han icke finge göra än mer för sin gamle, aktade öfverherre. Med en sådan verldsåsigt och ett sådant lynne tilltog han i välmåga och, såsom den lille Gabriel uttryckte sig, blåste af fetma. Läsaren kommer snart att göra bekantskap med den gamle krigaren sjelf och blir då satt i tillfälle att iakttaga de enskilda drag i hans personlighet, hvilka i denna allmänna teckning af den samma icke kunnat få rum.

Herr Roman satt ännu fördjupad i betraktelser, då han plötsligt väcktes af den lilla tiggargossens gälla skratt, som med den skalkaktigaste skadefröjd tillika utropade: »Se der, herre, se der är han sjelf, och Svalan har velat taga lifvet af honom med smek.»

En tafla af den besynnerligaste komposition mötte här herr Romans öga. Ett stycke nedanför den backe, hvars höjd man just nu hunnit, och blott ett käppkast åt sidan från vägen, syntes en oformlig figur, i blå rock och med galonerad mössa, stå på högsta kammen af en sten, som, ensam och liksom ditslungad af en jättearm, låg vördnadsbjudande qvar på den vida slätten. Man hade varit frestad att taga hela gruppen för ett kolosalt monument, om icke personens rörelser och hans äfven på afstånd synbara våldsamma flämtning vittnat på en gång om hans lif och om den otroliga ansträngning, det kostat honom att hinna sin plats. Men framför honom, vid foten af stenen, rörde sig med ännu större häftighet en smärt, mörkbrun, glänsande fåle,

som det tycktes, nyss kommen till fulla måttet af sin växt. Det eldiga kreaturet syntes vilja storma fästningen, kastade sina framfötter högt upp mot toppen af stenen och gjorde då och då en utflykt i blixtnabba krökningar på slätten, för att åter med fördubblad ifver vända om till sin stormpunkt och börja å nyo sina försök. Herr Roman gissade utan möda, att han nu såg framför sig den gamle majoren sjelf och hans favorit-häst, transport-kupparen, den vilda fålen Svalan. Obergripligt föreföll det honom likväl, att den värdige mannen, som i sin hand bar en käpp af ett väldigt spanskt rörs dimensioner, icke kunde afvärja de vänliga anfallen af en ung fåle, hvars största ifver lätteligen varit afkyld med ett enda slag. Men den lille Gabriel gaf honom snart förklaring i saken. »Märk efter, herre», sade han, högligen lycklig vid åsynen af allt detta, »märk och se, hur han svänger käppen. Nu vill han skrämma henne på allvar; men hon vet nog, med hvem hon har att göra. Nu skulle han stå der till sena qväl-len, om ingen kom emellan, och icke nännas slå henne så hårdt, att ens en fluga kunde dö under slaget. Men låt oss stanna litet, så vill jag gå och hjälpa honom derifrån.» I det samma tycktes den gamle majoren sjelf vinka åt de resande, och herr Roman lät hästen stanna.

»Nu får jag betala henne för brödkakan», mumlade Gabriel sakta, tog piskan och gömde den med den slugaste försigtighet bakom sin rygg sålunda, att den ena ändan af skaftet nästan nådde marken, medan den andra, som en grenadierplym, sköt upp bakom hans hvita lugg. I sådant skick började han vandra varsamt fram till stället, och för att än mer dölja sin afsigt tog han redan på afstånd en menlös ton och tilltalte den

gamle majoren: »Det blir hjelp snart, högädle herre; bry er icke om att slå henne med den grofva käppen, jag skall nog få henne bort på annat sätt.»

»Se Gabriel!» utropade den gamle, som med verklig fägnad igenkände den lilla tiggaringen, »har du en bit bröd, min gosse, så locka henne till dig och gif dig se'n att springa undan hemåt, så följer hon nog. Den fördömde Stall-Johan har förderfvat kreaturet och lärt henne att springa ned folk, emedan han aldrig nänts ge henne hela kakan på en gång, utan gömt ena hälften i fickan, till dess hon velat hoppa i hjäl honom. Nu tror hon i sin galenskap, att hvar och en går med bröd i fickan och vill gömma det undan.»

Så långt hade den ärade majoren hunnit, då Gabriel nådde sin utsedda punkt. Utan att förlora ett enda ögonblick framdrog han nu piskan, svängde den ett hvarf öfver sitt hufvud och applicerade med yttersta kraft den långa snärten omkring fålens bakben, just der han visste skinnet vara finast och hullet ömtåligast. Det eldiga kreaturet, som aldrig i sina dagar erfarit minsta smärta, drog sig vid slaget i hop som en mask, sänkte sig ned på bakfötterna och gjorde ett konvulsiviskt språng opp tillbaka, nästan i jämnhöjd med stenen. Olyckan till råga på allt hade fogat, att snärten trasslat sig i snara kring fålens ben, hvarigenom denne hindrades att i jämnvigt återvinna marken. Den störtade med en tung suck mot jorden, låg en stund orörlig, liksom hade den dött af fallet, men spratt häftigt åter till, sönderslet snaran, sprang opp och flög pilsnabbt af mot vägen och längs vägen sedan i samma sträckning hem.

Den lille Gabriel hade med glädje och förskräckelse åsett denna verkan af sitt slag. Han stod orörlig kvar på sitt ställe och vaknade ej ur sin häpnad, innan han hörde tätt bredvid sig den gamle majorens rasande och stumma flämtning och kände hans väldiga händer trefva efter ett fäste i hans korta, oåtkomliga lugg. Då vaknade hos honom besinningen af hans egen våda, och han dröjde ej att i blinken slita sig lös och, så fort hans snabba fötter buro, skynda tillbaka till släden. Kommen dit, tog han utan att säga ett ord sin kälke och sina påsar och ilade bort på en biväg, lemnande herr Roman kvar för att, så godt han kunde, ställa majoren till freds och under så oblida förhållanden börja sin bekantskap med honom.

III.

*Bref från afskedade majoren, possessionaten A—sköld
till hans son under 1808 års krig.*

Min k. son.

För ditt senaste från — — tackar jag. Huru de femtio riksdalrarna blifvit slut redan, måste jag säga att förundrar mig. Mats Muskött, som hemtade brevet, säger, att kriget gått baklänges. Han satt här i går aftse och pratade sju stugor fulla. Det är synd med Matte, stackare, att han mist handen. Han har nu fattigdomen öfver öronen och den der gamla modern dessutom till påhänge. Att du utmärkt dig vid L** affär och skjutit den der dryga sergeanten i hälen, så att han släpade foten efter sig, är mig kärt. Du skriver ej, om det var med refflan eller damaskan, icke heller huru långt hållet var; men jag gissar, att det väl gick till ett par hundra steg, eftersom kulan sänkte sig så betydligt. Eljest, då vi sist pröfvade dem på ridörren på hundra alnar, slog ingendera under. Om du sjelf kunnat skaffa dig en liten rispa, min käre Kalle, hade det alltid varit dig till någon rekommendation. Jag säger blott efter åttationio års kampanj, hur de bles-

serade officerarne hade mycket bättre konjunkturer än vi andra. Det hette bara: de skola få, de skola få, som blifvit bräckliga och lytta (salig konung Gustaf hade bort komma i hog, att den friske ej äter mindre än den sjuke); men så hette det då, och så fick A—n sitt Taipale till boställe, fast han var yngre i tjensten än jag. Hvad hjälper det, att han säger, att Taipale ej är bättre än Juva? Hvarför byter han icke med mig? Men så ofta det derom blir fråga, heter det alltid: jag är van der och har arbetat der och dylikt, som är idel tomma undflykter, ty hans ställe är bättre. Jag har femton tunnors höstsäde, och han aderton och bättre skog; jag vet, att han står i ackord med T—i-herrn om såg-stock till flere hundra riksdaler, som jag icke hugger in från Juva busk-tallarne. Nu hörs Tobias hosta i salen, och jag måste höra opp på en stund; han kommer aldrig med godt.

I går hann jag ej med någon fortsättning. Tobias är en hundsvott, som låtit ena notkilm, som sattes ny i föråras, ruttna opp, att den skall vara skör som ett fnöske. Jag vet ej, huru jag skall få den i ordning. Det vet jag, att torpar-spånaden räcker inte, och hvad gamla Elsa spunnit i vinter förslår knapt till ett spindel-nät, emedan hon nu börjat bli lam i högra armen, så att vår herre må veta, huru allt slutas. Jag har fått höra, att Bengt Dragon brukar sporra Noppan och rida på skryt; när du kommer öfver honom, skall du låta ge honom sina 25 på ryggen, så får han känna, huru sporren smakar. Jag visste, att Bengt var en slyngel, och hade ej satt honom för rusthållet, om han ej lofvat fara vackert och se'n varit klen till växten och lätt på hästryggen. Nog har han annars kurage och står

för en man, så liten han är, så att Adlercreutz kunnat låta bli att skratta, då Bengt inmönstrades, och syfta på mig, då han sade åt officerarne, att A—sköld kunnat skicka oss en karl, som vägt helst så mycket som hans ena ben, så hade armén fått en reputerligare dragon än denne, och mera dylikt, som han väl låtit bli att yttra under åttationio års kampanj, då han var ingen bättre karl än jag. Stora herrar växa nu som gräs. Jag skall säga dig, min kära Kalle, att Malla på Näs nu väger sina hundrade tusende riksdaler, ja med intressena inberäknade mycket mer, som var det jag förnämligast ville låta dig veta, samt att det vore bäst för dig att söka dig löjtnants afsked, efter som kriget går skralt och utsigter till framkomst i militärväg äro dåliga. Hvad jag sade dig om Malla, då du var hemma sist, må vara som osagdt; hon hade då knappast den kjol hon gick i, och hvem visste annat, än att hon skulle föra fattigdom och elände med sig dit hon skulle komma. Nu är det annat, se'n arvet kom; min kära Kalle, om du ledsnar vid affärerna, är det väl inte värdt att sträfva och riskera lif och lemmar, utan sök dig ett hederligt löjtnantsafsked, så är det mycket bättre att lefva hemma. Du kan ju söka dig en god egendom i grannsocknarna. H—ga-herrn stormar på och lefver stort som förr, så att jag gissar H—ga snart blir till salu; det är ingen munsbit, det vet jag, fast det är vanskött nu. Jag ville önska, jag hade det i händerna, så sant tjugu torp skulle vara der i stället för tolf och åkern ge tionde kornet i medeltal. Hvad är det nu? då torparne göra dagsverken, när de vilja, och herrn flackar landet omkring, och gärdesgårdarne ligga som om lien skrapat af dem öfverallt. Det var en

förargelse att resa der förbi. Han låtsar ha gårdsfogde der, men det är en suput, som drar dit inhysingar och landstrykare, så att gården vimlar som af ohyra. Nu kommer jag i hog, att här var en, som gaf sig ut för student och talte hvart annat ord latin; han tycktes ha afsigter på Malla — kan väl tänka, han fått lukten af penningen — jag har se'n fått höra, att han gifvit sig i tjenst som under-officer vid B — —. Det talas hit och dit om hans frieri; men du kan skrämra af honom, han ser mig ej så farlig ut. Jag mins, under åttatioåtta års krig skrämde T—felt Flincken bara med hotet om duell, så att den andra passade vackert och laddes vara liknöjd. Hvar och en visste likväl, att han gerna tagit Ulla S— —, om icke sabeln varit i vägen. Den andre har henne nu och fick med henne W—la gård, som är värd femti tusen riksdaler vänner emellan, ja väl mera. Dina gamla svarta kläder och den gröna surtuten lära väl knappast duga mer, om du kommer hem som civil. Du kan köpa kläde i någon billig stad, der du far igenom. Skräddarns Lasse är nu tillbakakommen ifrån Åbo och har lärt sig bra. Han kommer nog att stå sig här på landet, han har gjort åt mig en ny frack och en sommarrock, och jag vet ej, om jag varit så nöjd med några kläder som med dem. Det är inte värdt, att du låter skinna dig af någon stadsmästare; man vet nog, huru de förstå att taga för sig. Lasse är en stadig gosse, som vet att hushålla och spara. Han sitter hela dagen med nålen i hand, då andra unga slynglar flyga byn omkring. Jag mins ej, om jag sagt dig om Bengt Dragon, att om du kommer öfver honom, skall du låta ge honom sina femti rapp, emedan han rider som en turk med Noppan. Lofva honom mera till, om han ej

bättrar sig, och att han skall få mig att göra med, när han kommer hem. Låt mig höra, hvad höpriset är kring W— och der du färdas, och om man frågar efter spanmål. Jag sitter här med storängsladorna fulla och har ej sålt en kappe ännu ur mellanboden. Gud vet, hur säkert det kan vara att ligga med förlager, fast det heter, att allt skall betalas. Ännu har ingen ryss visat sig här. Kabasoff låg dock vid kyrkan redan med ett par hundra kosacker. De voro der öfver natten och hafva handlat en häst af Kulju-Nisse. Nog hade väl vi äfven fått påhelsning, ty de ströko fram förbi vår byväg; men jag skickade om natten ut Vira-Anders med tre af drängarne och lät dem slå ned småskogen vid skilnaden just invid stora vägen, så att vår väg blef öfvertäckt med trän och såg ut som ett svedjeland. Kulju-Nils, som de hade till vägvisare, har sagt se'n, som jag fick höra, åt kyrkfolket: »Nu tänker visst Juva-herrn bli rik på allvar, då han börjar svedja till och med på landsvägen.» Jag har skrattat så, att magen velat spricka, åt Nisses enfald. Helsa har jag, Gud ske lof, tämmeligen, och växten är försvarlig, men de eviga transporterna taga alldeles hullet af kreaturen. Det är ändå drägligare nu än i våras. Tänk nu på, min kära Kalle, att lemna kriget, eftersom vår herre må veta, huru länge Malla är ledig mer. Jag har ej velat tala med henne ännu, i väntan på att du sjelf skulle komma hem och göra början. Vinkar har jag ändå gifvit på långt håll. Penningen lockar nog hit friare snart, om du ej skyndar. Jag skickar dig nu femtio riksdaler åter, som måste räcka en vacker tid, då du har din lön dessutom. Gamla Elsa kommer just nu oppkrasslandes och ber helsa dig. Hon påminner

om ett par glasögon, som du loft köpa åt henne. Glöm ej att köpa dem, hon skylde i går på ögonen också, att hon ej ser flagen ens mer, då hon spinner, och att allt är som en rök för henne. Vår herre lär väl snart lyfta henne bort från andra människors nacke. Diana har ingen nöd, ty pigorna mata henne, så att hon knapt orkar röra sig. Gud vet, om det blir jagthund af henne. Håll dig raskt, min käre son, och vår herre må vara med dig, önskar din etc.

P. S. Se efter, att Erik Pik ej handteras strängt, då han skall lära sig exercera; gif honom en sup, när han kommer med brevet.

IV.

Duellen.

Herr Roman vaknade tidigt följande morgon och var genast vid ett ovanligt godt lynne. Han talade mycket om fältlifvet i allmänhet, berömmade den fria, sorglösa ställning det födde och öfvergick snart till några vinkar om de gamles sätt att strida till häst, i början dock helt försigtigt och liksom experimenterande, huru vidt hans anti-arkeologiska vän skulle vara hugad att fördraga det. Herr Lager hade dock nu för ingen del i verlden velat störa hans lyckliga stämning, då denna nödvändigt skulle utöfva ett så afgörande och fördelaktigt inflytande på utgången af den förestående striden. Han beslöt fast mer att visa sig intresserad af herr Romans förklaringar och, då detta under fortgången af talet blef honom omöjligt, att åtminstone med tålmod uthärda dem. Mer behöfdes också icke för herr Roman, som på länge icke sett sin vän så medgörlig. Visserligen, mente han, hade nu en stor förändring tilldragit sig i hela hans väsende, och han tillskref den ingenting så mycket som det friska, verksamma och ombytliga lifvet i fält. Att han i denna stund skulle

ställa sig i ordning till en duell, var någonting, som han för ett halft år tillbaka icke trott, om det än förespåtts honom af en auktoritet lika trovärdig som de Siblyllinska böckerna. Emellertid kunde han icke säga, att det nu föreföll honom allt för vidrigt. I synnerhet glädde det honom, efter saken nu kommit till denna punkt, att tvekampen skulle ske till häst. Han hade alltid ansett detta stridssätt ädelt och upphöjande. Också hade redan hos de gamle rytteriet ett särdeles anseende. Hvar och en visste, hvilket aktadt stånd *eqvites* voro i Rom. Cæsar till och med tycktes liksom skilja mellan *homines*, det är *vulgus peditum*, och *eqvites*, då han säger: *capti milites eqvitesque producebantur*. Sjelf hade han gerna sökt sig in på någon kavallerikorps, om det icke blifvit för dyrt. Och hvad den vidlyftiga munderingen beträffar, ogillade han den såsom för kostsam och i många afseenden umbärlig. Han tyckte t. ex. i allmänhet icke om bruket af sadlar i fält. »Vid hastigare volter och om det gäller en lifligare svängning under fiendens sabel är sadeln», mente han, »ett slags häftyg, som höjer ryttarn från sjelfva rörelsepunkterna, gör hans sits mindre fast och säker, oberäknadt den viktiga omständighet, att det fina växelförhållandet mellan hästen och hans beherskare derigenom till en del upphäfves. Ty betsel och sporre, hvad äro de, ensamma betraktade, såsom medel att regera ett stolt och ädelt djur, i jämförelse med snart sagdt hela människokroppen, som, om sadel icke brukas, är i den omedelbaraste beröring med kreaturet». Han påminte sig lifligt den ojämförliga säkerhet och lätthet, hvarmed han i sina barnaår handterade sig på ryggen af de obändigaste fålar, änskönt han satt der på så tunn stoppning, som han sjelf bar,

och blott någon gång kunde breda under sig sin sommarjacka, om hästen hade allt för skarp ryggrad. »De gamle», fortfor han, och hans anlete lifvades än mer, »voro häri våra mästare, och de förkastade bruket af sadlar. Deras *ephippia* var blott ett slags *tegmen eqvi ad mollem vecturam paratum*, som Nonius säger, ett täcke för att rida mjukare. Också försakade de sadelns bihang, stigbygeln, ty deras *stapiæ* eller *stapedæ* eller *astrabæ*, *astrabariæ* voro senare, i trots af Galeottus Martius, som vill finna dem äldre. Hela denna bråte af remmar, spännen, dynor med mera, huru svårt är det icke att underhålla allt sådant i fält, och hvilken förfärlig oreda, ja fara för lif och välfärd, åstadkommes icke, om någon enda rem sviker! Min bror kan väl anse detta öfverdrifvet, men gif blott akt på dem vi hafva omkring oss här. Se efter, huru det står till med de arma karelska dragonernas sadlar, och min bror skall finna, att hvar och en skinnbit på dem har tre gånger flere sömmar nu, än den ursprungligt haft. Hvad kan sådant hålla? och att sätta nytt i stället, dertill skulle fordras större förråd af läder, än armén nu eger, då den ej ens är i stånd att få sina trasiga stöflar halfsulade. De romerska ryttarne voro verkliga centaurer, fastvuxna vid sina hästar. Lättbeväpnade, rörliga, täckta blott af sina små sköldar, höggo de in på fienden, antingen såsom slagtdrömmens vingar, flyglar, *alæ*, eller också någon gång *per vias*, då de voro uppställda bakom *triarios*, hvilket hände så ofta infanteriet hade skyddade sidor och stridsfältet var för trångt för en *acies dilatata*. Men jag glömmar mig sjelf och ber min bror förlåta, att jag trötter hans tålmod med några erinringar från en tid, för hvilken min brors lynne är mera kallt än mitt».

Denna sista vändning i herr Romans demonstrationer var en följd af den oro, som begynte varseblifvas hos hans vän. Kandidatens goda föresats höll på att svigta för choc'erna af det lätta romerska rytteriet; han märkte det sjelf och steg upp för att skaffa sitt tålamod ett understöd, som så väl behöfdes. I denna afsigt gick han till sitt instrumentskrin och framtog en rostig såg, hvars fläckar han ville afskura med aska och ylle. Utan att ännu hvarken neka eller uppmuntra herr Roman att fortfara, försökte han till en början styrkan af det ljud, han möjligen kunde frambringa medelst gnidningen, och då han tyckte detta någorlunda tillräckligt för att öfversusa herr Romans lugna framställningar, fick han mod att till och med egga hans språksamhet.

»Hvad är det du säger om de gamle», sade han, med lappen färdigdoppad i aska och hållen öfver sågen, »att de brukade blott lätt beväpnadt kavalleri? Jag, till och med så litet jag brytt mig om dem, mins dock, att jag läst om ryttare, som hade harnesk till och med på sina hästar.» — »Se så», tänkte kandidaten, då han uttalat dessa ord, »ryck nu fram med nya trupper bäst du vill», och i samma ögonblick tryckte han med lappen och började arbeta så mycket han krafter egde och lyssnade på det skärande ljudet, som om det varit den skönaste musik. Herr Roman åter drog sin mun till ett lyckligt smålöje, redan på förhand öfverskådande det vidsträckta fält af klassiska distinktioner, som kandidatens inkast öppnat för honom. »Min bror menar», började han, »de så kallade *cataphracti* eller *loricati*, med anmärkning dock, att med *cataphracti* företrädesvis, som det tyckes, menades ryttare, som med häst och

allt voro bepansrade; sådana omnämnas visserligen ofta af auktorerna. Antiochus hade vid Magnesia sex tusen sådana, tre tusen på vardera flygeln, och man måste medge, att de vid detta tillfälle gjorde god tjänst. Ty då hans *quadrigæ armatæ* i första linien, hvilka först kördes mot romarne, blifvit bragta i största oreda af Ecemenes, som kände detta krigssätt och lät kretensiska slungare och lätt rytteri anfalla hästarna med stenar och spjut, drogo de med sig i villervallan större delen af venstra flygeln, och då var det det tunga rytteriet, eller dessa *cataphracti*, som först höllo stånd. Med samma utmärkelse öfverändakastade de tre tusen på högra flygeln, under konungen sjelf, romarnes både folk och ryttare, så att de så när tagit lägret af krigs-tribunen Marcus Æmilius, M. Lepidi son, som några år derefter blef *pontifex maximus*. Men märk väl, hvad som sedan följde. Så snart M. Æmilius hotat att låta sin reserv nedstöta dem som flydde och fått dem att hålla stånd, slog han *cataphracterna* tillbaka med konung och allt. Det, som tilldrog sig på den andra flygeln, är än mer talande. Ty då romerska rytteriet högg in på de tre tusen der, så grep en del af dem till flykten vid första choc'en. *Alii fusi sunt, alii propter gravitatem tegumentorum oppressi*, heter det, och man ser deraf, att deras tunga rustning var dem till mera skada än gagn. Men med allt detta voro också dessa *cataphracti* icke romare, utan Gud vet hvilka daker, meder, elymeer och caduceer, så att man orätt skulle sluta af detta och dylika ställen hos de gamle, att romarne sjelfve begagnade ett så beväpnadt rytteri, och desse voro dock mästare öfver alla i krigsycket. Perserna brukade dem mycket och kallade dem *clibanarii*, likaså sarmaterna — som

man ser af Tacitus —, och att de hade sin vigt, då de kunde utveckla sin egentliga *disciplinam pugnandi*, är obestriddigt. Heliodorus skrifver om dem, äfvensom Nazarius, ty värr har jag glömt stycket, visar både deras fördelar och sättet att omintetgöra deras anfall. Det var deras sak, såsom han uttrycker sig, *ut cum aciem arietassent*, gnisslingen tvingar mig att tala hårdare, än min vana är, *tum impressionis vim servarent et* — — —

»Håll upp och tala dig icke till lungsot», skrek herr Lager, i hvars öron herr Romans mordiska citationer nu började skära sig in, oaktadt ljudet af gnidningen; »ansträng dig icke så mycket, eller måste jag upphöra med mitt arbete. Men se der kommer man med din häst, låt oss gå och se på den.» Med dessa ord steg kandidaten upp och gick ut, glad att i nödens stund hafva fått en så god förevändning för sin brådskande flykt.

»*Et-et-et*», upprepade herr Roman några gånger ännu, men tystnade, då han såg sin vän afviken, och följde honom genast med det lugna, harmlösa leende, hvarmed han vant sig bära sina stora motgångar och som nu äfven vid små obehagligheter aldrig felade att infinna sig.

Adjutanten H. hade kommit sjelf för att sekundera herr Roman vid den förestående duellen. Han red på en af general Döbelns reservhästar; sin egen hade han låtit springa ledig vid sidan. Den var bestämd för herr Roman och med all omsorg utrustad. Hästen syntes vara helt ung och hade ännu icke vänjt sig från en viss kitslighet, som är vanlig hos de ädlare af släktet de första åren, och som røjde sig äfven nu, då han stannat, i en bångstyrig kastning med hufvudet och

otåligt skrapande med framhofven i sanden. För öfrigt var han af en hög och spenslig växt och bar väl icke skarpa kännemärken af någon bestämd ras, men dock omisskänneliga af en ädel härstamning.

Herr Roman blef glad, då han såg den stolta, eldiga skymmeln och hörde, att det var den, han skulle komma att begagna vid sin förestående strid. Han tackade adjutanten med utsökt artighet och tillade, »att man vid anblicken af en häst, sådan som den han haft godheten erbjuda, kunde få en föreställning om, hvarför Plato ansett det hafva utseende af förmäthenhet att vara till häst och hvarför flere af Roms kejsare inskränkt bruket af sådana, såsom bland andra Valentinianus och Valens, hvilka medgåfvo det blott åt få utmärkta personer. »För min del», slöt herr Roman, »beklagas jag blott, att min ringa vana vid ridt gör mig ovärdig, ja kanske helt och hållet oskicklig, att begagna ett så ystert djur, och ber om tillstånd att försöka en liten utflykt på förhand för att se, om jag ens kan hålla mig fast på ryggen.»

»Försök blott i Herrans namn, min bror», svarade den gamle adjutanten, »och hvad de kejsrerliga inskränkingarna beträffar, så må de hafva angått sådana bönder, som de hade till undersåtar, och icke för kongl. majestäts blåa gossar, som vi äro. Jag skall hålla i kapson så länge, men var hastig att kasta dig upp, eller kan du komma på näsan tillbaka.»

Herr Roman gjorde ett försök att stiga upp, men med tillräcklig betänksamhet för att i grund misslyckas. Den yra fålen kände knapt hans händer på ryggen, innan han ryckte sin sida inåt med sådan energi och fart, att herr Roman förlorade stigbygeln och i

fallet så när hade fyllt adjutantens spådom. Men antingen han nu kände en liten förtrytelse öfver sina båda vänners sjelfsvåldiga skratt, som alldeles icke sparades, eller var blefven vis af skadan; det vissa är, att han i ögonblicket förnyade försöket med en vighet, som man knapt skulle tilltrott honom, och satt, innan man tänkte det, i sadeln.

Den vilde fålen drog sig tillsamman, och de spensliga lemmarnas muskler svälde, som om hvar och en af dem varit i uppror mot ryttaren; i samma ögonblick gjorde han en sats, stegrade sig och stod vägande på de krampaktigt ansträngda bakfötterna. Herr Roman höll sig dock i sadeln, ehuru med möda och ehuru han måste taga sin tillflykt till några handgrepp, som icke hörde just till det fina af ridkonsten. Men snart öfvervann han de första svårigheterna, lät den bångstyriga fålen känna sporren och ilade af utåt vägen med en sådan fart, att väl ingen af alla hans oskiljaktiga kunder från romarverlden i dessa ögonblick hann följa honom. Ju längre han aflägsnade sig, dess säkrare syntes hans hållning bli, och då han kom tillbaka, var han redan så pass herre öfver hästens rörelser, att han till och med lät den sträcka två eller tre turer kring gården, till uppbyggelse för de Rothska långluggarna, som voro förlagda i denna del af byn och mangrant krupit ut ur sina varma pörten för att begäpa detta ovanliga skådespel. När han äntligen höll stilla nära sina båda vännar, var han helt varm af ridten, och hans sköna anlete var livadt och hade färg.

»Du rider, d—n i mig! som en gammal husar, så lärd du är», sade adjutanten, »jag vill blott be dig

icke klämma fötterna så fördömdt inåt, att du trycker stigbygeln in i sidan på hästen».

»Min ovana vid sadeln», svarade herr Roman, i det han torkade svetten af sig, »gör, att jag bär mig afvigt åt ty värr, och jag är skyldig lyckan tack, att det ej gått mig värre. Men vore det icke tillåtet att alldeles lemna hela denna vidlyftighet och i stället bruka blott ett enkelt ephippium? Jag tror, att jag på detta sätt skulle slå mig ut något bättre».

»Hvad är det han menar för ett satans fippium», frågade adjutanten herr Lager, »har du någonsin hört af en sådan sadel?»

»Han har fått i sitt hufvud», svarade kandidaten brummande, »att det är osäkrare att hafva sadel än att vara utan, och vill rida barbacka som en hållpojke, fast det här gäller en duell på sabel och ej på läderpiska, men han är sig lik».

Adjutanten brast ut i ett hjertligt skratt. »Nej, min vän», sade han, »vi äro inga sådana riddare här i verkligheten, som de, du läser om i dina böcker; det ville bli en vacker figur att se dig komma på bara hästryggen i fänriksuniform och med sabel vid sidan».

»Hvad detta beträffar», sade herr Roman med godhertadt allvar, »så vill jag för ingen viktigare sak än mitt eget lif ingalunda handla emot bruk och anständighet. Det är i alla fall bättre, om någon af oss skall falla, att ödet träffar mig; ty huru litet mina dagar äro värda, vet jag, men jag känner ej värdet af min motståndares».

»Låt oss nu förfoga oss till mötesplatsen, medan tid är», inföll herr Lager förargad, »ty dröja vi längre här, blir det än värre. Jag är viss på, att får vår

gode vän fundera en stund ännu, så hittar han på någon auktor, som bjuder honom dö som en hund för denne storpratande dragon-kornett, utan att ens höja sabeln till sitt försvar».

Kandidaten besörjde i hast om sina kirurgiska verktyg, och då herr Roman, som han sjelf förklarade, alla redan var *cinctus et paratus* och den utsatta timmen instundade, begåfvo sig alla tre till fots till mötesplatsen, ledande hästarne vid tygeln. Man hade med flit undvikit att medtaga någon betjent, för att icke ge saken offentlighet.

Platsen, der striden skulle gå för sig, var en liten skogsäng, belägen knappast en åttendedels mil från byn. En smal biväg långs sidan af en brant bergsträckning ledde till stället. Kedjan sänkte sig småningom och fortsattes slutligen blott af ett smalt stenröse, bevuxet med täta buskbjörkar, mellan hvilka den obanade vägen lopp ut till mötesplatsen.

Då våra hjeltar hunnit förbi den omtalta bergskedjan och blott af den smala björkskogen skildes från ängen, hörde de tydligt menniskoröster från detta håll och kunde snart äfven urskilja orden:

»Men att du tog Erkefart och icke Makalös, min kära Kalle, var dumt, Kalle; det är, Kabasoff anfakta mig, visst. För allt hvad jag väntade godt af den hästen i början, har han blifvit trög och vill till höger, han vill till höger, Kalle, och det tackar han Tobias för, som red in honom som en slyngel».

»Att s'ta far orkar prata!» svarade en annan röst, »är det första gången kanhända, som jag duellerar från Erkefart? S'ta far hade bort se oss vid L—, då vi klubbade pikfolket och skrämde —f sjelf, så att han

drog mustascherna under ögonbrynen och ropte padi! padi! Då sköt jag också en ryttare i hälen, så att han släpade foten efter sig».

»Hör ni?» sade adjutanten åt sitt sällskap och stannade tillika, »hör ni, der hafva vi dem. Låt oss icke brådska, vi hafva tid ännu att lyssna en stund».

Såvida adjutanten gick främst med sin häst, behöfdes icke bifall af hans följeslagare, utan båda voro nödsakade att stanna och afbida hans framryckande. Samtalet på ängen fortfor:

»Var det en sådan, du sköt, min gosse, det var bra, min gosse; men hur såg du, att han släpade foten efter sig, då han var till häst?»

»Att s'ta far kan prata! Menar s'ta far, att man hinner hålla reda på allt så noga midt under brinnande affär. Men hvad lider tiden, här tycks ingen ha lust att komma. Har du klocka på dig, broder Strålsvärd?»

»Snart en qvart öfver slaget».

»Den fege bokmalen! S'ta far trodde, att han skulle ha kurage att se en blå husar i synen, blott för det han tordes lönskjuta på Kabasoff; men jag skall säga pappa, att vi här icke äro några pikenerare, och veta hvad de duga för. Man har sjelf gifvit en sådan ture ett minnesmärke, som jag menar han skall halta af, så länge han lefver. Men hvad säger du, broder Strålsvärd, hvad hinner klockan?»

»Åh, den är väl redan mellan tretton och fjorton minuter öfver; kanske anse vi duellen afgjord och bryta upp».

»Alls icke ur en fläck! Man är ingen narr heller, att man skulle brådska undan, och dessutom skulle jag ha god lust att litet klappa bokdammet af den

der lärda studenten. Men hur länge skall man stå här och vänta på honom? Hvad säger pappa?»

»Det är rätt, Kalle, att du har mod, min gosse, och kan bli het i en hederssak. Jag mins mig sjelf i mina unga dagar, såsom då jag kom i träta med C—stedt, som se'n for till Sverige och blef rik, då jag inte gaf mig tid att dra värjan en gång, utan slog honom med knytnäfven i pannan, så att han föll och passade. Men hvad tycker löjtnant Strålsvärd? jag börjar längta efter en bit att tugga. Om gamla seder stå fast, jag menar krigsbruk och krigsregler, så har Kalle nu hela äran och kan gå, när han vill, eftersom den andre passat och ej törs komma. Och sanningen att säga är jag nöjd, att det gått som det gått, att Kalle först är under tak och att den andre sluppit med blotta skammen, efter han räddat mig undan Kabasoff och är mig kär, nästan som om han vore min egen son. Och efter du fört dig upp som en karl, Kalle, så ger jag dig Makalös till alldeles egen och tar Erkefart hem med mig, ty jag tänker ej kasta ut skjutspenningar onödigtvis, utan vill fara med egen häst. Du kan få den se'n tillbaka, min gosse, blif inte ond, Kalle, du vet att Erkefart är en stock att rida på och vill till höger, lika hvad du må säga deremot. Och nu bryta vi upp, gode herrar; se så, mina vänner, jag går förut! Men hvad kan det vara för folk, som rår om den här ängen? En förargelse är det att se dem låta björken krypa ända in på gräsvallen, som om höet kostade ingenting i vårt land».

Vid dessa ord såg man major A—skölds kolossala figur hvälfva sig fram mellan buskarna på stigen. Han bar i handen en nyss skuren grof käpp af en, som

nu tjenstgjorde för hans i den Kabasoffska vefvan hemglömda spanska rör, och gaf med förargelse under gåendet ett slag och ett annat åt de onyttiga qvistarna, som man låtit frodas på en användbar mark.

Men han hade icke tagit många steg, förr än han blef varse det antågande motpartiet, och den trefliga hjorden af hans tankar, som nyss börjat sprida sig kring åkrar och ängar, fick en brådska dädan, som om den stött på en varghop.

»Hvad är detta?» sade han med en liten anstöt af besinningshostan, »gode herrar, mina gode vänner, det är re'n för sent. Under åttatioåtta års krig, vet jag, var duelltimmen fatalietimme, såsom vid Anjala-krånglet, der man fick en utmaning på halsen, det minsta man lät bli att förstå deras halfva ord. Der behöfde man icke stå och vänta, och ingen sade, att man passat, om man gick bort på slaget, så snart kontraperten icke var precis. Jag säger blott min mening, gode vänner, och vill icke blanda mig i saken vidare».

»I detta fall», sade adjutanten leende, »är det väl bäst, att vi vända oss till parterna sjelfva. Hvad säger kornett A—sköld?»

»Hvad jag menar?» svarade kornetten med en ton, som röjde en liten öfverraskning, »jag tror blott, att man icke är någon poltron heller och har sett en motståndare i synen förut. Jag menar, att adjutant Rask skall icke hafva glömt ännu, hvad —f skrek, då han såg oss vid —, och därför tycker jag som andra tycka; låt gå eller icke».

»Och hvad min vän Roman beträffar», fortfor adjutanten, »så lär det ligga honom särdeles om hjertat att få duellen i gång, emedan han, som blott skrämt Ka-

basoff och icke —f, har mindre reputation att riskera än kornett A—sköld. Eller hur, Roman, vill du vända om?»

»Omständigheterna tillåta det icke nu», svarade denne, »ty ehuru jag kommit hit hvarken af lust till mord eller sjelfmord, får jag dock icke blottställa mig för misstydingar, der det är så sannolikt, att de icke skola sparas». Af hela detta svar, i synnerhet af den bestämdhet och hastighet, hvarmed det gafs, såg man, att herr Roman icke med likgiltighet åhört samtalet på ängen, utan var, hvilket på många år icke inträffat, verkligen förtörnad.

Emellertid hade den gamle majoren sjelf praktiserat sin stora kropp, icke utan mycket väsende och brak, genom buskaget till det ställe, hvarest utgången af öfverläggningarna nu höll på att bestämmas, och stod pustande bredvid herr Roman i samma stund denne slutat tala.

Så afgörande han än yttrat sig, uppgaf dock major A—sköld ännu icke hoppet att kunna få hela saken afgjord i godo och utan all risk för sin Kalle. Han fattade därför herr Romans hand och upptog dennes argument.

»Misstydingar, säger ni, min gode vän; att man skulle kunna beskylla er för någonting, om här ingen duell blir af, menar ni. Hvem skulle vara så galen, då han fått höra, hur det gått? Nej, min gode vän, så här skall man säga: gossarna hade nog haft lust och stodo röda i kammen som två tuppar; men då kom gamle A—sköld och gjorde inpass, såvida det varit en liten konfusion i tiden och han ville ha duell-timmen till fatalietimme efter gammalt bruk. Och

hvem kan undra öfver honom, då den ene var hans son och den andre var honom nästan lika kär, ända se'n den Kabasoffska skjutsen, då han tog gubben af pikfolket. Och därför kan ni skiljas åt i godo nu, och ingen skall säga, att ni passat».

»Gör ingen annan det», svarade herr Roman, »så har jag anledning att förmoda, att kornett A—sköld icke skall underlåta det, och jag får be er, mina her- rar, ge mig rum att komma ut på mötesplatsen».

Den bestämdhet, hvarmed detta uttalades, afkortade alla vidare underhandlingar, och ögonblicket derpå stod hela sällskapet på ängen.

Då den gamle majoren såg, att alla försök att afböja duellen numera skulle vara utan verkan, gick han fram till sin son och fattade hans hand. Sjelfva scenen var sådan, att de öfriga tillstädesvarande icke utan deltagande kunde betrakta den, så besynnerlig den än var. Den gamle mannen syntes vilja pålägga sig en lugn och högtidlig hållning, men hela hans väsende var för litet vandt att bli beherskadt för att icke, alla föresatser till trots, följa sin gamla natur, och redan innan han kom till ord, hostade han flere gånger och fick tårar i ögonen.

»Min son», sade han, »du går nu i en affär, der utgången beror af vår herre; kanske, då jag nästa gång fattar i din hand, är den kall. Men lappri, min gosse, fäll inte modet för den ovissheten; det kan också hända, att du kommer med ära ur spelet och att allt samman aflöper med en lätt rispa. Hundrade gånger såg man sådant under sista kriget, och här kan i alla fall icke passas mer, se'n saken kommit så långt. Jag vill sjelf se på dig, Kalle, hur du reder dig, och

hoppas, att ingen skall neka mig såsom far att blifva här. Och nu ber jag Gud beskydda dig och icke lemna mig, gamle man, som en stubbåker, kal och kraftlös kvar, se'n han skurit bort dig, som var min frukt och prydnad. Men då det går deran, Kalle, så håll dig till venster och fånga upp huggen med din sabel och ryck icke upp hufvudet på hästen för att mota dem, såsom jag en gång såg Freudenfeldt göra och förderfva ett kreatur, som kostade honom öfver två hundra riksdaler. Och hvad jag sade dig om Erkefart, min gosse, skall du ej lägga på sinnet nu, ty om jag tar den stocken af dig, så skall jag i stället skicka dig Svalan, som nu står der hemma vid hafrekoppen och är lika fet och ändå smal om lifvet som en jungfru. Gud välsigne dig, Kalle, och gifve dig framgång; jag måste nu tala ett par ord med din motpart». Härvid släppte majoren sin sons hand och vinkade åt herr Roman att komma närmare.

»Min gode vän», sade han, »jag har en sak att be er om, och det är, att ni ej står Kalle precis efter lifvet, så vida här ingen lifssak är i fråga, utan allenast en liten hedersaffär vännar emellan. Och därför, när ni hugger, så måtta ej åt hufvudet eller ansigtet, såsom om ni skulle törsta efter er kamrats hjertblod, utan sök armarna, sök armarna, min vän; de äro också lättare att träffa, ty hufvudet vill hvar och en akta. Åttatioåtta såg jag Jägerström tappa en duell, så flink han var att handtera sabeln, för ingen annan orsak än den, att han i sitt raseri sökte hufvudet. Han slogs då med Skrecken, som hvar och en känner, och den andre tog upp hans primhugg, tills han fick ge honom en knäpp tvärs öfver högra handlofven, och så var det

förbi. Jägerström ville sedan påstå, att den andre haft bleckhufva på hufvudet. Allt annat! Men, min gode vän, efter ni är en förständig man, som läst böcker och vet mycket och dessutom frälst mig ur Kabasoffs klor, då jag var på väg att tillsätta klippingen, så visa mig den godheten att icke hugga Erkefart. Jag behöfver den sjelf till min hemresa, och det är i alla fall ingen stor ära man vinner, om man söker bringa den andre på fall, derigenom att man gör hans häst vild. Trafvenhjelm skall hafva fått sig en stut med flat sabel för en sådan bragd, fast han aldrig ville tillstå det. Och så önskar jag, att Gud — uh — hån — må välsigna er också och låta er — uh — hån — åh, den förskräckliga hostan!»

Gubben hade verkligen velat önska herr Roman allt godt, men fann vid detta tillfälle i hastigheten ingenting, som ej skulle varit hans son till ondo i samma mon, som det gagnat den andre, och han retirerade därför visligen till besinningshostan, dragande sig under skygden af den tillbaka till en mossbevuxen sten vid sidan af ängen, på hvilken han omsider satte sig ned för att åskåda striden.

Emellertid hade de båda motparterna satt sig upp på sina hästar. Herr Roman syntes lugn, ja till och med glad, om man kunde taga för ett uttryck af glädje det leende, som fäst sig kring hans läppar. Hans blick var ovanligt klar och ljus, hans själ tycktes hafva genombrutit och skingrat det lätta töcken, som eljest oftast låg i hans öga. Han höll sabeln blottad i sin hand, men nedfäld mot högra stigbygeln. Hans häst stod skälfvande af begär att få sträcka ut och lyfte otåligt än den ena foten, än den andra.

Ett stycke derifrån hade kornett A—sköld kastat sig upp i sadeln och satt nu nästan bortskymd af sin väldiga hästs hufvud och hals. Erkefart, hvars stolta namn eljest af majorens finska tjenstefolk var ändradt till det visserligen hvardagligare, men dock vida lämpligare namnet Erkkivaari (fäder Erik), gjorde ingen min af att vilja ändra den värdiga, imponerande ställning, han intagit, utan stod fast och högre på sina säkra fötter, blott då och då framsträckande hufvudet, liksom för att pröfva, huru vidt ryttarens hand var mäktig att hindra honom i de rörelser, han kunde få lust att företaga. Kornetten åter höll sig ingalunda lika orörlig som sin häst. Så mycket han kunde skönjas bakom Erkefarts stolta hufvud, tycktes han hafva tusen saker att ombestyras och jämka för att göra sig beredd för striden. Då och då ropte han med hög röst och bad herrarne dröja en handvändning med stridstecknet, deremellan talte han ifrigt, ehuru saktare, med sin sekundant. Af dessa dialoger kunde dock det öfriga sällskapet icke höra annat än de esomoftast framstickande termerna: »man är ingen poltron heller, och man har icke glömt ännu, hvad —f skrek».

Ändtligen blef kornetten dock färdig. Sekundanterna drogo sig åt sidan och fattade posto nära den gamle majoren. Adjutanten Rask höll sin hvita näsduk lyft i handen; då den skulle falla, borde striden börjas.

En allmän tystnad rådde. De båda motparternas ögon voro orörligt fångslade vid duken; den gamle majoren sjelf lättade med bägge händerna sin tyngd från stenen och steg upp. Näsduken föll.

»Se så, i Guds namn, ränn ut, Kalle, och tag

fart!» skrek den gamle majoren, i sin extas oförmögen att hålla sig tyst och neutral, »parera första hugget, min gosse, och var icke het».

Så långt hade major A—sköld hunnit, då en blick på de stridande gjorde honom mållös af förskräckelse. Erkefart, som efter några nitiska hopp framåt såg den andra flyga sig rakt inpå lifvet, gaf böfveln att lita på kornettens parerande, utan blef ond, tryckte hufvudet mot brickan och svängde i trots af töm och betsel sin breda gump mot den anryckande motståndaren, färdig att klappa till med sin väldiga hof, så snart denne skulle komma inom skotthåll. Den arme kornetten, som på detta sätt emot sin vilja fick lof att taga emot fienden med ryggen, hade ingen annan utväg än att draga hufvudet ned mellan axlarna och vänta döds-hugget. Men herr Roman kastade sin häst litet åt sidan, flög som en pil förbi sin rival och fattade åter postu på behörigt afstånd från honom.

När major A—sköld såg denna lyckliga vändning af saken, fick han åter ljud: »Der, Kalle», ropte han med glad ifver, »hade du varit såld, Kabasoff riste mig, om den andre vetat att hugga till. Men se, han kommer igen; passa på, låt inte hästen vända, han vill till höger, säger jag; hugg honom med venstra sporren, med venstra sporren, min gosse. Så, nu går det, se opp! — — Nå, Gud förbarme sig, herr Roman, min gode vän, slog icke ni örat af Erkefart?»

Så bedröfligt var verkligen förhållandet. Herr Romans hugg, som lik en blixst slog ned mot kornettens hufvud, parerades af denne så, att det slant ned på Erkefarts öra, hvilket lätt som ett kålblad klipptes af just vid roten.

Den gamle majoren fick dock icke lång tid att gräma sig öfver detta sin favorits missöde, ty den smärta, som såret förorsakade hästen, och de kolossala språng, som deraf de första ögonblicken föranleddes, påkallade gubbens uppmärksamhet och omtanke för hans kära Kalle, och han började genast ropa fram sina goda råd:

»Du kan sluta, Kalle, när du vill, och ingen skall säga, att du passat för det, ty här är förfall med din häst. Nej, min gosse, sänk sabeln mera, sänk sabeln, om han kommer, eller står du öppen för en ters».

Mera fick vår vördnadsvärde major icke tala, ty nu ansåg adjutanten Rask det vara hög tid att yrka på neutralitet. »Men för tusende djeflar, herr major», sade han, i det han steg fram till gubben, »det är emot reglerna att tala i spel. Låt parterna svara för sig sjelfva och ge inga råd hvarken åt den ena eller andra. Och hvad kornettens häst beträffar, behöfde han en liten uppriskning och hejdar sig igen».

»Söta vän», svarade major A—sköld och fattade bevekligt adjutantens hand, »ni talar som en ung man och har icke sett på alla orter, huru seden är. Huru menar ni det gick till åttatioåtta? Jo, Winster, som lärde officerarne fäkta, steg opp på ett högt bord i rummet, så ofta det blef försök af, och skrek så, att andan ville gå ur hans hals, än åt den ena, än åt den andra, huru han skulle parera stötarna. Gick sådant an, der det var lek blott, och man icke hade hvassare vapen än floretter, så skall det väl vara mycket mer på sitt ställe här, då man fäktar med slipade sablar och menniskolif är i fråga. Var därför lugn, min unge vän, och om ni har ett godt råd att ge

någondera, så skrik fritt ut det — men i himmelens namn, hvad fattas Kalle?»

Vid dessa ord såg man den gamle framstörta blek och förvirrad till stället, hvarest de båda stridande ett ögonblick förut åter sammanträffat. Han ankom just i lagom tid för att ur herr Romans armar emottaga sin son, som under fallet från hästen liflös blifvit uppfångad af sin motståndare.

Sällskapet samlades genast omkring de båda. Herr Roman steg ned från sin häst och stod sedan orörlig på samma ställe. Kandidaten Lager framtog med bestyrksamhet sina kirurgiska instrument och började undersöka den sårade; men den gamle majoren gaf luft åt sin sorg och talte under tårar och snyftningar:

»Der ligger du nu, Kalle, slagen i förtid som en omogen äng, och jag, gamle man, får stå här med blödande hjerta och se på, hvart mina förhoppningar farit. För dig har jag sparat och trälät, för dig har jag byggt och satt i stånd, så att du kunnat hafva fullt upp, då jag en gång lagt ögonen till. Hvem batar nu allt detta? För din skull, Kalle, lät jag sätta opp storåkersgårdet af sten i fjör, och nu skall snart en främmande gå och fagna sig deråt och säga: »Der kastade gubben också ut stora penningar på gamla dagar, som om ett trädgårde icke hållit hans tid ut; men bra är det, att gubben slog sig lös.» Så skall en främmande säga och gläda sig åt min svett, utan tack. Oh, herr Roman, min gode vän, jag skyller icke er för något, men se, der har ni huggit honom just i halsen och sökt lifvet, fast det likväl ej var annat än en liten hedersaffär vännert emellan!»

»Jag ber er vara lugn och stilla, herr major»,

sade kandidaten Lager, som nu hunnit öfvertyga sig om sårets beskaffenhet, »här är ingen fara, ty hugget har träffat axeln blott, och epåletten har fått det mesta.»

»Gifve Gud, att så vore, min gode vän», svarade den gamle majoren tviflande, »men ni är en ung man och ser icke allt. Ni skulle hafva hört, hvad doktor Bäck sade om halsskarfven, att det var ett af de farligaste ställen. Han var väl ingen riktig doktor, men förstod allting och hade botat många menniskor.»

»Hvad rör det oss, herr major, huru farlig halsskarfven är? Det är nog, att jag säger, att här ingen fara är.» Med dessa ord trodde kandidaten sig hafva afvisat alla vidare invändningar; men den gamle majoren var icke slagen än.

»Om det vore så väl», sade han, »att allt sammans skulle stanna vid en liten rispa, men, min gode vän, annat mente den, som sade, att den stora halspulsådern lopp just på detta ställe, och det var Bjerken, som sedan blef arkiater.»

»Och om Bjerken sagt det tusen gånger», sade kandidaten otåligt, »och varit arkiater redan då, så har han talt osant. Men om herr majoren vill stå här och citera auktoriteter, så hade det varit bäst att kalla hit en annan läkare och icke mig.»

»Vår herre bevare mig», sade majoren förbluffad, »jag har aldrig velat citera, än mindre har jag nånsin gjort det. Men efter ni säger, att hugget gått in i axeln, min gode vän, förlåt att jag talar såsom jag förstår, så måste väl bitar tagas ut, ifall benpipan är skadad, såsom jag såg lifmedikus Pollet göra, till och med om det icke gälde mer än ett afskjutet finger. Se'n bru-

kade han värkstillande plåster, så framt det ej fans aloëblad att krama saften ur eller stekta strömmingar. Blif icke ledsen, min unge vän, jag säger blott hvad jag sett gamla, kunniga läkare göra och mången finna sig väl af . . .»

Denna den gamle majorens välmenta medicinska utflykt afbröts, just då den var på väg att mörda kandidatens tålmod. Kornetten slog upp sina ögon och kom till ord:

»Man är icke poltron heller», sade han med matt röst, »och ingen skall säga, att man passat. Men det var ett fukshugg och intet riktigt hugg, det vet jag, och så kan det hända den bäste, att man faller».

»Jesus», sade den gamle majoren i sin ytterliga glädje, »hvad kan icke sådant hända lätt! Men bry dig inte derom, min kära Kalle, utan bjud bara till att komma till lifs, du, så kan du göra om saken med en annan häst än Erkefart, som hela tiden ville till höger och var bångstyrig som ett vilddjur. Hvad skulle det icke vara lätt för din kontrapart, min gosse, att knäppa dig, då du ej fick göra annat än hålla på tömmarna. Men likafullt, Kalle, var du på vinsten hela tiden, ända till dess jag råkade i tal med herr adjutanten och icke hann se, hur den andra fuksade till dig».

»Att s'ta far orkar prata!» började kornetten och syntes hafva än mer att säga, men tillslöt i det samma åter sina ögon och föll i en lätt vanmakt.

Tillrättavisning och grundlig vederläggning af
Helsingfors Morgonblads ofog mot framl.
öfverstelöjtnanten B—sköld, jämte
bref till redaktören, som skall
lära honom mores äfven-
som jus fasque, af goD
äRlig Soldat. *

Min herre!

Bäst jag kommer hem från en promenad till häst och min hustru ännu håller på att lösa bältet af mig, hör jag, att posten anländt, och frågar efter lösväskan. Karlen hade ännu icke varit inne i stugan, kan jag tänka, och fått sig sin välkomning, så att jag får vänta en stund, och då han äntligen visar sig, är det icke vår gamle Johans yngre son, som är den vanliga brefhemtaren, utan hans äldre, som är ett olycksbud, och som jag hundra gånger förbjudit att röra väskan med sitt minsta finger. Det klack i mig, då jag såg honom komma, och jag slängde redan knif och gaffel på tallriken, i afsigt att ge honom sin postlön med käppen,

* Denna »tillrättavisning», ett skämt, infördt i Helsingfors Morgonblad snart efter det major A—skölds bref der stått att läsa, föranleddes till någon del af ett då nyss utkommet häfte: »Anmärkingar och nödvändiga anteckningar m. m. af G. Adlercreutz», på hvilket ock ofta häntydes.

då han med många ursäkter och på min hustrus förböner denna gången slapp. Emellertid visste jag redan, hvad jag hade att vänta, och jag bad min hustru lösa remmarna, i full föresats att äta min frukost i ro, lika hvad som kunde hända. Det första, som kom, var den hugneliga tidningen från min gårdsfogde på Sotaniemi, att min nya ria brunnit. Nå, tänkte jag, der torde dock ännu finnas några tallar kvar sedan sista sköflingen för att få en ny uppbyggd. Jag kastar ögat på mina tidningar. Der läser jag, att bräddpriset är i fallande. Jag skjuter dem med förtrytelse undan och öppnar åter ett bref, hvori jag trugas med icke mindre än laga rättegång för ett ofall, som jag hade med närmsta gästgifvares häst, som blef halt under min resa nedåt. I mitt tycke hade detta kunnat vara nog för en gång. Men nederst på botten af väskan ligger ett paket från min son, och då jag bryter det, faller mig i händerna en obekant pasqvill, hvarpå står öfverst Helsingfors Morgonblad. Men jag vill anföra min sons ord för att visa er, min herre, hvad folk, som tyckes böra förstå sig på lagen, mena om ert brefuppsnapperi. »Nu», skrifver han, »får jag berätta min far, att vår gamle granne, aflidne B—sköld, vunnit celebritet efter döden och kommit ut i tryck. Min far behagade genomögna hosföljande tidningsblad. Att namnet blifvit litet förändradt, nämligen till A—sköld från B—sköld, kan väl icke bortblanda målet och verka eleutererande, så vida det lagligen och i vittnesväg kan bestyrkas, att förutnämnde aflidne 1:o lefvat under många af de förhållanden, som omnämnas i brefvet, och 2:o varit till sin karakter i allmänhet sådan, som han i samma bref visar sig, så att den uppgifne brefskrifvaren A—skölds identitet med meranämnde

B—sköld icke kan bli svår att få utredd. Nu ville jag råda den gode herrn, som ger sig att utan vederbörligt begifvande publicera privata bref och ge offentlighet åt enskild mans familjeförhållanden, att nästa gång titta litet djupare i lag och författningar och ställa sig tryckfrihetsförordningar och gällande censurstadgar till efterrättelse. Vi hafva på qvällstunderna, då vi varit lediga från protokollet, agerat ifrågavarande mål för ro skull, och jag ville, åtminstone för min del, anse det för kinkigt att uppträda såsom ifrågasatte svarandes fullmäktig. Eljest och i afseende på kinkigheter, ber jag min far icke taga sig allt för djupt af mina kärleksaffä — — » — — Detta sista hör icke till saken; men det kan vara nog med hvad som är sagdt, till att visa er, herr tidningsredaktör, hvad lagklokt folk tänker om edert företag att rycka fram med oskadliga människors enskilda förtroenden och faderliga råd. Och nu frågar jag, med hvems lof ni offentliggjort min gamle, redlige väns bref — ty att ni ändrar namn och skrifver A för B och sju för tu, slår icke dunst för någons ögon — ja, och gjort det så, att ni tillsatt sådant, som aldrig kunnat stå i brefvet, hvilket jag åtar mig att bevisa. Blodet steg mig i ansigtet af harm, när jag läste ert ofog, och mig rann i hogen, hvad Döbeln vid Lappo sade åt en af arméns pennfåktare: »Det är lättare, herr kommissarie», sade han, »att plumpa ut sjutton tusen dj-lä bläckhorn öfver papperet, än att spilla en enda droppe blod på slagfältet». Så sade han, sedan han genombrutit fiendens venstra flygel och den andre om aftonen satt och häcklade Fieandt, för det han utan ordres bröt ut och tog 52 fångar. Men Döbeln tillade: »Hör jag er en gång till skjuta skarpt på mina officerares rykte,

skall jag låta förnagla er mun med en spik, som skall räcka er ända ned i halsen.» Han mente ingenting mer och ingenting mindre, än att han ville stoppa honom värjan i gapet. Och nu ville jag önska, att en Döbeln lefde ännu, som kunde säga det samma åt er. Jag tycker åtminstone, att då man tjent sitt fädernesland med ära, borde man på gamla dagar vara fredad för chikaner af sådana, som icke dragit annan plit än pennan och icke kämpat vid annat bröstvärn än skrifbordet. Hvad min gamle vän säger till sin son i hemlighet, skall sådant dragas fram för allmänheten och bli en visa i hvar mans mun? Om också det råkat blifva yppadt för er, hade ni bort hålla det inom er; men jag brukar här med skäl Adlercreutz' ord i hans anmärkningar mot Holmens krigshistoria: »Dessutom synes mig tjenstförrättande regementspresten Holm icke hafva fått någon del i brigad-chefens förtroende». Eller när, hvar och af hvem, som dertill egt rättighet, har brevet blifvit eder meddeladt? När, hvar och af hvem har ni blifvit anmodad att deri göra ändringar och tillsatser? O tilltag af djerfhet och ofog! må man icke här med Adlercreutz utropa: »Bevare oss Gud för slika predikanter!»

Men att ni, min herre, gjort ohöfviska tillsatser och ändringar, såsom jag sagt, det ärnar jag nu bevisa. För det första har ni tillåtit er att nedsätta min af lidne väns välförtjenta rang, förvärfvad genom många vedermodor och genom hans vid Walkiala och flere andra ställen gjutna blod. Är det sålunda, som en ärlig mans bemödande att tjena fäderneslandet skall belönas, att man kallar honom major, då han med ära bär sitt af öfverheten beviljade öfverstelöjtnants afsked? »Försy-
nen hade», att tala med den Holmska vederläggaren,

»kanske icke begåfvat honom med så stora egenskaper som herr Holm, men han älskade äran, fäderneslandet och sanningen öfver allting annat, och hvarje ögonblick var han färdig att uppoffra lifvet för dem.» Men så är det: när fänrik Hjelmman efter affären vid Alavo fick svärdsordens medalj välmeriterad, mente furir Vesterlund i sin talträngdhet, att det kunnat vara nog med en simpel rekommendation, hvarför den andre lönte honom så, att han kom med hufvudet förut i en vattenpöl på Alavo prestgård, som ännu låg kvar der efter det svåra regnet. Jag ville önska, att mången annan afundsam och missnöjd människa finge samma tillrättavisning.

Man må le mera än harmas öfver er tillsats angående de femtio riksdalrarna. Afidne B—sköld var visst den man, som skulle hafva gråtit öfver en sådan summa; han, som satt med kapitaler som gräs och ständigt ville, att hans son, som var den ende, skulle visa, att han hade ett ryggstöd i sin fader, som kunde vinkas på! Hvarför också Sandels skall hafva yttrat, att vid hela vestra armén icke fans någon annan än unga B—sköld, som förstod att arrangera en frukost. Således synes här, min herre, att ni nedsatt summan till denna lumpenhet förmodligen för att roa er och andra på den gamles bekostnad. »Ni har här velat vara en hänförande målare», som Adlercreutz säger, »men har glömt, att utan riktig hållning ingen målning duger».

Men icke nog dermed, att ni nedsatt min afidne väns rang och sökt insinuera mot honom misstankar om en lumpen karghet, ni har äfven velat beröfva honom det, som mer än titlar och band pryder den gamle krigaren, jag menar ärliga och välundfångna blessyrer. Ty hvad annat än detta åsyftas, då ni inflickar i hans

bref en historia, som aldrig kunnat stå der, om de olika vedergällningarna efter åttatioåttas års krig och låter honom säga, »*huru de blesserade officerarne hade bättre konjunkturer än vi andra*», liksom hade han sjelf kommit helskinnad ur leken. Och dock såg jag med egna ögon honom bära ett märke i pannan efter ett pikstyg, som sluntit längs med hårfästet och varit på vägen att bräcka benet sönder. Han bar också sedan sitt hår uppstruket mot andra sidan, så att blessyren kunde ses, förmodligen emedan han ej blygdes att visa den och således icke haft någon orsak att låta påskina för sin son, att han hörde till de oblesserade. Men jag säger, som det står i boken: »*hvad rör sådant en tjänstförrättande regements-prest?*»

Om man också medger, att gubben hade den svagheten att vilja hafva sin son hem från kriget för att få honom gift, icke med Malla på Näs, hvilket namn ni uppgräfvit ur er egen lumpna hjerna, utan med ett annat aktningsvärdt fruntimmer, så hade dock icke bort utelemnas hvad som säkert stod i brefvet, nämligen att unge B—sköld skulle söka afsked, *om sådant gick an och med hederns fordringar lät sig förenas*. Ingen, som kände min affidne vän, kan ett ögonblick tveka, att detta eller något dylikt uttryck stått i hans bref. Men hvad frågar min herre efter några ord mer eller mindre, allenast ni får tillfälle att tillfredsställa er smädelust!

Litet längre fram i det så kallade brefvet står det, såsom vore det min gamle väns egna ord: »*Dina gamla svarta kläder och den gröna surtuten lära väl knappast duga mer, om du kommer hem som civil. Du kan köpa kläde i någon billig stad, der du far igenom. Skräddarens Lasse är nu tillbaka från Åbo och har lärt sig*

bra. Det är icke värdt, att du låter skinna dig af någon stadsmästare etc » »Här», säger jag med Adlercreutz, »kan min vedervilja mot alla smädelser icke längre återhålla rätta benämningen å författarens yttrande, nämligen att detta var en äkta Holmisk Lögn.» När skulle då min afidne vän hafva skrivit något sådant och nekat sin son att låta göra sig ordentliga kläder, likasom hade han ibland oss på vår landsort kommit att vistas bland bönder? Allt detta måste därför räknas blott till smädelsens utgjutelser, som ni låtit fritt utströmma, i förmodan att den bortgångne icke mera i lifvet egde några vänner, som kunde eller ville försvara hans hitills obefläckade namn. Hvilket skulle bevisas.

Detta kan nu vara nog till att ådagalägga halten och karakteren af ert förhållande i afseende å oftanämnda bref. Jag vill blott tillägga, att, då jag läste hvad deri förekommer sagdt om Bengt Dragon, jag lät uppkalla Bengt, som nu sitter i min stuga och binder not, och uppläste för honom på finska innehållet. Hör nu, huru till och med en gammal enfaldig soldat bar sig åt. Då han hörde sitt ärliga namn skändas i offentligt tryck, blef han så utom sig, att han skrattade af harm och tog sig bakom örat med en dyr ed och sade: »hvad fan kan detta vara?» »Ja, Bengt», sade jag, »så lönas vårt spilda blod»; hvarpå han slog om till förakt och mente: »låt dem skrifva, det går icke på lifvet ändå.»

Till slut vill jag säga er, min herre, att jag icke tänker kasta ut postporto för något nytt bref, ni må skrifva härom hvad ni vill. Jag vet väl, att om det gäller pennan, kan ni fäkta sju gånger omkull mig; men jag kommer ännu i hog den Döbeln'ska förnaglingen, som sker med ett annat instrument. Också har det

ännu icke fallit mig ur minne, hvad den tappre kapten Malm vid Kuopio sade till en fiendtlig kanon: »Glafsa du», sade han, »vi skola med Guds hjelp snart täppa munnen på dig.» Derfor är det bäst, att ni af er sjelf håller inne härefter med edra otidiga smädelser. Men kan ni icke tåga, så tänker jag göra det, ty ni har i alla fall orätt.

En ung frus svar på magistrernas prisämne:
"vilkoren för ett lyckligt äktenskap". *

Ètt lyckligt äktenskap är utan all fråga en af de sällsyntaste företeelser på vår jord. Man har funnit detta länge sedan; man har klagat öfver, att en institution, som bort blifva mensklighetens sällhet och lycka, tvärt om blifvit dess plåga och sorg, och man har gjort sig mycken möda för att utforska orsakerna till ett sådant förhållande.

Hvad har man funnit? Det låter otroligt, men är dock en sanning, att människan aldrig röjer större förvirring i tankar och åsigter, än när hennes viktigaste angelägenheter äro i fråga, när det gäller saker, till hvilkas utredande klarhet och besinning mest vore af nöden. Hon liknar i detta afseende seglaren, som i lugnet styr säkert, men i storm och oväder, bland bränningar och grund, förlorar både besinning och roder. Ännu en gång, hvad har man funnit? Låtom oss kasta en flygtig blick på de resultat, till hvilka forskningen öfver detta ämne hittills kommit och utöfver hvilka den föga lofvar att hinna. Man skall häpna, det är sant, öfver deras otillräcklighet, deras klena grunder, och ännu mer kanske öfver det förtroende, den belåten-

* Med anledning af ett sällskaps-skämt.

het, med hvilken de det oaktadt blifvit omfattade; men man skall tillika medgifva, att det varit män, just män, som uteslutande både framstält dem och beundrat deras sanning.

De flesta äktenskap, säger man, afslutas utan kärlek. Verkligen? Det är ju förskräckligt! Efter en mer än sextusenårig erfarenhet af kärlekens blomster-natur är man enfaldig nog att ej på denna eviga grundval bygga äktenskaplig sällhet. Men vi tale allvar. Kärleken, denna späda stråle, som knapt räcker till att förgylla en morgongryning i en flickas hjerta, den skulle ega tillräckligt ljus för att bibehålla äktenskapets himmel blå och klar, för att genomtränga de stundliga led-samheternas, omsorgernas, bekymrens mörka schakter och daga dem! Hvilka anspråkslösa fordringar! En känsla, som är finare, ömtåligare än liljan, af den vill man fläta en boja, som skall oupplösligt fästa vid hvarandra tvenne varelser, så olika, så oförenliga, så motsatta som en man och en qvinna. Man brukar länkar af jern för att sammanhålla sten med sten, trä med trä, ting som dock äro af samma art, och man menar att kärlekens veka stängel skall kunna fängsla qvinnan och hennes himmelska syften vid det grofva jordiska stoftet — en man!

Dock, erfarenheten bevisar här mer än allt annat. Man vet, att af tio äktenskap åtminstone ett afslutas af kärlek; hvaraf kommer då, att af tusen sådana knapt ett skall kunna finnas, som är rätt lyckligt? Och detta endas lycka, är den så afgjordt en följd af kärlek? Det är ganska säkert, att man vid närmare skärskådande skall upptäcka helt andra orsaker än den uppgifna och i allmänhet finna, att alla dessa teorier

om kärlekens vigt i äktenskapet endast äro hugskott af hjernor, som fått för mycket sjelfförtroende för att kunna låta bli att söka sanningen, och för litet ljus för att finna den.

Långt mera sken af verklighet har det skäl till äktenskapliga missförhållanden, som man uppsöker i makars vanligtvis allt för olika ålder. Mannen med sin tröga oböjliga natur behöfver hinna åtminstone fyratio år för att komma till den sjelfständighet, som fordras för att i någon mon kunna bära det ansvar, han såsom husfader påtager sig. Och detta är i synnerhet fallet i vår tid, då med ökade fordringar svårigheten att fylla dem ökats. Qvinnan deremot är redan vid sexton år allt för mogen för sina åligganden. Är det under då, att olikhet i ålder oftast skall komma att ega rum makar emellan, särdeles som mannen är försigtig nog att uteslutande hålla sig till de unga, emedan han genom ett slags instinkt tyckes finna, att qvinnan, som redan såsom ung är honom vuxen, skulle såsom äldre vara honom för mycket öfverlägsen. Att således olikhet i ålder måste förefinnas inom de flesta äktenskap är obestridligt; men en annan fråga är, om af den verkliga kan uppstå något ondt?

Kan deraf uppstå något ondt? Denna penna skall aldrig fläkta vind åt en sådan mening. Ser man icke öfverallt i naturen ungdom och ålderdom invid hvarandra i frid och endrägt? Eger ett missförhållande rum mellan musslan och den späda perla, den sluter i sin famn, mellan det gråa urtidsfjället och morgonens unga flamma, som leker kring dess klyftor? Och förlikes icke den vintervana mosstufvan i våra skogar med sin sommarbrud linnean, som spirar vid dess barm och

ger den färg och doft? Men äfven inom det menckliga lifvet, hvilken mängd af sköna förhållanden knyta icke der olika åldrar med hvarandra! Vi behöfva blott omnämna den innerliga, kärleksfulla förening, som eger rum mellan föräldrar och barn, mellan de äldsta och de yngsta medlemmarna af en familj, mellan den vördnadsvärde farfadern och hans sonson, som jollrande sitter på hans knä och leker med hans silfverlockar. Minskar väl skilnaden i år mellan alla dessa styrkan af det band, som förenar dem?

Och denna olikhet i ålder skulle då ensamt vara olycksbringande inom äktenskapet? Borde den icke snarare anses vara förlikande, förbindande och förenande, då just genom den, enligt hvad nyss antyddes, en vida väsentligare skilnad upphäfves, jag menar skilnaden makarna emellan i vetande, i klokhet och i förstånd?

Ännu finnas omständigheter, som allmänt och med skäl anföras såsom störande äktenskaplig sällhet, nämligen makars skiljaktiga karakter och lynnen. »Välj dig en hustru, som med dig öfverensstämmer i böjelser och tycken.» Hvem har ej hört denna visa regel tusen gånger upprepas? En ganska ringa sak, omöjligheten att finna en sådan, den vill man icke fatta eller erinra sig. Man går icke utom sin egen erfarenhet. Jag, menar man, har valt miste, må en annan akta sig för ett lika fel. Men vid allmännare efterforskning hör man samma föreskrift, samma klagan af alla. Ack, de arma männen, hafva de då en sådan otur? Millioner välja, ingen lyckas i sitt val. Saken gäller dock blott att finna en sympatiserande hustru. Finnes då hos qvinnan ingen möjlighet af sympati? Hvem vågar neka det, men — hon kan blott icke sympatisera med mannen,

det är saken. Säg till den fula nattfjäriln, att han söker sig till maka en blomma, som är lika grå och grof som han; förmana vintermolnet att välja till följeslagarinna genom rymderna en stjärna, hos hvilken det finner öfverensstämmelse i mörker, osäkerhet och snö. Hvar skall den arma fjäriln finna en sådan blomma, hvar molnet en sådan stjärna? Hela olyckan är den, att qvinnans natur lyfter henne inom sferer, himmelsvidt skilda från dem, i hvilka mannen lefver och suckar. Man ser väl icke med det sinliga ögat de vingar, hennes ande förlänar henne; men att de finnas erkänner redan det kalla förståndet, som så gerna kallar henne flygtig, erkänner ännu mer inspirationen, som ständigt ser sina högsta ideal i qvinnogestalt bevingade. Må konstens skapelser vittna. När ser man väl bland dem flygande karlar, om man undantar Tiden, åt hvilken man gerna parodierar vingar för att beteckna, att mannen icke en gång med sådana kommer fortare fram.

Allt sammanstämmer således i erkännandet af, att qvinnan till hela sin natur är ett annat, ett lättare, finare, mera eteriskt väsende än mannen, och emellan dem vill man dock antaga en sympati såsom möjlig. Resultaten af alla deras bemödanden, som hoppats finna en sådan, må vara tillräckliga för att bestämma vår öfvertygelse i detta afseende, och skulle det oakadt någon ännu bjuda till att söka öfverensstämmelse hos en qvinna, kan man icke annat än önska honom helst den lycka vid företaget att tröttna så fort som möjligt.

Och med allt detta är dock äktenskapet en sublim institution. Af de antagna trenne hufvudvilkoren för dess sällhet, nämligen kärlek, likhet i ålder, sympati,

är den förstnämnda blott ett sken, den andra indifferent, den tredje omöjlig att finna; men ändå är äktenskapet anbefaldt och anbefaldt till makars inbördes lycka! Äktenskapet måste alltså kunna skänka sällhet; hvaraf kommer då, att sådant nästan aldrig inträffar? Det ges blott ett skäl härtill, men detta skäl innebär allt. Det beroende, i hvilket man och hustru stå till hvarandra, är i omvänt förhållande af hvad det borde vara. Förändra det, ordna det tvärt om, och man skall gifta sig till sällhet, äfven utan tycke, utan sympati och med hvilken ålder som helst. Kärlek, likhet i år och känslor, alla dessa vackra fraser gälla intet; det finnes blott en fast och osviklig grundval för äktenskaplig lycka: erkännandet äfven härvid af naturens visa lag, fastställandet af det högres herskar-rätt öfver det lägre, intelligensens öfver materien, det himmelskas öfver stoftet, fastställandet af qvinnans absoluta välde öfver mannen.

Brusar en storm, eller är det ljudet af myriader manliga stämmor, som uttrycka sitt ogillande, sin förtrytelse, sin harm! Stilla! Vi skola gå tillbaka till tidernas morgon och inom dess lugn uppsöka de besvärjelseformler, som kunna dämpa stormen och nedtysta fördomarnas rop.

Hvad är det vi se? Naturen stadd i sitt daningsarbete, uppstigande från sina första råa former till allt högre och högre bildningar. I kedjan af dessa skapelser, fullkomligare ju längre aflägsna från begynnelsen, hvem möter oss först, mannen eller qvinnan? Hvem? Mannen. Vi stanna med beundran framför honom, vi se i honom den första varelse, som lyfter sin panna mot himlen och skönare, friare, stoltare än djuren betraktar sin verld. Men med allt detta fins dock ett något, som

stör oss ännu. Fullkomlig är han icke, han uppnår icke ens, i alla partier, naturföremålets daning och färg. Hans blick är sträfvare än gazellens, hans hy förlorar i jämförelse med rosens, hans lemmar sakna vågliniens rundning, och han skrämmer oss med sitt skägg. Har naturen nått sitt mästerskap, har den slutat nu? Nej! Vi spörja ännu en oro, en kamp, ett sträfvande, det är något som saknas ännu, vi räkna stunderna, och — kvinnan framstår för vår häpna syn.

Himmel, tillhör detta väsende din jord! Alla mannens fel äro aflägsnade, nya, osedda, oanade skönheter hafva intagit deras ställen. Gazellens öga har fått en själ, rosens rodnad värmes af ett hjerta, vågen lyftes af en älskande barm, och naturen, skönare sjelf genom sin förtjusning, sjunker i skådning af sitt verk och ser framför sig nu vid sidan af sin tistel-menniska en — mennisko-blomma.

Dock, man skall kalla detta svärmeri. Vi vilja hejda fantasiens lek och vädja till förståndets lugna, ojäfviga bevisning. Det är kvinnans välde öfver mannen vi yrkat; ligger detta hennes företräde i naturens mening eller icke? Huru lyda de ord, som gifva oss nyckeln till hennes skapelse? »Det är icke godt, att mannen är allena, jag vill göra honom en hjälp, den sig till honom hålla må.»

Ega dessa ord vittnesbörd? Man har aldrig nekat det; men hvilken tydning har man vågat gifva dem, då man ur dem velat sluta till mannens öfverlägsenhet. Är det den hjälpbehöfvande eller den hjälpande, som är den öfverlägsna? Mannen, nyss danad, slog upp sitt öga mot den unga skapelsen och stod der häpen, rådvill och omöjlig; hvilken hög öfverlägsenhet i denna hans

ställning! Han var ensam, kanske var detta hans olycka. Nå väl, en man till och allt hade varit hulpet. En man till! Ack, det hade varit att skapa två hjälplösa i stället för en. Nej, han behöfde hjälp, och hjälp kunde blott ett väsende af högre daning skänka. Ingen man, en qvinna var det, som skapades till hans bistånd, hans stöd; och då hon bjöds att hålla sig till honom, var det blott ett bud till en varelse med vingar att icke sväfva bort från en vinglös.

Men — skall man invända — »mannen är qvinnans hufvud, och hon skall kalla honom herre». Ja, hon har i honom ett tungt pund att släpa, det är visst. Det är icke så utan skäl man yrkar, att qvinnan har ett svagt, ett dåligt hufvud, om man yrkar det i denna mening. Dock, hon eger en tröst: »hon skall kalla honom herre». Hon är icke förbunden att benämna honom med det fina, täcka, blott för jämlikar passande ordet *Du*; hon behöfver icke sänka sig så lågt, hon får alltid hålla honom på ett litet afstånd, alltid vara litet främmande; hon bör, då hon tilltalar honom, säga »*min herre*», det är förtroligt nog. — Förgäfves skulle man här anmärka, att man och qvinna sägas vara ett. Meningen med dessa ord är uppenbart ingen annan än den, att qvinnans valör genom tillskott af mannen icke ökas så mycket, att de båda tillsamman kunna sägas utgöra ens ett och ett halft.

Man har tvungit oss att vädja till det kalla förståndet. Dess bevisning förefaller sträf, vi kunna ej hjälpa det; det är nog, blott den är bindande. Vi vilja utsträcka den längre och undersöka närmare de grunder, som berättiga oss att yrka, att qvinnans väsende är ett högre, ädlare än mannens. Att redan det mer

artistiska i hennes daning ger henne ett företräde har här förut blifvit antydt; men till detta företräde medverkar en kanske ännu viktigare omständighet, det ämne nämligen, hvaraf hon skaptes. Mannen, heter det, bildades af jordens stoft. En tung, mörk, af ingen levande ande förmedlad materie utgjorde den grundmassa, hvaraf han gestaltades. Huru litet det i honom inandade lifvet skulle förmå röra och beherska ett så beskaffadt ämne, kan man utan möda finna. Hans väsende måste alltid bibehålla ett stoft-tycke, en smak af jord, hvaraf den himmelska ton, som anslogs att klinga inom honom, nedtynges och smittas. Denna bristfällighet var kanske den hufvudsakligaste, som aflägsnades vid bildandet af qvinnan. Till kropp åt henne togs icke ler, icke sand, icke mull; nej, hon formades af ett refben ur mannens bröst, ett stoft ännu, det är sant, men ett stoft, som genom sin närhet till lifvet och andens boning inom hans barm blifvit företrädesvis förmedladt och förädladt. Hvilken olikhet i stuffer att bilda af, hvilken skilnad mellan en kall, liflös massa jord och ett ämne taget från granskapet af ett menskligt hjerta, ett ämne, som detta hjertas pulsar värmt, dess suckar höjt, dess alla känslor genombäfvat!

Efter denna framställning af människans uppkomst och det inbördes förhållandet mellan mannen och qvinnan borde väl ytterligare bevis för den senares höga företräde vara obehöfliga. Dock, fördomarna i detta afseende äro djupt rotade, vi få icke tröttna att undergräfvade dem. Omständigheterna, skall man säga, må hafva varit de uppgifna vid människans första daning, men vid hennes fortlefvande i tiden hafva de helt och hållet förändrats. Välan, vi skola då betrakta henne i

några de viktigaste epoker af hennes utveckling och efterse, om naturens ursprungliga mening med hennes tillvaro vidhållits eller blifvit öfvergifven.

Framst, huru visa sig omständigheterna vid det stora tillfälle, då människan kastade sig ur oskuldens i kunskapsbegärets armar; hvilken gick då framst, mannen eller qvinnan? Vi vilja öfverlåta åt andra att prisa eller beklaga följderna af detta fall, vi våga icke närma oss ett så ömtåligt ämne; för oss är det nog att blott betrakta de yttre tilldragelserna vid det samma. Frågan gälde, om naturens ädlaste varelse skulle evigt stanna qvar i sin lyckliga omyndighet och bibehålla besittningen af sitt inskränkta paradiset eller öfverlåta sig åt egna krafter, blifva ett sjelf, träda ut i okända rymder och under sorger och pröfningar småningom genom förstånd och hjerta bilda en större, rikare lustgård af den jord, hvars kulna tomhet hon först skulle mottaga i utbyte mot hvad hon förlorade. Att välja var icke lätt, det fordrades förmåga att beräkna fördelar och olägenheter, mod att försaka ett närvarande godt för ett framtida möjligtvis större. Då det blifvit en öfverlägsen makt medgifvet att i detta afseende göra det första människoparet framställningar, hvem af de båda tilltrorde han denna klokhet, detta mod, till hvem vände han sig med sin underhandling? Fäste han ens ringaste uppmärksamhet vid mannen, var det icke qvinnan, till hvilken han stälde sitt tal, åt hvilken han räckte kunskapens äpple och för hvilken han utlade dess egenskaper? Och hon å sin sida, med hvilken beundransvärd hastighet uppfattade hon icke skälen för och mot, med hvilken beslutsamhet var hon icke färdig att smaka den förbjudna frukten? Hon röjde tanke, hon

röjde mod, hon afgjorde mensklighetens öde; mannen var blott en åsidosatt åskådare utan begrepp om hvad som föregick, gapande af barnslig förvåning, tills hans förmyndarinna medlidsamt stack en bit af äpplet i hans mun och han bet till. Huru litet han förstod den sak, som var i fråga, finner man af hans beteende efteråt, då han fick emottaga förebråelserna för hvad han gjort. »Säg ingenting åt mig», menar han då, »jag är oskyldig, qvinnan var det, som gaf mig äpplet, jag gjorde intet ondt, jag åt blott.»

Men hvarför hon lät honom dela detta äpple, se der en omständighet, som, ehuru icke direkt hörande till frågan om hennes öfverlägsenhet, är lika svår som intressant att utreda. Gjorde hon det af den hjertliga godhet, som är qvinnan egen? Var det för att få honom att forma sin mun till ett vackrare uttryck än den vidöppna förvåningens, eller var det kanske för att visa den främmande, att hennes man kunde helst så mycket som äta? Möjligtvis medverkade alla dessa omständigheter, men utan tvifvel är man berättigad att bland motiven för hennes handling föra äfven det afseende, hon, såsom förnuftig varelse, fäste vid eget bästa, och hvad kunde väl då för henne vara mera kärt än att få sin misslottade man helst en smula visare? Att, med utsigter att sjelf oupphörligt fortskrida i upplysning, i bildning och vetande, nödgas tänka sig vid sin sida såsom följeslagare genom tiderna en sådan simplicitet som mannen, föreföll henne naturligtvis högst skrämmande. Ty, för att till ett slut på denna afvikelse omnämna blott en omständighet, huru kunde hon väl med likgiltighet tänka på en framtid, då qvinnan en gång skulle uppträda i *parisisk* dräkt vid sidan af en man i *parad* . . . ?

Vare härmed huru som helst, det vissa är likväl, att qvinnan vid den största världshändelse som timat varit mannens målsman, haft hufvudrollen och utfört den med undransvärd förmåga. Om — jag säger om — menskligheten, i utbyte mot sin lott att endast kunna mottaga, fått den att äfven kunna gifva, om samma mensklighet, i stället för en omedveten oskuld, fått förståndets gåfva att urskilja och begripa, i stället för ett begränsadt eden en omätlig jord till sin boning, och om den derjämte eger hopp att genom tålmod och trofasta ansträngningar kunna skapa af denna jord ett paradis, rikare, klarare, mera eget än det ursprungliga, så är det qvinnan, den har att tacka för alla dessa fördelar.

Då vid människoslägtets fortskridande efter egen riktning dess afvikelse från det rätta, det goda, det egentliga blef mer och mer i ögat fallande och behovet af en tillrättaförare, en räddare i och med det samma upplarnade i dess medvetande, åt hvilket håll vände det sina längtande blickar, huru väntade det, att denne räddare skulle komma? Vi skola låta en af forntidens ädlaste nationer, det folk, som skönast representerade menskligheten vid den tid, då behovet af dess räddning begynte blifva tydligt, besvara dessa frågor.

Grekerna ega bland sina myter en, som talar om en väntad befriare, och denne, säger samma myt, skulle födas af Zeus och — qvinnan. Genom den djupa skådning in i lifvets innersta, hvaraf de oaktadt hedendomens mörker voro mäktige, insågo de klart, att mannen, såsom vid mensklighetens afvikelse, så äfven vid dess tillrättavisning, var af alldeles ingen betydelse. Till moder — trodde de — kunde räddaren ega en

jordisk qvinna; till fader, nej, dertill var en jordisk man allt för simpel, dertill fordrades den högste af deras gudar. Hvad plats de i denna sin föreställning medgifvit qvinnan fordrar ingen vidare utredning, och man behöfver blott erkänna, att deras myt blifvit en verklighet för att finna, att verldsordnaren sjelf inrymt åt qvinnan en högre, ädlare, guddomligare natur än åt mannen. Vi kunde utsträcka dessa betraktelser längre, men vi hejda oss sjelfmant här, innan vi möta förhållanden, hvilkas helgd, mäktigare än de anfördas, skulle bjuda oss att stanna.

Med det ljus, som kristendomen spred öfver världen, klarnade också för mensklighetens ögon mer och mer qvinnans högre bestämelse. Den faktiska historien för oss i detta ljus allt närmare det tidehvarf, som företrädesvis kallas den sublimes entusiasmens, sjelfförsäkelstens, bragdernas, ärans, och för hvart steg, vi taga, se vi qvinnans majestät stråla i högre och högre förklaring. Vi stanna äntligen vid en tidpunkt, vi stanna vid den med tjusning och undran, då för en idé, för himmelsk vek för att hafva kunnat framspringa ur annat än ett qvinligt hjerta, för helgden af en graf, myriader kämpar i harnesk och hjälm med svärd och lans rycka ut till ett aflägsset land för att under en brännande sol, i oupphörliga strider, i sorger, i brist och nöd blöda och förgås. Och då vi fråga, är deras hem så tomt, så glädjelöst, att intet band fäster dem dervid, och öppna furstens eller riddarens borg för att blicka in och se efter, möter vårt öga en himmelsk skönhet, som han lemnat kvar, en gemål, en älskarinna, som leende fäster hans drag på duken och fläktar en tår från sin kind. När var väl mannen mera man, när

framstod han i högre, stoltare, mäktigare gestalt än just vid denna tid, och det var, då en vink, ett ord, en blick af qvinnan utgjorde hans lag. Det var då, när han med hela sitt väsende stälde sig i beroende af henne, när han förgudade henne, han sjelf blef en halfgud. Sitt lifs rikaste stunder, sin äras soldagar, dem genomlefde han då — *såsom qvinnans slaf*.

En annan tid har kommit, andra förhållanden inträdt, mannen har återtagit sitt välde, hvad har han vunnit derpå? Hans öde påkallar vårt medlidande, vi skola vara skonsamma.

Vi betrakta honom i hans lif utom familjen, i något af de otaliga lägen, i hvilka hans ämbete, hans tienst, hans behof af förströelse försätta honom. Han må synas i salong eller koja, han må arbeta i stoft eller diamanter, är han blott bland främmande, visar han dock alltid ett ljusare drag, en skymt af belåtenhet, någonting som vittnar om, att han icke finner sig fullkomligt illa. En ren och klar glädje söker man väl hos honom förgäfvnes, men likväl är det, som om äfven det ringaste rassel af den boja, som pligt eller etikett pålägger honom, vore för honom kärt och hugnande, vore en hemlandston, som återförde hans tankar till den lyckliga tid, då han ännu fick låta bli att råda sjelf, fick bero. Den vackra min, han antar inför verlden, det blida leende, han visar, då han tilltalas af en obekant, den beställsamma ifver, hvarmed han sysslar i sitt värf, äro därför långt mindre att betrakta såsom tomma hycklerier än såsom uttryck af det välbehag han känner vid att nödgas visa dem. Tvång, tvång, se der hans trefnad, beroende, se der den luft, i hvilken han andas lättast; därför, då man ser den skinande panna, med hvilken

han bär samhällslifvets ok, vore man stundom frestad att tro honom vara ett afundsvärdt barn af lyckan.

Men han beträder sin boning, han öppnar hemmets dörr, och huru förändrad synes han ej i samma stund. Hans blick röjer missnöje och skygghet, ett moln drager sig kring hans ögonbryn, hans hufvud sänker sig djupare, och han tyckes spana öfverallt för att finna ett föremål att kasta sitt tunga lynne öfver. Ordningen i hans rum, anrättningarna vid hans bord, hans maka, hans barn, hans tjänstefolk, ingenting är honom helt och hållet i lag, och sjelfva saknaden af en anledning till utbrott ökar blott tyngden af den åskluft, som synbart hvilar öfver hans inre. Hvarför mulnar han i den helgedom, der han ensamt borde finna dager för sitt jordiska lif, hvarför andas han tyngst i hemmets atmosfär, då just denna borde skänka honom den vederqvickelse han behöfver för att uthärda i den yttre verlden? Hans rynkade panna, hans mörka obelåtenhet, hans otåliga nycker i kretsen af dem, som företrädesvis äro ärnade till hans glädje, huru vill man förklara alla dessa företeelser? Är han en tyrann, är hans väsende förstockadt, är han af naturen elak? Långt derifrån! Han är from, han är medgörlig, han är god, han är ofarlig som ett barn, blott han får vara hvad han är ärnad att vara. Men han är kastad ur sin ursprungliga ställning, han är olycklig, det är allt. En förvänd uppfattning af hans bestämmelse som man, se der hvad som under tidernas lopp småningom försatt honom i det läge, hvori han nu befinner sig, i det bedröfliga öde att möta blott harm och otrefnad der, hvarest han ensamt bör och får söka sin sällhet. Ute är han slaf, en slaf under sina åligganden som medborgare, en slaf

under sällskapslifvets lagar, och så kalla, så likgiltiga för hans väl dessa herskare än äro, känner han sig dock lättare af att lyda dem. Hemma åter, der han borde få vara slaf under ett varmt, för hans bästa ömmande väsende och sålunda i fullt mått njuta fröjden af att subordinera, der fordrar fördomen, att han skall vara herre. Beklagom honom, han är olycklig. Om mod består i känslan af att vara på sin rätta plats, huru vill man väl fordra, att han skall vara annat än modstulen i ett hem, der det åligger honom att herska. Icke var det på honom naturen vid skapelsen intryckte prägeln af sitt mästerskap, han var blott dess gesällstycke; icke var det han, som vid mensklighetens viktigaste vändpunkter förde dess talan, han var från början van att låta tänka för sig, att följa blott, och nu fordrar man, att han i sitt hus skall tänka för andra, skall gå främst. Herskarbördan var icke ärnad för skuldror sådana som hans, så väldiga de än i det yttre synas, det tunga ansvaret af att vara herre nedtrycker honom, och den i sig sjelf medgörligaste, ofarligaste varelse under solen blir tvär, orimlig, ja tyrannisk blott därför, *att han nödgas befalla öfver den, som naturen ärnat honom att lyda.*

Men detta missförhållande, skall det väl någonsin upphöra, och i sådant fall från hvad håll har man att vänta förändringen? Det är mannen, som företrädesvis känner olägenheterna af den skefva ställning, han intagit, och som således borde vara den förste att rätta den; men förgäfves torde man vänta, att han skall taga ett steg i detta afseende. Han skall sucka under sitt ok, utan aning om en möjlighet att afkasta det, så framt icke qvinnan här, såsom vid alla de stora kata-

strofer, som förut afgjort mensklighetens öde, tager initiativet. Hon har tagit det redan, hon har i våra dagar börjat sitt verldsarbete för en emancipation, som mannen blindt beler utan att varsna de frukter, han en gång ur den skall upphemta. Vi kalla den kvinnans emancipation, den borde heta mannens, ty det är för hans befrielse från bördan att herska, som kvinnan arbetar. Om hon skall lyckas, är en oviss sak ännu, så länge hon ställer sina anspråk så lågt, att hon blott fordrar jämlikhet med mannen; men hennes framgång skall blifva otvifvelaktig, om hon allenast träder naturens mening närmare och begär absolut herskarrätt för sig sjelf. Äfven mannen skall i sådant fall lättare begripa sitt bästa och sjelfmant medverka för en sak, som uppenbart afser hans fördel. Och när i tider, skönare än våra, kvinnan åter, ute som hemma, länkar händelsernas tömmar och mannen utgör blott anspannet för den char, i hvilken hennes idéer genomkretsas världen, då skall man icke fråga mer, hvilka villkoren äro för äktenskaplig sällhet, emedan man i palats och koja skall se förverkligadt det enda vilkor, som betryggar den, det samma, som redan här ofvan nämndes: *kvinnans obestridda öfvervalde och makt.*

Från universitetslivet.

Examensfunderingar.

En ovanlig liflighet råder för närvarande i universitetets literära sträfvanden. Snart sagdt hvarje dag förefaller en examen eller ventileras en disputation. Den till midsommarn utsatta filosofie-magister-promotionen har i synnerhet bragt akademiens medlemmar i rörelse; denna termin gör i alla afseenden skäl för namnet af en promotions-termin. Redan vid nyårstiden börjades som vanligt tentamina. När kandidandernas antal är så stort, som det nu varit och oftast är kort före promotioner, fästes vid detta de unga kämparnes uppbrott till storm mot parnassen den högsta vigt, så väl af lärare som studenter. De förra skola nämligen hålla sig redo att under dagliga anfall med tankens och lärdomens svärdsegg försvara det klassiska berget för ovärdiga eröfrare eller åtminstone från dess mest helgade platser utestänga medelmåttan, af de senare åter fins knappast någon, som ej sänder en slägtinge, en vän, en bekant till den vådliga striden. Man tar för flere månader afsked af sin kamrats tätare umgänge och vill blott efter hvarje af honom aflagd tentamen tillåta sig att stjäla några timmar från hans studier för att tillfreds-

ställa sin nyfikenhet om den framgång, han haft, och om de planer, han vidare uppgjort. Denna mera stränga samvetsgranhet modifieras dock under loppet af terminen, och timmen räknas icke mer så dyr mot slutet som vid begynnelsen af prøfvotiden. Snart börja äfven hos kandidanderna skilda lynnen, som den allmänna entusiasmen först jämnat, tydligare och tydligare framsticka. Under det den ena för hvarje aflagdt prof ser blott på det, som dernäst förestår, och sålunda stilla men säkert nöter bort hindren för sitt ändamåls ernående, mäter den andra hela summan af de mödor och svårigheter, han har att bekämpa, och försummar att undanrödja dem delvis, emedan hvarje del förefaller honom så obetydlig mot det hela. Den förra vistas trygg i sin kammare och hör och hörsammar punktligt den väckande kurirklockan, som hvarje afton uppgilras för att med gräsligt oljud följande morgon förkunna den tidiga stunden för uppvaknandet; den senare åter vandrar oroligt omkring, grubblar öfver hvarje förlorad stund och kan ej resolvera sig till att begagna den han eger. Under allt detta växa ifvern och väntan äfven hos dem, som, utan att sjelfva sträfva för den betydelsefulla examen, dock med deltagande följa dem, som göra det. Ser man några träffas, sent eller tidigt, inom eller utom hus, så hör man ingenting annat än de lifliga frågorna: hvad fick han, och hvad fick han? har du varit hos den eller den? Såg han bra sned ut? Huru många har du kvar? Är det sant, att han kniper sig flere laudatur? Jag undrar, hvarför gubbarne voro så förb. knappa mot den der? Hvem skall man få till primus här? o. s. v. En omständighet, öfver hvilken man ej nog kan förundra sig, är den skarpsynta säkerhet, med hvilken hvarje

examinands möjlige framgång på förhand afgöres och bedömes af hans så väl bekanta som obekanta kamrater. Häraf uppkomma element till en opinion, som snart i sin fullhet utbildas af vissa ex professo röstmätare, på hvilkas noggranna pröfning och säkra afgörande en hvar sedan tryggar sina bedömanden. Sådana opinionsledare äro merendels veteraner i den studerande kåren, erfarne män, som många tider på året raka sig, åtminstone lika ofta som de öppna en bok, och för öfrigt äro goda hufvuden, med klokhet och insigter, ehuru icke egnade att i examinationsväg lysa. Lika den grekiske Nestor hafva de lefvat med flere generationer redan och sett dem lemna, om icke lifvet, så dock universitetet, men sjelfva stå de ännu der qvar såsom grånade heroer och trotsa tiden. De förhoppningar, som ramlat eller varit på väg att ramla för dem sjelfva, se de nu med innerligaste förnöjelse segra igen med hvar och en, som underkastar sig eller består ett prof, för hvilket de sjelfva länge fasat, och de fägna sig, som kusken åt smällen, vid hvarje tentamen, som en medbroder genomgått, vid hvarje röst, han tillkämpat sig. Det är otroligt, hvilken vidsträckt och noggrann kännedom desse förstå att skaffa sig om hvarje talang, hvarje anspråk, som bland de tenterande kan finnas. Känd eller okänd, vän eller trätobror, ingen undgår deras oväldiga granskning, mönstring och dom. Kommer man in till en sådan kännare och frågar honom om det antal bifallsröster, en blifvande kandidat kan hafva att förvänta, så kan man lita på, att han först sätter med mycken betänksamhet pekfingret mellan näsan och ögat, genomgår ännu en gång i tankarna en hundra gånger förut uppgjord kalkyl och sedan, eho

den omsporde vara må, lemnar en fullständig och säker uppgift ej blott om hans högsta och hans lägsta, utan dertill ännu om alla de möjligheter och fall, under hvilka ettdera af dessa eller något mellan dem liggande tal komme att utgöra det bestämda resultatet af hans studier, hvad deras examensgiltighet beträffar. Sålunda kan man få på punkten uppgifvet, hvad den eller den läste till den eller den examinatorn, hvad och huru mycket han kunde behöfva läsa till för att bli säker om den röst, vid hvilken det nu väger, huru mycket man kan räkna på den enas eller andras utseende, sätt att vara och att komma fram med sina kunskaper, på hans kredit hos de examinerande, hans hufvud, hans ålder och tusen andra omständigheter. När därför ett examensutslag skall fällas och en sådan granskare stält sig i främsta linien bland åhörarne, så må det falla precist och snörrätt så, som han uträknat, ty skiljer det med en röst mer eller mindre, så mulnar hans anlete, och han väntar blott på att komma ut i korridorerna för att med ett spe-leende missnöje ge luft åt dessa ord: jag undrar, hvilken af gubbarna som klunsat nu? —

(H. M. 1832, n:r 36.)

Underdånigste Rapport till Hans Maj:t Cupido
den Ende, alla hjertans Konung och
Sjelfherskare, min Allernådigste
Herre, gifven den &c. — —

(1828.)

Enligt Hans Majestäts befallning gjorde jag mig färdig att belägra och intaga fästningen Marieborg. Till den ändan sammandrog jag de trupper, jag har äran kommendera och hvilka då voro detacherade på smärre, diverse expeditioner, enliga med fälttågets först fattade plan. Sedan styrkan var samlad och nödiga anstalter till belägringen träffade, uppbröt jag, marscherade i god ordning fram och slog läger nästan inom fiendens portée. För att ej lemna goda medel obegagnade afsände jag öfverste *Bön* såsom parlamentär till fästningens kommandant med uppdrag att på billiga vilkor föreslå kapitulation. Men denne hade knapt hunnit under vallarna, då han, tvärt emot folkrättens och krigets lagar, möttes af en liflig musköteld, underhållen af fänriken *Skratt's* pluton, som då innehade utanverket *Sockermun*. Illa sårad lyckades den gode öfversten draga sig tillbaka. Genast beordrades majoren och riddaren *von Öga* att rekognoscera terrängen,

hvilken med största nit fulländade sitt uppdrag och kom åter med den underrättelse, att platsen vore lättast angripen på venstra sidan, och funnes der ett lämpligt ställe för artilleriets verksamhet.

Till följd deraf öppnades tvenne löpgrafvar på de utanför belägna fälten, *Pappas-vänskap* och *Tants-grace*, genom hvilka vi fingo ett godt tillfälle att nalkas fästningen. Generalen af artilleriet och riddaren *Narri* posterades på en kulle i nejden och började snart en välriktad kanonad med femtio löften och hundrade eder, hvarjämte den unge skicklige officeren *Smicker* med god framgång sökte med raketer antända de bräckliga trähus, i hvilka till platsens olycka alla dess förråd af fåfänga svagt försvarades. Allt lofvade den bästa framgång. Redan var en betydlig breche öppnad i muren, och stormningen var utsatt till följande dag, då det genom våra förposters oaktsamhet lyckades den förslagna drottningen-modern att till fästningen insända sina bägge erfarne gunstlingar, verkliga kammarherrarne *Råd* och *Varning*, hvilka med otrolig verksamhet i nattens mörker anbragte en mina under vår artilleripark, som vid dess antändning till en betydligare del sprängdes i luften. Härvid beklage vi i synnerhet förlusten af den förtjente generalen *Narri*, som, öfverhöljd af spillror och sår, der slöt sin hjeltebana. Oaktadt denna motgång beslöt jag dock att våga en storm, i synnerhet som brechens iordningställande med största ifver bedrefs af de belägrade, och som en väntan på nya subsidier varit för oss både vådlig och tidsödande.

General-majoren friherre *Vrede* utsågs att börja attacken på brechen, hvilken han äfven med några

regementen lätta förbannelser inom några minuter gjorde sig mästare af. I denna afgörande stund kommanderades general *Famn* att föra hufvudstyrkan i elden, hvarpå den tappre krigaren med sin vanliga force i anfallet frambröt med general-löjtnant *Brösts* division mot framsidan af fästningen, i det han detacherade de bägge öfverstarne bröderna *Arm* 1 och 2, understödda af tio sqvadroner fingrar, att kringgränna flankerna och ryggen. Allt detta verkställdes inom ett ögonblick, och fästningen var nu innesluten och anfallet på alla punkter förfärligt. Utgången tycktes dock en stund oviss, till dess det lyckades den djerfve fänriken *Suck* att helt ensam intränga i hjertat af fiendens försvarverk och der sätta eld i ett krutmagasin, hvars antändning förorsakade besättningen den största förvirring. Allt vidare försvar upphörde, och fästningen gaf sig snart på nåd och onåd i våra segrande händer.

Den förlust, Eders Majestäts trupper vid detta viktiga tillfälle lidit, är obetydlig; ofantlig är deremot fiendens. Hvad vi under träffningen förlorat förtjenar knapt omnämnas; deremot sörje vi tröstlöst den förtjente generalen *Narri*, som för alltid är borta. — På fiendens sida är general *Köld*, som försvarade brechen, tillika med hela hans division i grund förstörd. Kommandanten grefve *Förnuft* befinner sig fången hos oss och torde snart sluta sin bana af en svår kontusion, som han fått i hufvudet. Öfverste-löjtnanten *Blod*, som förde befålet öfver en odisciplinerad trupp passioner och som under belägringen skall uppfört sig något tvetydigt, gaf sig med glädje i vårt våld. Kammarherrarne *Råd* och *Varning* har man låtit springa öfver klingan. På eröfrade förråd och krigsredskap, som äro

otaliga, har en fullständig förteckning ännu ej inlupit. Stora magasin af nybakade smekningar hafva vi funnit, äfvensom vi strax på vallarna af utanverket Soc-kermun tagit hundrade kyssar. Härom skall i min nästa underdåniga rapport lemnas speciellare uppgifter.

Jag kan ej underlåta att vid detta tillfälle lemna Eders Majestäts trupper det förtjenta loford, att hvar på sin plats, så väl under hela kampanjen som i synnerhet på denna ärorika dag, visat prof på det största hjeltemod och det berömligaste nit.

Framför allt får jag äran omnämna generalerna *Famn*, *Bröst* och *Vrede* samt öfverstarne *Arm* 1 och 2, hvilka till sina öfriga dater fogat äran af denna seger och visat i sin skönaste glans den kraft, den rådhighet och det hjeltemod, som karakterisera alla Eders Majestäts förtjenstfulle och tappre krigare. Bland officerare af lägre grader hafva förnämligast utmärkt sig förenämnde löjtnant *Smicker* samt alla ryttmästarne vid de tio sqvadroner fingrar, som understödde öfverstarne *Arms* attack. Åt den kække volontären vid friherre *Vredes* kår, fanjunkaren *Ack*, som först besteg muren, har jag i Hans Majestäts namn förärat murkronan samt åt de raske sergeanterna *O* och *Ve* vid samma kår hvar sitt kors. Fänriken *Suck*, som var den tappreste bland de tappre på denna dag och som så mycket bidrog till stridens lyckliga utgång, är nu ryckt undan jordiska belöningar; men till ett minne af hans bragd vill jag underdånigst föreslå, att hela hans familj blefve adlad, såsom alle utmärkte i Hans Majestäts tjenst. Men det vore utan slut att uppräknat alla de, som vid detta tillfälle förvärfvat sig anspråk på Eders Majestäts höga nåd. Det skall bli mig den

skönaste skänk af lifvet att hafva kommenderat Eders
Majestäts trupper, och minnet af deras tappra bedrif-
ter skall aldrig slockna hos mig.

Framhärdar &c. &c. — —

(H. M. 1832, nr 5.)

Kajorna.*

I.

Sistlidna höst lästes i ett nummer af vår tidning Vindvisaren följande glada nyhet: »Det förljudes, att våra vinglösa grannar i staden i några nyligen hållna konferenser förehaft frågor i afseende å oss, torninvånare, och redan kommit öfverens i särskilda punkter af saken. Närmare detaljer hafva ännu icke inlupit; dock utgifves det för visst, att debatterna gält afskaffande af larm och oljud kring våra boningar, en länge sedan med rättvisa öfverklagad sak, äfvensom särskilda ekonomiska stadganden angående ärt- och bön-odlingar i staden. Trovärdiga personer försäkra i anledning häraf, att våra grannar, i betraktande af den långvariga glädje vi gjort dem och deras fäder, samt af vårt städse iakttagna fredliga uppförande och välförhållande,

* Då detta stycke skrefs, anade författaren lika litet som kajorna sjelfva den förödelse, som ej långt derefter skulle öfvergå kajornas hela republik, då 1827 jämte staden äfven deras uråldriga hem, domkyrkotornet, förstördes af lågorna. Till oberäkneligt antal hade de der haft sin boning och i skaror, liknande väldiga skyar, under stoj och rop kretsat kring tornet hvarje gång klockorna ringde eller tornuret slog timslaget.

beslutit befria oss från de mest tryckande af de olägenheter, hvarmed vi hittills haft att kämpa. Sålunda vill man veta, att icke blott ringklockorna, utan äfven slaguret i tornet, för hvilkas omåttliga oljud vi natt och dag varit tvungna att fly undan, med det första komma att bortflyttas till en annan, för dem bestämmande plats. Likaså, då vi ofta haft olägenheter af våra besök på plantager tillhöriga enskilda personer, lär man hafva öfverenskommit om att på publik bekostnad anlägga särskilda ärt- och bön-gårdar för vår räkning, en åtgärd, som, om den bekräftar sig, visserligen icke kan kallas för tidigt vidtagen.»

Allmän var vid förspörjandet häraf glädjen bland oss, fattiga kajor, och projekt gjordes redan till yttrande af vår erkänsla för det deltagande, våra lyckligare grannar ville bevisa oss. Bland annat skulle konserter hållas tre dagar å rad hufvudsakligast kring deras boningar, som mest nitälskat för vårt bästa, hvarför de yngre bland oss skulle ytterligare inöfvas att bilda en flygande orkester och de äldre ålades att från närmaste tak och andra platser instämma i chorus. Och emedan vi från urminnes tid varit vana att vid hvarje klockslag flyga ut ur tornet och sålunda genom vårt sväfvande kring det samma utvisat för stadens aflägsnare innevånare tidens gång, beslöts att detta förhållande icke heller härefter skulle upphöra, oaktadt efter flyttningen af tornuret intet oljud mer föranledde oss till dylika utflygter. Slutligen skulle vi bjuda till att städse genom glädje och förnöjsamhet, genom lekar och jubel i vår torftighet ge våra grannar ett efterdöme i tålmod och lära dem att bära livets vedermodor utan knot och klagan.

Men ju gladare våra förhoppningar voro, desto större blef vår förvåning, då vi i ett följande nummer af förutnämnda tidning, under rubriken »märkvärdigare tilldragelser inom fosterlandet», läste:

»Vid det unga kajan, drängen Gideon Sotnäbb, varit sysselsatt med gödsels utbredande på åkern nedanom Nummis kyrka, skall en okänd luftstrykare, till nationen Hök, hafva skjutit ned på honom och utan gifven anledning börjat misshandla honom med hugg och slag. Flere menniskor hade varit närvarande och åsett ofoget utan att genom mellangång afstyra det samma, hvarför bemålde Sotnäbb, under fåfångt försökt nödvärn, tillsatt lifvet.»

II.

»Vår vinge lyftes af en flyktig vind, och vår hvila är lik hvilan på en svängande flagga.» Dessa ord af en af våra visa kommo mig i hogen, då jag förlidna höst såg de unga flyga ut under en stormfri solskensdag och jublande mäta rymderna mellan kullarna vid Nummis och domkyrkan, vårt gamla fädernesland, hvarest jag, bräcklige ålderstigne, satt i min trånga dörr högt upp i tornet och åsåg de yngres fröjd; men jag tillade: vår glädje är som ljusets glimt på tinnarna, då solen sjunker, och vårt lugn är som lugnet vid storklockan,

då väktaren nalkas för att ringa. Hvem räknar våra dagar och hvem skönjer, då han ser vår skara flyga i fjärran, om det är väsenden med hjerta och blod eller blott skymten af en rök, som af vädret drifves och föres. Ovisst och ostadigt är allt i lifvet, och ro finnes ej och hvila och fasthet, innan vi fått afkläda oss denna mörka fjäderbonad för att i en mera skinande skrud och med lättare vingar höja oss upp till den stora domkyrkan ofvan molnen, fridens hem, der intet tornur knäpper och skrämmer och ingen klämtning behöfves för att kalla fridens skaror tillsammans. — — — —

Så säga de mäktige på jorden: »Dragen ut och förgören de torniter och dem som bygga ofvan koppartaket, att deras namn icke må höras i staden och deras röst icke förspörjas från tinnarna, ty de skria ett fåvitskt skri och fräta våra fruktgårdars gröda. Omgjorden eder med stridens vapen, I unge kämpar, I starke lejon i staden, och rycken ut ur tullarna, att de rofgirigas munnar må fyllas med stoft och våra bönstänglar fredade varda.» Så säga de mäktige; men vi höje våra röster till bön och ödmjuke oss och rope: Hvi dödar du fogeln, som svag är, och förföljer din granne, som i luften bygger? Äre vi icke som en af eder, i svaghet, i fruktan, i ängslan och mycken bedröfvelse dageligen förbidande ändan. Eller hvem sitter på timvisaren och säger till den, som på minutvisaren sitter: Si, jag är stadigvarande och du röres. Dåre, samma knäpp, som förer din broder, förer äfven dig; hvi skulle du då förhäfva dig? Eller hvem bygger i solskenet och säger till den, som i skuggan bygger: Si jag lyser, och du äst mörk. Du dåre, natten kommer, då din boning varder

mörk som din broders, hvi skulle du då förhäfva dig?
— Låtom oss öppna krönikan till vår tröst och se, hvadan vi komne äro, såsom vår stamfader skrifver:

»Vardt tå ett mähta stort öfverfall i tornet, med nattligt gisslande och fläktande samt blålågor och gastagny, såsom af löfjärskor och tomttegubbar, hvarför vördigste Episcopus sände mig bådih till, att jag uppgå skulle, djefvulen och hans anhang att fördrifva, såsom jag väktare var, sägandes sig i en dröm förnummit, att så ske skulle. Tå jag sådant vedersakade, förmenandes mig, som en ringa tjenare, icke tillständigigt vara så stora ting att förrätta och påminnandes tillika om min hustru och många små barn, om mig något ondt vederfaras skulle, vardt vördigste Episcopus vred, så att hans hy förvandlades; men han for ut i bannande, talade och sade: Så skalt tu och the dina och deras afkomma i evärdliga tider i tornet bygga och bo, och skola the glade vara att der en fridsort finna, och skola the lida förföljelse och ängslan för dina tredskos skuld, att thu ohörsam varit och thitt kall förrätta vägrat. Och som vördige Episcopus thetta sagt hade, kände jag mine kläder falla af som en dimba och fjädrar sticka fram på min kropp, men jag föll af bäfvan samman såsom en väderblåsa och vardt ringa till skepnaden och vardt en ömkelig fogel af thet slägtet, som kajor kallas. Och jag lyfte mine vingar med sorg och for af till tornet, ther the minå sammalunda förvandlade med jämmer och skri mig till mötes voro. Så är jag, fattige väktare, min människliga hamn förlustig vorden och är iklädd ett fjäderfås skepelse och är vorden en stamfader för the kajor, som ofvan koppartaket bygga i bäfvan och förföljelse i evärdeliga tider.»

Så se vi nu, mine bröder, af hvem vi borne äro och att vi af folk komne äro såsom andra. Allt derföre vele vi taga oss tröst till och icke lita på vingarna, utan på hvad vi af våre fäder förnummit hafva, och icke bygga på kajevisdom allenast, ej heller på snabbhet eller på högfärd eller annat flygande, såsom det der intet hjälper, så att vi skulle säga till våra förföljare: skåden! vi sväfva högt i luften, och I krälen på jorden, huru skullen I då hinna oss! utan vi vele ropa till dem: låt det icke vara strid emellan oss och eder, ty vi äro bröder.

Si, hvadan är förderfvet kommet bland oss, älskelige vänner, och hvarför förföljas vi? Det vållar vår ondska och vår flättja och vårt skriande och skrålande och vår skörlefnad och frosseri. Hvarför lefve vi icke som våra fäder, de der i gluggarna höllos, och hvarför sitte vi ej i våra hål, med hufvudet mellan vingknorterna, i tålmod och ruggighet, hängande näbbarna såsom de, hvilka i bedröfvelse sitta. Så lefde våra fäder i ödmjukhet och hofsamhet och fog och fromhet, och det vardt dem räknadt till godo, och de hade frid och rolighet, och deras namn har blifvit prisadt och stort ibland de torniter. Men hur braska nu de stora ibland oss, och hvad säga våre öfverstar: Vi äro de, som väldet hafva, derfor låtom oss flyga opp på spetsarna och putsa våra fjädrar, att de må skinande varda och lysa för folket. I dårar, jag säger eder: flygen ut till sophögarna vid Nummis och sandhögarna till höger om vägen och tagen mull på edra vingar och stoft på edra hufvuden och kommen så åter till edra nästen och afbiden i saktmod öfvergången af vredens tid. Mine älskelige, jag visar eder, hvar lugnet finnes och huru friden vin-

nas skall. Eller hvem pröfvar stormen såsom den, som högt flyger, och hvem brännes af solen mer än den, som på tornspetsen sitter, der ingen skugga är. Låtom oss taga våra barn i upptuktelse och varna ungdomen, att den må förständig vara. O, I unge, hvi prisen I er skarpa syn, och kunnen icke skilja snaran från lockmaten; hvi berömmen I edra vingars snabbhet, när dock kulan snabbare är? Lyften edra ögon och förnimmnen, hur allt är fullt af lockelse och lusta och svek och arglist och fall och förderf och på sistone döden. Hvi tagen I er då öfvermod på och ropen: Upp, låtom oss äta, att vi må glade vara, och låtom oss smaka markens kärnor, att vi måge fröjdas. I dårar, jag säger eder: Hållen edra näbbar från ärtplantorna i vester och bönplantorna i öster, skonen patientian, att den ej brister, och stören icke kålhufvudena, som i sina täppor frodas vela. Akten eder, att icke den saktmodige förgrymmas och hjelten kommer med blix och dunder till att utrota er och låter sätta ett pris på edra hufvuden och låter mura edra dörrar igen, att I från edra boningar mågen flyktiga varda. Hittills hafva vi jublat och sagt: Skrålom och ropom året om, ty nu är kyrkan upprättad åter och har fått en ny väktare, låtom oss upphäfva fröjderop, att det må höras från ena ändan af staden till den andra; men jag säger: Den som gläder är, han sjunge, och den som jublar, hans rop vare kra, kra och kri, kri; hvad deröfver är, det är af ondo.

Blind-Måns.

Anekdot.

En af våra småstäder var det, åtminstone för några år tillbaka, sed att allmänt fira midsommarfesten ute i skärgården, en af de vackraste man kan tänka sig. Rika och fattiga (ståndsskilnaden var nästan ingen) församlade sig, de förra till något litet landthus på en holme, inbjudna af egaren, de senare på något skär i nejden, själfbedda och med egna tillgångar till förströelser, men med gemensamt syfte att söka munterhet och glädje. Den lilla staden var vid sådana tillfällen ödslig som en griftplats; men från hamnen allt ut till hafsbandet sväfvade segel, fladdrade vimplor och genljödo sånger och glada rop. Men ett ännu vackrare bruk var, att den rike gerna då underlättade den fattiges nöjen med någon gåfva för tillfället. Sådana gåfvor borde, enligt seden, så mycket som möjligt få utseendet af att vara som från skyn komna, man skulle dervid akta, att emottagarens fröjd ej blefve smittad af någon sårande tanke på dess beroende af andras godhet, och man fick afse blott hans tillfredsställelse, icke hans tacksamhet.

I staden fans en gammal starrblind man, metare till professionen, som från islossningen om våren, till dess sjöarna åter fröso, satt ute vid branterna och brottades med aborrar. I stället för hans båda förlorade kroppsliga ögon förde han med sig ett öga i båten, en

fyra-, fem-årig gosse, som med en liten åra akterut och ännu mer med kommando-orden »gråa lappen, blåa lappen» ledde den roende gubbens kosa. Läsaren skall lika så väl som den gamle sjelf förstå det besynnerliga kommandot, då det nämnes, att gubbens uråldriga gråa rock hade högra ärmen flickad med en grå och den venstra med en blå lapp. För öfrigt brukade gossen, se'n han ledt gubbens färd fram till bestämda ställen, uttröttad af sina ansträngningar lägga sig ned på aktertoften med knäna vid hufvudet och insomna så djupt, att himmel och jord kunnat byta ställningar, utan att han ens skulle gnuggat sig i ögat. —

Det var en midsommarafton. Ett stort sällskap, samladt af en bland stadens ansedde fäder, höll på med sina förlustelser i det gröna, då man blef varse de båda argonauterna, som med sakta rodd skredo fram om udden af en holme i nejden. Innan kort såg man gubben taga in årorna, nedsänka en sten ur båten och klara sina metspön. Gossen satt en stund uppmärksam och väntade att få se ett napp. Då detta uteblef, svek honom tålmodet, han sjönk ned mot toften och förblef liggande der.

»Blind-Måns är ute och får ej en stjert i qväll», sade den glade värden, »lägg ut med slupen, gossar, vi skola hjälpa gubben till heders, så att han kan få sig en kaffepunsch eller par af sjömanskäringarna på båt-skäret, när solen gått ned, lägg ut.»

Slupen var snart i ordning, och man skred med slappa segel långsamt mot den gamles metställe. Under vägen uppfans och aftaltes en lätt lek, som man ville anställa med den gamle. Man nalkades. Med de stela ögonen stirrande lugnt framför sig satt gubben och höj-

de och sänkte sakta sina båda korta metspön, färdig att vid minsta ryck draga upp kroken och van att med handen allena känna till och med löjans skälm-ska spel med hans grofva ref. Allt var tyst. En öfivad dykare bland de unga männen i slupen klädde var-samt af sig, nedsteg i sjön och sam, utan att väcka ett ljud, till båten. Snart var han djupt ned i vattnet, fattade ett säkert tag i den hålliga refven och drog långsamt, men med omotståndlig kraft, hela metspöt nedåt. Ett sådant napp hade gubben i all sin tid ej pröfvat. Det andra metspöt släpptes i ögonblicket, och med båda händerna omfattande det så hårdt anfallna, begynte den gamle använda all sin fiskare-skicklighet för att komma till rätta med besten och få honom upp. Men han hade icke många försök gjort med sin än in-dragna, än eftersläppta lina, innan med ett förfärligt slag, så att hela sjön tycktes vilja störta in öfver relin-garna, den förmenta fisken spratt in i båten och, trum-mande mot bräddarna, hotade att omstjelpa metare och allt. Nu gälde det att sörja för sig sjelf. Med hvar-dera handen fattande tag i båtens bägge sidor satt gub-ben och balanserade än hit, än dit, helt stum, men, som det tycktes, innerligen i sitt sinne bedjande till Gud, att samma troll, som hjälpt besten in, måtte hjälpa den ut tillbaka.

»Släpp inte fisken, Måns, för f-n i våld, kan du inte kasta dig öfver honom», ropade nu en af gubben välkänd röst, och i det samma stötte slupen till sidan af båten. »Gud ske lof, att ni kom, käre herre, ty här är, förbanna mig, narri borta; men har ni ingen åra att smörja honom i hufvudet med, eller fösa honom ut helst, medan tid är, ty länge håller jag ej båten uppe

mer.» Ett låtsadt slag mot båtbrädden återstälde lugn och jämvigt, och simmaren togs om bord på slupen med pust och möda. »Vill du sälja mig fisken, som den går och står, Måns?» frågte den muntre räddaren. »Hjertans gerna, herre, och ge hvad ni vill», svarade gubben nu med bättre mod, »men säg, hvad det är för en dj-l?» »En gädda, gubbe, sådan, som väl kan vara värd några kaffe-knorrar på båtskåret hvar midsommar-afton, du har qvar att lefva på; här har du ett par goda dalrar att börja med; för hvad hon håller öfver två pund skall jag betala dig, se'n hon är vägd.» Hjerteligen nöjd stack gubben med trefvande händer den nya sedeln i sin barm, medan slupen lade af igen och sällskapet på den samma roade sig åt det lyckade upptåget med en glädje, som blef mer och mer högljudd, ju mer det aflägsnade sig. Gubben åter lättade sitt ankare, uppväckte med mycken ansträngning den sofvande gossen och lät styra gerad till båtskåret. Men det berättades sedan, att den blinde Måns, då han kommit till ett kaffeställe derstädes, väl druckit den första knorren i ett andetag, men vid den andra emot sin vana hållit uppvisst fem, om ej sex, gånger, medan han mellan hvarje klunk talat om en oerhörd gädda, som han skulle fått med mete om aftonen och som blifvit köpt för två goda dalrar af den och den, med löfte om mera, när hon hunnit blifva vägd. Dessutom hade han svurit och påstått, att han aldrig varit i en sådan nöd, och bedt någon ung man bland de kringstående se efter hans båt, om den tagit läck, ty besten hade trummat som en sate och ej som en fisk.

Den sanna olyckan.

För några dagar sedan viste sig på hufvudstadens gator ett beklagansvärdt offer för en sårad själfkänsla, en sex- à sju-årig gosse nämligen, på hvilken någon vårdande hand för den stränga köldens skull hängt en ylle-klädning, nog lång för att i det närmaste bortskymma gosse-klädnaden under den. Han hade en duk knuten öfver hufvudet och bar öfverst en mössa, troligen hans enda tröst. Der han inträdde i sitt värf (han sålde svafvelstickor), var det hans första att söka, så vidt möjligt var, rädda den lilla återstoden af sin i grund skakade manliga reputation. »Nog är jag gosse, fast jag har kjol», var hans första helsning, och dessa ord beledsagades af en ström af tårar. Denna lilla berättelse skulle icke här fått ett rum, om man ej ur den, då man ur firade fabler blott plär kunna draga en lärdom, kunde leda fulla tvenne, först nämligen, att en persons lidande aldrig bör mätas efter den olycka, som öfvergått honom, utan efter hans sätt att känna den; sedan, att männen ändå i alla tider och åldrar erkänt och erkänna sitt värde framför fruntimrens.

Liljekonvaljen.*

(1875.)

En gång drömde jag, att jag var i himlen. Der såg jag alla, kände doften af alla blommor, som voro mig kära förr. Men de jordiska blommorna voro mot de himmelska, som om de vuxit i månsken i stället för solljus. Liljekonvaljen ensam var sig lik, både i himlen. och på jorden. Samma oskuldsfärg, samma vällukt der uppe som här nere, men här blott för några dagar om våren, der för hela året om.

* Detta stycke, det enda som af författaren under hans mång-åriga sjukdomstid skrefs, upptecknades af honom med venstra handen, emedan den högra var obrukbar.

Parabler.

Liljan och myran.

¶ granskapet af det samhälle, en hop myror bildat i lugnet af en enslig vildmark, uppgrodde en lilja och höll på att ur den bräckta mullen skjuta sina första blad. En af myrorna gick ofta förbi den nyss-födda plantan och gladdes hvarje gång åt dess friskhet och tillväxt. »Se», sade hon vid sig sjelf, »huru skönt är dock ej lifvet, när kraft och helsa genomströmma alla ådror och hvarje dag ser en ny förkofran». Så sade hon och såg, hur de första bladen utbredde sig mer och mer, vidgades och fylde sitt mått. Emellertid slogo många nya blad ut ofvan om de första, och plantan steg högre upp från mullen; men myrans öga bar ej längre än till de blad, hon först skådat, och dessa började nu gulna. En dag, då myrans väg åter ledde der förbi, hade en lätt regnskur lossat dem från stjelken, och de lågo nu på marken vissnade och bleka. Myran lade ned sin börda och betraktade dem en stund, och talade sedan med bedröfvelse: »Hopplösa sträfvan, se här målet för dina ansträngningar; hopp-

lösa lif, se här din gräns! Att uppkomma och försvinna, hvarför skall detta vara den lag, hvarje väsen lyder, då lifvet är så kort och döden är så lång, att endast evigheten mäter den samma. Hvar är nu den planta, jag såg? Hon var så skön i sin tillväxt; hvad är hon nu? Endast en förtorkad stam, som plundrad kvarstår med sitt intet, endast några vissnade blad, som vinden snart förströr, så att deras spår fåfängt sökas. Lifvets gåta är då icke svår att lösa; dess nyckel är: intet.» Så talte myran och såg endast förstöring; medan plantan, högt öfver henne, rundade en krona af friska blad och bar i toppen en skär blomma, som i ungdomlig fullhet offrade dofter på naturens altare och förkunnade dess höge danares lof.

Anden.

I en insjö högt upp i norden sam sommaren öfver en and. Hon hade om våren blifvit träffad af en kula, och hennes vinge var bruten; men såret hade helnat, och hon plågades ej mer; hon njöt hvad den varma böljan gaf och kände ingen saknad. Men småningom blefvo dagarna kortare och nätterna mera kulna. Hösten kom, och träskets stränder slogos vid kallare morgnar af en vågdrifven is. Fogeln skulle flytta bort, men vingen bar ej; och strängare och strängare blef kölden, och längre och längre ut från stranden bandades sjön. En morgon kom en vandrare till

träsket, såg det fruset öfverallt och såg anden stelnad och död i en graf af is. »Hvarför har du ej flyttat?» tänkte han, tog fogeln i handen och såg, hvad henne brast. Han mindes, hur många sommar hvilat kring hans egen själ, hur många vinter följt den i spåren och hur säll den varit att kunna flytta undan dess köld. Han talte blott dessa ord, innan han gick: »Flyttfogel, olycklig du, om du med bruten vinge måste se vintern nalkas och ej kan fly till blidare land.»

(H. M. 1832, n:r 43, 49.)

REFLEXIONER.

Diomedes. »Vi skatte oss bättre än våra fäder», säger han i det glada medvetandet af sin gudakraft. Låtom oss besanna hans ord för oss och gerna lemna samma rättighet i arf åt våra barn, blott med ett enda vilkor, det, att de tacksamt minnas det blod, de tårar och uppoffringar, det kostat oss att bereda dem lyckan af att vara bättre än vi.

Ära den gamle, om ej för annat, åtminstone därför, att han så länge burit lifvets börda.

Det gamla, som åldras, måste man lemna, om man vill dyrka det gamla, som aldrig åldras.

I den fria naturen fins intet, som antyder en stel gräns. Det är just denna oändlighet, som i vildmarken stämmer ens sinne till friskhet och glädje; man finner allt utom andens enda fador: ensidighet

och slut. Ju mer, i en menskelig anläggning, den gräns kan döljas, der konsten slutar och naturen vidtar, dess bättre. Ve öfver dessa inhägnader i form af plank eller i form af symmetrier, som blott tyckas säga en: Här har menniskan ock gjort sitt bästa för att skapa sig ett artigt fängelse.

Jag kan icke tänka mig ett *missförhållande* i lifvet såsom för sig verkligt. Jag vet visst, att tusende individuela intressen stundligen duka under för ett högre, men just detta högre gör allt till ett *förhållande*, till någonting för sig skönt och regleradt. Derfor, då jag diktar, diktar jag genom en natur-instinkt i enlighet med denna skådning af lifvet och försmår allt, hvori jag icke ser en försoning, en mild ordning. Skalden skall skapa i likhet med Gud, i hvars verk sjelfva afgrunden ökar skönheten.

Hemlängtan. Det är det stora, enkla, som gör det djupa intrycket och griper människosinnet med oemotståndlig makt. Mångfalden, skiftningarna verka ytligt och glömmas. Hafvet, fjällen, öknen, se der de storheter, hvilkas inverkan, om den en längre tid emottagits, aldrig kan förgätas och försakas. Till dem kan menniskan längta tillbaka och längta med mördande trånad. Så förhåller det sig äfven med ljuset och mörkret, de öfva båda samma allmakt öfver människosinnet, ehuru den blir mindre iakttagen för deras

snara vexlingar. Hvad är, som fyller själen med himmelsk tjusning vid de första vårdagarnas solblickar? Hvad, om icke den hemlängtan till det länge saknade ljuset, hvars enkla härlighet man nu helsar, såsom alpsonen sin hembygds berg. Och den ljufva, heliga andakt, som griper hjertat vid höstqvällens skymning och den första stjernans bleka anblick, hvadan stannar den, om icke af en lika längtan efter hvad man under sommaren saknat, en natt med mörker, en natur med hvila, domning. Ännu fins en hemlängtan, den vaknar i rena, fromma sinnen, som länge fått lefva i sin oskulds lugn, innan de blifvit ryckta in i den brokiga verlden. Deras längtan har sitt hemland bortom grafven.

Det finnes menniskolynnen, som halft eller alls icke uttrycka sig, blott därför, att de åt för många håll se skönhet i lifvet och icke kunna umbära de öfriga tjusningarna, medan de skulle sänka sig i en.

Sanningen, skönheten, allt det högsta ligger icke *mellan* tvenne ytterligheter och kan hvarken ur dem hvar för sig eller ur deras sammanjämkning födas. Tvärt om måste det högsta i allt, såsom i och för sig oändligt, inbegripa i sig dessa ytterligheter i deras utsträckning, ehuru tämda och kufvade i en högre enhet. I den menskliga kulturens utveckling tyrannisera ytterligheterna vaxelvis hvarandra, och de måste så i skiften revoltera, kufva och kufvas, på det att icke

någon af dem måtte vinna ett så oinskränkt välde, att sjelfva det högsta rika innehåll blefve undertryckt och okänt.

Söker kärleken ett *lika*? Nej, men ett *öfverensstämmande*. Det utgör just kärlekens vilkor att hafva funnit sig sjelf och längta ur detta sjelfs begränsning. En ton möter en lika och eger genom denna tillsats icke annat eller mer, än den egde, den möter en stridande och kastas blott så mycket mer tillbaka inom sina gränser och känner sina band; men den träffar en ackorderande ton och förmåler sig med den, och båda finna på en gång sin förklaring och sin frihet. Naturen, såsom ett instrument, är icke stämd med två fullkomligt lika toner; hon behöfver dem ej, och de behöfva icke hvarandra; men naturen har också icke en enda ton, som ej kan finna sitt ackord. Mången ton i naturen förklingar, utan att hafva funnit sin förklaring i en harmonierande; men man kan vara säker om, att den ej ljudat betydelslös och att den store mästaren, som behandlar tangenterna af verlden, vetat dess plats i den eviga melodien och känt dess samljud med andan af det hela.

Menniskan lefver i verklighet blott så mycket, som hon lefver sig in i Kristus. Allt öfrigt hos henne är hemfallet mörkret och döden. Men Kristus lefver icke blott i himmelen utan äfven på jorden. Han lefver i

höghet och ringhet, i allvar och i lek, i vetande som i tro, i vishet som i enfald, blott ej i det ensidiga, platta, trångbröstad, sataniska.

Menskligheten är, såsom i fysiskt afseende, så äfven i andligt, tvåbent. Hennes andes tvenne ben utgöras af motsatsens två moment. Anden går fram på dem och med dem. Tallösa individer konstruera med hela sitt lif hvardera af dessa ben i andens tjenst. Det är synnerligt att se, huru de flyttas för att åstadkomma gång. Alla konstituenten af det ena benet vakna, så snart det blir efter, alla muskler svälla, alla senor spännas — det måste framom det andra; dess konstituenten se, tro, svära, att anden icke kan stå på annat sätt. Men i och med det samma detta flyttas fram, är det andra benet efter, samma förhållanden inträffa med detta, och anden går och går med alla sina tjenares befogade jubel. Det är genom motsatsmomentens radikaler anden vandrar mot sitt mål; evigt är han öfver dem, evigt begagnar han dem och behöfver dem, och aldrig tro de motsatta partierna annat, än att han hel står fram, der de stå fram, och eftersättes, der de eftersättas.

I konst i allmänhet, liksom i musiken särskildt, har man att märka, att instrumentet är af mindre betydhet än talangen, som behandlar det. En klåpare på kremonesarn, en virtuos på dussin-violinen, hvilken-

dera hör man hällre? Vår herre sjelf är vid sitt spel aldrig granlaga i val af instrument. Han griper det första ur hopen och utför på detta sina melodier. Ofta märker man en bismak, en träsmak, en egoism af det klena instrumentet, men löpningarna, tonföljderna röja mästaren. Man finner, att det är han, som spelar. Den enskilda tonen kunde vara klarare, men det hela ryc-ker med sig hjertat. Ofta sätter han det skönaste instrument i människans hand och säger: spela sjelf. Hon gör det. Hvarje ton för sig klingar, men det är allt. Det fins en teopneusti i verlden, icke blott i skriften. Lyssna, och du skall höra, hvar Guds ande far genom strängarna, äfven om de vore af segelgarn.

Tydligare än i Franzéns öfriga skrifter framträda i hans »Smärre Dikter» de fria, idealiska åsigter af verlden, den oemotståndligt utbrytande och hänförande känsla, den intagande, lefvande, gestalt skapande fantasi, som utgöra den äkta skaldens utmärkande egen-skaper. *Kraften* uttrycker sig ej här i ovanliga, för-vånande talesätt och sökta, förvridna bilder, eller *känslan* i äckliga, plågende skildringar och tomma, senti-mentala utrop; utan vi se bägge sammansmälta i den renaste, fullkomligaste harmoni och finna förklaringen af Thorilds sanna yttrande:

»*Harmonien är skönhetens grund, och skönheten nöjets.*»

Ty just detta harmoniska, denna skönhet fram-kallar det eljest oförklarligt njutningsrika och hänfö-rande i Franzéns dikter. Deras enkelhet, deras nästan

alldeles vanliga, osminkade omklädnad, tankarnas särskildt för sig föga förvånande innehållsrikhet eller djuphet skulle, utan en sådan inre sanning, naturenlighet och harmoni hvilande öfver det hela, aldrig ega denna mäktiga tjusningskraft.

Först då är man en äkta historieskrifvare, när man känner sig hafva lefvat i alla tider med den glada vissheten, att det onda af sig sjelf gått till afgrunden och att det goda lefver ännu i ljus.

Det fins hos hvar och en en sensation af det orättas gång till afgrunden, också om det orätta vore ens eget hjertblod.

Likasom all utveckling i vetenskap går ut på att göra den eviga sanningen mindre missförståelig, så syftar också allt förädlande af samhällsinstitutioner derhän att göra det eviga goda mindre missbrukeligt. Förädlingen i allt ligger icke i att skapa något motstridigt och annat, utan i att aflägsna från det eviga och ena möjligheten af detta förskräckliga: *Miss*. Religionen är icke en annan i Luther än i katoliken, men Luther har aflägsnat en oändlighet af möjliga missförhållanden, *misstankar*, missbruk i religiös mening. Utvecklingen, förädlingen är ingenting annat

än en förenkling, en förklaring, som gör ett missförstånd omöjligare.

Vi kämpa, såsom tröttnande simmare, på världens vida sjö, hvars botten ligger blott litet djupare, än att menniskolängden når den. Det fins dock en och annan vuxen att stundom finna en punkt att hvila på, och kring en sådan samla sig hans drunknande, arma bröder, hålla sig fast vid honom och rädda genom hans stöd sig sjelfva och andra. Men en sådan kalla hans bisprungna bröder med beundran och glädje en mensklighetens ledare och hjelte, en stor man.

En vigtig sak att i historisk mening utreda vore den, huruvida icke alla mensklighetens steg framåt tagits under brottningen med något hämmande ondt. Lifvet utan död står stilla, det är blott i striden mot denna sin fiende det utvecklar sin heliga makt.

Poesien ser och återger det verkliga, den sanna verkligheten, rotad i Gud och genomblommande världen. Poesien upphjelper icke naturen, gör den icke härligare än den är, men den hjälper menskligheten att se sin egen och världens härlighet, att genomskåda ytans förvirring. Menskligheten sitter vid lifvets strand och gråter öfver den mörka vågens skum och oro. Då kom-

mer poesien, en solblick mellan molnen, och låter henne se, hur djup, klar och ren den sjö är, som så svallar.

Det är med poesien som med religionen. Många sjunga och många bedja, och i orden, till det yttre, är skilnaden ringa. Men den enas ord ligga insvepta i natt; det ligger en tomhet, en köld, ett mörker öfver dem, som rönes lättare än förklaras, medan den andras upplysas och värmas af en liten blix, en strimma ur ett solhjerta och få ett helt annat uttryck af klarhet, värme och ljus.

En skald skall i sin själ vara en djup och klar bölja. Men tvenne slag af skalder finnas: den djupa, klara böljan kan röras af en vind, då speglar den rikt, men oroligt; den kan vara obruten, då speglar den fattigt, men trygt.

Idéerna äro skönast, då de i sin frihet sväfva oss förbi och vi blott se dem. Fångas de, så förlora de genom vidrörandet, liksom fjärlarna, sina lifliga och täcka färger och blifva fläckiga och matta.

Det skönaste hos gracen är dess jungfrulighet. All skönhet skall vara jungfrulig, skall, rädd att vidröras, fly hvarje famntag.

Det är ljuft att se kärlekens makt i allt. Det finnes ingen förbittring, intet hat, som uthärdar värmen af ett älskande hjerta. På en varm jord smälter sjelfva haglet och blir mildt som en morgondag.

Hvem behöfver icke andras glädje för att lefva!

Vårda blomman af ditt lif med ömhet, men icke med ängslan. Täck den icke mot alla små stormar och froster, att den ej må tvina i veklighet eller nedtyngas af din vård. Sjelfva din skyddande hand är snart för tung och för jordisk. Det är lika, om blomman rubbas af dig eller af ödet; den förlorar i hvartdera fallet lätt sin dagg-glans.

Mer än guld och håfvor,
mer än makt och ro,
är det minsta sinne,
som sig sjelf kan tro.

Lyckan är en jordisk storhet,
friden är en himmelsk.

Tvenne maximer röja sig ofta i lifvets och samhällets förhållanden. Den ena lyder ungefär så: med en grof rock, en afvig bugning, en underordnad verkningsskrets är ingen finhet, ingen takt, ingen adel förenlig; den andra åter säger: under ett kammadt hår, en cirklad hållning, ett stjernprydt bröst kan icke finnas annat än flärd, tomhet och högmod. Den belevade mannen föraktar den obelevade för hans plumpa manér, såsom om dessa utgjorde hela hans väsende; den obelevade åter beler och ömkar den andras granna skal, under hvilket han omöjligen kan tro någon kärna gömmas.

Så länge hvardera af tvenne olika lottade personer blott förskansa sig inom sin olikhet, så länge den ena, exempelvis, icke senterar något högre än sin dammiga foliant, den andra icke anar något ädlare mål än att utgöra en pryddlig möbel i ett förmak, skall ingen försoning vara möjlig och de stridande ensidigheterna föranleda oupphörliga konflikter eller blott med inbördes mistroende och bakslughet maskeras. Men låt högre ändamål klarna för båda, låt genom en sann inre bildning ljusare ideal framkallas för dem — man skall snart se, huru de båda skenbart motsatta personerna återfinna sig i hvarandra och huru de från sin gemensamma höjd betrakta de nyss så väsentliga olikheterna såsom rök och skuggor, utan betydelse och utan skilnad. Man må blott icke tro, att ett visst yttre förhållande utestänger möjligheten af högre lyftning.

Det högsta ligger dock oss alla nära, och väckelser till det ädla finna väg genom den fina drägten såsom genom den grofva.

Skrattet är icke skapande, det liknar i detta afseende harmen. Båda röra sig och hafva sin tillvarelse i något färdigt. Derfor äro så väl skrattet som harmen i längden sjelfförstörare. De svälta, då de förtärt sitt offer, och äta se'n i nöden upp sig sjelfva.

Vi le åt forna konungars sed att hålla hofnar-rar; men huru gerna se icke våra regenter och vi sjelfva ännu, att ofarliga, glada menniskor äro fria i sitt sätt och säga oss sanningar. Hofnarren var den forna regentens fåfånga och ära, hans fåfånga, emedan han i hans ringhet ville se sin egen storhet, hans ära, emedan han vågade tillåta fria anmärkningar. Den måste ega en stor dygd, som ger åt löjet privilegium.

Det är icke blott genom att göras mindre och lumpnare en sak kan parodieras, utan äfven genom att göras större, än den till sin natur är. Hvert och ett väsende är i sig sjelft så heligt, att det blir en parodi, det minsta det vågar vilja blifva ett annat, än det är.

Columbus, Washington, Franklin. Stor var den, som upptäckte den nya världsdelen; äro de mindre, som skapat en ny världsdel i den?

Snillet styr ett stort rike.

Straff. Straffet är för de flesta medlemmar af ett samhälle det mest talande och för många det enda namn på brottet.

Det är obegripligt, att vi, fast vi alle säga vårt *Jag är*, likväl skola så allmänt tycka oss vara innerligt skilda från hvarandra. Är det icke samma ande i oss alle, som ur våra tusen munnar säger sitt *Jag är* och besannar sig sjelf och oss.

Hogarts skönhetslinie. All sväfning är vacker, all knyck är ful. Sväfningen är resultatet af hela väsendets, knycken af det enskilda partiets prevalens.

Vill du lära dig att intressera? Konsten är enkel:
var intresserad!

En rik *öfver*-jordisk åder af idéer går fram och amalgamerar oss stundeligen. Deraf likheten i resultat hos så olika, så fjärran skilda individer.

Gud är icke blott den öfvermäktigaste domare, utan äfven den kärleksfullaste. Skulle han skapa blott genom makt och icke genom kärlekens makt, skulle intet skapat vara varmt i sitt lif. Det gör värmen, det innersta lifvet i gestalterna, att Gud med sin heliga, varma kärlek lefver i dem. (Reflexion med anledning af Gøethes förnäma sätt att dana.)

Guds ande, då han formar sina bilder, älskar icke vaxet, utan marmorn. Han tål motståndet, hårdheten, ty han vill, att bilden, då den är färdig, skall vara för evigheten.

Ängslan är slägt med afgrunden, glädjen tillhör himlen.

Det fins blott en regel för konsten, den lyder:
Se! — Dess storhet är att vara sann; dess ringhet är att
ej kunna ge ögon.

Fåfängt säger man, att det fullkomliga *skall blifva*.
Fullkomlighet är i hvarje punkt af tiden, och till denna
fullkomlighet hör sjelfva det ofullkomliga öga, som *icke*
ser den.

Aldrig herskar den,
som behöfver vän.

Der spildt fins, der hafva väsenden framgått.

Vi kalla kreaturen stumma. Vår ande har mi-
nuter, för hvilkas lif vår tunga icke eger ord; vår ande
kallar oss då stumma, och väsenden, för hvilka dessa
minuters lif är ett hvardagslif, kalla oss stumma kreatur.

En bön, som ej ser sin bönhörelse, är ett narrspel.

Vi bära alla våra bekymmer, men mången bär dem för sin tros skull gerna.

Det minsta lemnar menniskan åt menniskor, det mesta tar hon med sig på sin färd till Gud.

Rikedom och lärdom. Man säger: denne är rik, denne är lärd; och mången menar med rikedom det blotta egandet af disponibla summor, med lärdom den blotta besittningen af kunskapsmassor. Många menniskor, missförstående så rikedomens som lärdomens sanna natur, öfverlåta sig åt det fåfängliga begäret att samla, både åt det ena och åt det andra hållet, till dess de, lika byggmästaren i sagan, begrafvas i de materialier, de hopat omkring sig och aldrig vetat att begagna och uppmura. Hvem är då rik, hvem är då lärd? Så mycket är säkert, att blotta tillgången på rudimaterie, kapital och notiser, ingalunda kan utgöra rikedom eller lärdom, ty den rike, som rufvar på sin million, må knappast sägas ega den, och om den lärde, som meningslöst bevakar sin skatt af satser, gäller det samma. Allt sant egande beror af den egande andens kraft att disponera, och jag eger i sjelfva verket jämnt så mycket, som jag kan använda till ett förnuftigt ändamål. Allt hvad deröfver är, ökar liknelsevis volymen af min kropp, utan att öka mina krafter; det tynger och hindrar, men gagnar icke. Liksom den icke är en byggmästare, som af hopade ämnen för upp ett sten-

röse, utan den, som disponerar dessa ämnen efter konstens och andans lagar, — och såsom den icke är en hjälte, som släpar i striden ett kolossalt svärd, utan den, som för ett sådant med proportionerad kraft, så är ock den rike rik, blott i den mon han vid förnuftiga syften använder och förädlar de i sig sjelfva betydelselösa sumorna, och den lärde lärd, blott så vida som han kan göra de döda kunskapsmassorna gällande och ge åt dem en lefvande anda. Således bör rikedom, lärdom m. m. mätas icke efter mängden och mångfalden af det disponibla, utan efter förhållandet emellan det disponibla och kraften att disponera; eljest skulle en pygmé, som med Hercules' klubba ej förmådde krossa en myra, anses vid dess besittning lika rikt utrustad som Hercules sjelf, hvilken med detta sitt vapen kunde trotsa en verld. Kraft och ämne måste mötas och ingå i hvarandra, om något betydelsefullt skall uppstå; ty kraften utan ämne är en blix, som slår ned i luften och verkar intet, ämne åter utan kraft är ett liföst, orörligt stoff.

Man frågar: bör qvinnan utestängas från kunskaper, och bör hon maskera dem, om hon inhemtat sådana? Orimligare än denna fråga är blott dess bejakning. Vetenskap och konst äro kulturens man och qvinna. Bör nu vetenskapen, för att ej generas i sitt ungarlslif, degradera konsten till sin hushållerska, och konsten, fåkunnig och betryckt, evigt pyssla i vetenskapens kök och skafferier? Är det icke lika så naturligt, att de i den närmaste förening blomma upp och fylla sin bestämme-

se? Icke upphör konsten att vara konst, för det hon bemäktigar sig vetenskapens förstånd och sanning, icke heller upplöses vetenskapens väsende derigenom, att den upptar i sig konstens religion och ljufhet, tvärt om äro de båda blott under sådana vilkor rent, hvad de böra vara. Eller kan någon påstå, att t. ex. Shakespeares tragedier gått utom konstens område och upphört att vara konststycken, därför att de omfatta och uttala vetenskapens djupaste frågor? Eller måste qvinnan nödvändigt förlora sin qvinlighet, om hon vågar öppna ögat och se klart in i sanningens värld? Så länge kärleken lefver, borde man dock se i den symbolen af, att mannen äfven i sitt väsendes innersta förhållanden behöfver sin fyllnad af qvinnan, likasom qvinnan af mannen; och hvad ädlare fordrar hon och hvad ädlare kan han ge än sin tankes skatter och sitt tillkämpade ljus? Sannerligen, icke är det blott hans arm hon behöfver till stöd genom lifvet; det är fast mer hans förstånd, som hon skall hvila vid, det är hans vetande, som skall möta aningen i hennes bröst och göra den fattande och klar.

Tycke och smak. Tvifvelsutän har den enskilda människan, likasom menskligheten i allmänhet, en oändlig mängd anlag, ehuru äfven oändligt modifierade, af hvilka hvart och ett genom odling och ans kunde göras till någon viss grad fruktbarande; dock är det vid de inskränkningar, som åtfölja människan, naturligt, att många och de flesta af hennes anlag måste gå under af brist på vård och öfning. De anlag åter, som icke redan i sitt frö förspillas, utvecklas hos en otalig mängd

af olika personer i otaligt olika riktningar och till en aldrig fullkomligt lika grad af styrka och mogenhet. Emellertid är det dessa anlag, i alla deras skiftande modifikationer, som bestämma och utgöra individernas *tycke och smak*, ord med hvilka i sjelfva verket intet annat uttryckes än särskilda personers särskilda lott af gehör för det rätta, sköna, sanna i företeelserna. Derför innebär det vanliga: »denna sak beror af tycke och smak», en dubbel oegentlighet; först, emedan det auktoriserar en domstol af millioner ledamöter utan regel, och sedan, emedan det fränkänner saken all nödvändig karakter och sålunda gör den till ett oting. Af tycke och smak beror ingenting, och uttrycket: »så tycker jag», betyder jämt så mycket som: så ofullkomligt gehör har jag i denna sak, att jag derom vet föga någonting. Tyckanden försvinna för vetandet, som skymningen för solen, och tusendens individuella tycken betyda emot en individs vetande ej mer än tusende ögonsjukets hypoteser om ett föremåls utseende emot ett klart seende ögas dom om det samma. Också uteslutes allt tyckande af föremål, hvars väsentlighet ligger klarare och allmännare i dagen. Aldrig säges det bero af tycke och smak, om en ton harmonierar med en annan eller ej; det rena gehöret gäller ensamt vid afgörandet deraf. Likaså litet frågas efter, om det tyckes en och smakar den andra, att en Gud finnes. Till tycke och smak appelleras blott då ett föremål är för handen, som ännu icke funnit ett gehör, nog utveckladt för att klart fatta upp dess väsentlighet, eller då ett sådant gehör, om det blifvit funnet, ännu icke kunnat klart uttala sin dom och göra den gällande. Med allt detta markerar dock detta tyckande, som vid de flesta ämnen

är hvarje menniska eget, en viss grad af gehör för ämnet, huru låg och ofullkomlig den än må vara, och tyckandet har domsrätt, så vida det tillika erkänner all sin möjliga ensidighet och opålitlighet. Äfven ligger i tyckandets natur en nog hög grad af artighet och modesti för att göra det i allmänhet oskadligt och föga imponerande, likasom det å andra sidan är vetandet eget att utan smink, utan skygghet och omsvep rycka fram med sin sak, lita på sig sjelft och segra.

Det äldsta i verlden är glädjen att *vara*; näst det äldsta är sorgen att *icke vara*.

Menniskosjälens krafter äro som växtens; bäst man tycker trädet vara förtorkadt i en gren, skjuter det skönhet och helsa i en annan.

Lagen är för mången nog tung i sig sjelf, utan att den behöfver till råga handteras tungt. Det ädlaste i lifvet är, att en lag handteras mildt. — Den lag, som behöfver handteras blott rättvist, skrifver Gud allena.

Det är upplyftande att höra äfven en klagan, då den är djup och föranledd; men förskräckligt är det att höra en klagan, som gnäller.

Såsom svanen i sitt klara sund, så behöfver människan ofta dyka ner i sin barndoms rena minnen för att få stoftet bortsköljdt från sin mannaålders verk samma lif.

Den literära polemiken bör vara som ett schackspel genom korrespondens, man flyttar sina brickor och brummar icke.

Den, som icke undfår himmelriket som ett barn, han kommer der aldrig in.

Himmelriket eröfras icke; det undfås, det skänkes. Ja, om man kom med all verdens vetande och vishet och makt och dygd och ville derfor vinna himmelen, så vore den minsta droppe af Guds frid och salighet för dyr att med dem kunna köpas. Och dock regna Guds frid och salighet öfver människorna utan återhåll! Hvarför? Derfor att Gud är en fader. Det är som barn vi undfå allt med vårt barnskaps, icke med vår myndighets rätt, och barn äro vi inför Gud, som unga och som gamla, som enfaldiga och som visa, som svaga

och som mäktiga. Kärleken allena ger, och för kärleken gälla behof och icke anspråk.

Man stötes lättast der man är ömtåligast.

Vi skaka med sorg på hufvudet och säga: den är rik, den är fattig, den har fått mycket, den litet, hvarför är ej allt jämnare deladt i verlden? O, hvilken kortsynthet! Hafva vi icke alla redan i födslogåfva solens ljus, jordens fågring och härligheten af en omätlig verld, äro vi icke alla arftagare, då vi ärfva årtusendens bästa skatter, religionens sanningar, förfädernas verk och sedernas sötma? Hvad kan väl i ett sådant haf af rikedom den lilla differens-droppen af några tusenden i guld betyda!

Sådan är menniskan: hon kan vara af guld och dock halta som kugge i samma urverk, der mässingshjulet går säkert och jämnt.

Ett stort, hvori det lilla icke har sitt värde, är en dåres tanke.

Så mäktig är hos alla väsenden kärleken till ljuset, att sjelfva flyttfoglarna fördraga nordens köld och fattigdom blott för att få vara, der den längsta dag är.

Såsom målaren doppar sin pensel i alla färger, så har Gud icke försmått någon, då han målat sin verld. Kunde vi se hela taflan och icke blott stycken af den samma, skulle vi lätt inse betydelsen af hvarje färg och icke önska bort den mörka punkten mer än den ljusa.

För den förståndige är tvånget af rätt och lag lika lätt som tvånget att andas.

Visheten är en galenskap, om den ej är full af tröst.

Lugnet är stridens herre. Han säger till sin tjernare: Gack och strid, ty jag vill vara lugn.

Sanningen, idéerna äro flygande foglar, de sätta sig än på den enes axel, än på den andres. Det är ljuft att se en menniska, på hvars skuldror de satt sig,

icke för människans, utan för foglarnas skull. Visst är det, gu'nås, ljufvast att se dem, då de sätta sig på ens egna.

Gud! att taga fast i din ordning så, som jag förstår, det är min bön.

Med anledning af framställda frågor i ett religiöst ämne.

(1837.)

¶ Då människan är bekymrad om sin salighet, bör hon med stor flit akta, att ett sådant bekymmer hos henne icke är förenadt med en grof, sinlig egennytta, ett fåfängligt afseende på eget väl eller ve. Ett sådant bekymmer lockar lätt ens hog från den rätta, enda saligheten och gör människan sjelf till en medelpunkt för sina tankar, då Kristus allena borde vara hennes allt. Icke bör man önska så, bedja så: gif, o Kristus, salighet åt *mig* och bevara *mig*, att jag ej må gå i mistning af den fröjd, du utlofvat åt dem, som tro på dig! En sådan bön har ännu mycken jordisk smitta i sig och gör aldrig hjertat visst om bönhörelse. Oupphörligt inställa sig frågorna: hvarför skulle han välja just mig, hvarför göra just mig salig, mig, som dock så ofta svikit honom och felat så mycket? På detta sätt drunknar bönen i ett haf af fruktan och kan icke såsom dufvan i arken nå den gröna stranden och bringa ett blad af hopp och tröst tillbaka från den. Så skall man bedja: Akta, o kärleksfulle, icke mig, såsom vore

jag något. Du ser min ringhet, min svaghet, min synd, låt mig kunna glömma all fordran, all önskan, ja, låt mig kunna glömma mig helt och blott minnas dig. Gif mig fröjd eller nöd, himmel eller afgrund, det är mig allt lika, blott du lefver och jag får älska dig; min kärlek till dig är mitt allt, och om mig än både kropp och själ försmäktade, är dock du alltid mitt hjertas tröst och min del. Så skall man bedja, så vill man ingenting hafva för sig sjelf, man vill blott, att Kristus skall lefva; och han lefver; så är man ju viss, att bönen är hörd. Icke kan Kristus störtas från himmelen och dö; men det är nog, blott *han* lefver, hvem kan då rubba ens fröjd? Det är den rätta saligheten, lefvande i Kristus, genom kärleken till honom evig, oförvansklig, fast, såsom han. Den som önskar, längtar, ber blott, att Kristus må lefva och lefva i salighet och ljus och ära, huru kan han någonsin misströsta om bönhörelse och råka i bekymmer?

Men detta lif i Kristus och i kärleken till honom är icke ett lif i strid med verlden, med jorden, med menniskorna! Det är ett fridens lif, fullt af kärlek. Lefvande i Kristus blir man delaktig af hans lif, man älskar verlden med den eld, hvarmed han älskar den och älskade den, då han gaf sitt lif för dess frälsning. Jorden med hvad på den lefver är icke mer ett dödt, syndigt, förloradt stoft, det är fast mer Kristi iklädnad, hans kropp genomströmmad af honom och lifvad af honom, såsom af sin själ. Den sköna Lutherska satsen om Kristi verkligt kroppsliga närvaro i nattvardén hvilar på denna grund. Skulle vi då hata jorden, när vi, med hjertat fullt af Kristus, icke kunna förtära ens ett korn af jordens hvete eller en droppe af dess vin, utan att äta och dricka Kristi sanna lekamen och

blod? Utan Kristus är allt ett själlöst stoft, med honom blir allt hans lefvande kropp, och ingen älskar honom rätt utan att äfven älska den verld, i hvilken han lefver och röres. Så må vi icke förkasta jorden, utan långt mer älska den för Kristi skull, såsom kärleken glädes icke allenast att se in i den älskades öga och der söka en glimt af dess själ, utan äfven att hålla och betrakta dess hand, icke för stoftets skull, som handen innehåller, utan för personens, som den tillhör. Så skola vi icke hata, utan älska; älska jorden, emedan Kristus klär den grön och härlig, älska människorna, emedan Kristus älskar alla och icke vill, att någon skall förkastas, men framför allt älska honom, som gör, att allt blir älskligt, och utan hvilken allt vore stoft och intet, dödt och förloradt.

Om mytens natur.

Dialog.

A. Följe vi ett organiskt lifs evolution retrogressivt, så är det yttersta af dess tillvarelse, vi komma till, dess frö. Detta frö är dock icke något af sig sjelft uppkommet och af flydda skapelser omotiveradt väsende, utan fast mer är det ett något, hvarigenom en vissnande organism går öfver till en åter-uppblomstrande. Fröet innehåller därför på en gång det högsta resultatet af ett försvinnande väsendes alla lifsprocesser och den lägsta synbara början till ett, som skall uppkomma. Nu kan aldrig ett frö rikta och utvidga det lif, som det i sig sluter, med nya, så vidt härmed förstås att förmångfaldiga sin egenskap som centrum, ty i sådant fall skulle naturen omorganiseras genom vilkorlighet; utan dess krafters fria och högsta bestämmelse, för sig betraktade, är att konstruera detta lif, det är bringa det från dunkelhet till klarhet, det är begripa sig sjelft.

B. Hvad du nu talat, A., förstår jag och anser sant, med undantag af den sats, att fröet icke kunde rikta och utvidga det lif, det i sig sluter, hvilket du måste närmare förklara. Hvad jag derutaf ville sluta

till är, att, då lifvet antas öfvergå, genom fröet, ur en organism i en annan, en odödlighet väl vore för det samma i och med fortplantningen gifven, men hvarken ovilkorlig, så vida denna fortplantning kan afbrytas, eller, hvad mera är, ledande till en jämnt stigande förädling, då den blott skulle bestå af i en serie återupprepadt enahanda.

A. Din anmärkning tyckes icke sakna grund; dock är din tanke på en afväg och måste tillrättavisas. Det finnes visserligen ingen bestämd odödlighet, mycket mindre ett oafbrutet stigande i förädling, om i organismens natur låge endast kraften att reproducera sig sjelf; men då i naturen ej gifves ett språng, utan hvarje organism står i omedelbar beröring med en närmast högre och närmast lägre, och hvarje organisms bestånd endast derpå är grundadt, att den i sitt lif eger en kraft att assimilera den närmast lägres ädlaste produkter, så se vi, att just i detta nödvändiga assimilering en oafbruten förädling är betingad, så vida ett vexelhjulsamt lyftande och stigande bereder den lägre organismens öfvergång i den högre. Men man måste icke af livets assimilationsförmåga, hvarigenom det består, utvecklar och förklarar sig, låta sig missledas att anse det samma derigenom riktadt med någon ny tillväxt. Allt hvad i blomningen ligger har redan fröet krafter till, men aldrig har det, jämte sin egen organism, uppdrifvit en annan.

B. Med detta förutsatt, huru bildar du hädan en öfvergång till förklaringen af mytens natur?

A. Väl! om du stiger tillbaka mot en kulturorganismens ursprung, hvad är då det yttersta du finner?

B. Myten.

A. Och denna likt fröet rundad, fullkomligt individualiserad och inneslutande i sitt lif allt, hvad den sedan i kultur-plantan sträfvar att konstruera. Derfor måste, när denna myt ostörd genomvuxit kulturens alla stadier, filosofien, den högsta bland dem, på sin kulminationspunkt visa den samma, och blott den samma, förklarad. Nu har den genomlevvat sitt lif och vilkoret för dess synbara existens, samhället, vissnar; men det ädlaste, den utarbetat, visar sin odelbarhet i det, att det assimileras af ett högre, allmännare lif och med det samma försmälter, emedan dess reproduktionsförmåga uppenbarar sig deri, att dess resultat är ett frö, en myt för en föryngrad kultur, som uppgör till samma väsende, om den finner en ny jordmon att slå rötter uti — en population i naturtillstånd, som hör, anar och gömmer, men än ej fattar den.

B. Du säger, att kultur-organismen, mognad, föder åter ett frö till sin like; men då vi vete, att i hela naturen hvarje frö för att danas fordrar representanter af man och qvinna, och kulturen är ett individuum, tyckes här vara en strid, och på hvad sätt förlika den?

A. Kulturen är icke annorlunda ett individuum, än lifsprincipen mensklighet är det; den eger, som menskligheten, sin man och qvinna.

B. Och dessa äro?

A. Vetenskap och konst.

B. Då så är, så tyckes en individuel kultur-organism, uppgången ur sin myt och vid sin mognad danande en dylik, i en oafbruten, synlig följd återföda sig sjelf likasom hvarje annan planta och som den leda sin aflägsnaste tänkbara upprinnelse ur ett första frö, kastadt af en osedd, allsmäktig hand.

A. Så har jag tänkt mig detta, och har det sanning, så blir då myten intet annat än det frö, genom hvilket en vissnande kultur-organism går öfver till en likartad återuppblomstrande.

B. Men huru kan detta ega en uteslutande sanning, då erfarenheten visar folkstammar, som just hålla på att rikta sin myt, till exempel vildarne i Söderhafvet. Jag påminner mig hafva läst, att förtiga annat, huru inbyggarna på Ovaihi, en tid efter det de mördat kapten Cook, börjat dyrka honom som en gud!

A. Det är icke de, som rikta sin myt, det är fast mer den i dem groende myten, som just nu håller på att genomväxa sitt mytologiska stadium och som existerar ej mindre, än röjer sitt lif, derigenom att den af allt, hvarmed den kommer i beröring, assimilerar eller upptar i sitt väsende det, som med den samma eger en identisk natur. I annat fall skulle man, liknelsevis, nödgas tillerkänna qvinnan större del i det foster, hon framföder, än mannen, då i sjelfva verket båda lika tändt den lifsprincip, som, osynlig centrifierande sig sjelf i qvinnan, lefver i egen kraft och utvidgar sin periferi, utan att moder-skötet är för den sammans existens ett ovilkorligare beting än den mat, den luft och det ljus, den såsom ett i dagen födt foster sedermera behöfver.

B. Så sant visserligen allt detta synes mig, skulle jag dock, för att ytterligare öfvertygas, vilja se dina satser af historien och erfarenheten bestyrkta.

A. Nå väl. Hvilken historisk kultur-organism anser du hafva fullständigast genomlevvat sitt lif och mest till sina öden dokumenterad hafva kommit till vår kännedom?

B. Utan tvifvel den grekiska.

A. Låtom oss då taga den till pröfvosten. Först måste vi då gå tillbaka till forngrekernas myt och betrakta karakteren af den samma. Hurudan var den?

B. Polyteism.

A. Ja, men en polyteism, hvars frö, hvars första ursprung var ren dualism, uppenbarad i Uranos och Kybele (himmel och jord), af hvilkas förmälning gudar och människor ledde sitt ursprung, och detta i en så oafbruten kedja nedåt, att gränsen mellan gudar och människor försvann, hvaraf åter föreställningen, att Zeus bebodde berget Olympos, att gudar bemängde sig med människor, att grader af gudar, halfgudar o. s. v. funnos, var en lika så naturlig som omedelbar följd. Det var således himlen, den personifierade oändligheten, som med jorden, den personifierade ändligheten, vid deras förmälning gaf ursprung åt de gradvis intensiva lifsprinciperna, gudar och människor. Sådan var den myt, grekerna trodde, det var den, som bildade en Olymp af deras berg och födde gudar i deras lundar.

B. Deras naturfriska lif är härigenom ganska sant förklaradt, äfvensom jag finner, att deras myt var en ren dualism, hvars yttersta princip var en oändlighet som pol. Men fortfar.

A. Denna myt fick ostörd genomväxa alla kulturstadier, den gick genom epos till lyra, ur lyra till drama, ur drama till filosofi och förnekade (hvilket jag hoppas framdeles kunna visa dig) vid intetdera af dessa stadier sitt väsende. Nu skola vi blott betrakta dess sista period eller dess lynne som filosofi. Men innan vi företaga detta skärskådande, så säg mig, huru ville du definiera idé?

B. Jag ville kalla den ett centrum, som fullbildat sin periferi.

A. En förklarad lifsprincip. Nu vill jag ytterligare fråga: när anser du en kultur-organism hafva genomlevvat sitt synliga lif; månne icke dess ålderdom är för handen då, när den stat, som utgjort det synliga af dess existens, börjar lossa i sina delar, och dess organiska död då, när denna förstöring är fulländad och delarna ej mer sammanhållas och regeras af samma anda?

B. Visserligen.

A. Godt, så vele vi då fixera dessa båda stadier, men på förhand afgöra, om och huruvida filosofien ligger inom något af dessa.

B. Om, efter hvad du påstått, filosofiens kulmen är resultatet af organismens hela verksamhet, så måste den inträffa der, hvarest förvissningen börjar, således närmast förr än ålderdomen.

A. Men har då kultur-ålderdomen ingen lifsyttning öfrig, efter filosofien ligger framom den samma?

B. Den lefver i minnet af sitt väsendes resultat.

A. I historien. Ja, den har än en yttersta lifsyttning: profetismen, men derom framdeles. Då vi nu således fått allt detta afgjort, så återstår blott att direkt gå till Greklands statshistoria. När finna vi den grekiska statens ålderdom hafva inträffat?

B. Månne då, när Filip af Macedonien underkufvade dess frihet?

A. Då drog den sina dödssuckar, men den organiska kamp, hvarmed den gick in i ålderdomen, var peloponnesiska kriget.

B. Denna sanning ser jag nu så mycket klarare, som jag tillika finner det inträffa, att denna ålderdom omedelbart gaf sitt genomlevvade lifs historia i Thukydidens verk.

A. Jag ville säga detta. Och det är nu lätt att bestämma, genom hvilken individ kultur-organismen förrådde höjden af sin filosofi.

B. Genom Platon.

A. Sant. Så hafva vi då kommit till den punkt, då det skall visa sig, om den sats, vi utvecklat, är grundad. Den lydde: *att då en myt ostörd genomlefvat kulturens alla stadier, måste filosofen, den högsta bland dem, visa den samma, och blott den samma, förklarad.* Och nu återstår att fråga: hvad var det högsta, Platon i sin filosofi nådde?

B. Idéerna.

A. Det är förklarade lifsprinciper och således en förklarad polyteism. Men den yttersta och högsta af dessa idéer, den allmänneligaste, hvilken var den?

B. Verldssjälén.

A. Det är Uranos och Kybele förklarade och i sin sammansmältning utgörande person. Men person är ännu pol, och der pol är, är motpol, och båda betingade en medlare, som, du vet det, snart stod upp i Österlandet. Men härom framdeles. Nu vill jag blott visa dig, att idén person var resultatet af Greklands kultur-organism och att den utgjorde det högsta, hvar till hvarje individ inom den nådde, om man ej vill kalla förvissningens följeslagare, profetian, det högsta en organism når, hvilket ej bör ske, så vida denna icke är grundad inom organismens fulla mognad, utan utom den samma och utifrån hemtar sin realitet. Men det är nödvändigt att bestämma, att grekernas idé: person, utgjorde ett individuum utan en åskådlig, från detta skild person som motpol.

Detta måste vi observera för att ej, då vid vår kulturperiod blir fråga om person, utgjord af t. ex. man och kvinna förenade genom medlaren kärlek, vi må förblanda dessa föreställningar. Att Greklands kultur-organism, dess vetande och dess stat i sin mognad kom blott till idén person, se vi af resultatet i Platons filosofi och deraf, att staten icke drogs af band till en annan, utan kände blott dem, som sammanhöllö dess egen existens. Deraf dess skarpt isolerade lynne. Men att det enskilda individet i staten följde dess typ, se vi äfven deraf, att det ej kände kärleken som idé (en Platons aning), det vi göra, och således icke, som vi, var person och pol på en gång. Att kärleken hos grekerna ej var af idealisk natur, som hos oss, kan ådagaläggas genom andan i deras konst, af kvinnans plats i samhället o. s. v., hvilket allt visar, att deras kärlek var ett begär att konstruera person genom njutning, då vår deremot vill destruera person, som pol, genom offer.

Och nu vill jag blott tillägga, att *sjelf-begripandet* (idén) som person, hvilket slöt grekernas kultur, är just den som vi fyllt, då vid utgången ur barndomen vi begripa oss och som ynglingar konstruera vår myt, kärleken.

Om organism.

Dialog.

A. Då vi föresatt oss att afhandla fenomenet organism, så vele vi på förhand antaga och bestämma en *viss* såsom föremål för vår undersökning, öfvertygade om att, huru olika väsenden än i yttre skepnad må förefalla oss, de dock uppstå, växa och försvinna efter samma grundlag. Men då bland de organismer, vi med våra ögon se och kunna följa, ingen är ädlare och mera omfattande än människan, likasom ingen för oss är mera genomskådlig, så anser jag lämpligast, att vi vid våra reflexioner hålla blickarna på henne. Men då vid begrundandet af mytens natur vi fingo afgjordt, att kultur-organismen, patefierad genom flere individer, var upprunnen ur ett frö, en myt, hvilken den i sin utveckling sedan sökte förklara, så är det analogiskt nödvändigt att antaga, att äfven individet i sin organism från samma utgång sträfvat till samma mål. Nu, huru många markerade stadier genomlefver människan från sin upprinnelse till sin upplösning?

B. Fyra, om jag förstår dig rätt: barndom, ungdom, mannaålder och ålderdom, så framt vi för vår fråga icke äfven böra ha afseende på den tid hon döljes i moderlifvet.

A. Visserligen, och detta så mycket mer, som det just ligger i min väg att, för att understödja säkerheten af mitt indelningssätt, begagna de stora revolutioner, som synbart föregå inom organismen vid öfvergången från ett af dessa antagna stadier till ett annat, och bland hvilka kanske ingen är så i ögonen fallande som den, hvilken eger rum, då samma varelse inom några minuter vore till sin fysiska existens förstörd i samma ställning, som, före dessa minuter, under månader varit ett oeftergiftigt vilkor för dess lif och bestånd. Vi skola således ingalunda förbigå detta stadium, så mycket intressantare som det ligger närmast den för oss ännu oförklarliga lifsgnista, som sedermera, under en fortgång af år, utvecklar synligt sin underbara kraft och, genomlevande organismens vissnande åldrar, förklarad och lefvande upptas i en än högre organism. Detta, om du vill ge dig tålmod, hoppas jag genom analogiens bevisningskraft kunna göra ganska åskådligt och visst för dig. Nu må vi icke dröja att upptaga vårt ämne, der det börjar, och således, om du ej tröttnar att svara, säg mig, hvad är det första, hvarmed ett foster röjer sin upprinnelse?

B. Puls.

A. Det vill säga: sjelfständig rörelse. Denna rörelse synes vara den myt, hvars förklaring slutar evolutionsprocessens första stadium, då åter en urmytens högre potens, assimilerande den förras mogna resultater, med en revolution, som gör fostrets existens

oberoende af modern, framstår i ljuset och förkunnar sitt högre lif genom *sjelfvillig* rörelse.

B. Denna åter måste nu systematiskt bli myt för ett nästa stadium och, i tidens fullbordan konstruerad och sig sjelf förklarande, vara beredd för en i ur-myten liggande ännu högre, allmännare potens af lif.

A. Alldeles så. Och den sjelfvilliga rörelse, som skenbart är myten för barndomen, har barnet förklarat, då det på tröskeln till ungdomen fattar sig sjelft som — person.

B. Detta ger en ganska tillfredsställande förklaring på ett fenomen, som ofta sysselsatt mina tankar, hvarför nämligen människan har i behåll så få minnen från sin första barndom; jag finner nu ganska klart, att barnet, emedan det, ännu icke begripande sig sjelft såsom person, måste lefva, att så säga, i objektet och ett med dem, icke kan förvärfva minnen, då, såsom man vet, ingen minnes sig sjelf utan motsats och någon motsats för barnet vid dess identiska lif icke finnes. Men vi lemnade barnet sig sjelft begripande såsom person.

A. Om det nu fattat sig som person, så måste det i och med det samma känna sig äfven som sådan, som pol med motsats, och därför en, i dess ur-mytt gömd, än högre potens vara beredd att försona denna motsats. Vi kalla denna potens kärlek, ungdomens mystér, och den enhet af tvenne motsatser, den skall i sin förklaring frambringa, är förening af man och kvinna till en person. Till dess denna förening skett, synes således kärleken vara den högsta potens af livvets ur-mytt. Om nu denna förening åter i äktenskapet tänkes såsom skedd (jag väljer uttrycket tänkes, ty

den begripes ej af oss, hvilket skall visas), så måste igen man och qvinna, utgörande en person, analogt känna sig som pol igen och följaktligen en än högre potens förlikande framstå ur livvets ur-myt. Denna potens tänka vi oss som frihet, mannaålderns mystér, och den utgör ej blott en högre förklaring af kärlek, utan är nu i sin ordning anad som ur-mytens högsta potens. Men friheten tänkes förklarad, om mannen identifierat sig som medborgare med stat, och stat är åter pol, som ej af kärleken, förenande man och qvinna, ej af friheten, evolverande blott medborgare-stat, kan med sin motpol förlikas; det måste således en än högre potens framkallas ur ur-mytens, som, innehållande förklaring af alla föregående potenser, tänkes åter som en ur-mytens högsta potens, och denna potens tänka vi oss som död, ålderdomens mystér. Denna är nu den mest på djupet liggande af alla de potenser, som i en synlig organisms evolution röja sig, och är den högsta förklaring af dem alla. Ty hvad är väl sjelfvillig rörelse annat än sträfvande till frihet genom identitet med sig sjelf, hvad kärlek, om ej ett frihetsbegär genom sjelfvets indentifierande med en yttre motsats, hvad frihet, om ej begäret att ytterligare förallmänneliga sitt väsende, och för alla dessa potenser ligger uppoffrandet af ett sjelf till grund, och det vill säga död. Döden är således den högsta förklaring af hvarje synlig organisms alla evolutionsstadier, det vill säga på hela den potens lif, som är organismens myt. Långt ifrån därför att vara ett förintande af lif, är döden livvets högsta förklaring, görande det moget att af en i urlifvet gömd högre potens af lif assimileras, på samma sätt som t. ex. förstörandet af idén person,

betingadt genom kärleken, icke var lifvets förintande, utan dess förhärlikande i ett högre lif. — Och denna sanning är härligt symboliserad i Kristi död, uppståndelse och förklaring. Häraf se vi nu, att en organism för hvarje stadium af sin evolution ser en högre och högre potens af lif vara sin myt, men att hvar och en af dessa potenser, från den lägsta och inskränkteste, uttalar samma lag som den högsta och är dess omiskänneliga symbol.

Att reflektera.

Reflektera är ett ord af dubbel betydelse: man kan *reflektera till något*, man kan *reflektera något*. I förra fallet betecknar det ett återvändande till något, hvarifrån en utgång skett, i senare en återspeglung af någots väsende.

Det mångfaldigas reflexion *till* enheten *utom* det mångfaldiga kalla vi vetenskap, det mångfaldigas reflexion *af* enheten *i* det mångfaldiga kalla vi konst. I förra fallet begriper sig det mångfaldiga såsom skildt från enheten, i senare fallet *är* det mångfaldiga *i* enheten.

Vetenskapen uttrycker därför fall, konsten oskuld! Men den adel, konsten har i sitt väsende, har vetenskapen i sitt mål, och båda hafva i detta mål sin identitet, så vida i enheten de tre tänkta potenserna, enhet, fall och försoning, äro och äro identiska icke i tid och rum, men med tid och rum i sig.

Af det nyss sagda kan ledas, att konst och vetenskap såsom individuella uppenbarelser icke kunna sammanblandas i och med hvarandra, så att vetenskapen skulle hafva ingredienser af konst i sig och konsten af vetenskap. De äro, som personerna i religionens tre-

enighet, lika eviga, höga och stora, förenade, men icke sammanblandade.

Vi se bilder här af, såsom öfverallt, så äfven i menskligheten, der man och qvinna utgöra uppenbarelser af idén menniska och hafva på en gång sin förening i denna idé och sin särskildhet, den ena genom oskuld, den andra genom fall och försoning. Nu är det klart, att för en sådan förening icke ett upphörande af personernas individualitet är betingad, utan tvärt om, så att den qvinligaste qvinna och den manligaste man äro idén menniska närmast och följaktligen närmast identiteten.

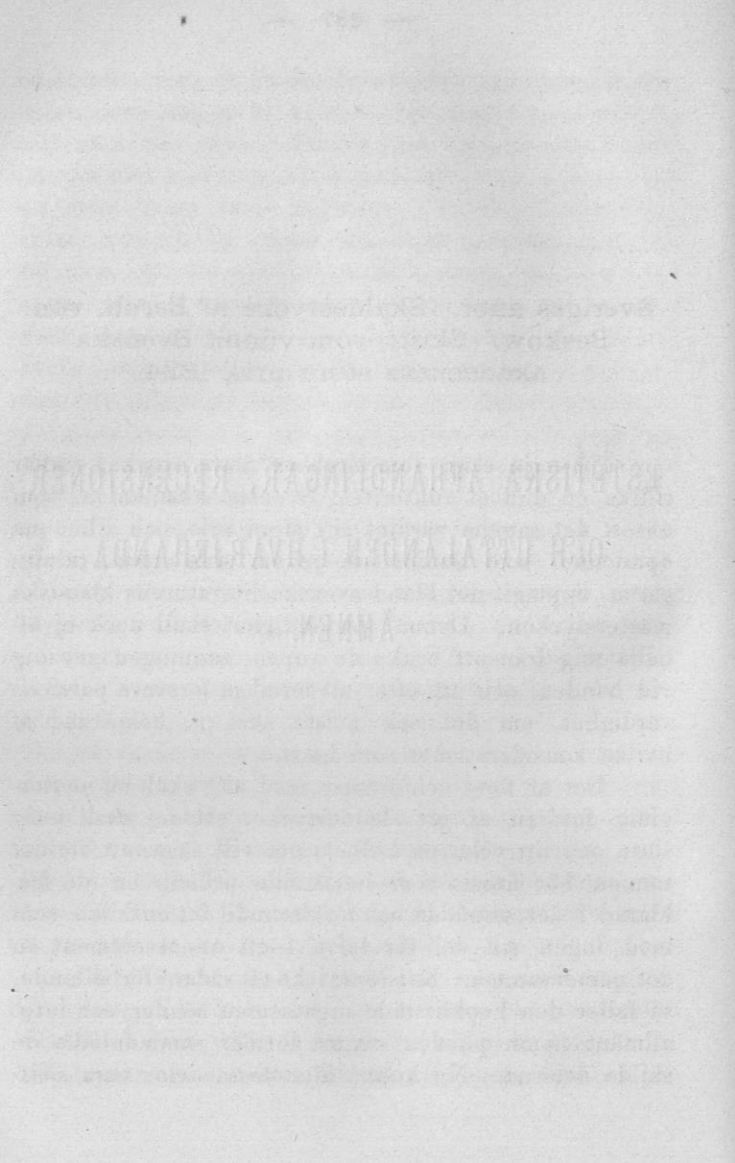
Derför har hvarje menniska sitt ädlaste varande i kärleken, emedan hon i den är renast sin person. Om således ett konstverk i sig innehåller vissa aggregat af konst och vissa af vetenskap, utan att de samfäldt äro förlikta under konstens idé, så är det bilden af en manartad qvinna, ett oting, som visar oss mensklighetens oskuld icke oskyldig och mensklighetens skuld icke skyldig. Det är åskådligt; ty en skuld, som känner sig skyldig, klär sig i botfärdighetens enkelhet och söker försoning; en skuld, som fattar sig som oskyldig, klär sig i oskuldens bruddrägt och dyrkar sig sjelf. Det är icke en träff, att mannen, försmående ytans skimmer, har sitt lif i kampen, qvinnan åter, lefvande i sitt väsendes frid, vill se dess harmoni representerad i hela hennes verld. Det är icke en träff, att vetenskapen gått på prosa till sina ädlaste eröfringar, konsten åter älskat att äfven i den yttre harmonien spegla sin skönhet. Vetenskapen lefver *för* sin fyllnad, konsten lefver *i* sin.

Häraf synes, att de döma orätt, som anse konsten blott i den mon ega betydelse, som den uttrycker

en reflexion *till* enheten, att poesien t. ex. blott så vidt är äkta, som den baseras på en abstrakt spekulation. Tvärt om innebär en sådan konstens trældom en uppenbar bekännelse af dess egen väsentliga obetydlighet, som skulle behöfva hopklistras med adqvisiter ur en annan väsentlighet för att icke falla till intet.

Men likaså sant är det, att till att sentera ett konststycke fordras mer än abstraktion. Dertill fordras en natur för konsten, ett gehör, en blick, som på en gång fattar enheten i det mångfaldiga och mångfalden i det ena. Vore icke så, så borde en tänkare (äfven om han älskade trumman mest af alla instrument) vara kompetent att sentera och bedöma en musikalisk komposition.

ESTETISKA AFHANDLINGAR, RECENSIONER
OCH UTTALANDEN I HVARJEHANDA
ÄMNEN.

Sveriges anor. Skaldeestycke af Bernh. von
Beskow. Skrift, som vunnit Svenska
akademiens stora pris, 1824.

Hvarje slag, som drabbar detta stycke, träffar tillika en dubbel auktoritet: Svenska akademien, som ansett det samma värdigt sitt stora pris, och allmänna opinionen, som åtminstone genom sina organ, tidningarna, upptagit det bland svenska litteraturens klassiska mästerstycken. Denna omständighet skall dock ej afhålla mig från att bruka de vapen, sanningen ger mig vid handen, och att efter all förmåga försvara poesien värdighet, om det ock måste ske på bekostnad af hvilka konsiderationer som helst.

Det är först och främst med allt skäl en oeftergiflig fordran af ett skaldeestycke, att det skall i sig sluta och uttrycka en helhet, det vill säga, att för det samma bör finnas som herskande princip en idé förklarad i det samfälda och förklarande det enskilda, som med ingen sin del får lefva i ett annat element än det gemensamma. Existerar icke ett sådant förhållande, så faller den hopklistrade organismen sönder, och intet allmänt namn på den samma förmår sammanhålla de skilda delarna. Nu kunna åter dessa delar vara sjelf-

bestående, om de fylla de antydda vilkoren för helheten, och ett poem sålunda ega partiela skönheter, som man plär säga. Åtnöjes man med sådana, så kan ens fordran visserligen kallas nedsatt, men kräfver dock ett icke ringa mått af talang för att tillfredsställas. Hvad man vanligast ser, är att de poetiska kompositionerna, så väl till helhet som delar, till den grad sakna uttryck af en genomgripande anda, att hvarje i dem befintlig väsentlighet är snart sagdt icke större än de enskilda orden och taktfötterna. Hvad som ger dem ett sken af sammanhang, är intet annat än en ytlig, halvesann och halfrimlig förbindning af begrepp, som ej håller att skaka på det ringaste, innan hela lappverket faller i bitar.

Så beskaffad är till sin komposition poemet Sveriges Anor. Man må räkna bort en excentrisk tankehäfning, som i hela sin inre sanningslöshet är synlig öfverallt i detta stycke, så återstår, såsom den mest genomgående princip deri, en död kronologi, som vida fullständigare kan inhemtas på några sidor i *Regnérs första begrepp*. Sådan är gången af poemet. Efter en vidtsväfvande inledning i fyra strofer följer Sverige under hedniska tiden, hvars beröm i fyra följande strofer absolveras. Härpå följer naturligtvis Sverige under katolska tiden. Först en inledning i *tre* strofer, sedan *fyra* dylika till Engelbrekts ära, så *en* för Birgers vishet och Torkel Knutssons dygd tillsammansantagna, *en* för Sture-namnet och *en* för namnet af Kristina Gyllenstjerna. Gustaf Vasa, med sin religionsförändring, och Sverges lycka under honom hafva fått *fem* strofer, Gustaf Adolfs tyska krig *fyra*, och båda konungarne tillsammans en slut-kompliment i *en* stof; derefter pri-

sas Oxenstjerna i *tre* strofer, och en Wrangel, en Banér, en Torstensson måste åtnöja sig med *en* gemensam. Karl den tolfte kommer, »*och hjälten lefver om i skaldens skrifter*» i sex strofer, utan att dock veterligen slå en enda man vid Narva eller höra ett skott vid Pultava. — Nu omvexlar taflan, och Sverige byter krigets lagrar mot vetenskapernas. Linné får en strof och Gustaf den tredjes tidevarf åtta. Det följande är komponerad i samma skala, och det af sextiofyra sexradiga strofer bestående poemet slutas omsider med en epilog af fyra strofer, sägande det samma, som prologen sagt. Är icke det hela nu en stor komposition? Än vidare, skall man icke hafva lätt att sammansätta stora arbeten under sådana vilkor för storheten? Hvarje historiskt kompendium vore ju ett stamträd, hvars grenar blott behöfde poetiskt dilateras, för att intet bibliotek i verlden skulle kunna rymma dem.

Men låt vara, att man medgäfvde, det poemet, såsom helhet betraktadt, är lösligt sammansatt, så blir en annan fråga, om dessa stumpar öfver store konungar och män, som, inberäknadt det poetiska kitt, hvarmed de sammanklibbats med hvarandra, bestå af tre, fyra och fem strofer, kunna anses såsom helheter inom sig. Det vore ingen liten förtjenst, om så vore. Men samma fall, som inträffar med de sextiofyra, inträffar med de tre, det fall nämligen, att de icke hålla till hopa, utan rad för rad äro stumpar, lika så vilkorligt anbragta som vilkorligt hopfogade. Och på det att man ej må tro, att denna limningskonst är särdeles stor och svår, och tillika exempelvis se, hur den utöfvas, så vill jag för tillfället välja ett ämne och bearbeta det samma. För likhetens skull låt det vara *Roms anor*. Man

börjar nu med en apostrof till Roms ära, genomgår sedan de sju konungarne, konung för konung, kommer in i republiken och så vidare, hur långt man behagar. Här må vi försöka en introduktion:

Jag vet ett folk, hvars segrars ära mätes
af ingen annan än sin egen glans,
hvars hjeltestorhet icke förr förgätes,
än den planet förgätes, der det fans.
Som solen strålar, så det sände svärden,
och af dess örnars vingar skyldes verlden.

Ditt folk det var, o Rom! du jättemoder
för söner, jättelika som du sjelf;
ditt folk det var, o du, hvars ärestoder
som klippor stått i tjugu seklers elf;
ditt folk det var, o drottning ibland städer;
och om dess anor är det, skalden qväder.

Var helsad, Romulus! — — —

Sålunda är Romulus behändigt nog införd på scenen, och se'n man en gång fått honom dit, så måste man vara en allt för dålig historikus för att ej kunna få honom tillbörligen förpassad derifrån. Efter honom blir det naturligtvis fråga om att komma till ett *adest* för hans efterträdare i regeringen, Numa. Vi må försöka:

Men högre, skönare, än stridens vimmel,
än segerns glans är detta fridens ord,
som gör af jorden en förklarad himmel

och gör af himmelen en blomprydd jord,
religionens ord, som bär åt striden ära
och låter segrarna sin guldfukt bära.

Du kom, o Numa! — — —

Numa var en fredsälskande konung, heter det, som besörjde om gudstjensten och de heliga ceremonierna; öfvergången till honom borde således här anses tämmeligen motiverad. Dessutom hafva mina verser för-tjensten af en mängd briljanta antiteser och praktfulla liknelser, såsom den, att Rom sände svärd, såsom solen skickar strålar, i hvilken föga någon haltning, om också föga halt, skall kunna upptäckas.

Huru vida skilja sig nu mina verser från följande, som börja Sveriges anor?

Jag vet ett land, som ofta manat sängen
att ila kring med sina segrars bud
och, när den sista tonen var förgången,
med nya bragder äskat nya ljud.
Det är mitt land. Jag vill dess anor sjunga,
dess namn låg ofta re'n på skaldens tunga.

Stäld mellan samtiden och efterverlden
är skalden med sin evigt gröna krans.
Han väger obestucken menskors värden,
och skönast af allt jordiskt lof är hans.
För sångens trollstaf öppnas jordens grifter,
och hjälten lefver om i skaldens skrifter.

Af segerminnen fylldt, vårt land vid polen
står som Europas äldsta riddarsal.

På välbekanta hjälmars blickar solen,
och luften känns af segerfanor sval.
På hvarje håll stå forntidsrunor skurna,
och jorden är en enda hjelte-urna.

Är barden tystnad blott? Lyss intet öra,
som uti forna dagar, till hans ljud?
I kungasaln fick han sin harpa röra,
för unge hjälten sjöng han, och dess brud.
Han gör så än. De ädla forntidsseder
hos oss ännu ej gått i grafven neder.

Var helsad, höga tid af våra fäder,
etc. — — — — —

Här följer nu den hedniska tidens lof. Hvarför det kom, när det kom, och ej strax, eller förr, eller efter millioner dylika verser som de föregående, är svårare att bestämma, än hvarför min inledning var blott två strofer lång, hvilket hade sin grund deri, att jag ansåg exemplet vara klart nog redan derigenom, och ej ville onödigtvis belasta min recension med mera kram af denna art. Ty att den kunnat göras under samma vilkor hundradefaldt längre, är vissare än det vissa, att hvarje versmakare med någorlunda öfivad inbillning skall kunna skrifva och sjunga om en spik i evärdliga tider, om han blott har lif och helsa, och att af tjugufyra bokstäfver flere ord skola kunna hopsättas, än någon menskelig tunga hunne med att utsäga. Der ingen nödvändighet är, der är ingen frihet; men menniskan har nog af sin egen vilkorliga viljas inskränkning för att ej vämjas vid att se den samma utom sig represen-

terad, i synnerhet när den visar sig i former, som tillhöra det friaste, det sublimaste, naturen eger. —

Men denna vikinga-tid, huru är den framställd och huru beprisad? Man måste häpna, då man tänker sig den samma, sådan den lefver i sagorna, jämförd med hvad här säges om den. Mig förefaller det, när jag ser denna skildring, som om jag såge ett extrakt af blommor och hörde extrahenten, i det han presenterade mig sin flaska, säga: »Se här en tjusande äng med sina sommarvindar, sina vållukter och sin himmel i blomornas dagg! beundra dess skönhet, förklarad i denna flaska!» Och hvad fins deri? Vilkorligt och tillfälligtvis sammanlupna grofva ingredienser, medan skönheten, glansen, lifvet, som ett caput mortuum, ligga förbisedda, utkastade och glömda. Jag ville kunna afskrifva dessa pompösa verser för att ådagalägga, huru litet de säga och huru mycken användning min liknelse kan hafva i afseende å dem. Samma förhållande eger rum med alla de öfriga hufvudpartierna i detta skaldestycke. Detta kompendiösa sätt att skildra har någon betydelse, då det förekommer episodiskt och följaktligen är underordnad ett högre intresse; utom denna ställning är det dött och intetsägande. —

Sålunda sönderfaller detta poem, så helt och stort det vid ett flyktigt påseende visar sig, i en sammanfogad rad af tallösa småheter, af enskilda exklamationer. Att visa äfven dessa små partiens bräcklighet, skall blifva ämnet i det följande.

Det är klart, att här inga andra i poemet förekommande orimligheter i uttryck eller oegentligheter i tankar få anmärkas än de, som äro nog i ögonen fallande för att kunna med några ord åskådliggöras

och med några lätta deduktioner bevisas. Ett omständligare nagelfarande skulle göra recensionen tre gånger längre än poemet och dock föga nog omfatta allt, hvad som kunde ertappas bristfälligt och misslyckadt under det bländande skimret i detta stycke.

Att sången personifieras i första versen och i samma mening genast öfvergår till sång i abstrakt bemärkelse, äfvensom att författaren kallar Sverige "*sitt land*", i stället för *fädernesland*, må såsom mindre felaktigt blott i förbigående anmärkas.

Men när skalden i följande strof säges vara »ställd mellan samtiden och efterverlden», så tyckes han hafva nog smalt fotfäste, i stället för att i sjelfva verket vara hemmastadd i alla tidevarf. Också vet man ej, hvad han skulle göra med »sångens trollstaf, för hvilken jordens grifter öppnas», om han ej finge röra sig i fornverlden, der griften nu måste tänkas belägen.

Den tredje strofen är i högsta grad förfelad och går, så högtrafvande den än låter, nästan öfver till det löjliga. Det fins ej en rad deri, som icke är en orimlig bombast. Vi må granska den:

Af segerminnen fylldt, vårt land vid polen
står som Europas *äldsta* riddarsal.

Man behöfver blott titta i en historia för att se det osanna i detta påstående.

På välbekanta hjälmur blickar solen,
och luften känns af segerfanor sval.

Om den förra af dessa verser säger intet, så säger i sanning den senare desto mer. Det är ej att undra på, att poesien bland vetenskapsmän i allmänhet

har ett så dåligt namn om sig, då hon vågar komma fram med sådana hypoteser som att förklara kölden af segerfanors svajning. Hvem skulle tyckas, utom på skämt, vilja andraga en dylik sats?

På hvarje håll stå forntidsrunor skurna,
och jorden är en enda hjelte-urna.

Vore den förra af dessa verser sann, så hade Iduna icke haft så stor brist på antiqviteter, och vore den senare *icke* sann, så skulle samma käril, jorden, vara två, tre eller flere urnor, hvilket är omöjligt. Emellertid följer såsom korollarium, att urnan är tämmeligen tjock i godset.

I femte strofen helsar skalden den höga tiden »af våra fäder, med deras äfventyr och segrars *hopp*», hvarvid ordet hopp, tillkommet genom ett föregående opp, kastar den färg på våra förfäder, som skulle de endast förstått att *hoppas* segra. Vidare säger skalden om samma tid:

Ditt hem var än på fjällen, än på vågen,
hvaraf nödvändigt följer, att, då tiden bodde på fjällen, vågen var utan tid, och, då den bodde på vågen, fjällen fingo nöja sig den förutan.

Huruvida antitesen: *ett fläckadt svärd, en obe-fläckad ära*, må anses vågad eller icke, då man allmänt fäster den värsta betydelse vid ett fläckadt svärd, kan lemnas derhän; men den i derpå följande strof förekommande antitesen:

De förde byten hem, men aldrig friden,
är lika litet sann som smickrande för vikingarne, hvarom fråga är, hvilka sålunda skulle med ständig förödelse

hemsökt sitt fädernesland. Man kan visserligen förstå, att författaren menat, det de hvarje gång kommo hem med tanken riktad på nya bragder; men uttrycket är och förblir det oaktadt för mycket oegentligt för att ej förefalla i hög grad stötande.

Lika oegentligt är uttrycket i följande strof:

För första gången *egde* Roma bojor,

der *egde* förekommer i stället för bar; ty hvem skulle härvid ana, att Rom lagt bojor på så många nationer, långt förr än det blef bekant med göterna, då det först vid denna tid säges hafva *egt* bojor.

Sådana verser, som de här näst följande, kunna icke annat än förefalla hvarje öppet öga bombastiska:

Den makt, som här med jernmalm fylde jorden,
med vådor fylde banan för dess män.

Liksom skulle ett lands krigiska anda stå jämnt med dess jernvåg.

Såsom exempel på, hur tvenne liknelser kunna låta granna båda och dock vara helt olika till halt och värde, må följande anföras. Om Engelbrekt heter det:

Ett arf han gaf. Må det af inga skiften,
af ingen våldsmakt ryckas ur vår hand.
Det växer som ett träd ännu på griften
och helsar lifvet ifrån dödens land.
Han gaf det med sin lefnad i de orden:
»att lefva och att dö för fosterjorden!»

Hvilken besynnerlig grupp blir ej här af? Engelbrekts arf, *att lefva och att dö för fosterjorden*, står

såsom ett träd på en grift, och Sveriges inbyggare hålla i det med händerna! Huru annorlunda visar sig ej denna klart tänkta bild, för att inleda Sturarne:

Hvem är den stam, som sig till kungars sluter
och liknar detta träd i söderns vår,
som endast uti stormen blommor skjuter,
i lugnet obemärkt i dalen står?
Är Sture-namnet glömdt? — — —

Huru genomfördt och åskådligt är ej detta!

I nästföljande strof förekommer en misslyckad imitation af Horatius. Det heter om Kristina Gyllenstjerna:

Om verlden grusad hörs kring henne falla,
ej hennes hjältemod dock falla kan.

Skulle då hon ensam stå qvar i verldsgruset, och i annat fall, hvar fins, utan henne, hennes hjältemod? Horatii uttryck, rätt följdt, hade gifvit meningen denna vändning: *om verlden — — faller, träffa ruinerna henne oförfärad*, och bilden hade varit verklig.

Meningar, sådana som dessa:

Se, sanden *liflös* vältrar — —

eller: Och *fria* vindar uti löfven susa

eller: Som en planet kring sin *bestämda* sol,

anklaga sig sjelfva; ty när har sanden lif, när susa bundna vindar i löfven och när går planeten kring en obestämd sol? Den sista satsen är dock någorlunda förklarlig, såsom en pleonasm.

Hvad, som anföres om Oxenstjernas *dygd*, att den var en *sjuttiåra vana*, är i högsta måtto olämpligt.

En märkvärdig fråga är denna:

Har du sett Bälten sina armar *kasta*
med jättekraft kring Hertas gröna skär?

Till hvem, om ej till en Adams nordiska förfäder,
om sådana funnes, kan väl en dylik fråga ställas?

Se'n urminnes tider hafva Bälten i all trohet *hållit*
sina armar slutna kring Hertas skär; när de kastades
deromkring, vet Gud allena.

Nu följer åter en ganska äfventyrlig strof, om
Karl X.

Lik en i förtid hopfäld segerfana,
den ingen mer till striden vecklar opp,
så ligger nu hans tidigt brutna bana
med sina oupphunna segrars lopp!
De alla dock ej gått till grafvens möte:
han lade många i sin sonsons sköte. —

Först och främst är det svårt att finna någon likhet mellan en bruten bana och en hopfäld segerfana, för det andra är det än svårare att veta, hvad hans *bana med oupphunna segrars lopp* vill säga, och för det tredje är det allra svårast att förstå, huru han kunnat lägga i sin sonsons sköte segrar, som han aldrig fått fast.

I nästföljande strof faller sig uttrycket: »*du bådar ryktets ära*», mycket konstladt och tvunget, så att man näppeligen kan föreställa sig, hvad författarens mening dermed är.

Anmärkningsvärdt är vidare ett fel i de tvenne första verserna af derpå följande strof; det heter om Karl XI, att han var

en odalman i enkelhet och *seder*,
i *hjärtats renhet* och i styrkans mod.

Att kalla konungen *en odalman i seder* kan låta göra sig, ehuru man lätt kunde tycka detta berömnära sig till synonymitet med hvardagsuttrycket *bondaktig*; men att kalla honom *en odalman i hjärtats renhet* hade författaren visserligen underlåtit, om han erinrat sig, att värdigheten af att ega ett rent hjerta härigenom nog exklusivt tillerkänts ett enda stånd.

Inom samma strof förefaller vidare den förflugna bilden: »*ett lejon hvar du ljungar*», en den kapitalaste bom emot inbillningens logik.

Det ser nästan ut, som skulle författaren till detta stycke, ju mer ämnets intressantaste punkter eggat hans fantasi, dess mer förlorat takten, klarheten, ja, man kan säga, rimligheten i sina framställningar. Sådant är fallet t. ex. med de verser, han egnat Karl XII:s ära, i hvilka, under en ständig häfning, den ena tanken korsar den andra, den ena bilden är den andras baneman.

För att bestyrka detta torde jag få fullständigt meddela här de fem strofer, som handla om Karl XII:

Här, hvilken jättlik vålnad slår mitt öga,
med glans af krigets gud i enkel dräkt?
Hans blick är evigt fästad på det höga,
och öfver jorden ser han och dess släkt.
Han bär en lager kring den ljusa pannan,
af jordisk prakt försmår han hvarje annan.

Ej skild utaf sin blåa dräkt från skaran,
men blott af hjelteharmen på sin kind,

han står och blottar lugnt sitt bröst mot faran,
så trygg som berget mot en nordavind;
med ingen qvinnofödd är han gemensam,
han går som solen. Han vill vara ensam.

Så är den borne herskarn. Han vill blicka
från lifvets höjder blott på jorden ner.
Lik Jofurs örn han solens glans vill dricka,
der ingen dödligs spår han för sig ser.
Med hvarje namn försmår han sitt förena;
på ryktets branter vill han stå allena.

Känn Karl den tolfte! — Faran med sitt hinder
en okänd skönhets bild för honom är,
tills knäböjd vid hans fot med bleka kinder
sin rädda hand i bojan sjelf hon bär.
Då ser han sig omkring och spörjer fälten,
om någon än vill pröfva svenska hjelten.

En gud i lugn, ej känd af fröjd och smärta,
okufvad honom döden ännu fann,
som smög sig under sömnen i hans hjerta,
det ingen, då han vakade, än hann.
Men ser du handen spänd kring hjeltens värja,
den bådard strid ännu på dödens färja.

Han sjönk. Med honom slumret sänks kring norden,
och rosten gnager på det sänkta svärd. &c.

Då nu Karl XII här ganska lämpligt blifvit inledd
som person och åskådliggjord i sin enkla drägt, i glans
af krigets gud, hvarför skall den okonstlade och sanna
bilden genast förstöras genom den underliga ovanan

att ha sin »blick evigt fästad på det höga»? Det är språng af denna art, som skilja diletantan från den sanna konstnären och som mer och mindre tydliga förekomma öfverallt i arbeten, öfver hvilka det verkliga geniets anda icke hvilat. De förbises lätt, enskildt betraktade, der de anbringas med den förvirring, att de icke lemna fantasien tillfälle att hinna göra sig någon bild; men tvingas de på inbillningen, se'n den förut blifvit stämd till någon den minsta klarhet, så stå de fram i hela sin disharmoniska oreda och förstöra den skapelse, till hvilken de fogas.

Hvad skall man säga om den besynnerliga versen:

Men blott af hjelteharmen på sin kind.

Hur ser en hjelteharm ut på ens kind? Och något slags utseende måste den hafva, efter man på den skall kunna skilja Karl från skaran. Såsom bekant är, har kinden föga något annat fysionomiskt språk än färgen. Det blir således fråga om, i hvilken färg hjelteharmen visar sig, om den är hvit eller röd? — men hvar stannar allt detta! En underlig sammanställning är det, att denna permanenta *hjelteharm* träffas förenad med ett lika permanent *lugn*. Det heter ju, att Karl »blottar *lugnt* sitt bröst mot faran»; att han är »en gud i *lugn*». Detta är dock för groft, för att man ju bort inse och rätta det.

Det samma må sägas om det stridiga i de båda uppgifterna:

Hans blick är evigt fästad på det höga;

och: — — — Han vill blicka
från lifvets höjder blott på jorden ner:

hvilkas motsägelse inbördes är för klar för att behöfva förklaras.

Då man läser, att faran var för Karl XII såsom en okänd skönhet, så faller det en ovilkorligt in, oberäknadt annat, att den ej var för honom särdeles lockande; ty som bekant är, brydde sig denne hjelte litet om *kända* skönheter och säkert än mindre om *okända*.

En öfverdrift, som icke låter oss se Karl i något imponerande skick, är uttrycket: han ser sig omkring och spörjer fälten, om någon än vill pröfva svenska hjelten. Det är författaren här, som talar i hjeltens namn om hans mod, det han sjelf säkert var för stor-sinnad till att röja i stora ord.

Här åter en liten förteckning på enstaka oegentligheter:

Han sjönk. Med honom slumret sänks kring norden; nu hvilken undersyn mitt öga bådär: och vikingdraken ej kring hafvet flyr.

Hvad vill det säga, att Karl den tolfte sänktes kring norden?

Kliar ögat, eller på hvad sätt förebådär det undersynen?

Var det vikingarnes vana att *fly* kring hafvet?

Men hvartill tjenar det att vidare framdraga svagheter af detta slag? De redan anförda vittna nog emot detta stycke, och att ytterligare fullfölja en jagt på dylika, skulle leda till enformighet utan ändamål. Att jag företog mig att afskrifva i ren följd ett längre fragment af poemet, skedde i afsigt äfven att ge läsaren en lättare öfversigt af, huru tätt på hvarandra oegentligheter i allmänhet anträffas deri.

Jag tviflar icke, att mången skall tycka mig hafva gått för hårdtaget till väga vid kritiken af enskilda bilder och uttryck, mången kanske anse oegentligheter af det slag, som jag med stränghet klandrat, privilegierade i poesien, der icke allt, som man säger, bör tagas så noga efter bokstafven. Gerna hade jag undvikit det omständliga argumenterandet, om jag kunnat antaga, att hvarje fel, så snart det blott blifvit afskrifvet, setts af mina läsare i samma dager som af mig. Hvad åter den punkt beträffar, att det svulstiga, det öfverdrifna, det osanna kunde hållas för att vara tillåtet i en poetisk komposition, gäller en sådan mening blott hos dem, för hvilka poesien i sin höghet icke är till. Detta är poesiers frihet och guddomliga privilegium, att skapa, såsom naturen skapar, i en obegränsad mångfald efter en obegränsad lag. Yran, godtycket och flärden äro evigt förvista ur dess helgade område. O, att det komme en tid, då man allmännare än nu ville erkänna, att poesiers sanning icke stöder sig på en skralare grundval än vetenskapens i dess högsta och ädlaste anda, att den stöder sig på naturens inre eviga nödvändighet, inneboende i menskligheten, såsom i allt. Man skulle då mindre än nu vara färdig att hylla med namnet af det högsta en menskelig reflexions ensidiga, svaga rimmade studier, mindre än nu fördraga under poesiers fana ett logik och förnuft trotsande sjelfsväld; men man skulle hjertligare än nu lefva i det sanna lifvet, gladare än nu se in i den harmoniska naturen och ädlare än nu hylla den osminkade, oskyldiga sanningen i dikten som i vetenskapen. Hvad skall man säga om en opinion, som med lika entusiasm hyllar det ädlaste, poesien skapar, och det mest fåvitska, en osansad fantasi fram-

bringar. Kan man tänka sig hos kritiken något det minsta begrepp om hvad skönhet är, så länge den med samma allmänna termer af ett omotiveradt beröm omtalar det höga och det låga, geniets inspirerade utgjutelser och menniskonyckens missbildade foster, då den får infallet att producera. Hade man någon aning om, hvilken oändlig grad af ljus från höjden erfordras för att frambringa något sådant som t. ex. i vår litteratur Den gamle knekten af Franzén, att icke nämna flere andra skapelser så af honom som Bellman, skapelser, som äro så rena, att icke ens deras författares egen hand får komma ytterligare vid dem, utan att de skola inquineras, så skulle man förarga sig i stället för att lyckönska sig öfver dagens slagdängor, så sant som Moses, då han skådat Gud, slog lagens taflor sönder af förtrytelse vid anblicken af den gyllene kalfvens dyrkan. Jämför den episoden om Karl XII börjande strofen med denna af Franzén, då han fört den gamle knekten på en klippa i Saimen och sjunger:

Det syntes på hans vissna kind
en banad väg för tåren,
och kulen fläktade en vind
de glesa silfverhåren.

Hvilken olikhet i förklaring, i sanning, i skönhet! Huru lefvande är ej den ena bilden åskådad, och huru blott tänkt är ej deremot den andra. För öfrigt hvilken enfald hvilat ej öfver Franzéns tafla, och huru innerligt griper den ändå icke sinnet! Jag ville se ett försök att i den upptäcka och bevisa någon oredighet, någonting, som vore för mycket eller för litet, med ett ord, något vilkorligt och följaktligen icke i sitt inner-

sta väsende sant och träffadt. Men så diktar naturen, och hvar fins en konst, som mäktar göra det samma som den?

Att Svenska akademiens pris ofta tillfallit underhaltiga stycken, har mer än en gång blifvit anmärkt, och i sjelfva verket har man sällan sett de belönade skrifternas inre värde motsvara den utmärkelse, de skördat; dock torde väl föga något med stora priset hedradt stycke, allt ifrån akademiens stiftelse, i klenhet öfverträffa poemet: *Sveriges anor*. Det må dock med rättvisa anmärkas, att denna misslyckadt patriotiska komposition, såsom underlägsen en hel mängd af hr v. Beskows andra dikter, är lika umbärlig för dess författares literära namn som för hans medborgerliga ära.

(H. M. 1833, n:r 9—11.)

Flickorna i Askersund. Berättelse från Karl
XII:s tidevarf, af G. H. M(ellin).
Stockholm, 1832.

Herr M., förut känd genom flere novell-artade berättelser, har i närvarande arbete mera närmat sig det objektiva och skarpare träffat tingens sanning än i någon enda af sina förra skrifter. Rec. har förut alltid tyckt sig märka hos hr M. ett bemödande att eröfra och återge likheten af föremål, dem han blott efter beskrifning känt, då här åter förekomma skildringar af personer och ämnen, som passerat författarens egen varseblifning. Och i sjelfva verket huru naturligt visar sig icke detta? Hvilken förändring i kostym har ej egt rum sedan ett par hundra år inom de kretsar, der hr M. förut älskat att röra sig. Likasom en nedkastad spån sakta och likformigt rör sig i det lugna vattnet ofvanom fallet, men, så snart den hunnit randen af det samma, i hvart ögonblick byter rum och ställning, så visa sig äfven personer och seder i en stereotypisk hvila på de ställen, der de ännu icke trädt i beröring med statens och samhällslifvets större hvalfvningar eller

närmat sig de punkter, hvarest sådana försiggå, då de deremot i dessas hvirfvel oupphörligt skifta och ombyta former. Hvem t. ex. ville väl mer tro sig finna i någon samtidens uppenbarelse en verklig och lefvande bild af den äkta, gamla aristokratien, eller på någon ort, der den nuvarande allmänna europeiska bildningen och tonen fått insteg, träffade taflor af ortens ursprungliga inre sedvanor och karakterer? Sålunda hafva fenomenen i hr M:s förra skrifter icke, eller åtminstone till en obetydlig del, haft förebilder i det samtidslif, han haft tillfälle att se och studera, och man får därför icke undra, att den likhet, hans taflor af äldre tider ega med sina urbilder, mest och nästan ensamt består i några föråldrade talesätt och vissa historiskt bekanta drag af yttre lokala plägseder och kostymer. Man må icke för mycket vidsträckt yrka den sats, att snillet och talangen kan återskapa en försvunnen värld och liksom uppväcka de döda. Har ett tidsskick aldrig legat inom en författares synkrets, så kan han om det samma ingen omedelbar föreställning ega, och den medelbara historiska bekantskapen med det samma, huru bristfällig, huru ytlig är ej den, egande blott i några stela konturer de lefvande anletsdragens gröfsta och lättast ertappade nyanser. Endast i ett tidehvarfs poesi, om tidehvarfvet egt en sådan, kan man i främmande åldrar få dess bild mera individualiserad; men också med denna fördel på sin sida har en konstnär svårt att arbeta sig ur sin egen tids olikartade och mäktigare inflytelser för att kunna återge det förflutnas väsende rent och ouppblandadt.

Helt olika är förhållandet, då en aflägsen tid till sin inneboende anda i sjelfva verket icke dött, utan

lefver qvar i den närvarande. Konstnären uppammas i detta fall lika mycket för att fatta den förflutna tiden som den, i hvilken han lefver, och forntidens traditioner erbjuda sig honom icke såsom behöfvande förklaring, utan såsom förklarande.

Rec. har velat komma till den sats, att hr M., oaktadt han tecknat scener, som han sjelf kallar det, från Karl XII:s tid, likväl haft hela fördelen af att äfven i våra dagar hafva deras trogna bilder för ögonen. Ty om än flickorna i Askersund, sedan hundra år tillbaka, förändrat ton och moder, så återfinnas dock deras enkla hjertlighet, deras öppna kapriser, deras många funderingar och små bekymmer öfverallt, der en liten stad eller der en liten folkklass i en stor stad håller på att i isolerad lugn utspinna sin egendomlighet. Hr M. tecknar i detta sitt arbete föremål, dem han sett, i hvars sfer han kanske någon gång varit indragen, och deraf kommer den fläkt af ett con amore i teckningen, som så helsosamt utbreder sig öfver hans taflor. Om man ville fästa sig vid namn, kunde man lämpligast kalla dessa hans skildringar: teckningar ur småstadslifvet, och, i sanning, den lilla skymt af karikatyr, som då och då är märkbar i detaljerna, skulle föga göra benämningen olämplig.

Intrigen i stycket är underordnad och alldeles försvinnande till sin betydelse ibland de lifliga bilderna, som uppträda i det samma, — en omständighet, som talar mycket till arbetets fördel. Rec. har tyckt sig finna de svagaste partierna der, hvarest denna intrig för sin utveckling fordrat en mera uteslutande behandling; och i detta afseende liknar hr M:s berättelse dem, som man eger af Walter Scott. De finare förknipp-

ningarna af ämnets och dialogernas partier äro väl icke alltid nog lätt och ledigt gjorda, men denna förmåga är också den sista, en dramatiserande konstnär lägger till sin fulländning. Rec. ville på det högsta hos sina landsmän rekommendera detta lilla arbete och tror, att hvar och en, som läser det samma, skall erfara den känsla af trefnad och hjertlighet, som en glad och harmlös blick på verkligheten i lifvets små, ofta förvända scener skänker.

(H. M. 1832, n:r 94.)

Öjungfrun. Berättelse af G. H. M(ellin).
Stockholm, 1832.

Man har anmärkt mot författaren till denna bok, att en för mycket brådskande och delad literär verksamhet hindrat honom från att ge sina skrifter den rundning och fulländning, de eljest syntes egnade att emottaga. Hvad än förhållandet kan vara med några hans andra arbeten, ger åtminstone icke förevarande lilla skrift anledning till en sådan anmärkning. Ty hvad tid och använd möda kan ge af yttre polityr, ton och elegans, saknas visserligen icke i detta arbete, hvars språk i sirlighet och städning kan täfla med hvilket mönster som helst. Närmare torde man hafva träffat förhållandet, om man säger, att denne författare vanligen med för liten allvarlighet pröfvar sin frändskap med de ämnen, som kunna rinna honom i hogen, och för hastigt bestämmer sig för ett eller annat af dem. Hvar och en, som med någon den minsta hog omfattat skapande konst, skall nödvändigt hafva fått erfarenhet af, huru lätt och snart ett föremål kan visa några nätta och användbara sidor, och huru litet man ändå träffat deri den anda, ur hvilken ensam man med säkerhet,

sanning och fullhet kan gestalta ett konststycke. Om det därför kunde bli fråga om att ge hr M. ett råd, så skulle det mindre bli en uppmaning att hejda sig vid utförandet af ett ämne än att vara kysk vid valet af ett sådant.

I förevarande lilla berättelse, säkert den minst lofvande af hr M:s produktioner, skildras en blind faders och hans dotters vistelse på en obebodd ö i Indiska hafvet. Författaren har sjelf, med antydning af egna ringa anspråk på sin boks värde, kallat den en Robinsonad och haft fulla skäl dertill. Man kan icke säga, att det ligger något egentligt tröttande i hans berättelse, med all den enformighet, som ifrån ett sådant ämne svårligen kan aflägsnas; men läsningen i sin helhet efterlemnar något tomt och otillfredsställande, liksom enskilda partier genom sin karakterslöshet och, ibland, tillgjorda onatur väcka misshag. Den gamle fadern förblir genom sin eviga pjåkighet och sin sjelfbestämda hjälplöshet ständigt en mera ömklig än underhållande person. Härtill kommer, att hans forna lefnadsyrke, sjön, bort verka hos honom ett helt annat sätt att tänka, vara och känna än det, han här visar. Hans dotter är väl litet intressantare, men äfven hon har för mycket af faderns slapphet för att intaga. Man hade bort få se någon inflytelse på hennes väsende af den långa ensamheten och tvånget att vara allt för sig sjelf, men denna ganska naturliga fordran har icke blifvit tillfredsstäld: tvärt om är hon sig fullkomligt lik från början till slutet, och nästan inga konflikter sammanlänkas, i hvilka hennes utveckling möjligen kunnat afspeglas. Den lika så sanna som vackra uppfinningen, att låta henne på blad inrista sina idéer i

ensamheten och mildra sin saknad genom dess uttryck, hade bort behandlas med mycket större varsamhet, än här skett. Kanske hade blott en ton i hennes utgjutelser träffat naturen; men denna hade författaren kunnat hemta ur de vilda nationernas sånger, och denna hade ej sväfvat ut i tomma sentimentaliteter, den hade yttrat sig i episoder, fulla af händelser och väsentlighet. Nu måste rec. bekänna, att det enda i hela boken, han känt sig frestad att öfverhoppa, var just hennes skriftställereri, och han fruktar mycket, att hon öfverhoppat det sjelf, ifall hon och icke författaren fått afgöra, ty något sådant hade hon troligen försmått att skriva. — Mest misslyckadt är dock hennes förhållande vid det räddande fartygets och broderns ankomst. Rec. anser sig icke behöfva ingå i någon detalj i detta afseende; hvarje läsare skall troligen finna riktigheten af denna anmärkning, likasom äfven författaren säkert med läsare-öga skall anse den grundad.

Till lyckade partier i stycket hör, utom språket i allmänhet, beskrifningen af flickans uppvaknande ur sin sjukdom, äfvensom åtskilliga målningar af naturscener och teckningen af ön. Det vore obilligt att med stränghet granska ett arbete, som framlemnas med så små pretentioner som detta, men då hr M. har en talang, hvars utveckling ingalunda kan vara ligkiltig för någon vän af litteraturen, så tillhör det kritiken att fästa vikt äfven vid det af honom sjelf som obetydligt ansedda och anmärka brister, hvilka lätt kunna öfverflyttas från leken till allvaret.

Lucrezia Borgia. Dram af Victor Hugo. (Öfversättning. Upsala, 1835.)

Svenska literaturen har åter fått en öfversättning af ett af V. Hugos arbeten. *Lucrezia Borgia*, denna berömda dram, som uppfördes 100 gånger på scenen i Paris, mottogs på Londons teater med beundran, utgafs på tyska i tvenne särskilda öfversättningar och utsåldes i två tusen exemplar inom de två första dagarna sedan den lemnat pressen, har nu af en anonym blifvit öfverflyttad äfven på svenska. Då detta skådespel kan anses karakterisera syftningen och andan af den franska romantiska skolans vitterhet och V. Hugos namn vunnit den ryktbarhet, att en närmare bekantskap med hans poetiska alster icke kan anses likgiltig af någon, som intresserar sig för bildning och konst, kunna vi icke annat än hålla öfversättaren räkning för hans företag att göra detta den franska skaldens arbete tillgängligt äfven för dem, som icke kunna läsa det på originalspråket. Vi anse därför såsom helt och hållet öfverflödig den ursäkt, öfversättaren i företalet gör, i anledning af sitt val af original. Ty ehuru mycket finnes i Hugos dram, som stöter våra begrepp om

natur och seder, och många drag förekomma der, som genom sin mörka skändlighet väcka vämjelse och harm, är dock vigten af att känna kulturens gång och utveckling större än vådan af att bli missledd och sårad genom dess möjliga afvikelser och villor.

Vi gifva här en exposition af ifrågavarande dram för att sedan öfvergå till några reflexioner öfver den samma och öfver den romantiska skolan i allmänhet.

Dramen öppnas med en fest i Venedig. På en terrass utanför det palats, hvarest festen firas, samtala fem unga, präktigt klädda herrar i natten. Jämte dem befinnas på scenen en föregifven spanior, egentligen hertiginnans af Ferrara, *Lucrezia Borgias*, förtrogne, samt en ung lycksriddare, *Gennaro*, öfver hvars härstamning ett mörker hvilar ända till slutet af dramen, då det upptäcks, att han är Lucrezias son. Denne Gennaro insomnar nu, under det de öfriga samtala om de rysligheter, som befläcka familjen Borgia. Till en utgångspunkt må här anföras en del af samtalet:

GENNARO

(kastar sig i en länstol i sofvande ställning).

Väcken mig, när Jeppo slutat.

JEPP0.

Så här är historien. — Det hände år fjortonhundraåttio . . .

GUBETTA

(i ett hörn af teatern).

Fjortonhundraåttiosju.

JEPP0.

Rätt! 1497, på en viss natt mellan onsdagen och torsdagen . . .

GUBETTA.

Nej! mellan tisdagen och onsdagen.

JEPPÖ.

Ni har rätt. — Denna natt då såg en färjkarl vid Tibern, som hade lagt sig i sin båt vid stranden för att vakta sina varor, någonting förskräckligt. Det var litet nedanför kyrkan S:t Hieronymo. Det var vid pass fem timmar efter midnatten. Färjkarlen såg två män, som gingo till fots, gå i mörkret på vägen vester om kyrkan hit och dit, liksom de voro oroliga; hvarefter två andra syntes; och slutligen tre, alltså summa sju. En enda var till häst. Natten var ganska mörk. I alla hus, som ligga åt Tibern, var intet ljus, utom i ett enda fönster. De sju männen nalkades till flodstranden. Den, som var till häst, vände bakdelen af sin häst åt Tibern, och då såg färjkarlen tydligt på denna bakdel ben, som hängde på ena sidan, och armar och hufvud på den andra, — liket af en man. Under det deras kamrater lurade i gathörnen, togo två af dem, som voro till fots, den döda kroppen, svängde honom två, tre gånger med kraft och kastade honom midt i Tibern. I samma ögonblick, som liket slog i vattnet, gjorde den, som var till häst, en fråga, hvilken de två andra besvarade med: ja, min herre. Då vände sig den ridande åter till Tibern och såg någonting svart, som flöt på vattnet. Han frågade, hvad det var. Man svarade honom: min herre, det är den döde herrns mantel, och någon af de sju kastade stenar på denna mantel, hvilket kom den att sjunka. Sedan detta var gjordt, bortgingo alla i sällskap och togo vägen till S:t Jacome. Detta såg färjkarlen.

MAFFIO.

En sorglig händelse! Var det någon ansedd man, som desse kastade i vattnet? Den der hästen gör ett sällsamt intryck på mig; mördarn på sadeln och liket bakpå!

GUBETTA.

På den der hästen var det två bröder.

JEPPO.

Ja, så var det, herr de Belverana. Liket var Giovanni Borgia; den ridande var Cesar Borgia.

MAFFIO.

En helvetes familj, de der Borgierna! Men säg, Jeppo, hvarför mördade broder på detta sätt broder?

JEPPO.

Jag vill ej säga er det. Orsaken till mordet är så vederstygglig, att det bör vara en dödssynd att blott omtala den.

GUBETTA.

Jag skall säga eder det, jag. Cesar, kardinal af Valence, dödade Giovanni, hertig af Candia, emedan båda bröderna älskade samma qvinna.

MAFFIO.

Och hvem var denna qvinna?

GUBETTA

(alltid i fonden af teatern).

Deras syster.

Denna vidunderliga qvinna, denna de båda rivalernas syster, är *Lucrezia*, dramens hjeltinna. Äfven hon är maskerad närvarande vid festen och vistas under

ett främmande namn i Venedig. Så snart de fem unga herrarne slutat sitt samtal och gått ut, inträder hon på scenen, hvarest Gubetta och den sofvande Gennaro qvarblifvit. Hon stannar framför den senare, betraktar honom med hänryckning och vördnad, veknar till mildhet och ger, efter en kort dialog med Gubetta, befallning åt denne att låta frigifva fem fångar, som hon namnger och hvilka, enligt Gubettas utsago, ännu icke hunnit blifva hängda, strypta eller förgifna. Följande karakteriserar de båda personernas stämning under denna scen:

DONNA LUCREZIA.

Gubetta, börjar icke verkligen vårt gemensamma vanrykte, vår gemensamma vanära, ryktet om våra mord och förgiftningar att trycka dig?

GUBETTA.

Alldeles icke. När jag går på Spolettos gator, så hör jag väl någon gång galg-foglar mumla omkring mig: hu! den der är Gubetta, förgift-Gubetta, dolk-Gubetta, galg-Gubetta! ty de ha fäst efter mitt namn en lysande ägrett af öknamn. Det der allt säger man, och när munnen ej säger det, så är det ögonen, som säga det. Men hvad gör allt det der? Jag är så van vid min dåliga reputation som påfvens soldater att officiera vid messan.

Gubetta går bort, och Lucrezia, som aftagit sin mask, väcker Gennaro med en kyss på hans panna. Emellertid har hon blifvit bespejad af tvenne masker, hennes gemål och en hans förtrogna. Hertigen återvänder genast, full af svartsjuka, till Ferrara. Gennaro åter griper omkring Lucrezia och vill hålla henne qvar;

hon flyr, och han följer efter. I det samma varseblifs och igenkännes hon af tvenne af de förut omnämnde herrarne, som skynda att samråda med sina vänner för att rädda Gennaro ur denna snara. Derför, när i följande scen Gennaro omtalat sina öden för Lucrezia och hon, än försmältande af ömhet hört honom uttrycka sin kärlek till sin mor, som han sökt och aldrig funnit, än förkrossad och ångerfull hört den afsky, med hvilken han nämner Lucrezia Borgias namn, utan att känna den, med hvilken han talar, inträda hastigt de fem unga herrarne och yppa för Gennaro, hvem hon är, i det att hvar och en af dem stiger fram och presenterar sig för henne såsom en son eller nära anförvändt till någon, som hon låtit förgöra. Efter de gräsligaste beskyllningar och en lista på brott, som äro för mycket skändliga för att här kunna omnämnas, slutas uppträdet så:

MAFFIO.

Vill du veta hennes namn, Gennaro?

DONNA LUCREZIA.

Nåd! nåd! mine herrar!

MAFFIO.

Gennaro, vill du veta hennes namn?

DONNA LUCREZIA.

(Hon kastar sig på knä för Gennaro.)

Hör icke, min Gennaro!

MAFFIO

(utsträckande armen).

Det är Lucrezia Borgia!

GENNARO

(bortstötande henne).

O!

(Hon faller afdånad vid hans fötter.)

Första aktens andra afdelning börjar med en scen emellan Gubetta och Lucrezia, på en öppen plats i Ferrara. De fem herrarne, som nyligen så hårdt anklagat Lucrezia, befinna sig nu i hennes hufvudstad på en beskickning från Venedig. Gennaro har äfven åtföljt ambassaden.

LUCREZIA.

Är allt färdigt för denna afton, Gubetta?

GUBETTA.

Ja, ers höghet.

LUCREZIA.

Komma alla fem?

GUBETTA.

Alla fem.

LUCREZIA.

De ha ganska grymt skymfat mig, Gubetta!

Man finner, att en hämndplan är å bane, och Lucrezia ber Gubetta vaka, att intet ondt händer Gennaro.

De fem herrarne uppträda, sedan de förra aflägsnat sig. De tyckas finna det nog vågadt att hafva kommit till Ferrara vid sakernas nuvarande ställning, och en och annan röstar för att begifva sig bort redan innan qvällen, så mycket mer som ambassaden redan uppfyllt sitt ändamål. Borgiernas gift omtalas och de medel till hämnd, den förolämpade Lucrezia eger. Emel-

lertid besluter man att öfvervara en bal för aftonen, hos en prinsessa Negroni, boende i granskapet af det hertigluga palatset. Gennaro, hvars afsky för Lucrezia Borgia under fortgången af samtalet stegras till det yttersta, lösbryter med sin dolk från palatsets vägg den första bokstafven af namnet *Borgia*, så att blott ordet *orgia* återstår. Gubetta säger blott: »Herr Gennaro, den der ordleken skall i morgon ställa hälften af staden under ransakning.» — Andra akten: Gennaro är gripen af hertigens utskickade och väntar utanför hans rum. Hertigen, don Alfonso d'Este, ger befallning åt en förtrogen att hålla i beredskap både gift och svärd och ställa sig utanför vid en dörr till salen. Lucrezia anmäles och inkommer, beklagande sig häftigt öfver den skymf, som tillfogats henne genom vanställande af hennes familjenamn. Då hon får höra, att den brottslige redan är i hertigens våld och i hans palats, tar hon en ed af sin gemål, att han icke skall låta den skyldige komma med lifvet undan. Den svartsjuka hertigen ger henne med skadeglädje detta löfte och låter införa den anklagade. Lucrezia igenkänner med fasa Gennaro. Hon försöker att förklara honom oskyldig, men han sjelf bekänner allt. Nu följer ett enskildt samtal mellan Lucrezia och hennes gemål, under hvilket hon med både smicker och hot försöker beveka honom att lössläppa Gennaro. Don Alfonso förblir obeveklig och befaller slutligen, efter ett osminkadt yppande af sin verkliga sinnesstämning mot sin maka, henne att välja mellan att räcka Gennaro förgift eller se honom nedstötas. —

Gennaro införes åter. Don Alfonso visar sig nu, såsom vore han blidkad och färdig att anse den ankla-

gades förbrytelse blott som ett förlåtligt ungdomsöfvermod. Då det vidare under fortgången af dialogen yppas, att Gennaro en gång räddat en af don Alfonsos närmaste från döden i en batalj, befaller hertigen, såsom det synes för att hedra honom, sin gemåliskänka åt honom en bägare vin. Efter fåfänga försök att undvika detta, nödgas Lucrezia bjuda honom det förgiftade vinet. Han dricker, och don Alfonso aflägsnar sig. Så snart de båda blifvit lemnade allena, yppar Lucrezia för Gennaro, att han fått förgift, men framtar i det samma ett motgift och ber honom dricka ut det. »Hertiginna», säger Gennaro, »hvem går mig i borgen för, att icke just detta är giftet?» Lucrezia, förkrossad af hans misstankar och den afsky, han röjer för henne, fortfar att besvärja honom att emottaga det enda medel, som fins till räddning, och Gennaro, som slutligen låter öfvertala sig dertill, ledsagas af sin räddarinna ut och ålägges att i ögonblicket lemna staden, hvarest faror af alla slag omgifva honom.

Snart får dock hertigen höra, att Gennaro undkommit, och beger sig med en förtrogen till hans bönings för att mörda honom. Medan de stå gömda utanför Gennaros dörr, kommer en af dennes vänner och öfvertalar honom att icke brådska med resan, utan deltaga i balen hos prinsessan Negroni. Då Gennaro går in på sin väns förslag, uppskjuter hertigen och tyckes ändra planen för sin hämnd och går bort med sin medhjelpare.

Tredje akten. En praktfull sal i palatset Negroni. När ridån går upp, sitta vid ett praktigt serveradt bord fjorton gäster, nämligen de fem unga herrarne samt Gubetta, Gennaro och sju unga damer. Vin och rätter

serveras, och alla dricka utom damerna och Gubetta, hvilken blott låtsar deltaga i glädjen. Dialogen rör särskilda ämnen, vin, kärlek, glädje; man skämtar, är artig. Gennaro ensam är allvarsam och sluten. Om-sider yttrar Gubetta tyst en önskan att få damerna att aflägsna sig. Han börjar en ordvexling med en af her-rarne, hvaraf denne bringas i raseri, och fruntimren draga sig undan. Man finner snart, att dörrarna äro reglade utanför, men gelaget fortfar, man hejdar sig, och Gubetta uppstämmer en dryckessång, hvartill de öfriga sjunga i chor. Plötsligt hör man röster, som sjunga med sorglig ton lik-psalmer. De tyckas närma sig. Man gissar hit och dit, antar, att det är någon, som begrafves, börjar stoja åter och fortsätter dryckes-sången. Då öppnar sig en stor dörr i fonden, och der utanföre visar sig en stor, svarttapetserad sal, upplyst af några facklor, med ett stort silfverkors i fonden; en lång rad af svarta och hvita munkar, på hvilka endast ögonen synas genom deras kapuschonger, inträder, fort-sättande med hög och sorglig röst den latinska psal-men. Gästerna häpna. En af dem förklarar dock allt-sammans för ett skämt och går att lyfta på en af ka-puschongerna, troende, att damerna maskerat sig på detta sätt. Han möter ett blekt munk-ansigte och blir förfä-rad. Nu blir försätet klart för alla, ty man ser i det samma äfven Lucrezia Borgia, som oförmodadt fram-träder på tröskeln af dörren.

DONNA LUCREZIA.

I ären hos mig!

ALLA

(utom Gennaro, som, osedd af donna Lucrezia, från ett hörn betraktar allt).

Lucrezia Borgia!

DONNA LUCREZIA.

Det är några dagar sedan, då I, I alle, som nu ären här, triumferande utsaden mitt namn. I dag sägen I det med förskräckelse. Ja, I kunnen väl betrakta mig med edra af fruktan stillastående ögon. Det är jag sjelf, mina herrar. Jag kommer för att förkunna er en nyhet, den, att I alla ären förgiftade och att ingen af er ännu har en timme att lefva. Söken ej att komma undan! Salen här bredvid är uppfylld af lansar. Nu är det min ordning, nu är det jag, som kan tala högt och trampa er under mina fötter. Jeppo Liveretto, gå och sök upp din farbror Vitelli, som jag låtit mörda i vatikanens hvalf! Ascanio Petrucci, gå och sök upp din kusin Pandolfo, som jag låtit lönmörda för att frånröfva honom hans stad! Oloferno Vitellozzo, din onkel önskar träffa dig, du vet väl, Fago Appiani, som jag låtit förgifva under ett gästabud! Maffio Orsini, gå och tala i andra verlden om mig med din bror af Gravina, som jag låtit ombringa under hans sömn! Apostolo Gazella, jag har låtit halshugga din far, Francisco Gazella, jag har låtit strypa din kusin Alfonso af Arragonien, gå och träffa dem! — På min ära! I hafven gifvit mig en bal i Venedig, jag skall gifva eder ett gästabud i Ferrara. Fest som fest, mina herrar!

JEPPPO.

Ett grymt uppvaknande, Maffio!

MAFFIO.

Låt oss tänka på vår Gud!

Lucrezia fortfar att häda de mållösa herrarne och ger munkarne befallning att föra dem i nästa rum, der allt är i ordning för dem. Då munkarne på hennes

vink träda åt sidan, ser man fem likkistor, och Lucrezia säger:

»Det är rätta antalet. De äro fem. Unge män! I hafven ryckt hjertat utur en olycklig qvinna och förstoden icke, att hon skulle hämnas! Här är din, Jeppo. Maffio, här din. Oloferno, Apostolo, Ascanio, här stå edra.»

GENNARO

(som hon ej hittills sett).

Det fattas en sjette, hertiginna!

DONNA LUCREZIA.

Himmel! Gennaro!

Hon befaller alla att aflägsna sig och blir ensam med Gennaro. Denne eger ännu kvar den flaska med motgift, som han fått af Lucrezia. Hon uppmanar honom att intaga deraf; men då han hör, att det icke är tillräckligt för att rädda flere än honom ensam, fattar han en knif och hotar att nedstöta Lucrezia. Hon bönfaller om förskoning, och han är på vägen att bevekas, då han från närmaste rum hör sin vapenbroders röst, som döende uppmanar honom att hämnas. Han nedstöter henne, och dramen slutas med Lucrezias utrop:

»Ve! — — du har dödat mig! — Gennaro! Jag är din mor!»

I det föregående har man sökt gifva en exposition af sjelfva dramen, så fullständigt, som utrymmet tillåtit, och säkert har den uppmärksamme läsaren redan af detta sammandrag kunnat inhemta, huru många svaga sidor man med skäl kan klandra i detta Hugos berömda arbete. Att förbigå en mängd osannolikheter redan i de första scenerna, huru vill man förklara de

fem herrarnes uppträdande i Ferrara, i Lucrezia Borgias egen hufvudstad, denna qvinnas, som dödat en anförvandt till hvar och en af dem, som begått de onaturligaste brott, som på alla punkter af sitt område kunde befalla öfver gift, svärd och dolkar, och som de några dagar förut på det grymmaste blottstält, kränkt, sönderslitit? Svagt och otillräckligt motiveras denna oförsigtighet genom nödvändigheten för dem att åtlyda republiken Venedigs vilja, som utsett dem att åtfölja ambassaden till Ferrara. Men äfven om man skulle vara nog lättrogen att antaga deras ord för sanning, då de säga, att de icke kunnat undvika att utföra den beskickning, hvartill republiken bestämt dem, huru skulle man kunna öfvertygas om, att de egde sitt fulla förstånd, då de företogo sig att på förhand reta en lejoninna, i hvars bur de visste att de skulle komma att strax derpå inneslutas. Verkligen, för att vara mindre allvarsam, hade de unga herrarne blott yppat den scen, som föregick mellan dem och Lucrezia Borgia, hade republiken Venedig både tackat dem för upptäckten och i nåder förklarad dem oskickliga för en ambassad, icke blott till Borgier, utan äfven till de saktmodigaste furstar i verlden. Emellertid kunde nu icke de unga herrarnes gesandtskap inställas, utan att hela dramen skulle blifva om intet, och man måste låta dem vara i Ferrara, hvarje rimlig invändning till trots.

Men ambassaden har uppfyllt sin bestämmelse, och de fem unga riddarne, som icke spara att skildra de förfärliga verkningarna af Borgiernas öfverallt gömda förgift, skulle, efter hvad de sjelfva säga, kunna afresa, utan att saknas i den talrika svit, som hörde till beskickningen. Då blir det en bal hos prinsessan Negroni

i ett palats, som stöter till hertiginnans. De kunna icke försaka den. De infinna sig, de träffa der ingen, utom den spanska Gubetta och några damer, ingen af ambassadens chefer, ingen af dess personal, inga gäster för öfrigt; de fira en bal, fjorton personer till antalet, just de samma som förolämpat Lucrezia Borgia, men de misstänka ingenting, ingen af dem visar fruktan för det Cypervin, som flödar, ingen enda af alla dem, som några stunder förut hört dessa ord: »Man dör, och då först påminner man sig att för sex månader eller ett år sedan ha druckit ett glas Cypervin hos en Borgia». De misstänka ingenting, ty de måste dö, eljest skulle dramen blifva om intet; de måste dricka, alla rimliga invändningar till trots.

Ändtligen är dramen på den punkt, att de muntra herrarnes enfaldiga lättrogenhet hunnit besegras. De märka försåtet, och Lucrezia inträder sjelf, förkunnande dem, att de samtligen fått förgift. Hon ser ingen fara i att inträda ensam, endast följd af några psalmsjungande munkar, till fem unga ädlingar, som afsky henne, som veta sig bära ett förgift i sina ådror, hvilket hon räckt dem och som inom en timme skall föra dem i grafven. Hon anar ingen våda i att egga deras hämnd genom det bittraste gäckeri, i den stund, då de med döden för sina ögon, men med ännu obrutna krafter omgifva henne, utan band på sina armar, utan hinder för sitt anfall, utan fruktan och utan hopp. Hon måste dö, eljest skulle dramen förlora en katastrof, och hon inträder därför ensam, hjälplös och trygg, alla rimliga invändningar till trots.

Men det är icke för någon af de fem ädlingarnes hand, Lucrezia får falla. Det måste blifva en scen ännu,

der hon skall lemnas ensam med Gennaro, hotas med döden, tigga om sitt lif och slutligen mördas af sin egen son. Allt detta måste ske, eljest skulle katastrofen bli mindre bjärt. Och därför måste de fem hjeltarne, republiken Venedigs representanter, med ungdom, mod och adel i sin barm och med vapen att gripa till, när de behagat, lika arma, oskyldiga offerlam, på Lucrezias befallning följa ut med en redlös tropp af gamla munkar, utan att lyfta en hand, utan att säga ett ord — alla rimliga invändningar till trots.

En sådan löshet i motiv och sammanbindning finnes icke blott i de detaljer, som nu blifvit anförda, utan röjer sig nästan öfverallt i denna dram och stör enheten äfven i dess minsta delar. Det vore lätt att förfölja fel af dylik beskaffenhet ända in i småsaker och visa, huru nästan hvarje effekt är köpt genom uppoffringar af ett poetiskt konstverks första lagar, natur och konsekvens, men detta skulle leda till en vidlyftighet, som här icke vore på sin plats. Hvad som i allmänhet kan anmärkas är, att man har svårt att inse, hvad de ofta nämnde fem ädlingarne öfver hufvud taget hafva att uträtta i hela dramen. Äro de der för att skildra Lucrezia Borgias förgiftningar och bestyrka dem med sin död, så måste man tillstå, att samma ändamål kunnat vinnas med mindre tillställningar och mindre offerpersonal. Tager man åter bort dem, så återstår nästan ingenting af hela stycket. Gennaro åter, hvarför är han införd? Vi skola söka en förklaring öfver allt detta i det recept, efter hvilket V. Hugo anordnat sin dram och hvilket han sjelf anför i företalet till den samma. Det lyder så: »Tag den mest afskyväckande, tillbakastötande och mest fulländade moraliska vanskap-

lighet, lägg den i hjertat på en qvinna, hos hvilken den mest kan visa sig. Gif henne den högsta skönhet, gif henne furstlig värdighet; beslöja sedan denna moraliska fulhet med en ren känsla, den renaste som en qvinna är mäktig af, med moderskänslan, med ett ord gör af ett vidunder en mor, och vidundret skall vinna ert deltagande, skall röra er till tårar, ja, denna vidunderliga själ skall nästan tyckas vara skön för edra ögon.» — Här finna vi lätt nyckeln till gåtan. De fem herrarne äro indragna i dramen för att förhöja Lucrezias moraliska afskyvärdhet, Gennaro åter för att utgöra ett föremål för hennes modersinstinkt. Också visar hon tämligen regelbundet, scen för scen, än den ena, än den andra sidan af sin vidunderligt hopfogade person. Men att hennes moderskänsla skulle vara försmulten med hennes gerningar, att denna skulle ligga på botten af hennes raseri och helst i någon mon föranleda de brott, hon begår, sådant må man icke ens begära.

I en fortgående omvexling är hon i det ena uppträdet skändlig, vild, hämndgirig, i det andra sentimentalt öm och lidande, utan att hennes grymhet, då hon vill hämnas, visar något spår af den mildring, hvartill hon borde vara stämd af kärleken till sin son, eller hennes ömhet, då hon skall älska, röjer några drag af den beslutsamhet, kraft och energi, som borde höra till en karakter, så rå och blodig som hennes. Det är sant, att de fel, vi förut anmärkt, äro stora och störande, ja, till och med oförklarliga; men det största fel i hela dramen är dock uppfattningen af Lucrezia Borgias personlighet. Sjelfva idén, att göra henne till ett nederlag för en abstrakt massa af brottslighet, är ohistorisk och okonstmässig. Men att ytterligare söka och tro sig

kunna ge henne dramatisk värdighet och intresse genom inskjutningen af en lika abstrakt dygd i denna massa af laster är en förvillelse, som lindrigast sagdt står långt under samtidens estetiska kultur och som liknar dens, som skulle vilja försona malörtens bittra natur genom att intrycka en skärfva socker i plantan. Den brottsliges försoning och dramatiska kvalifikation får icke sökas utom utan inom hans förhållande till brottet, och den har sin grund i det väsende hos honom, som strider, afskyr, ångrar och som blir kvar, då brottet gått till sin förtappelse. Shakespeare i sin lady Macbeth t. ex. har icke dragit försorg om att öfversockra hennes brottslighet med en tillfällig dygd, han låter den tvärt om framstå i all sin rysliga storhet; men han har tillika vetat att kasta en skön försoning öfver henne, öfver menskligheten och lifvet, då han låter henne jagas upp ur sin nattliga ro och i sömnen försöka att aftvå brottets minnen från sina en gång blodbestänkta händer. Detta är den brottsliges adel, en glimt ur djupet af naturen, som väl kan urarta i missbildningar, men som också alltid i sig innehåller deras förkastande.

Man har förebrått V. Hugo och de franska författarne af den nyare skolan en förkärlek för skildringen af onaturliga, vämjelige och fasaväckande personer och scener; äfven detta stycke har i Lucrezia Borgia en karakter, som i sig förenar allt, hvad menskligheten i sin mest djuriska förnedring kan framte skändligt och vidrigt. Med anledning häraf må anföras en ur ett engelskt blad lånad notis om personerna i Hugos och Dumas' arbeten. »Bland de fruntimmer, som uppträda i dessa författares dikter», heter det, »finner man åtta äktenskapsbryterskor, fem prostituerade af olika rang,

sex offer för förföring, fyra mödrar, som förälskat sig i sina söner och svärsöner och, en enda undantagen, öfverlåtit sig åt sin böjelse, och elfva personer, som direkt och indirekt mördas af sina älskare. I sex af dessa stycken spelas första rolen af bastarder och hittebarn.» Man måste medgifva, att räkningen är skarp. Mera bedröflig likväl än denna oskonsamhet mot känslor och föreställningar, som tillhöra en vekare sedlighet, är den ringa aktning, de nyare författarne i allmänhet röja för verklighet, natur och konsekvens i sina målningar. En frihet utan regel synes vara deras element, och en lokal, sinlig effekt det ändamål, för hvilket de uppoffra alla högre fordringar af konsten. Karaktererna sakna till det mesta naivetet och lif. De segla vanligtvis fram på skådebanan i en efter auktors beräkning predestinerad kosa, lika de skepp af flarn, man ser barn inrätta och med färdigt skrufvadt roder och brassade segel utsläppa på dammen. Möter ett hinder, så fastna de eller skuffas öfver; kommer en starkare pust, så kantra de och stjelpas upp igen för att åter börja sin automatiska färd. Segel på verdens haf äro de icke, regerade af förnuft och vilja såsom aflevande styrmän och äfven i sin undergång röjande ansträngningarna, kampen och ledningen af en inre styrande makt. Det är, ty värr, att befara, att denna de franska literära koryféernas obundna hog för det gräsliga, ett slags intellektuel återspeglung af de scener, som befläckade Frankrike i sistförflutna sekel, icke skall afstanna, innan den af litteraturens pöbel i detta land härmats än bjärtare. De debatter, som nyligen förevarit i franska kamrarna angående införandet af en strängare censur för teatern, en åtgärd, för hvilken Lamartine

bland andra talat med kraft och värme, synas bevisa, att sans-culotter redan börjat röra sig inom kulisserna, färdiga att till högsta grad af konsekvent ytterlighet drifva de frihetsyra literära republikanernas redan nu mer än tillräckligt regellösa och upprörande fantasier.

(H. M. 1835, n:r 98—100.)

Utdrag ur ett bref från Sverige med ett fragment af Mellins novell Paavo Nissinen.

»**D**u beklagar, att du ännu ej fått läsa Mellins novell Paavo Nissinen. Ämnet, såsom finskt, måste väcka ditt deltagande, och troligen är du äfven nyfiken att se, huru en annan behandlat scener, som jag vet du sjelf ärnat bearbeta. Det sista finska kriget erbjuder konstnären många taflor af intresse; han behöfver blott förstå att rätt och efter naturen teckna dem. Lokalen, folklynnnet, det patriarkaliska i arméns organisation, i soldatens förhållande till befälet, allt är egendomligt och målande. Det intresserar, såsom en karakteristisk handstil, om också mindre vacker, alltid är mera talande än den disciplinerade, hos hvilken allt det egna tvungits in till likformighet med den engelska förskriften. Du ursäktar för likheten det aflägsna i denna bild.

Men att komma tillbaka till Mellin, se här början af hans korta *förord*, tillika en redogörelse för ämnet i hans bok. »Tvenne af den tappra finska arméns mest lysande bataljer samt några uppträden vid Tammerfors hafva gifvit anledning till denna lilla berättelse. Den är sålunda grundad på verkliga tilldragelser, som kan hända af mången skola igenkännas.» Bäst får du be-

grepp om novellens innehåll, om jag afskrifver rubrikerna på de sju kapitel, i hvilka den är indelad. Det första heter: Slaget vid Lappo, det andra: Branden i Liuthari, det tredje: Landtgården i Kuru, det fjerde: Tammerfors, det femte: Paavos hemman, det sjette: Öknen och det sjunde: Slaget vid Idensalmi. Hjelten i boken, om man så får kalla en diktad person i en berättelse, der så många hjeltar framträda, är bonden Paavo Nissinen, efter hvilken novellen äfven är benämnd. Författaren har antydt hos honom ett tycke för en dotter till den förtjenstfulle öfversten Eek, ehuru denna känsla försigtigtvis och med klok beräkning blifvit hållen lika så mycket bortskymd som från flickans sida dunkelt besvarad. Idén var vågad och måste, såsom här skett, med granlagenhet behandlas i utförandet, ty med all aktning för den finska allmogen och din kärlek för dess redbarhet, drar man sig dock gerna tillbaka från dess ödemarker och kan ursäktas, om man föreställer sig, att all finess i ett kärleksförhållande måste nedsotas af röken i edra pörten. Att förespegla för ett bildadt fruntimmer ens möjligheten af ett framtida lif i ett sådant pörte i förening med en finsk bonde hade troligen äfven du kallat oartistiskt. Och nu bereder jag mig på att få af dig en liten nätt episod om våra svenska fördomar, om brasan i den treffiga ugnen, om friskheten i edra landtmäns boningar, der åtminstone inga fönsterrutor hindra vädervexlingen, och om annat mer, som näppeligen torde behöfva skildras med stor talang för att taga sig bättre ut i sången än i verkligheten.

Emellertid har författaren i denna känsla hos sin hjelte funnit en naturlig bevekelsegrund för hans hand-

lingar och sålunda fått tillfälle att nära sammanknyta hans händelser med Eekska familjens, angående hvars olycksöden under kriget några sanna drag för skildringen hemtats ur öfverste Eeks sjelfbiografi. Du finner häraf, att dikt och verklighet dels omvexla, dels nästan sammansmälta med hvarandra i novellen, hvilken omständighet gör den ganska pikant och underhållande. Kanhända har dock den gode Paavo Nissinen för mycket af en liten Fritiof i tycket för att kunna anses rätt naturligt hållen. Också förefaller han en och annan gång mattare än de öfriga figurerna i teckningen, och i synnerhet förlorar han något i bredd med den kække fanjunkaren Roth, hvilken man i alla afseenden gerna ser ihogkommen på tafian.

Mellins talang för novellen känner du af hans förra arbeten; jag behöfver blott säga, att den här visar sig lika fördelaktigt som i dem och kanske med rikare ämnen att begagna. Händelser, lätta, vexlande förhållanden, små framstigande drag hos personer och tider förstår han att uppfatta, och han skildrar dem med en ledighet, som gör det lätt för en att följa honom i hans berättelse. Jag hade önskat att kunna tillsända dig hela den bok, som nu upptagit öfver trenne sidor i mitt bref; men då den, oaktadt all sin lätthet till stilen, är för tung för att afskickas med posten, nödgas jag inskränka mig till att blott meddela dig i afskrift första kapitlet och äfven detta något förkortadt. Mätte du med samma tillfredsställelse som jag läsa detta fragment och snart äfven hela novellen.»

Något om konstdomare, enfaldeligen förestäldt i frågor och svar.

Inledning.

Hvad är en konstdomare?

En sådan, som, jämte det han eger en medfödd förmåga att skapa lefvande skönheter i konst, har med en genomträngande spekulation inbrutit i denna förmågas natur och funnit dess lagar.

Finnas konstdomare nu för tiden?

Jo, visserligen.

Hvilka äro de?

Män, qvinnor och barn.

Är då människosläktet nu så vist och upplyst?

Nej, Gud bättre!

Huru kunna då så många utöfva ett kall af sådan vigt?

De kunna det af blindhet och enfald.

Är nu den ena lik den andra, och eger bland dem ingen åtskilnad rum vidare än till ålder och kön?

För systems skull har man indelat dem i slag och arter.

Hvilka äro slagen?

Basunister och muskelryckare.

Hvad förstås med en konstdomare, som är basunist?

Dermed förstår man den, som af tryck- och tidnings-papper gör sig basuner och publikt uttutar sina domar.

Hvad är då åter en muskelryckare?

En sådan, som med musklernas olika och mångfaldiga vrängningar privatim dömer.

Hvilka äro arterna af det förra slaget?

De bestämmas af namnen på de basuner, som brukas, t. ex. morgonbladister, aftonbladister, fosforister, gjallarhornister, o. s. v.

Hvilka arter föras då under muskelryckarne?

Dessa äro förnämligast axelhöjare, ögonrullare, gäspare och bravister.

1. Kap. om basunister.

Hvad har en basunist att iakttaga, innan han tutar?

Han bör veta, hvem han tutar om.

Hvad är det?

Han bör af titelbladet skaffa sig upplysning, om auktor är ett fräjdadt namn eller icke; emedan han i förra fallet slipper all granskning, i det senare all bestämdhet.

Är nu auktor ett fräjdadt namn, huru bör basunisten vidare förhålla sig?

Han bör strax och utan uppehåll tuta sig lycklig att i en så andefattig tid och i en sådan öken af dålighet äntligen få dröja vid en skapelse, som, lik den yppiga oasen, tjusar hans sinnen. Vidare bör han, utan att hemta andan, ropa om sublimitet och diktion, höga tankar, djupa idéer, bländande liknelser, enkelhet, korrekthet, smak, stil och i synnerhet kraft.

Hvad är det då, man med kraft menar?

Det kan man ej så noga definiera.

Menar man ändå något med ordet kraft?

Jo visserligen, men man förmår blott exempelvis förklara det.

Kunde då det lif, som talar ur en växande blomma, i vårfläkten, i foglarnas qvitter under sommarqvällen med mera dylikt, få namn af kraft?

Nej, det kallas svaghet, enformighet, joller och sentimentalitet.

Men kan då det kallas kraft, om någon förmår tänka en vågbalk till S:t Helena, som man kan väga hela två tider på?

Kraft!

Men om nu auktor uppträder anonym eller eljest bär ett okänt namn, hvad har basunisten då att göra?

Då måste han tuta med två munnar.

Hvad är det?

Det är, han måste så itudela sin mun, att den ena hälften ropar: det är bra, och den andra: det är dåligt.

Hvarför och till hvad ända skall han sin mun så itudela?

Det sker, att, om endera hälften blefve stoppad med vederläggningar, han då icke måtte blifva alldeles förstummad, utan kunna ropa med den andra.

Skall han då än vidare tuta i samma sak?

Ja, men först sedan han flitigt vakat, spejat och gifvit akt på opinionen.

Huru bör han då för andra gången tuta?

Endast med en mun, hårdt, tydligt och i allone så, som opinionen säger.*

Är då ett noggrant iakttagande af allt detta tillräckligt för en fullkomlig basunist?

Ingalunda.

Hvad har han då vidare att märka?

Sin egen vishet, sannfärdighet, infallibilitet och domare-kompetens.

2. Kap. om muskelryckare.

Hvad pligter har en muskelryckare att ihogkomma?

Treggehanda; pligterna mot auktor, mot verlden och mot sig sjelf.

Hvad är hans pligt mot auktor?

Att icke förstå hvad han producerat.

Hvarför får han ej förstå det?

Emedan han ej får renovera den literära verdens skick och förändra de vilkor, under hvilka auktor uppträder.

Hvad är då hans pligt emot verlden?

Att icke rycka annorlunda, än den rycker.

Hvad är det?

Han bör så länka sin exaltation, att den ej förefaller urmodig och gör förargelse, såsom t. ex. om en gammal axelhöjare skulle ännu vid Leopolds sånger rycka axlarna upp till hjessan, eller en bravist ropa bravo, skönt, kraftigt m. m.

Hvad har han då emot sig sjelf att iakttaga?

Att icke misstro sina känslors verklighet eller tvifla på, att det är de, som uppdraga hans axlar, rynka hans ögon och dylikt, och, framför allt, att icke anställa försök med sitt oberoende af de samma.

Hvarför icke?

Emedan de goda rörelserna dervid kunde utebli och axlar och ögon hållas på sina ställen.

Huru bör en muskelryckare förhålla sig, då han skall döma?

Han bör gå småningom till väga, med noggrant iakttagande af deras skick, inför hvilka han dömer, så att hans ryckningar ej vinna för stort försprång för deras, utan väcka mer täflan än förvåning.

Hvad har han i annat fall att befara?

Afund, misstro eller åtlöje.

Skulle nu en muskelryckare, vid att uttrycka förtjusning, råkat spänna axlarna upp öfver hjessan, medan en annan ej ville ingå på att lyfta dem högre än till halfva örat, bör han stå fast vid sin sak och lemna dem kvar i samma ställning?

Ingalunda. Han bör genast förklara sig inkompetent och ganska litet bevandrad i kritiken, nedsänka skuldrorna och skylla på sitt tycke, som kan bedraga.

Kan då hans tycke bedraga?

Nej icke; emedan han bedrager det sjelf.

Hvaraf kommer då, att hans tycke är så lätt bedraget?

Deraf, att det gått i ledband från barndomen.

*Kan han då hoppas att bli trodd, om han på det
samma skyller?*

Jo visserligen; ty det är en allmän öfverenskom-
melse.

*Passa dessa föreskrifter och äro de nog för alla arter
af muskeltryckare?*

För alla, utom för gäsparne.

Hafva då de många regler att märka?

En enda, det är: att gäspa åt alltihopa.

(H. M. 1832, n:r 13.)

Elfte runon i Kalevala. Öfversättning.

Red. har haft den lyckan att från vår utmärkte landsman doktor Lönnrot i Kajana få sig tillsänd en försvenskning af 11:te sången i det af honom samlade stora poemet Kalevala. Innan denna försvenskning meddelas, har red. trott sig böra fästa läsarens uppmärksamhet på de ofantliga svårigheter, en öfversättare har att bekämpa, så väl i allmänhet som i synnerhet vid tolkningen af den finska poesiers skönheter. Att icke räkna de stora olikheter i föreställningar och uttryck, som åtfölja alla skilda språk, har det finska en egen outtömlig rikedom på bi-ord, så mjukt och lätt och tillika så för tillfället bildade, att deras målande och naiva skönhet omöjligen af något annat språk kan härmas. Obilligt vore det därför, att med sträng ömtålighet fordra, att en öfversättning af en finsk runa äfven i det enskilda ordet skall förena den trohet, som i någon mon antyder originalets mening, och den finhet, man i modersmålet är van att se iakttagen äfven i de minsta detaljer. En eller annan mindre beslöjad bild, ett och annat uttryck, som mera antyder än behagar, till och med en hårdhet då och då i versen måste fördragas och kan fördragas, utan att väcka obehag, om man tänker sig in i originalets syftning och besinnar, att den ursprunglige författaren begagnat ett ord för den halt, det egde i *hans* målning, och icke i *öfversätta-*

rens. Emellertid finnas många, som med ett otåligt förhastande fälla en oblid dom öfver det finska språkets poetiska skatter, därför att de sjelfva, obekanta med originalen, stött sig vid några mindre vanliga, kanske äfven mindre behagliga drag i öfversättningarna. Det må också medgifvas, att fallet är sådant med en mängd runor, att deras värde till det mesta ligger i språkets egendomliga naivetet och blir omärkbart, då denna naivetet i en främmande tolkning nödvändigtvis till största delen går förlorad. Flere finska sånger äro deremot hållna i den djupa, klara och allmänt gripande ton, att de tåla afklädas talrika förtjenster, utan att dock förlora sin förmåga att i hög grad intaga och fångsla. Hvad nu särskildt angår den 11:te sången i Kalevala, måste red. yttra den öfvertygelse, att ingen försökt tolkning af antikens episka mönster, Homers Iliad och Odysseé, lyckats rädda så många af originalets skönheter, att den i intresse och fågring skulle kunna till sin fördel mäta sig med öfversättningen af denna finska runa. Red. har icke haft tillfälle att göra bekantskap med de öfriga sångerna i Kalevala, men tror sig af den förevarande med full säkerhet kunna sluta, att finska litteraturen i detta poem fått en skatt, jämförlig, såsom i ton och hållning, så äfven i omfång och värde, med den grekiska konstens båda skönaste episka mästerstycken. Alla de företräden, dessa ega i framställningens storartade och lugna gång, i bildernas uthållna och säkra syftning, eger den finska runan äfven och öfverträffar dem kanhända, om det fulländade kan öfverträffas, i naturmålningens höghet och enkla ståt.

Föredrag om grekernas plastiska konst.

(1850.)

All konst, så vidt den är af äkta art, har sin rot i ett folks religiösa föreställningar, uppskjuter ur dem och fortfar att med dem stå i samband. Diktens skapelser, de må framstå i toner eller ord, i färger eller marmor, hafva alla sitt ursprung gemensamt, hemta sin karakter ur detta ursprung och röja, äfven vid den mest olika individualisering, i sina väsentligaste drag ett syskontycke, som erinrar om samma härstamning, samma hem. Menniskosnillet kan lika litet som människohjertat af egna tillgångar, af, så att säga, egen maktfullkomlighet dana verk för evigheten; för att kunna det, måste det förra liksom det senare luta sig till det eviga sjelft och i och ur det samma söka de element, som skola kunna trotsa tidens och förgängelsens makt. Ju mer djupt alltså en nation förmått eller fått blicka in i det evigas väsende, ju klarare och varmare den uppfattat och tillegnat sig det samma såsom sitt innersta och dyraste, med få ord, ju sannare, rikare och heligare en nations kult är, i desto högre förklaring skola äfven dess konstskapelser framstå, desto skönare,

sannare och egentligare skola de återspegla det guddomligas anda och lif. Deremot, ju dunklare och torftigare ett folks gudalära är, desto större svaghet och fattigdom skola äfven dess försök i konst röja. Det förhåller sig i detta afseende med konstens alster som med naturens. Drif upp en planta skild från dagen, och hennes bleka och svaga daning skall vittna om, att hon saknat vilkoren för sin tillväxt och blomning, men gif henne ljus, låt henne få insupa dess varma strålar, och hon skall i stjelk, i blad, i blomma, ur hvarje fiber återbryta sitt lifs och sina färgers källa, solen.

Så hafva hos olika folk och på olika tider, men städse under samma vilkor, konstens alster hemtat lif och fostring ur det inre andliga ljus, som utgjort folkens religion, och så hafva de äfven städse återstrålat detta ljus i samma grad af klarhet, som det blifvit emottaget. Det är sålunda betraktadt, konsten eger den heliga och höga mission att förklara religionen, att i bild, i tanke, i ord sinligt predika dess läror. Dock får det icke förstås så, som skulle blott egentligt religiösa föremål eller föreställningar egna sig för konstens behandling, om denna skall kunna visa sitt ursprung ur religionen; den kan det, hvilket ämne som helst den väljer för sin bearbetning, den kan det genom den lyftning den ger detta ämne, genom den anda, hvarmed den genomtränger, gestaltar, lifvar och liksom besjalar det samma. Och denna lyftning är af öfversinlig art, denna anda har sitt hem inom religionens område och talar, i hvilken synlig skepelse som helst den framträder, ett språk, som erinrar om detta hem. Men då fråga nu är om konstens samband med religionen och att den förra i alla sina företeelser återspeglar den se-

nare, måste man tänka sig konsten sådan den är, då den genomkämpat sina öfningsstadier, vunnit herravälde öfver sina ämnen, sitt material och nått sin sjelfständiga utveckling och mognad. Och denna mognad är icke stundens verk, den hinnes sent och efter många ansträngningar i hvilken art af konst som helst och kanske företrädesvis i den särskildt så kallade bildande. Man finner, om man närmare följer en enskild konstnärs utveckling, hvilken sträng skola, full af kamp och misströstan, hvilka mödosamma försök, ofruktbara eller blott halft tillfredsställande, han nödgats lemna bakom sig, innan han nått det mått af fulländning, till hvilket hans medfödda anlag kunna uppdrivas. Detta förhållande afbildar endast i mindre skala de offer af vakor utan lön, af sträfvanden utan lycka, af krafter utan seger, hvarmed en nation måste köpa sig äran af att i någon konstart helsas stor och betydelsefull. Tidehvarf förgå under försök, som blott vittna om ett inneboende ungt konstlynnes ännu icke fullvuxna styrka och dess deraf följande motgångar i striden för det skönas förverkligande. Den kaotiska, regellösa massan, som skall gestaltas, är i sig sjelf så omedgörligt skild från idealen, hvilket ända in i det minsta följer och stadfäster ett system af lagar, att den, äfven då dess motstånd delvis kufvas, länge kan behålla en reserv af oform kvar, som stör skönheten och väntar sin mästare för att betvingas. Men den kamp, som sålunda förutsättes, må vara längre eller kortare, ständigt är det dock samma konstanda, som inom samma folk kämpar, och denna anda har sitt lif och sin rymd inom folkets religion och skulle förgäfvnes ofvanom eller utanför den samma söka en luft, som bure dess vingar. Är det

derför fråga om att noggrannare skildra en nations konstlif, är en föregående framställning af dess tros-lära ej mindre nödvändig än berättigad. Äfven vid detta tillfälle, då så väl tidens som min förmågas otill-räcklighet vållar, att afhandlingen om grekernas plastik måste inskränkas inom den allra trångaste begränsning, äfven nu torde en kort teckning af det egendomligaste i de forna grekernas kult få förutsändas.

Ett bland de mest framstående drag i nämnda folkslags religion var föreställningen om ett fortvarande obrustet samband mellan det guddomliga och människan. Idén om en genomgripande söndring, ett djupt fall, hvarigenom den senare skilt sig från sitt upphof och förverkat sin ursprungliga lycksalighet, var för dem obekant eller åtminstone blott dunkelt anad, om man så vill antaga det, i deras myt om Prometheus. En följd af denna barnsligt sorglösa världsskådning var, att de sågo jorden och allt hvad som på den mötte deras blick i ett gladare ljus, i en mera leende förklaring, än vi. Jorden var för dem icke saknadens och pröf-ningarnas hem, en förvisningsort fjärran från det rätta fäderneslandet, den var en skön provins af det guddom-ligas rike, företrädesvis älskad af högre makter och vald af dem till bostad. Här möttes öfverallt det eviga i menskligt sköna gestalter; ur skogens trän, ur klip-pan, ur sjön, ur floden blickade odödliga väsenden be-fryndadt mot den dödlige, och från bergens toppar ned-stego höge, mäktige gudar för att lefva bland menni-skorna, dela deras njutningar och länka deras banor.

Jag har nämnt det guddomliga, det eviga i sin enhet såsom gömdt bakom grekernas mångguder och bör i detta afseende förklara mig närmare. I sjelfva

verket gör man orätt, om man tror, att detta folk icke haft någon aning om det guddomliga i helare mening, än det samma förekommer i dess omätligt rika mytologi. Redan tidigt röja sig, äfven inom den samma, vinkar, vittnande om en sådan aning, och vid perioden af nationens skönaste blomning finner man den mångfaldiga gånger uttalad och bekräftad. Här några prof af ett föreställningssätt, vida lyft öfver polyteismens sagor, ett föreställningssätt, som vid höjdpunkten af grekernas bildning icke tillhörde deras tänkare ensamt, utan till en stor del äfven ingått i folkmedvetandet. Så tala deras vise. Det sker i verlden ingenting utan en den högste styrandes vilja och begifvande. Ständigt omger oss närvaron af en domare, för hvars ögon våra handlingar och tankar ligga öppna. Många gudar tillbedjas af folken, men naturen visar blott *en*. Denne ende har skapat verlden af ingen annan anledning än verkan af hans godhet. Han är den nödvändiga, oföränderliga, högsta anden. Hans väsende är i och för sig obegripligt, i ord ouppfattligt, men tydligt har han talat om sig i sina verk. Hans salighet består i hans skådning af sin egen fullkomlighet, men hans vård sträcker sig till alla, äfven de minsta föremål. Långt skildt är detta allgoda väsende från att frambringa något ondt. Att ära honom, dertill fordras mer än offer, dertill kräfves dygd och renhet i hjertat. Vår bön till honom får icke hafva jordiskt godt till föremål; vi veta icke, om ej detta kunde åbringa oss skada. Men derom böra vi bedja, att han beskyddar oss mot våra passioner, förlänar oss insigter och dygder, dem vi behöfva, styrka att icke göra ondt, mod att fördraga orättvisa af andra och öfver hufvud den sanna skönheten, som är själens

skönhet. För att behaga honom böra vi städse vandra såsom inför hans ögon, anropa hans bistånd vid allt och, så vidt vi kunna, genom rättrådighet och heligt leverne söka blifva honom like. Allt hvad vi göre böra vi således hänföra till honom, noggrant uppfylla de pligter, som åtfölja vårt kall, och räkna skyldigheten att gagna våra medmenniskor såsom det främsta bland våra åligganden; ty ju mer godt vi åstadkomma, desto mer äro vi att räknas bland hans barn och vänner. Vår pligt mot oss sjelfva är sålunda att, näst guddomligheten, skatta vår själ såsom det högsta, icke befläcka den genom laster eller uppoffra den åt sinlighetens lockelser; våra pligter mot andra åter sluta sig samtligen i denna regel: gör åt ingen annan, hvad du icke vill, att han skall göra dig.

Denna trosbekännelse, hemtad ur skrifter af särskilda grekiska tänkare, vittnar noggsamt om, till hvilken klar och ädel uppfattning af ett högsta väsende och af människans ställning till det samma, de förmått höja sig. Men, såsom redan blifvit antydt, denna uppfattning låg otvifvelaktigt redan betingad i deras ursprungliga kult. De dyrkade många gudar, det är sant, men alla dessa gudar, hvad voro väl de annat än representanter af olika krafter, förmågor och varelsesätt hos det ena guddomliga, som sålunda i otaliga gudauppenbarelser besökte jorden! De trodde på detta guddomliga, men icke såsom på ett från den synliga världen afsöndradt andeväsende, det stod dem nära, de sågo det i oändlighet personifieradt med särskildt skaplyne, egendomlig gestaltning för hvarje dess särskilda egenskap, och så tronade det på Olympens topp, allherskande, med ljungelden vid sin sida, så upprörde det jordskakande,

Låtom oss ett ögonblick fästa vår uppmärksamhet blott på de skenbart obetydliga partierna, armen och handen och deras förmåga af språk och betecknande. Armarna, hvilket uttryck ega icke de! I sig sjelfva redan af den vackraste, ledigaste daning, få de, genom ett obegränsadt antal af skiftande ställningar, lika så många medel att framställa den stämning, de känslor och önsknningar, som råda inom människans bröst. I allmänhet utmärker den sänkta armen ett passivt, den höjda deremot ett aktivt tillstånd. Den framåt sträckta armen är befallande, hänvisar eller fordrar. Två fritt mot höjden sträckta armar utgöra det energiskt sköna uttrycket för ett mot himlen riktadt, dess bistånd anropande sinne. Korsade öfver bröstet, utvisa de efter-sinnande, ansträngd betraktelse, knutna på ryggen åter en välbehaglig trefnad och lugn. Motsägelsen, den trot-siga vreden ställa dem mot sidan, och sjelfbelåtenheten och stoltheten låta dervid handen hvila öppen utåt. Men hvar skulle väl slutet finnas, om man ville upp-räkna alla de nyanser, hvarigenom armen karakteristiskt aftecknar förhållanden i vårt inre, ännu mer, om man tillika skulle afse alla dess olika uttryck af passion eller lugn, hängifvenhet eller hat, ansträngning eller hvila vid anslutningen till och berörandet af yttre före-mål. Hvilken skilnad exempelvis emellan Herkules' arm, då han svänger sin klubba, och skönhetsgudinnans, då hon vrider vattnet ur sitt mjuka hår, eller mellan samma arm, då nyssnämnde hjelte förgrymmad trycker Antheus till döds mot sitt bröst, och då han låter den hvila i segersäll frid kring Joles hals? Armen, det är sant, är sålunda visst endast en ringa yttre lem, men hvilket lif i hjertat kan icke den låta förnimma! För att ge

en föreställning härom behöfver man blott antyda, att en utmärkt bearbetare af detta ämne, Michaëlis, uppräknar icke mindre än ett hundra trettionio fundamentalställningar af armen, hvilka alla, såsom vidfogade afbildningar i kopparstick bevisa, utom det karakteristiska i dem, ega tillika adel och skönhet. Och i samma afseenden betraktad, huru talande är icke handen? Hvilken rikedom af rörelser, hvilken uttrycksfullhet ega icke händerna, antingen de sluta sig till hvarandra, utsträckas från kroppen eller beröra den? Handen öfver pannan visar, i särskilda modifikationer, smärta och bekymmer, öfverläggning och eftersinnande; blygseln skymmer med den sina ögon; förd till munnen tecknar den tystnad, till bröstet bedyrande, stolt sjelfkänsla, innerlig tillgifvenhet. Glädje och skadeglädje klappar händerna, förtviflan vrider, andakten hopknäpper dem.

Derför säger också en berömd skriftställare om händernas pantomimiska uttryck, att vi med dem kunna önska, lofva, tillkalla, afvisa, hota, bedja, bönfalla, vägra, fråga, beundra, bekänna, ångra, frukta, med dem röja blygsel, tvifvel, harm, smicker, bifall, förtjusning, medlidande, vrede, förtviflan och beundran, kortligen alla de känslor, som uppstå inom vår barm. Om det nu icke kan bestridas, att förhållandet är sådant och att många andra partier af kroppen, i synnerhet anletet, i ännu högre grad kunna uttrycka skiftningarna i människans innersta, är det lätt att finna, huru en oändlig själfullhet kan inrymmas uti och genomlysa den beundransvärda skapelse, som vi kalla vår stofthydda. För denna rika förmåga äfven hos det kroppsliga, hos gestalten, att uppenbara lif, skönhet och harmoni egde greken företrädesvis öga; han egde det genom hela

arten af sin religiösa verldsåskådning och visste att begagna det till konstens evinnerliga ära och triumf.

De alster af grekiskt bildhuggeri, dem vi ännu ega qvar räddade undan tidens och verldsstormarnas förödelse, vittna med sedermera aldrig uppnådd fullkomlighet om denna nations egendomliga sinne och förmåga för den konststart, som framför andra har den yttre tillvarelsens, formens idealisering till föremål. Men till den fulländning, som vi nu beundra i grekernas plastiska verk, hunno de sjelfva sent och först efter att hafva genomgått många grader af utveckling och mognad. Vi vilja nu erinra oss de hufvudsakligaste skiftena i denna utveckling, lemnande å sido allt, som i den icke är det mest framstående och karakteristiska, samt förbigående namnen till och med på konstnärer, som, om de lefde och arbetade nu, otvifvelaktigt skulle helsas såsom samtidens ypperste, men som då öfverstrålades af andra, ännu mera lysande och stora.

Första vaknandet af grekernas sinne för plastik föranleddes af behovet af bilder, som skulle föreställa deras gudar. Tidigast valde den religiösa känslan hos dem till föremål för sin dyrkan alldeles obearbetade ting, såsom stenar eller trästycken, hvilka dock oftast, sannolikt genom en tillfällig, af naturen dem gifven danning, egde någonting, som påminte om kroppslig form och föranledde hyllningen af dem såsom gudasymboler, om också icke såsom gudabeläten. Så omtalas trettio fyrkantiga hällar, som stodo på torget i Pharä och skulle föreställa lika många gudar; sådana oarbetade stenar voro den urgamla Eros i Thespiä, Chariterna i Orchomenos, endast klippstycken, som troddes hafva nedfallit från himmelen. Flere voro blotta pelare, dels af

sten, dels af trä. Den dyrkan, som egnades dessa oformliga beläten, fortfor att bevisas dem, äfven sedan skulpturen i Grekland hunnit långt i utveckling, ja, de bibehöllo städse en helgd, som till och med öfvergick den, hvori en senare konstfärdighets yppersta mästestycken höllos. En närmare förklaring af detta besynnerliga förhållande vore i många afseenden intressant. Här kan först längre fram tillfälle kanske yppa sig att kasta en hastig blick tillbaka på detta ämne.

Sådan var den första dunkla gryningen af den konstdag, som sedan så härlig spridde sig öfver Grekland. Den utgjordes blott af det framträdande behovet att se det guddomliga representeradt i bild, i symbol. Småningom började man underhjelpa naturen i tilldanandet af dessa bilder. Till de råa, obearbetade styckena af sten eller trä tillsattes hufvud, armar och ben för att mer närma dem till människogestalten, och nu fingo dessa beläten namn af konstverk. Dessa voro dock naturligtvis länge ännu i hög grad ofullkomliga, och vissa gudar bibehöllo i alla tider i afbildningarna en stor del af sin råhet. Äfven på metallstatyer tillsattes hufvud, armar och fötter. Det viste sig sålunda, att hogen att efterbilda sjelfva det fundamentala i gestalten länge slumrade, ännu sedan man börjat förse den med sina extremiteter. Men dessa extremiteter voro äfvenledes för sig tagna lika litet kopierade efter naturen som den öfriga kroppen; de tjente blott till att härma människofiguren i dess yttersta, lättast träffade konturer. Emellertid, och då dessa bilder skulle föreställa särskilda gudar, blef det nödvändigt att på något sätt markera deras åtskilnad inbördes och från människan. Detta gaf anledning till vidare utveckling af konsten. I Egypten

uttrycktes den guddomliga individualiteten genom djurhufvuden på människofigurer. Detta misshagade, såsom den förtjenstfulle Palmblad rätt anmärker, grekernas medfödda skönhetssinne, hvilka i stället satte dessa djurbilder bredvid sina gudar, t. ex. en örn bredvid Zeus, en ugglan bredvid Athene o. s. v. Också begynte man mer och mer söka bortarbета allt, som kunde vanställa sjelfva den mensklige gestalten. Till denna period höra statyer sådana som Hera på Samos och Hera i Hypopä uti Lydien, hos hvilka egentligast de samman sittande fötterna ännu röja konstens barndom.

Så långt var skulpturen hunnen i Grekland omkring den tid, då Homeros lefde. Han omtalar flerfaldiga konstarbeten under benämningen daidale, hvarmed man icke får förstå verk af Dädalos, emedan en konstnär af detta namn icke var honom bekant. Emellertid, antingen nu en Dädalos senare verkligen funnits eller icke, hvälfver sig dock kring detta namn den viktiga period i bildhuggeriets utveckling, då man började åtskilja de förut sammanformade benen. Det var visst ännu konsten i sin barndom, men icke mer i sin linda; den hade börjat gå. Huruvida denna utveckling gick ut från grekerna sjelfva eller föranleddes af bekantskap med skulpturen i Egypten, hvarest guddomligheterna redan tidigare afbildades med åtskilda ben, är svårt att bestämma. Säkert är, att Egypten täflade med Hellas om äran att hafva frambragt Dädalos. Först efter 60 olympiader, d. v. s. omkring 530 år före Kristi födelse, började grekiska konsten blifva sjelfständig, men äfven sedermera bibehöll den i egentlig mening heliga skulpturen mycket af sin ursprungliga typ och fortfor att framkalla större vördnad än den artistiska. Pausanias,

som såg allt det skönaste och fullkomligaste, som Grekland egde i bildande konst, yttrar om de arkotypa, råa bildstoderna, jämförda med de konstnärliga: »De äro väl motbjudande för ögat, men de hafva dock en utmärkande karakter och någonting guddomligt uti sig», och detta öfverensstämmer med hans omdöme om Pampfos tempelsånger, dem han säger vara väl mindre sköna och poetiska än de Homeriska, men dock heligare och mera passande för andakten. En af dessa bildstoder beskriver han sålunda: »Den är gammal och det icke minst i hänseende till ställningen. Fötterna stå icke långt åtskilda, och händerna hänga rakt ned tätt utmed sidorna, men den är af marmor.» Denna bildstod var gjord endast hundra år före Pheidias.

Och nu hafva vi nämnt en konstnär, med hvilken skulpturen inträdde i ett nytt stadium. Till hans tid hade man mera sökt att symbolisera det guddomliga, det heliga, än att återge det, mera slutit det för aningen inom bilden, än framställt det för ögat i bildens uttryck. Han lyfte det fram ur det förborgade, gaf det tillvaro och lät det framträda i anletsdragens och kroppsformernas höghet, skönhet och adel. Det var ett steg inom konsten, svarande mot det, som tron tar, då den uppgår i vetande; det var det guddomligas förmenskligande, verkställt med mejsel. I hans olympiska Zeus till exempel uttalte sig det guddomliga i anletets majestät, i hela gestaltens imposanta hållning och gjorde sig gällande inför hvar och en, som såg bilden; det låg icke skymdt och förborgadt bakom konturerna, tillvarande blott för den fromma hängifvenhetens subjektiva tro. Så äfven i hans lika berömda Athene i Parthenon, i flere andra hans guda- och hjelte-stoder, särdeles

Athenebilder, bland hvilka en, den Lemniska, ansågs för denna konstnärs skönaste verk.

Den riktning, Pheidias gifvit bildhuggarkonsten, fullföljdes af Polykleitos. Fans hos den förre ännu något qvar, som påminte om den ursprungliga stela tempelskulpturen, bortarbetades detta mer och mer af den senare, hvars förnämsta storhet låg i framställningen af de renaste former och en kraftfull ungdomlighet. Så ansågs en af hans tvenne Doryforer hafva så idealiskt sköna proportioner, att den blef kallad *kanon*, en regel för kommande konstnärer. Med sin Amazon segrade han i en täfling i Efesos öfver fyra andra, bland hvilka äfven var Pheidias. Såsom ett bevis på, huru högt konsten måste hafva hunnit med honom och huru man förstod att uppskatta den, må anföras, att hans Diodumenos, en kämpe, som påfäster sig segerbindeln, betaltes med hundra talenter, motsvarande i vårt mynt ungefär 150,000 rubel s:r. Det har blifvit anmärkt om denne konstnärs gudastoder i allmänhet, att de saknade det grandiosa, som karakteriserade Pheidias. Sannolikt får man förstå detta så, att den riktning, som Pheidias angaf, att i menskligt ädla former framställa det guddomliga, fullföljdes af Polykleitos än vidare, hvarigenom det öfverstora, kolossala, som man ville finna hos det guddomliga, genom dess förmälning med det fina, naturtroget menskliga, kom att i någon mon försmälta och förmildras. Vi se någonting, som kan leda vår öfvertygelse i detta fall, då vi jämföra de båda stora tragikerna Aeschylus och Sofokles. Äfven om den senare bland dessa båda har man sagt, att han stod efter sin föregångare i höghet och majestät, men sammanställa vi deras ännu för

handen varande verk, finne vi snart, att det blott är det idealiskt menskliga element, hvori det guddomliga hos Sofokles uppträder, som gör, att detta förefaller oss mera nedlåtande och förtroligt. I och för sig är och förblir det det samma, ungefär som trädet är samma höga träd, då det blott bär blad och då det blommar, ehuru det i senare fallet synes hafva bortgifvit något af sitt majestät åt sin ljufhet.

Ur Polykleitos' skola utgingo talrika konstnärer, bland hvilka flere nådde konstens höjd. Men såsom egendomligt betecknande den tendens, som nu var gifven, att erkänna och efterbilda sjelfva det kroppsligas, sjelfva naturföreteelsernas ideala fullkomlighet och skönhet, må här blott anföras Myron, som äfven i djurformerna uppsökte och återgaf denna ideala fullkomlighet på ett sätt, som hos hans med de härligaste konstverk förtroliga samtid väckte beundran.

Emellertid fortfor konsten att utveckla sig mer och mer i efterbildandet af människogestaltens adel och skönhet i dess allra finaste skiftningar och detaljer. Man ville se det guddomliga i dem, om jag så får säga, inrymmas i och genomstråla hvarje fiber. Och nu hann genom konstnärer, sådana som Praxiteles, Scopas, Lysippos m. fl., skulpturen i Grekland den höjd, der den, triumferande öfver hvarje motstånd af det materiela, kunde fritt förlika det öfversinliga med det sinliga, idealet med kroppsformerna, smälta himmelskt lif i brons och kläda eviga gudar i marmor, såsom i den skiraste slöja. Men i och med det samma hade den också fyllt sitt mått, den hade inom sin sfer funnit det adeqvata uttrycket för nationens religiösa föreställningar. Den verld af höga och eviga, men likvisst menskligt fram-

trädande makter, som grekerna ursprungligt sågo med trons öga, stod nu för deras sinliga blick besannad och förnimbar. Deras gudar, som i kulten troddes besöka människorna och lefva bland dem, hade nu i verkligheten nedstigit till dem, förhärlikande deras platser, deras tempel, deras boningar och frammanande deras dyrkan, kärlek och tjusning.

Och likväl, oaktadt all denna konstverlds härlighet, yttrade sig dock hos en del af det grekiska folket ett religiöst lif, som icke fann sig tillfredsstäldt af det guddomliga, sådant det inom den samma var uppenbarradt. Vi anmärkte nyss, att de råa, stela, oformliga gudabilder, som frambragtes af den gamla tempelskulpturen, fortforo att af mången hållas i större helgd än konstens senare mästestycken. Skall man söka anledningen till detta förhållande i en blott traditionel vana, i en tanklös kärlek till det föråldrade, eller bör den letas djupare, i sjelfva andens och hjertats egenomliga art? För min del tvekar jag icke att antaga det senare. Menniskan älskar att hos det guddomliga erkänna en fullhet af lif, af kraft, af tillvarelse, vida öfverskridande gränserna för hennes fattning, med ett ord en oändlighet, som med hennes ändliga förmåga hvarken kan mätas eller uttalas. Söker hon nu denna oändlighet i ett människoverk, skall hon aldrig finna den der fullt uttryckt. Tvärt om, ju mera till klarhet utarbetadt ett sådant verk är, desto mer skall det låta sin begränsning, sin ändlighet genomskina och derigenom förlora motsvarigheten mot det gränslösa, som hos guddomligheten är karakteristiskt. För det fromma sinnet, som ville hos sina gudar finna ett omätligt, mystiskt djup, var det mått af guddomlighet,

som strax tillgängligt och fattligt fans hos den artistiska skulpturens härliga skapelser, icke tillräckligt. Hela deras skatt af religiöst innehåll var så öppen, var så åskådlig, var så mätbar, och bakom den fans för aningen intet. Deremot såg man i de gamla gudabildstoderna visserligen en utsida af oform, men bakom denna utsida drömde sig fantasien och känslan ett gudaväsende så mycket oändligare och heligare, som det icke lät sig fattas och åskådliggöras. Det är ganska säkert, att i det forna judiska templet det allra heligaste icke var så heligt för öfverstepresten, hvilken hade rättighet att ingå deri, som för menigheten, för hvilken det alltid var slutet. Så såg man äfven hos grekerna, att det guddomliga icke blef så i helgd hållet, då det i ohöljd klarhet lät sig skådas i den fullmogna konstens skapelser, som då det, dunkelt och blott anadt, gömde sig bakom en stel, obearbetad ytas ogenomträngliga för-låt. Men orsaken härtill är, som nyss antyddes, utan tvifvel den, att menniskan, som söker det oändliga, snarare tycker sig finna det i dunkel än i ljus, liksom man lättare kan tro sig färdas öfver ett bottenlöst djup, då man far på en grumlig sjö, så grund den än kan vara, än på en klar, ur hvars genomskinliga bölja botten äfven på ett omätligt större afstånd framlyser. Så påminnas vi åter om de här nyss omnämnda tempelsångerna, som ansågos heligare än de Homeriska gudalegenderna, änskönt dessa senare i artistiskt hänseende stodo vida öfver de förra. Sannolikt utgjorde det för-åldrade i de äldre sångernas uttryckssätt, deras, om jag så får säga, tunga, styfva och ogenomskinliga iklädnad, det förhänge, som höll sjelfva begreppets blick tillbaka, men så mycket mer lockade fantasien att bak-

om det samma ana och gestalta för sig något det allra heligaste innehåll.

Jag har sålunda gjort ett försök att förklara rimligheten af den dyrkan, de urgamla gudabilderna i Grekland åtnjöto framför de nya, vida mer fullkomliga, och har dervid icke kunnat annat än påminnas om förhållanden af liknande art äfven hos oss, i vår tid. Men en närmare beröring af dessa förhållanden, äfvensom en vidare framställning af mitt antika ämne, skulle tvifvelsutän, vördade åhörare, taga ert tålmod för mycket i anspråk.

Utlåtande angående Nordlunds koralbok.

Sedan eders kejsrerliga majestät medelst resolution af den 19 nyssförvikna oktober täckts i nåder anbefalla psalmbokskomitén att afgifva underdånigt utlåtande öfver klockarens i Vasa, director cantus Anders Nordlunds underdåniga ansökning, att den af honom utgifna koralbok måtte anbefallas till allmänt antagande och efterföljd vid gudstjensten i alla Finlands kyrkor, har komiténs ordförande, högvördigaste herr erkebiskopen och ordensledamoten infordrat undertecknad ledamots i komitén underdåniga yttrande i detta ämne, och vågar jag alltså till e. k. m:s höga beprövande underdånigst andraga följande:

Hvad den i fråga varande koralbokens användande vid kyrkosången i landet beträffar, möta visserligen inga svårigheter såsom följer af den nya redaktion, som psalmboken genom komiténs åtgärder kommer att undergå, så vida enligt samma komiténs beslut den blifvande nya psalmboken både till nummerföljd och versmått bör inrättas efter den gamla. Dock torde, vid frågan om ett bestämdt anbefallande af denna koralboks all-

männare bruk vid gudstjensten i alla landets kyrkor, många ömmande omständigheter påkalla behjertande.

Det är en allmän erfarenhet, att menniskan, ju mer hon förtjenar detta namn, dess djupare uppfattar sitt hjertas angelägenheter och är om dem ömtålig. Är fallet sådant till och med i världsliga förhållanden, är det än mer framstående i hennes religiösa lif; och hvad hon inom det samma vant sig att omfatta med kärlek och helgd kan icke frångåas henne utan att efterlemna smärta och tomhet, en tomhet hvilken icke ens det bättre, som möjligtvis i ersättning erbjudes henne, förstår fylla. Med glädje måste det erkännas, att våra församlingar ännu behållit qvar så mycken värma för allt, som rör religionen, att de icke med likgiltighet utbyta ens den yttre skepelsen, i hvilken den blifvit dem förtrolig och kär, emot en annan. Har alltså — att välja det närmaste exempel — en menighet under en följd af år vant sig att älska en psalmmelodi, sådan den i dess kyrka sjungits, så skall minsta tonförändring, äfven om den förefölle kännaren såsom en förbättring, länge der höras med tvekan och obehag, ja, med sorg, ifall den tillika måste anses såsom oundvikligt påbjuden.

Eders kejsrerliga majestät har i vist betraktande af den religiösa känslans ömtåliga anspråk nådigst förunnat församlingarna rättighet att välja sina själasörjare; en samma församlingar medgifven frihet att följa de individuela skiftningar af en koralmelodi, som för dem kunna vara de käraste, skulle icke vara annat än en fortsatt utsträckning af denna kejsrerliga nåd.

Kunde deremot kantor Nordlunds koralbok, utan att till ovilkorlig efterföljd menigheten anbefallas, en-

dast blifva, i likhet med den nya svenska psalmboken af år 1819, till allmänt bruk gillad och faststald, samt tillika alla landets kyrkor åläggas att inlösa hvar ett exemplar af den samma, så skulle både den göra ett mildare och fruktbarare inträde i församlingarna, och författarens förhoppningar om någon fördel af ett fortjenstfullt arbete, på hvilket han tvifvelsutan fått nedlägga mycken möda och kostnad, blifva, om icke fullt uppfyllda, så åtminstone i någon mon afsedda.

Afskedsord till lärjungarne vid afträädandet af rektoratet.

(1850.)

n några ord till er, käre ynglingar, lärjungar vid detta gymnasium.

Jag erinrar mig nu, såsom ofta då jag ser er så församlade, en tid, då jag sjelf var vid er ålder, då jag sjelf var ung som I. Jag mins denna tid, det var glädjens tid, det var den ljufva tiden. Jag mins den med dess lätt funna fröjder, dess djerfva förhoppningar, med dess skatter af helsa och lefnadslust. Denna tid är länge sedan förbi; men de skänker, den medförde, äro icke försvunna, de finnas ännu, de äro ett evärdligt arf, som ungdomen emottager från slägte till slägte, de ombyta blott egare, de finnas nu hos er. Varen glade öfver detta arf, egen det med full besittningsrätt, men tänken, att det tillhör er blott så länge några flyende år vara, och att äfven mannaåldern har ett lika evärdligt arf, men att detta arf utgöres af omsorger, af bekymmer, af svigtande krafter och ofta nog ett graflagdt hopp. Vare det långt från mig att vilja kasta in i morgonglansen af ert lif en kommande ålders skuggor; jag pekar blott på, hvaråt de finnas och hvar de en

gång vänta äfven er. Jag gör det för att tidigt väcka er tanke på det mod, som behöfs för att möta dem. I skolen lifvas i edra sinnen, då jag nämner detta ord, och tycka att I egen det nog stort för att kunna trotsa striderna. Vet en I, hvilket mod jag menar? Det är icke en uppflammande känslas flygtiga låga, icke en otämd utmärkelselystnads trotsiga storm mot hinder; det mod, jag talar om, väller lugnt och stilla i djupet af ett fromt hjerta, och dess gömda källa heter saktmod. Hafven I blickat in i er unga barm och sett, om denna källa finnes der? I skolen igenkänna henne af de vakter, som skydda hennes helgade område; dessa vakter äro gudsfruktan, sanning, trohet och flit. Anträffen I dem inom ert bröst, så veten då, att källan är nära, ur hvilken det sanna modet flödar, det mod, som en gång skall svalka er under lifvets middagshetta och ge er kraft att verka för det goda, i motgång som i medgång, i hvilket läge som helst framtiden ställer er.

Jag säger er nu farväl såsom er rektor och tänker dervid på de trenne år, under hvilka jag i sådan egenskap ledt er. Mig hafva dessa år skänkt, mot några lätt glömda bekymmer, många fröjder, som jag hvarken vill eller kan förgäta. För dessa fröjder tackar jag er nu. Behållen äfven I en vänlig hogkomst af mina bemödanden för ert bästa, af min välvilja för er. Och om, vid mognare år, I sätten eder att döma öfver mig, så hoppas jag, att det skall vara er kärt och lätt att glömma bristerna hos den, som aldrig brustit i kärlek till er. Farväl!

